

วารสาร บัณฑิตสาเกตปริทรรศน์

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2566
ISSN 2630-0648 (online)

Journal of
Graduate
Saket
Review

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Journal of | วารสาร
Graduate | บัณฑิต
Saket | สาเกต
Review | ปรีถรรศน์

ISSN 2630-0648 (ONLINE)

Volume 8 No.1 January - June 2023

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1

มกราคม - มิถุนายน 2566

Journal of Graduate Saket Review Volume 8 No.1

January - June 2023

จัดทำโดย

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

252 หมู่ที่ 4 ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 45170 โทรศัพท์ 081-739 1811

วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์

Journal of Graduate Saket Review

ISSN 2630-0648 (ONLINE)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566 Vol.8 No.1 January – June 2023

ISSN 2630-0648 (Online)

วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม ดำเนินการโดย บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

•วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ต่อบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ (Double-Blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์

The Journal of Graduate Saket Review is an academic journal published twice a year (1st issue January-June, 2nd issue July-December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students. The Journal focuses on Buddhism, Liberal Arts Political Science and Public Administration and Interdisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of Graduate Saket Review, should not be previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of Graduate Saket Review including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of Graduate Saket Review are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

•กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

•อัตราค่าธรรมเนียม

ตีพิมพ์บทความละ 3,500 บาท

•เจ้าของ

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

•Owner

Graduate School Roi Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

•สำนักงาน

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 252 หมู่ที่ 4 ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 45170

โทร. 095-155 1060, 081- 739 1811

<http://www.roiet.mcu.ac.th>

Email : roietjournal@gmail.com

•Officer

Graduate School Roi Et Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

252 M.4 , Niwet, Thawutburi, Roi-Et, Thailand, 45170

Tel. 095-155 1060, 081- 739 1811

<http://www.roiet.mcu.ac.th>, <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/saketreview/index>

Email : roietjournal@gmail.com

•ที่ปรึกษา (Advisors)

อธิการบดี	Rector
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	Vice-Rector for Administration
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	Vice-Rector for Academic Affairs
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	Vice-Rector for General Affairs
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา	Vice-Rector for Planning and Development
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น	Vice-Rector of MCU
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	Dean, Graduate School
คณบดีคณะพุทธศาสตร์	Dean, Faculty of Buddhism
คณบดีคณะสังคมศาสตร์	Dean, Faculty of Social Sciences
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์	Director, Buddhist Research Institute
พระครูสุตวธรรมกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์,ดร.	Phrakhrusutawarathamakit, Asst.Prof.Dr.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยามพร พันธุ์ไชย	Asst.Prof. Dr.Siamporn Phanthachai
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกานดา จันทร์วารีย์	Asst.Prof. Dr.Sukanda Junthavaree

• บรรณาธิการ (Editor)

พระครูวาปีจันทคุณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร.

Phrakhruwapeejanthakun, Asst.Prof.Dr.

• ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระอธิการรัฐวุฒิ สิริจันโท, ดร.

Phra Adhikan Natthawut Siricando, Dr.

• ผู้จัดการวารสาร

อาจารย์สนั่น ประเสริฐ

Snan Prasert

• กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

พระครูภานาพัฒน์บัณฑิต, ผศ.ดร.

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phrakhrubavanapadtanabanthid, Asst.Dr.

: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สวมมะไฟ

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Asst.Prof.Dr.Phaitoon Suanmafai

: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ดร.พิกุล มีมานะ

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr.Pikul Meemana

: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา

: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Assoc. Prof. Dr. Rattana Panyapa

: Rajabhat Ubon Ratchathani University

รองศาสตราจารย์ ดร.สัณญา เคนาภูมิ

: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Assoc.Prof. Dr.Sanya Kenaphoom

: Rajabhat Mahasarakham University

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง

: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Assoc.Prof.Dr.Thiraphong Meithaisong

: Mahasarakham University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา

: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Asst.Prof. Dr.Homhuan Buarabha

: Khon Kaen University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์

: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Asst.Prof.Dr.Chalong Phanchan

: Mahasarakham University

ดร.สุทธินันท์ ศรีอ่อน

: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Dr.Suddhinan Srion

: Ubon Ratchathani University

• ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewers)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์,ดร.

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ศาสตราจารย์,ดร.

วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศาสตราจารย์,ดร.

คณะสังคมศาสตร์

พระมหามิตร ฐิตปญโญ, รองศาสตราจารย์,ดร.

วิทยาเขตขอนแก่น

พระมหาโยธิน โยธโก, รองศาสตราจารย์,ดร.

วิทยาเขตขอนแก่น

พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ,ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยาเขตขอนแก่น

พระครูภาวนาโพธิคุณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	วิทยาเขตขอนแก่น
พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	วิทยาเขตขอนแก่น
พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปญโญ, ดร.	วิทยาเขตขอนแก่น
พระครูสุตวรรษธรรมกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
พระพลากร สุ่มงคโล	วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	คณะสังคมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม	คณะสังคมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร	บัณฑิตวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญมี พรรษา	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย อวดศรี	วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น	วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ วงศ์พรพวัฒน์	วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.เดือน คำดี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม พิริยะสิงห์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บั้วระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา เวียงเสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชาติ ชาญวิจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญมี โทท่า	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี ทুমเมฆ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
พระมหาพงษ์ทราทิพย์ สุธีโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กฤษมา สุ่มมาตร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ชูเกียรติ ผลาผล	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ดร.ธวัชชัย ดุลยสุจริตกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์เป็นวารสารวิชาการที่ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า รวบรวมองค์ความรู้ในมิติทางด้าน พระพุทธศาสนา ศิลปะศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ พร้อมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ได้ดำเนินการนำองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ค้นคว้าวิจัยจากหลายกลุ่ม สหวิทยาการ ซึ่งได้ผ่านการกลั่นกรอง พิจารณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ทรงความรู้ เพื่อให้ได้คุณภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ ทาง กองบรรณาธิการได้ดำเนินงานพัฒนาวารสารอยู่ตลอด ปรับปรุงระบบงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน ปัจจุบันได้พัฒนาสู่การ เป็นวารสารที่ได้มาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 2 ในเดือนมิถุนายนปี 2564 ในปี 2566 วารสาร บัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน 2566

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินบทความ ที่ให้ข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้บทความนั้นได้คุณภาพพร้อมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความ กองบรรณาธิการขอเชิญผู้ สนใจได้ส่งบทความมาตีพิมพ์ที่วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ตามรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่ม หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์อันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาวารสารให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทางกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์ ขอน้อมรับด้วยความยินดี และขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูวาปีจันทคุณ,ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

- » บทบรรณาธิการ จ
- » ความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 1
Mental strength of medical patients in Roi-et Monastic College Field Hospital Thawatchaburi
District Roi Et Province
สนุก สิงห์มาตร, พระครูปริยัติวรเมธี, พระครูเอกุตตรสตาธิคุณ, สุทธิพันธ์ อรัญญาวาส, อภิขญา พรรณศรี
- » การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด 11
Resilience Quotient the elderly in Hospital of Roi Et Buddhist College
สุกานดา จันทวารีย์,
- » การจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร 20
The Health Welfare Provision of Monk In Loengnoktha District Yasothon Province
พระมหานัฐพล อีสสรธมโม (สตีวงศ์), สยามพร พันธไชย, ธิติวุฒิ หมั่นมี, วรเชษฐ โทอิน
- » รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษา
ศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี 35
Thai language teaching development model to maintain Thai identity to accept the new
normal higher education in the 21st century with Buddhist methods
จรุงภรณ์ กลางบุรีรัมย์
- » การประเมินโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียน
เมืองกลางประชานุกูล ปีการศึกษา 2562 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 49
The evaluation result of the project to promote the application of the sufficiency economy
philosophy to learning management , Muangklangprachanukul School. Secondary
Educational Service Area Office, 28 Academic year 2019
ชาญวิทย์ หมั่นอุดม

- » การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 61
People's Participation in Campaigning Against Vote-Buying and Selling in Nong Ruea District Khon Kaen Province
พระนพรัตน์ นริสสุโร (สีมี)
- » การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะ ผ่านวิดีโอ 15 นาที ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต 72
The use of social media of propagating Dhamma through a 15-minute video series of Dhamma by Phra Maha Sompong Talaputto
พระกฤติธี ธรรมทินโน
- » การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร 86
The Participation of People in Implementation of Khamtoi Municipality Thaijareon District, Yasothon Province
เฉลิมพล หมอชาติ, สยามพร พันธไชย, สุกานดา จันทวารีย์
- » คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 97
Quality of Working Life and Performance Efficiency of Working from Home of the Persons in Office Line in the Food and Beverage Industry Groups During Covid-19 Crisis Situation
ภรณ์ยุ อภิมนต์บุตร, ศุภฤกษ์ สุขสมาน
- » การศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจใจในแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 112
A study of Business Entrepreneurship Environment in Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic
จำปา รัตนสุวรรณผล, สมคิด แก้วทิพย์, วินิจ ผาเจริญ, วิไลพล สมสะมน, สมคิด สุริยศักดิ์, อรทัย สีสะวัน, ยุทธศักดิ์ กิ่งสะดา, โพนพะลิด คนทะวง

- » ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้า
บีทีเอสของกลุ่มคนวัยทำงาน: กรณีศึกษารถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท 121
Marketing Mix and Behavioral Factors Affecting Purchase Decision Making of
the Working Age Group: A Case Study of BTS Sukhumvit Line
กฤษฎ์ ธีวชัยวิสุทธิ, มานะ ลักษมีอรุณทัย, ชิตตะวัน ชนะกุล
- » การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน :
กรณีที่พบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด 137
An Analytical study on content and values of Milindapañhā in Northeastern Thai Dialect Ver-
sions: The Case of Wat Banpafha (Potharam) in Roi Et
พระมหาวิระนิต ธนะโชติ, ชานปวีชช์ ทัดแก้ว,
- » แนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 149
Guidelines for promoting the new normal professional learning communities in school
under the Nong Khai primary educational service area 1
ประจักษ์ อินทะวัน
- » ผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว 162
Impact of Covid-19 on Youtidm in Vientiane Province, Lao People's Democratic Republic
มาลาวัน จันทะวงสิน , เฉลิมชัย ปัญญาดี, สุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล, วินิจ ผาเจริญ
- » ข้อเสนอเชิงนโยบายการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 171
Policy Proposals for Teaching and Learning in a New Lifestyle Base of Primary School
Administrators under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1
พระครูสุมนสุตกิจ

- » การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย
หนองบัวลำภู 1 82
The condition student-centered teaching and learning management according to the seven Kalyāṅkamitta dhammas of secondary school teachers in the lak mueang loei united campus group under the nong bua lam phu secondary education service area
อุทัย โกยชัย, พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโร, พระมหาสุภาวิชญ์ ปภสฺสโร
- » การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid -19 ยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด 192
The Adaptation of Buddhists for Buddhist Activities in the Covid-19 Situation Under the New Normal: A Case Study of Ban Sawang Community, Sawang Subdistrict, Phon Thong District, Roi Et Province
พระอำพล มหฺทโว (ภคตรา), พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ
- » แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวิถีพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 206
Buddhist Community Development Guidelines : A case study of Banthawatburi Community, Village No. 3 Wat Nuea Udon Chaisit, Thong Thani Subdistrict, Thawatburi District Roi-et Province
พระอธิการธนบดี ธมฺมทินฺโน, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ, พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ
- » การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด 217
The Promotion of Question-and-Answer Sermon in Isan Tradition of Monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province
พระครูปริยัติสันติธรรม, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ, พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ
- » การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด
ในสถานการณ์โควิด-19 227
Adaptation in Buddhist Dharma Practice at Wat Pa Chaturaphak Phiman Roi-Et Province
In the situation of COVID-19
รัตนาวดี สุริยวนากุล, พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ

-
- » การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเมืองหงส์
อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด 237
The public participation in development plan of Muang Hong municipality
Chaturaphak Phiman District Roi et Province
พระครูปลัดพิทักษ์ วิสุทฺโธ (ตะราชี่), พระครูสุตวรธรรมกิจ , สยามพร พันธไชย, พระพลากร สุขมงคล
- » ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย 251
A study of Belief in the Bodhi Tree in Thai Society
พระมหาณรงค์ศักดิ์ อริยวิโส (อาจวงษา), ไพฑูรย์ สนวนมะไฟ, พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทฺโธ

ความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์
ร้อยเอ็ด อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

Mental strength of medical patients in Roi-et Monastic College Field Hospital Tha-
watchaburi District Roi Et Province

สนุก สิงห์มาตร

Sanook Singmart

พระครูปริยัติวรมณี

Prakrupariyatwaramati

พระครูเอกุตตรสตาทิคุณ

Phrakhruakutarasatatikun

สุทธิพันธ์ อรัญญาส

Suthiphan Arunyawat

อภิชญา พรรณศรี

Apichaya phansri

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

RoiEt Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Singmart2512@gmail.com

(Received: May 21, 2022/ Revised: June 5, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบและอธิบายถึงปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้ป่วยโควิด 2019 (Covid 19) ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดนั้นว่าปัจจัยที่ทำให้สภาพจิตใจมีความเข้มแข็งขึ้นได้ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้ป่วยที่มีมาแต่ภายในตนเองอยู่แล้ว ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจ ภูมิคุ้มกันทางใจ 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมในขณะที่เข้ารับการรักษาตัว ได้แก่ ระบบบริการรักษาพยาบาล ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมการรักษา คุณภาพการให้บริการ 3) ปัจจัยสนับสนุนที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ป่วยยังเข้ารับการรักษาตัวอยู่ ได้แก่ การใช้ดนตรีบำบัด การใช้ธรรมชาติบำบัด การออกกำลังกาย และ 4) ภายใต้อิทธิพลทางธรรมคือไตรสิกขาธรรมมาร่วมกันสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับผู้เข้ารับการรักษา

คำสำคัญ : ความเข้มแข็งทางจิตใจ; โรงพยาบาลสนาม; วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Abstract

This academic article, the author's purpose, is to present to explain the factor of mental resilience for patients with COVID 2019 who are admitted to the hospital at Roi Et Monk College Field Hospital. It consists of 1) the psychological factors of the patients that are already intrinsic, such as emotional intelligence, motivation, and mental immunity; relationship with

fellow treatment 3) The supporting factors that occurred while the patients were still receiving treatment were the use of music therapy. The use of dharma therapy, support, and 4) under the adherence to the dharma principles, namely the three sikkha dharma, come together to strengthen the mind for the patients.

Keywords : Mental Strength; Field Hospital; Roi Et Buddhist College

1. บทนำ

บทความวิชาการฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อจะใช้เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้ที่เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดเกิดความเข้มแข็งมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งด้านร่างกาย ความเข้มแข็งด้านจิตใจ ตลอดจนทั้งความเข้มแข็งด้านอารมณ์ในอันที่จะต่อสู้กับวิกฤติของชีวิตให้ผ่านพ้นไปได้ได้อย่างปลอดภัย และเห็นเน้นย้ำถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาถึงวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในเชิงวิชาการ ในการที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ป่วยของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความพร้อมสำหรับรองรับการระบอบที่อาจมีโอกาสดเกิดการระบอบขึ้นใหม่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ รวมไปถึงผู้ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดได้ทราบถึงความสำคัญและได้รับรู้สมรรถนะแห่งตนจะทำให้มั่นใจในความสามารถของตนเองในการที่จะกระตุ้นความเข้มแข็งภายในตนเองออกมาให้สามารถต่อสู้กับอุปสรรคของชีวิตในสถานการณ์ยากลำบากในครั้งนี้ได้ อันจะเป็นผลที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 11 ด้าน โดยด้านการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต (พ.ศ. 2561 - 2580) รวมถึงแผนย่อยที่ 1 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ พัฒนาศักยภาพของประเทศไทย โดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพโดยใช้วิธีการศึกษาในโรงพยาบาลสนามแห่งที่ 4 ของจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นต้นแบบศึกษาเพื่อจะใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ ตลอดจนทั้งเป็นการค้นหาแนวทางการส่งผู้ที่ส่งตัวผู้ที่หายจากอาการป่วยกลับภูมิลำเนาอย่างเข้าใจกันทั้งชุมชน ครอบครัว ส่งผลการก่อให้เกิดความสุขในชุมชนต่อไป

ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยกำลังอยู่ในสถานการณ์การรับมือไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid 19) ที่เริ่มระบาดที่ประเทศจีนตั้งแต่ปลายเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่เรายังขาดความรู้ความเข้าใจอีกมาก การระบาดของโรคนี้ระบาดได้รวดเร็วเพราะคนทั้งโลกยังไม่มีภูมิคุ้มกัน หากใครได้รับเชื้อก็จะเป็นโรคนี้แบบไม่มีทางเลือกอย่างอื่นได้ ประเทศไทยเป็นประเทศแรกนอกประเทศจีน โดยเราตรวจพบผู้ติดเชื้อเป็นรายแรกในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 หลังจากนั้น ก็มีผู้ป่วยกระจายไปยังญี่ปุ่นและอีกหลายชาติ กระจายเข้าสู่ยุโรป อเมริกาใช้เวลาเพียง 3-4 เดือนก็กระจายเกือบสองร้อยประเทศทั่วโลก วันที่ 30 มกราคม 2563 องค์การอนามัยโลก ประกาศให้ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid 19) เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern) และต่อมาวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 ประกาศการระบาดทั่วโลก (Pandemic) ซึ่งยังไม่มีแนวโน้มที่จะหยุดการระบาดได้ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ออนไลน์) ไวรัสโคโรนา (Coronavirus) เป็นไวรัสที่ถูกพบครั้งแรกในปี 1960 แต่ยังไม่ทราบแหล่งที่มาอย่างชัดเจนว่ามา

จากที่ใด แต่เป็นไวรัสที่สามารถติดเชื้อได้ทั้งในมนุษย์และสัตว์ ปัจจุบันมีการค้นพบไวรัสสายพันธุ์นี้แล้วทั้งหมด 6 สายพันธุ์ ส่วนสายพันธุ์ที่กำลังแพร่ระบาดหนักทั่วโลกตอนนี้เป็นสายพันธุ์ที่ยังไม่เคยพบมาก่อน คือ สายพันธุ์ที่ 7 จึงถูกเรียกว่าเป็น “ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่” และในภายหลังถูกตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โควิด-19” (COVID-19) นั่นเอง (ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

ต่อมาก็มีข้อมูลที่ยืนยันว่า ต้นตอของโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ 2019 เกิดจากการผสมสารพันธุกรรมระหว่างโคโรนาไวรัสของค้างคาวกับโคโรนาไวรัสในหมู่มาก่อน กลายพันธุ์เป็นโคโรนาไวรัส สายพันธุ์ SARS-CoV-2 ที่แพร่เชื้อจากหมู่มายังคนได้ โคโรนาไวรัสเป็นเชื้อที่ไม่สามารถอยู่เดี่ยว ๆ ได้ แต่จะแฝงตัวอยู่ในละอองฝอยจากการไอ จาม และสารคัดหลั่งอย่างน้ำมูก น้ำลาย หรืออุจจาระ ดังนั้นการแพร่เชื้อโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดก็ต้องได้รับเชื้อผ่านการสูดดมละอองฝอยขนาดใหญ่และละอองฝอยขนาดเล็กในอากาศ รับเชื้อเข้าไปในทางเดินหายใจ หรือใครที่อยู่ใกล้ผู้ป่วยในระยะ 1-2 เมตร ก็อาจจะติดเชื้อจากการสูดดมละอองขนาดใหญ่ และละอองขนาดเล็กจากการไอ จาม รดกันโดยตรง หรือหากอยู่ห่างจากผู้ติดเชื้อในระยะ 2 เมตรขึ้นไป ก็อาจติดเชื้อจากการสูดดมละอองขนาดเล็กได้เหมือนกัน นอกจากนี้โคโรนาไวรัส สายพันธุ์ใหม่ ยังอาจแพร่เชื้อโดยการสัมผัสได้ เช่น การจับของใช้สาธารณะร่วมกัน แล้วมาสัมผัสเยื่อบุต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น ขยี้ตา สัมผัสปาก หรือหยิบของกินเข้าปาก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลว่า ผู้ป่วยที่มีอาการปอดอักเสบส่วนใหญ่ เนื้อปอดจะถูกทำลายไปราว 20% ซึ่งหากเนื้อปอดถูกทำลายไม่ถึง 50% ร่างกายฟื้นฟูเองได้ตามสภาพแต่ละคน ทว่าจะมีผู้ป่วยราว 5% ที่เนื้อปอดถูกทำลาย 70-80% กรณีนี้ถือว่า วิกฤต ร่างกายอาจฟื้นตัวไม่ไหว หรือแพทย์อาจต้องใช้เครื่อง ECMO หรือเครื่องหัวใจ-ปอดเทียมแบบเคลื่อนย้าย มาทำงานแทนหัวใจและปอดของผู้ป่วย ซึ่งหากช่วยไม่ไหว สุดท้ายแล้วระบบหายใจจะล้มเหลวและเป็นเหตุให้ผู้ติดเชื้อโคโรนาไวรัสเสียชีวิต (ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก, ม.ป.ป.:ออนไลน์)

ผู้เขียนในฐานะที่เป็นบุคลากรที่สังกัดในวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้าไปรับรู้รับทราบในการก่อตั้งโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดในครั้งนี้ และได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องในการพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในครั้ง จึงขอนำเสนอในเชิงวิชาการ ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอในบทความฉบับนี้ตามลำดับต่อไป

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019

2.1 วิกฤติไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid 19)

การเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นนั้นสร้างความวิตกกังวลให้กับประชาชนทุกคนในประเทศ สร้างความเสียหายทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ รวมทั้งเกิดความตื่นกลัวอย่างไม่เคยพบเห็นมาก่อน และวิกฤติของประชาชนในครั้งนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มิได้นิ่งนอนใจและวางแผนได้พยายามหาทางให้การช่วยเหลือประชาชนในยามที่เกิดวิกฤติของชาติและในยามที่ประชาชนและพุทธศาสนิกชนได้รับความเดือดร้อนดังเช่นเวลานี้ พระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร จันทสโร) รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) เปิดเผยว่า จากการประชุมออนไลน์ร่วมกับวิทยาลัยเขตและวิทยาลัยสงฆ์ (วส.) ทั่วประเทศ เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือประชาชนจากสถานการณ์โควิด-19 (ข่าวสด, ออนไลน์) จึงได้ดำเนินการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามขึ้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้นเมื่อ วันที่ 16 กรกฎาคม 2564 จำนวน 60 เตียง และในเวลาต่อมาก็ได้มีการขยายขนาดเพิ่มจำนวนเตียงเพิ่มเติมอีก จำนวน 80 เตียง รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน

140 เตียง (สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2564: ออนไลน์) เพื่อรองรับผู้ป่วยที่ต้องการจะรักษาตัวโดยได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งโรงพยาบาลสนามกรณีผู้ป่วยโควิด-19 เป็นหน่วยบริการทางการแพทย์ทั้งในและนอกสถานที่เพื่อใช้ดูแลผู้ป่วยด้านโรคติดต่อในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรค เพราะสามารถจัดตั้งได้อย่างรวดเร็ว ขยายหรือลดขนาดตามความเหมาะสม มีการตรวจรักษาผู้ป่วยตามหลักมาตรฐาน มีการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไปสู่บุคคลากร ชุมชน และสิ่งแวดล้อม มีการควบคุมป้องกันโรคให้อยู่ในวงจำกัด โดยหากจำเป็นสามารถดำเนินการส่งต่อโรงพยาบาลที่มีศักยภาพมากกว่า และปิดดำเนินการโรงพยาบาลเมื่อสิ้นสุดการระบาดหรือมีการควบคุมโรคได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามกรณีโรคโควิด 19 ประกอบด้วย 1) จัดตั้งระบบบริการการดูแลรักษาพยาบาล 2) รับผู้ป่วยยืนยัน COVID-19 ไว้ดูแลรักษาแบบผู้ป่วยใน และให้การดูแลผู้ป่วยที่อาการไม่รุนแรง 3) ใช้เป็นสถานที่เพื่อดูแลรักษาผู้ป่วยที่มีอาการคงที่ และได้รับการส่งตัวมาจากโรงพยาบาลซึ่งดูแลผู้ป่วยในภาวะเฉียบพลันหรือวิกฤตจนดีขึ้นแล้ว อนึ่ง ในการดำเนินโครงการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามนั้นวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นอย่างดี อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด โรงพยาบาลร้อยเอ็ด สาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด และโรงพยาบาลราชบุรี คณะสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งองค์ทางด้านปกครองต่างๆในพื้นที่ และจากการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามขึ้นในวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดครั้งนี้ก็กลับพบปัญหาที่ตามมาหลายประการที่เกิดขึ้นกับหน่วยผู้ให้การรักษาพยาบาลคือผู้ป่วยมีสภาพอารมณ์ที่ฉุนเฉียว ใจร้อนหรือในบางครั้งอาจจะเปิดอารมณ์ใส่ทีมผู้ดูแลที่ดำเนินการไม่ได้รวดเร็วทันใจตามที่ปรารถนา หรือในบางกรณี เช่น เมื่อผู้ป่วยที่รักษาตัวหายจากอาการป่วยแล้วไม่ได้รับการต้อนรับจากชุมชนหรือครอบครัว เป็นต้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องมีการค้นหาคำตอบในทางวิชาการเพื่อจะเป็นการค้นหาคำตอบและค้นแนวทางการแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงค้นหาแนวทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการในอนาคตนั้น สิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะผู้รับบริการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด นั่นคือสภาพความเข้มแข็งในแต่ละด้านของผู้ป่วยไม่ว่าจะเป็นสภาพความเข้มแข็งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ เป็นต้น เหล่านี้ย่อมจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการดำเนินการ จะทำให้ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษามีพลังกาย พลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายและเมื่อหายจากอาการป่วยก็จะกลับบ้านสู่ครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุขเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประชาชาติต่อไปได้

2.2 องค์ความรู้ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid 19)

1) เชื้อก่อโรค

เชื้อไวรัสโคโรนา (CoVs) เป็นไวรัสชนิดอาร์เอ็นเอสายเดี่ยว (single stranded RNA virus) ใน Family Coronaviridae มีรายงานการพบเชื้อมาตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1965 โดยสามารถติดเชื้อได้ทั้งในคนและสัตว์ เช่น หนู ไก่ วัว ควาย สุนัข แมว กระต่าย และสุกร ประกอบด้วยชนิดย่อยหลายชนิดและทำให้มีอาการแสดงในระบบต่างๆ เช่น ระบบทางเดินหายใจ (รวมถึงโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือซาร์ส; SARS (CoV) ระบบทางเดินอาหาร ระบบประสาท หรือระบบอื่นๆ

2) ระบาดวิทยาของเชื้อ

เชื้อไวรัสโคโรนา (CoVs) พบได้ทั่วโลก โดยในเขตอบอุ่น (temperate climates) มักพบเชื้อโคโรนาไวรัสในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ การติดเชื้อโคโรนาไวรัสอาจทำให้เกิดอาการในระบบทางเดินหายใจส่วนบนได้ถึงร้อยละ 35 และสัดส่วนของโรคไข้หวัดที่เกิดจากเชื้อโคโรนาไวรัสอาจสูงถึงร้อยละ 15 การติดเชื้อพบได้ในทุกกลุ่มอายุ แต่พบมากในเด็ก อาจพบมีการติดเชื้อซ้ำได้ เนื่องจากระดับภูมิคุ้มกันจะลดลงอย่างรวดเร็ว

ภายหลังการติดเชื้อ สำหรับการติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือ ซาร์ส (SARS CoV) พบการระบาดปี พ.ศ. 2546 โดยพบเริ่มจากประเทศจีนแล้วแพร่กระจายไปทั่วโลกพบรายงานผู้ป่วยโรคซาร์สทั้งสิ้นมากกว่า 8, 000 ราย และเสียชีวิตมากกว่า 750 ราย

3) ลักษณะโรค

- การติดเชื้อไวรัสโคโรนาในระบบทางเดินหายใจ (Respiratory Coronaviruses) อาจทำให้เกิดอาการไข้ อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ มีน้ำมูก เจ็บคอ ไอ โดยในทารกที่มีอาการรุนแรง อาจมีลักษณะของปอดอักเสบ (Pneumonia) หรือ หลอดลมฝอยอักเสบ (Bronchiolitis) ในเด็กโตอาจมีอาการของหอบหืด (Asthma) ส่วนในผู้ใหญ่ อาจพบลักษณะปอดอักเสบ (Pneumonia) หลอดลมอักเสบเรื้อรัง (Chronic bronchitis) หรือการกลับเป็นซ้ำของโรคหอบหืดได้ และอาจทำให้เกิดอาการรุนแรงได้มากในผู้สูงอายุหรือผู้ที่ภูมิคุ้มกันบกพร่อง โดยพบการติดเชื้อแบบไม่แสดงอาการได้ในทุกอายุ และหากแสดงอาการมักพบร่วมกับการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจอื่นๆ เช่น Rhinovirus, Adenovirus หรือเชื้ออื่นๆ

- การติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome; SAR CoV) จะพบมีอาการไข้ ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย หรืออาการคล้ายไข้หวัดใหญ่ แล้วมีอาการไอ และหอบเหนื่อยอย่างรวดเร็ว ซึ่งอัตราการตายจะสูงขึ้นในผู้ป่วยสูงอายุ หรือมีโรคประจำตัว

- การติดเชื้อโคโรนาไวรัสในระบบทางเดินอาหาร (Gastrointestinal Coronaviruses) มักพบบ่อยในเด็กแรกเกิด และทารกอายุน้อยกว่า 1 ปี หรืออาจพบในผู้ใหญ่ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง โดยพบเชื้อได้แม้ผู้ป่วยไม่แสดงอาการ และไม่มีฤดูกาลการเกิดโรคที่แน่นอน

ระยะฟักตัวของโรค

โดยเฉลี่ยประมาณ 2 วัน (อาจมีระยะฟักตัวนานถึง 3 – 4 วัน) สำหรับโรคซาร์สอาจใช้ระยะฟักตัว 4 – 7 วัน (อาจนานถึง 10 – 14 วัน)

4) วิธีการแพร่โรค

แพร่กระจายเชื้อจากการสัมผัส (Contact) กับสารคัดหลั่งจากทางเดินหายใจ หรือแพร่กระจายเชื้อจากฝอยละอองน้ำมูก น้ำลาย (Droplet) จากผู้ป่วยที่มีเชื้อโดยการ ไอ หรือจาม

5) การป้องกัน

- ออกกำลังกายสม่ำเสมอและพักผ่อนให้เพียงพอ

- รับประทานอาหารที่มีประโยชน์และครบ 5 หมู่

- ไม่คลุกคลีใกล้ชิดกับผู้ป่วย

- แนะนำให้ผู้ป่วยใส่หน้ากากอนามัย ปิดปากปิดจมูกเวลา ไอ หรือจาม

- ควรล้างมือบ่อยๆ ด้วยน้ำและสบู่ โดยเฉพาะเมื่อสัมผัสกับสารคัดหลั่งจากผู้ป่วย ก่อนรับประทานอาหาร และหลังขับถ่าย

ประทานอาหาร และหลังขับถ่าย

- ควรหลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่แออัด หรือที่ชุมชนสาธารณะที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อลดความเสี่ยงในการติดโรค (สมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย, ออนไลน์)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจ

3.1 ปัจจัยภายในจิตวิทยาของบุคคล

ปัจจัยภายในจิตใจของบุคคล หมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในตัวขอบุคคล ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อย 3 ปัจจัย

ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ (2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และ (3) ปัจจัยด้านภูมิคุ้มกันทางใจ คณะผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดดังนี้ ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการการรับรู้เข้าใจ และปรับอารมณ์ได้เหมาะสมกับสภาวะต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ ความฉลาดทางอารมณ์นั้น ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิต ดังคำที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” กล่าวคือ จิตใจจะเป็นผู้สั่งการให้สมองเกิดความคิด และพูดตาม หลังจากนั้นจะสั่งการไปยังร่างกายเพื่อให้ร่างกายกระทำตาม ดังที่สมองสั่งการ ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความฉลาดที่ส่งผลต่อการเพิ่มทักษะการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่น และให้รับรู้ ความคิด อารมณ์และความรู้สึก เพื่อนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์และเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งจูงใจ สิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดผลเป็นแรงผลักดันสำหรับบุคคลให้แสดงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เกิดจากการต้องการความสุขส่วนตัว เกิดจากสัญชาตญาณ เกิดจากการมีเหตุผล และเกิดจากแรงขับ อันมีเครื่องล่อใจอื่นๆ มีสิ่งล่อใจหลายๆ อย่างที่จะก่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เช่น การให้รางวัล การให้ค่าตอบแทน การให้สวัสดิการ และความก้าวหน้าในชีวิตการทำงาน ภูมิคุ้มกันทางใจ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจที่ประกอบด้วยความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความหวัง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว ประกอบกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งในการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าคือ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเองโดยที่ภูมิคุ้มกันทางจิตน่าจะเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่จะช่วยป้องกันตัวเองไม่ให้ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงไม่มั่นคงหรือไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

3.2 ปัจจัยกายสภาพแวดล้อม

ปัจจัยกายสภาพแวดล้อมของบุคคล หมายถึงสิ่งที่มีอยู่รอบตัวในอันที่จะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งทางใจให้กับบุคคล ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อย 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านระบบบริการรักษาพยาบาล (2) ปัจจัยด้านเพื่อนร่วมการรักษา และ (3) ปัจจัยด้านการให้บริการ คณะผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดดังนี้ ระบบการบริการรักษาพยาบาล หมายถึง การที่ผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาแล้วได้รับการรักษาพยาบาลจากคณะแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องซึ่งแบ่งการรักษาออกเป็น 2 ส่วนนั่นคือ 1) กลุ่มอาการไม่รุนแรง สามารถหายได้เองด้วยการรักษาตามอาการซึ่งอาจจะเป็นที่บ้านหรือโรงพยาบาลสนาม กับ 2) กลุ่มที่มีอาการรุนแรงหรือมีโรคแทรกซ้อนต้องได้รับการรักษาจากแพทย์อย่างใกล้ชิดแพทย์อาจพิจารณาให้ยาต้านไวรัสโลปีนาเวียร์ และริโทนาเวียร์ (Lopinavir / ritonavir) เพิ่มเติม ซึ่งเป็นยาด้านไวรัส HIV ส่วนยาคลอโรควิน (Chloroquine) ไฮดรอกซีคลอโรควิน (Hydroxychloroquine) ซึ่งเป็นยารักษามาลาเรีย ในงานบทความนี้หมายถึงผู้ที่รับการักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมการรักษา หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลมากที่สุดทางหนึ่งที่มีต่อพฤติกรรม ส่งผลต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างทั้งในระดับพฤติกรรมและความรู้สึกร่วมกันกับบุคคลอื่นบุคคลเป็นโครงสร้างที่สำคัญของบุคลิกภาพ ในงานบทความนี้หมายถึงความถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด คุณภาพการให้บริการ หมายถึง หลักพื้นฐานของการให้บริการขององค์กรที่มุ่งประสงค์ให้การทำงานมีคุณภาพสูงสุดต่อผู้รับบริการ อันประกอบด้วย การกำหนดหน้าที่ของผู้รับบริการ การปฏิบัติอย่างมีเหตุมีผลต่อประชาชนอย่าถูกต้องและเท่าเทียมและหลักไม่เลือกปฏิบัติตามอารมณ์ ในงานบทความนี้หมายถึงการให้บริการของเจ้าหน้าที่ต่อผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

3.3 ปัจจัยเสริมหรือสนับสนุน

ปัจจัยเสริมหรือสนับสนุน หมายถึง สิ่งที่มีส่วนในการกระตุ้นบุคคลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งทางใจให้กับบุคคล ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อย 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านการใช้ดนตรีบำบัด (2) ปัจจัยด้านการใช้ธรรมะบำบัด และ (3) ปัจจัยด้านการเกื้อหนุน คณะผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดดังนี้ การใช้ดนตรีบำบัด หมายถึง ทฤษฎีทางการแพทย์ที่เอาเรื่องของศาสตร์ด้านจิตวิทยาและศิลปะทางด้านดนตรีเข้าไว้ด้วยกัน เพราะความสัมพันธ์ของคนเรากับตัวโน้ตมีมานานแสนนาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการใช้ดนตรีรักษาโรคเนื่องจากเสียงดนตรีเป็นสิ่งที่มียุติพลต่อจิตใจของมนุษย์สามารถแปรเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึก คลายความเศร้าหมอง สร้างความสุข รักษาอาการเจ็บป่วยของโรคได้อย่างไม่น่าเชื่อ ซึ่งการใช้ดนตรีบำบัดอาจจำแนกได้ตามองค์ประกอบที่มี เช่น จังหวะของดนตรี ระดับของเสียง ความดังของเสียง การประสานเสียง หรือ ทำนองเพลง และการพัฒนาศักยภาพประสาทของมนุษย์ ทำหน้าที่เสมือนสะพานและเส้นทางสู่ความคิด การเรียนรู้ในสมองของมนุษย์ ช่วยพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ให้มีแนวโน้มที่ดี รวมถึงช่วยให้เกิดความสงบภายในจิตใจได้อีกด้วย ซึ่งดนตรีถือเป็นสิ่งหนึ่งหรือกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดความสุขสงบ เกิดสมาธิ เชาวปัญญา และสามารถช่วยเสริมสร้างความคิดจินตนาการที่ดีขึ้นได้ ในงานวิจัยฉบับนี้หมายความว่าความรวมถึงการใช้ดนตรีในการรักษาเยียวยาจิตใจผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด การใช้ธรรมะบำบัด หมายถึง การใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาเป็นหลักในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เพราะเชื่อว่าเมื่อจิตใจดี เบิกบาน มีความสุข ผิดพรณก็ผ่องใส ร่างกายก็แข็งแรงกระฉับกระเฉง แต่ถ้าจิตใจไม่ดี มีแต่ความเคร่งเครียด ทนทุกข์ เศร้าโศกเสียใจ ทำให้ร่างกายกินไม่ได้ นอนไม่หลับ สุขภาพร่างกายก็เสื่อมโทรม ภูมิคุ้มกันก็ลดลง ส่งผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ตามมา ด้วยเหตุแห่งความคิดที่ว่า โรคคือทุกข์ ทุกข์คือโรคภัย การบำบัดรักษาโรคด้วยวิธีการปฏิบัติกรรมฐาน การปฏิบัติกรรมฐานเป็นวิธีการปฏิบัติธรรมประเภทหนึ่งในพระพุทธศาสนา หรือกระบวนการฝึกอบรมจิต พัฒนาจิตให้แน่วแน่อยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง จนเกิดเป็นสมาธิ คือความสงบนิ่ง จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน กระวนกระวาย ที่เรียกกันว่า “สมถกรรมฐาน” หรือการฝึกอบรมจิตให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง ในงานวิจัยฉบับนี้หมายความว่าความรวมถึงการใช้ธรรมะในการรักษาเยียวยาจิตใจผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด การเกื้อหนุน หมายถึง การอุดหนุน,สนับสนุน,เกื้อ,เกื้อหนุนจนเจือหรือ การแสดงน้ำใจดีต่อผู้อื่น การที่เราปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อสังคม ย่อมส่งผลดีทั้งต่อตัวเราเองและผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นกับตัวเรา คือ เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น คือ ผู้ที่มีความเดือดร้อนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้สังคมส่วนรวมมีความสุขสงบเรียบร้อย เป็นสังคมเห็นการแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง การได้รับการเกื้อหนุนหรือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากบุคคลภายนอกที่เสียสละทรัพย์สินเงินทอง แรงกาย แรงใจหรือมีจิตอาสาทำหน้าที่ต่อผู้ที่รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

3.4 การพัฒนาจิตใจตามหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์ มีรายละเอียดอันลึกซึ้ง และเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ อิงอาศัยกันและกัน สำหรับแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธศาสนา เมื่อศึกษาวิเคราะห์ตามพระไตรปิฎกพบว่า หลักการพัฒนาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้นั้น ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา นั่นเอง ในที่นี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงจุดเริ่มของการศึกษา (สิกขา) ตามหลักพุทธศาสนาไว้ว่า “ปรโตเมษะที่ตีสร้างครุฑราชชนิดที่ชักนำไป เกิดโยนิโสมนสิการ เมื่อโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นแล้วก็หมายถึงว่า ได้มีจุดเริ่มของการศึกษาหรือการพัฒนาปัญญาได้เริ่มขึ้นแล้ว จากนั้นก็จะเกิดการคิดที่ใช้ปัญญาและทำให้ปัญญาเจริญงอกงามยิ่งขึ้น นำไปสู่การแก้ปัญหาเป็นทางแห่งความดับทุกข์และนี่ก็คือ การศึกษา พุทธสันๆ ว่า กระบวนการ

คิดที่สนองปัญญา คือ การคิดที่แก้ปัญหา นำไปสู่ความดับทุกข์และเป็นการศึกษา” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543 : 18).

นอกจากนั้น โสริช โปธิแก้ว ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ในแง่ของจิตวิทยาว่า “วิธีการและเทคนิคในการจิตวิทยานั้นจะถูกกำหนดไว้ด้วยทฤษฎี หรือแนวคิดเบื้องต้น โดยมีข้อคิดว่าเป้าหมายของพุทธศาสนาในการพัฒนามนุษย์นั้น คือ การย้ายฐานความคิดจากฐานอวิชชาไปสู่ฐานสัมมาทิฏฐิซึ่งเป้าหมายนี้จะต้องเป็นงานของนักจิตวิทยาในมิติของการประยุกต์พุทธศาสนามาใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานของการจิตวิทยา ดังนั้น ความพยายามของนักจิตวิทยาต่อผู้รับบริการ คือ การหาทางที่เอื้ออำนวยให้เกิดการย้ายความคิดจากฐานอวิชชามาสู่ฐานสัมมาทิฏฐิเป็นการเปลี่ยนทิศทางของสายธารอวิชชามาสู่สายธารของสัมมาทิฏฐิ สำหรับหลักการพัฒนามนุษย์ทางพระพุทธศาสนา ที่มีอรรถาธิบายอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ (โสริช โปธิแก้ว, 2553: 162)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้แสดงไว้ว่า ในการจะเข้าสู่ หรือเริ่มก่อองค์รวมการดำเนินชีวิตที่ดี โดยมีระบบการพัฒนาชีวิตได้นั้น ต้องมีปัจจัยชักนำเกื้อหนุน เรียกว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ คือ ปัจจัยที่จะกระตุ้นเร้า เกื้อหนุน ชักนำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้แนวคิดที่ถูกต้อง เรียกได้ว่า เป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา หรือปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2549: 206-207) มี 2 อย่าง คือ

1) ปัจจัยภายนอก หรือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะ (เสียงจากผู้อื่นหรืออิทธิพลจากภายนอก) เฉพาะอย่างยิ่ง กัลยาณมิตร

2) ปัจจัยภายใน หรือ องค์ประกอบภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ (แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย) คือ การรู้จักมอง รู้จักคิด รู้จักพิจารณา ให้หาประโยชน์ได้ และให้เห็นความจริง

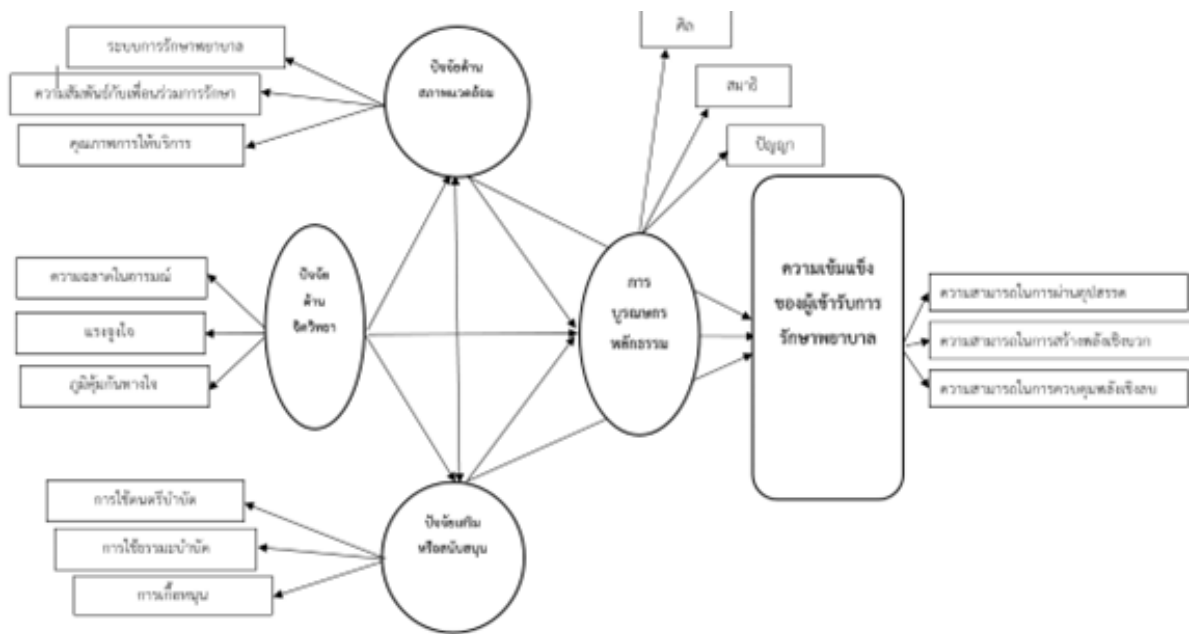
ทั้งสองอย่างนี้เป็นเรื่องใหญ่ ในที่ได้เพียงให้หัวข้อและย้ำความสำคัญไว้ว่าในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาสุขภาพจะอยู่ด้วยนี้จะต้องจัดการกับปัจจัยสองอย่างนี้ให้ดี ทั้งปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายใน คือปัจจัยในตัวบุคคล ด้านปัจจัยภายนอก จะต้องจัดระบบกัลยาณมิตร ให้ มีระบบ ครอบครัว ระบบโรงเรียน ระบบชุมชน ระบบสื่อมวลชน ตลอดจนสภาพทั่วไปของสังคมที่ดี รวมไปถึง การดูแลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางวัตถุ และการส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง (ควรเน้นเรื่องครอบครัวเป็นพิเศษ) ด้านปัจจัยภายใน สำหรับคนทั่วไป ก็อาศัยปัจจัยภายนอกนั้นแหละมาเหนี่ยวนำ โดยมีวิธีการที่แยบคาย และคนจะพึงตัวได้จริงก็ต่อเมื่อมีปัจจัยภายในอยู่ในตัว ถ้ามีปัจจัยภายนอกเพียงมีปัจจัยทางสังคมที่ดี ก็จะทำให้ แม้แต่การบ่มอินทรีย์ ที่จะทำให้คนเกิดความพร้อมที่จะก้าวไปในการพัฒนา แต่ถ้าไม่จัดสภาพสังคมให้ดีปล่อยให้ป่าปมิตรแสดงฤทธิ์กันเกลื่อนไป ก็คงจะได้แค่การบ่มอินทรีย์ ที่ทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเสพตมัวเมาในด้านต่างๆ เร็วไวอย่างนี้อาจจะคาดไม่ถึง” จากหลักพัฒนามนุษย์ดังกล่าว หลักพุทธธรรมที่กล่าวไว้ว่า เป็นระบบการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ได้แก่ ไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

จากการรวบรวมหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การบูรณาการใช้หลักไตรสิกขาธรรม หมายถึง การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล สนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขา คือ กระบวนการศึกษาเรียนรู้ฝึกหัดอบรม กาย วาจา และจิตใจ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ ให้บรรเทาเบาบาง ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศีล (อธิศีลสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง 2) สมาธิ (อธิจิตตสิกขา) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้ เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง 3) ปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึก

อบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

4. สรุป

จากข้อมูลที่ผู้เขียนได้รวบรวมมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้ป่วยโควิด 2019 ในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดนั้นให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆไปได้ในยามวิกฤติของชีวิตซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้สภาพจิตใจเข้มแข็งขึ้นได้ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้ป่วยที่มีมาแต่ภายในตนเองอยู่แล้ว ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ แรงจูงใจ ภูมิคุ้มกันทางใจ 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมในขณะที่เข้ารับการรักษาทันที ได้แก่ ระบบบริการรักษาพยาบาล ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมการรักษา คุณภาพการให้บริการ 3) ปัจจัยสนับสนุนที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ป่วยยังเข้ารับการรักษาทันที ได้แก่ การใช้ดนตรีบำบัด การใช้ธรรมะบำบัด การเกื้อหนุน และภายใต้การยึดหลักทางธรรมคือไตรสิกขาธรรม ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์และนำมากำหนดเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ดังแสดงในแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพแสดงปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้เข้ารับการรักษาโควิด 2019

5. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป.). โควิด-19 คืออะไร?. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/>.

สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564). ร้อยเอ็ด เปิดโรงพยาบาลสนาม 60 เตียง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2564, จาก <https://pr.moph.go.th/index.php?url=pr/detail/2/03/161367/>.

โสรัช โปธิแก้ว. (2553). การสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 สู่กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Bureau of Information Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health. (2021). Roi Et opened a 60-bed field hospital in Thawatchaburi District. Roi Et Province. Retrieved on August 2, 2021, from <https://pr.moph.go.th/index.php?url=pr/detail/2/03/161367/>.

Golden Jubilee Medical Center Mahidol University. (M.P.P.). What is COVID-19?. Retrieved on August 6, 2021, from <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/>.

Photikaew S. (2010). Synthesis of the Four Noble Truths to Psychological Counseling Process. Bangkok: Chulalongkorn University.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). Buddhadhamma, revised and expanded version. (9th edition). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Phromkunaporn (Prayut Payutto). (2006). Sustainable development. Bangkok: Komol Keemthong Foundation.

การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Resilience Quotient the elderly in Hospital of Roi Et Buddhist College

สุกานดา จันทวารีย์

Sukanda Chantawaree

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Roi Et Buddhist College

E-mail: Sukanda.cha@mcu.ac.th

(Received: May 24, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อการส่งเสริมผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าการดำรงชีวิตด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ได้แก่การเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีทัศนคติต่อชีวิต มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีความเบิกบานและสดชื่น มีชีวิตชีวา มีความสงบสุขและการเป็นที่ยอมรับและเคารพของคนทั่วไป 2) การส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกาย ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การขับถ่าย การออกกำลังกาย การนอนหลับ การป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและการดูแลสุขภาพของตนเอง และ 3) การส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การแสวงหาเพื่อนต่างวัย การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การร่วมงานของชุมชน และการเสริมสร้างและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจของผู้สูงอายุ ควรมีการประสานเครือข่ายในการทำงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีการดำเนินงานร่วมกัน การสร้างความเข้าใจเพื่อให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพสูง ตลอดจนควรมีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวและเกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ; ผู้สูงอายุ; โรงพยาบาลสนาม

Abstract

The development of guidelines Resilience Quotient the elderly in Hospital of Roi Et Buddhist College for self-care regarding to the valuable living in elderly included the promotion of the following spiritual strengths: understand and accept changes, have positive attitude towards life, perceived self-efficacy, be happy, lively, and peaceful, as well as recognized and accepted by others. The promotion of physical self-care behaviors included food, water, climate, excretion, exercise, sleeping, accident protection, health behavior. For social activities self-care promotion themes were seeking for other elder friends, contributing to family and social activities, enjoying the social activities once in a while, enjoying the community activities when possible, joining the elderly club.

Keywords: Resilience Quotient; Elderly; Hospital of Roi Et Buddhist College

1. บทนำ

ด้วยจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น หรือที่เรียกว่าการเข้าสู่การเป็น“สังคมของผู้สูงอายุ” (Population Ageing) ของทุกประเทศทั่วโลกกำลังเป็นประเด็นที่รัฐบาลของทุกประเทศเผชิญ สำหรับ ประเทศไทย จากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 สัดส่วนของประชากรวัย เด็กและวัย แรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวิเคราะห์ ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศ จากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 ระบุว่า ในปีพ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 9 ของประชากรทั้งหมด และจะ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 ในปีพ.ศ. 2564 และจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในปีพ.ศ. 2574 ขณะที่องค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่าสัดส่วนผู้สูงอายุของไทยมากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน และประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูง อายุเร็วกว่าประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนประมาณ 20 ปี ปัญหาที่สังคมและทุกภาคส่วนต้องเตรียมการรองรับใน การก้าวสู่สังคมของผู้สูงอายุดังกล่าว นอกจากการจัดการเรื่องการเป็นภาระพึ่งพา (aged dependency) ของผู้ สูงอายุอันเนื่องมาจากความเสื่อม ความเจ็บป่วยด้านร่างกายที่จะต้องมีการดูแลที่เพิ่มขึ้นแล้ว ปัญหาที่มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นควบคู่ไปด้วยคือ ปัญหาภัยทางสังคมต่อผู้สูงอายุ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ความสูญเสีย ทรัพย์สิน ชีวิต ซึ่งเกิดจากภายในบ้านที่อยู่อาศัยหรือนอกบ้านที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ทั้งปัญหาการใช้ความรุนแรง การละเลยทอดทิ้ง การเอาใจใส่เปรียบต่อผู้สูงอายุซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและขยายขอบเขตออกไป จากมิติเดิมๆ ปรากฏการณ์ในลักษณะเหล่านี้เริ่มเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชนเพิ่มมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่ในสังคมตะวันตกเท่านั้น แม้ในสังคมตะวันออกซึ่งมีวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุก็เริ่มที่จะประสบกับปัญหาใน ลักษณะเดียวกัน นอกจากนั้นการคุ้มครองป้องกันภัยทางสังคมแก่ผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน และคุณภาพชีวิตมนุษย์ด้วย ด้วยเหตุที่รูปแบบการดำเนินชีวิต สังคม เศรษฐกิจและปัญหาการแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ปัจจุบันที่กำลังระบาดอย่างหนักในทุกประเทศ ทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงเป็นไป อย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้คนต่างดิ้นรนเพื่อให้ตนรอดพ้นจากภาวะการแพร่ระบาดของโรคติด เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อให้ตนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีภาวะภูมิคุ้มกันทางร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง รวมถึงมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และในสังคมปัจจุบันลักษณะครอบครัวมีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยวมาก ขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดการดูแลเอาใจใส่ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุโดยบุคคลใน ครอบครัวซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นไปด้วย อันเนื่องมาจากภาวะภัยของสังคมด้านต่างๆ เช่น ภาวะ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาวะความเครียดจากการโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ และภาวะ กดดันทางสังคมในด้านต่างๆ จึงเป็นสาเหตุของปัญหาที่ควรจะต้องมีการหาแนวทางในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ทางจิตใจของผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในสภาวะความกดดันด้านต่างๆ ข้างต้น โดยการบูรณาการกระบวนการมีส่วนร่วม ของครอบครัว เครือข่ายประสังคม ภาครัฐและภาคเอกชน ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจของผู้สูงอายุ ให้ รอดพ้นจากภาวะวิกฤตสู่การดำเนินวิถีชีวิตใหม่อย่างมีความสุข

2. สภาพการณ์การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ ร้อยเอ็ด

ในปัจจุบันโครงสร้างประชากรของประเทศมีแนวโน้มของจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่

ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและคาดว่าจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568 ดังนั้นรัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัย ตั้งแต่ในช่วงวัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชรา และผู้พิการฯ ในการดูแลคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ควรเน้นให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิต มีทักษะการดำรงชีวิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สังคมอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะกับช่วงวัย และการพัฒนาการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่างบูรณาการ นอกจากนี้แม้ว่ากลุ่มวัยสูงอายุจะมีอายุยืนยาวขึ้น แต่ก็ประสบปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น โดยพบว่าร้อยละ 31.7 ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือโรคเบาหวาน (ร้อยละ 13.3) และโรคหัวใจ (ร้อยละ 7.0) ซึ่งส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของภาครัฐ และยังต้องมีการกำหนดแนวทางการดูแลผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่ไม่ป่วย ซึ่งมีความต้องการในการดูแลที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ในปัจจุบันทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยยังประสบกับปัญหาสุขภาพการณั้วิกฤตโรคโควิด 19 อย่างหนัก โดยการแพร่ระบาดของระลอกใหม่ในประเทศไทย มีรูปแบบการระบาดที่แตกต่างจากการระบาดในระลอกแรกเป็นการระบาดในกลุ่มคนไทย โดยเชื้อสายพันธุ์ใหม่ คือ สายพันธุ์ G614 ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่พบในสหภาพมาเมื่อเดือนธันวาคม 2563 และนอกจากเชื้อสายพันธุ์ดังกล่าวแล้ว การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ก็ได้มีการพัฒนาสายพันธุ์และแพร่ระบาดเป็นหลายกลุ่มใหญ่และเริ่มกระจายไปในหลายจังหวัด ตั้งแต่ในช่วงปลายปี 2562 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงชีวิตของบุคคลวัยผู้สูงอายุต้องผ่านประสบการณ์มากมายที่มีทั้งประสบการณ์ที่ดีและประสบการณ์ที่เลวร้าย ในประสบการณ์ที่เลวร้ายจะทำให้ผู้สูงอายุมีความทุกข์ทรมาน ไม่ว่าจะเป็นเหตุจากมนุษย์ด้วยกัน เช่น การกระทำรุนแรง อุบัติเหตุการเจ็บป่วยด้วยโรคร้าย การถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกน้อยใจบุตร หลานในครอบครัว เป็นต้น หรือแม้แต่เหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ภัยจากโรคอุบัติใหม่ คือ โรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมไปถึงภัยธรรมชาติต่างๆ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาและได้นำพาความสูญเสียแก่ตนเองและครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่เมื่อเหตุการณ์อันเลวร้ายนี้ผ่านพ้นไปในระยะเวลาหนึ่ง ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานนั้นจะบรรเทาลงจนเหลือเพียงแต่เสี้ยวแห่งความทรงจำที่เป็นอุทาหรณ์และสร้างการปรับเปลี่ยนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้วยเหตุของวัยที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุบางคนที่ไม่สามารถก้าวข้ามพ้นความทุกข์ทรมานนั้นไปได้บางคนที่ยังติดอยู่ในวังวนของความทุกข์ทรมาน จากเหตุการณ์อันเลวร้ายจนไม่สามารถบรรเทาออกไป และความเจ็บปวดที่มีมากเท่าทวีนาไปสู่ความหวาดระแวง ความซึมเศร้า และการฆ่าตัวตายในที่สุด จึงนับเป็นสิ่งสำคัญว่าบุคคลวัยผู้สูงอายุจะต้องพัฒนาเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ เพื่อให้สามารถก้าวผ่านความทุกข์ทรมานนั้นไปได้และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตของบุคคลนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ เป็นการปฏิบัติภายในตัวตนของมนุษย์ต่อตนเองและสังคม ในการที่จะป้องกันจิตใจของตนเองต่อความเสียหายอันเกิดขึ้นจากผลกระทบของความลำบากยากแค้น และเหตุการณ์ที่รุนแรงต่างๆ ที่ชีวิตต้องเผชิญ ความสำคัญของภูมิคุ้มกันทางจิตใจ คือ ทำให้วัยผู้สูงอายุได้มี ความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องพบ โดยไร้ซึ่งข้อยกเว้น (Grotberg, 1995) ความเครียดของบุคคลภายหลังการเกิดการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ต่างๆ ภายในชีวิต การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด บุคคลที่ตนเองรัก ที่ส่งผลต่อกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความสามารถในการดำรงชีวิต

อยู่ของผู้สูงอายุในหลายด้านด้วยกัน เช่น กระบวนการทางความคิด ความเชื่อ ความคิดริเริ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคลิกภาพเฉพาะตัว ความสามารถในการควบคุมแรงจูงใจ โลกทัศน์ความภาคภูมิใจในตนเอง เชื่อกันว่าสิ่งที่รบกวนจิตใจและประสบการณ์ที่หลงเหลืออยู่เหล่านี้มีผลรบกวนต่อความตั้งใจ (Attention) เหตุการณ์รุนแรงสามารถจะไปลดขอบเขตของประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาปัจจัยทางความคิด การเรียนรู้ทางตรรกะถูกจำกัดขอบเขตเพราะต้องหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงเหตุการณ์รุนแรง ความหงุดหงิด และปัญหาในการควบคุมความก้าวร้าว ซึ่งจะนำไปสู่การรบกวนพัฒนาการในการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายกับสังคมและครอบครัว การที่บุคคลในวัยผู้สูงอายุมีการป้องกันตนเองในการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์อันเลวร้าย หรือแม้แต่การสูญเสียต่างๆ นั้น คุณลักษณะที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลปกป้องตัวเองให้พ้นออกไปจากความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายและจิตใจสามารถที่จะปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตในสังคมให้เป็นปกติสุข นั่นคือ ปัจจัยของการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (Resilience) กล่าวคือ เป็นปัจจัยการปกป้องที่สำคัญที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคคลในการเรียนรู้ที่จะเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างเหมาะสม ด้วยสถานะปัจจุบันที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงภาวะเศรษฐกิจ ระบบสถาบันครอบครัวและชุมชน ซึ่งในความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลทำให้บุคคลเกิดความคับข้องใจเรื้อรัง ในระยะยาวจะทำให้เกิดความวิตกกังวล บุคคลจะไม่สามารถลดความวิตกกังวลลงได้โดยใช้พฤติกรรมเก่าๆ ที่คุ้นเคย ประกอบกับในวัยผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการป้องกันและดูแลปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจของผู้สูงอายุจะทำให้ทราบถึงสถานะทางจิตใจของผู้สูงอายุ และสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาบูรณาการเพื่อสร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและเครือข่ายทางสังคม ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจของผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการดูแลสุขภาพและภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพต่อไปได้

“สังคมผู้สูงอายุ” ตามแนวทางและหลักการทางวิชาการ เป็นประเด็นท้าทายสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ ในมุมมองของผู้เขียน จากการสำรวจบริบทของพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า “สังคมผู้สูงอายุ” เป็นประชากรกลุ่มใหญ่และเป็นประชากรกลุ่มที่มีความสำคัญในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนเป็นกลุ่มประชากรที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ ในบริบทของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ที่จะได้นำเสนอให้เห็นถึงข้อมูลสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ต่อไป

1. รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) ของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มีบริบทที่เป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ แต่บางรายจะมีลูกหลานหรือผู้ดูแลจะคอยช่วยเหลือตามความจำเป็น เวลาส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุจะใช้กับการพักผ่อน รวมกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีกิจวัตรประจำวันหลักที่สำคัญ เช่น การทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย เช่น เดินรอบบ้าน เดินแกว่งแขน รำกระบอง เป็นต้น

2. บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ

สภาพสังคมในปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมากมาย ทั้งทางกายภาพ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ภัยจากโรคระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมถึงเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุมากกว่าคนอื่นๆ ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ซึ่งบางสถานการณ์ไม่คุ้นชิน ปรับตัวยากจึงทำให้เกิดความเครียด ในขณะที่ความสามารถ

ในการปรับตัวของผู้สูงอายุจะลดลง จากสาเหตุสำคัญ คือ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในหลายระบบ ความไวในการรับรู้ ความจำ การเรียนรู้ การใช้เหตุผล แรงจูงใจ ความปรารถนา จึงส่งผลกระทบต่อตัวผู้สูงอายุและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุเอง

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ต้องการมีบทบาททางสังคมอย่างมีคุณค่า การเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และรู้สึกมีคุณค่าในการดำเนินชีวิตที่ดี การเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้ เช่น กิจกรรมกับเพื่อนฝูง กิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สูงอายุปฏิบัติจะเพิ่มความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้สูงอายุเองก็ยอมรับว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพกายของตนเองเสื่อมลง แม้ว่าใจยังมีความต้องการที่จะเข้าสังคม แต่ในบางทีก็ไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมได้ ในบางครั้งก็ต้องถอยห่างออกไป ถอนสภาพและบทบาททางสังคมออกไป เนื่องจากสภาวะทางร่างกายไม่เอื้ออำนวย แต่หากเป็นไปได้ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะอยู่กับสังคม มีบทบาททางสังคมที่มีคุณค่าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อตนเองเกิดความสมดุลทางร่างกายจิตใจและอารมณ์ ตลอดจนไม่รู้สึกลำบากเหนื่อยจนเกิน

3. ครอบครัวกับผู้สูงอายุ

3.1 ครอบครัวควรให้การดูแลตอบสนองความต้องการทางร่างกาย การดูแลกิจวัตรประจำวัน การจัดหาอาหารการกิน การดูแลยามเจ็บป่วย การช่วยเหลือในทุกๆด้าน

3.2 ครอบครัวควรให้การดูแลด้านจิตใจ สนองตอบความต้องการทางจิตใจเนื่องจากผู้สูงอายุมีความคุ้นเคยกับครอบครัว การสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงสภาวะต่างๆ ทางจิตใจ อารมณ์ จึงควรเป็นหน้าที่ของครอบครัว เพื่อให้สามารถดูแลและให้การช่วยเหลือได้ทันที่

3.3 ครอบครัวควรให้การดูแลช่วยเหลือในด้านสังคม การช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม กิจกรรมครอบครัว กิจกรรมทางศาสนา เพื่อเป็นการให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองและรับรู้ความเป็นไปของสังคม ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อครอบครัว ผู้สูงอายุต้องการให้ครอบครัวปฏิบัติดูแลด้วยความเข้าใจ เต็มใจ รู้ความต้องการของผู้สูงอายุ เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ยอมรับอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ อันมีเหตุมาจากภาวะวิกฤติโรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ความเจ็บป่วย ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การที่ยังไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของตนเองได้ การให้เกิดผู้สูงอายุ ปฏิบัติทุกอย่างด้วยความเคารพและผูกพัน จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลสำคัญ เป็นที่เคารพรักของคนในครอบครัว หลีกเลี่ยงการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัว เช่น การทะเลาะ การทำร้าย การทอดทิ้ง การกระทำรุนแรงทางจิตใจ เช่น ไม่รับฟัง ไม่สนใจความคิดเห็น ไม่เชื่อฟังและการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้สูงอายุ เช่น ทรัพย์สิน

4. เครือข่ายประชาสังคมและแหล่งช่วยเหลือต่างๆ

เครือข่ายประชาสังคมที่ทำงานกับผู้สูงอายุมีอยู่เป็นจำนวนมาก หลายองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลประจำจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษานอกโรงเรียน มูลนิธิต่างๆ เป็นต้น แต่สิ่งที่คุณสูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการให้เกิดเป็นแนวทางในการดำเนินงาน คือ ความยั่งยืนของโครงการในหน่วยงานต่างๆ และการลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน บางครั้งมีการดำเนินงานที่หลากหลายหน่วยงานที่มีความซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความจำเจ เปื่อหน่ายและไม่เกิดประโยชน์ในวงกว้าง

5. สุขภาพจิต สุขภาพกายของผู้สูงอายุ

5.1 ด้านสภาพจิตใจ ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มีความรู้สึกสูญเสีย เช่น ความสูญเสียจากการยุติการทำงาน บทบาทหน้าที่ ตำแหน่งทางการทำงานที่เคยทำ สุขภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่มีอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามช่วงอายุ เช่น การจากไปของคนที่เป็นที่รัก ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสูญเสียกำลังใจ เศร้า ว่าเหว่ สิ้นหวัง เบื่อหน่าย มองชีวิตที่ผ่านมาในมุมมองที่มีความสุข แต่มองเป้าหมายอนาคตที่จะมีชีวิตอยู่ไม่เห็นหนทาง บางครั้งกลัวความตาย ท้อถอย ขาดพลังในการดำเนินชีวิต

5.2 ด้านสภาพร่างกาย ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มีความจำลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจดจำเรื่องราวใหม่ๆ แต่เรื่องราวในอดีตจดจำได้ดี ทำให้ในบางครั้งสื่อสารกับลูกหลานหรือคนทั่วไปได้ช้าลง สร้างความหงุดหงิดและวิตกกังวลให้กับผู้สูงอายุ เกิดสภาวะความเครียด ความทุกข์ใจให้กับผู้สูงอายุ สุขภาพกายที่มีความเสื่อมไปตามอายุขัย ทำให้สมรรถภาพต่างๆ ของร่างกายที่เคยทำอะไรได้ตามปกติ ไม่สามารถทำได้ดีเท่าเดิม ทำให้ผู้สูงอายุหงุดหงิด มีความเครียดและเกิดความวิตกกังวล ส่งผลให้สุขภาพด้านร่างกายเสื่อมโทรมตามไปด้วย

6. รูปแบบการปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
รูปแบบการปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข ในโรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอ การดำเนินงานด้านการปรึกษาเชิงรุกยังมีน้อยมากและยังไม่เป็นรูปธรรม โดยภาครัฐและเอกชนควรดำเนินการในรูปแบบอาสาสมัคร เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์กิจกรรมที่ดีให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างรูปแบบการปรึกษาสำหรับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนอาศัยการดำเนินการแบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมกับครอบครัวและเครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่ในการสร้างสรรค์กิจกรรมไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและเป็นรูปธรรมชัดเจน

3. หลักการของภูมิคุ้มกันทางใจ (Resiliency Principle)

Gunnestad (2014) กล่าวว่า ไม่มีความเพียงพอที่จะระบุแต่ปัจจัยปกป้องเพราะว่า ปัจจัย ปกป้องไม่ได้สร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ในทุกกรณี ภูมิคุ้มกันทางใจ ถูกสร้างขึ้นเมื่อปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เริ่มเข้าสู่กระบวนการบางประการในตัวบุคคล ดังที่รัทเตอร์ (Rutter) ได้จำแนกเป็น 3 กระบวนการ ได้แก่ 1. บุคคลสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ด้วยการสร้างมโนภาพทางบวกของตน ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของบุคคลทำให้ตนรู้สึกดีเกี่ยวกับตนเอง เมื่อบุคคลตระหนักถึงทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ค่านิยม และความศรัทธาที่ บุคคลยึดถือ และศรัทธาต่อบุคคลที่ตนรู้สึกสัมพันธ์ด้วย ทั้งหมดมีความสำคัญในมโนภาพแห่งตน 2. ปัจจัยปกป้องอาจสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ด้วยการลดผลกระทบของปัจจัยเสี่ยง เช่น การมีบุคคลคอยให้การช่วยเหลือในสถานการณ์ทางลบ 3. ปัจจัยปกป้องอาจส่งผลกระทบต่อด้วยการหยุดยั้งวงจรทางลบ และเริ่มต้นโอกาสใหม่ ๆ เช่น เมื่อ ครอบครัวมีกิจกรรมในโบสถ์ เด็กอาจได้พบกับเพื่อนของพ่อแม่ที่มีงาน และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับงาน หรือเป็น แบบอย่างสำหรับสิ่งที่เด็กหวังและมุ่งมั่น

เบลลิน; และโคแควส์ (Bellin; & Kovacs, 2006) กล่าวว่า มีการเห็นด้วยโดยทั่วไปเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางใจ ว่า เป็นการแสดงให้เห็นจากการมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) กับปัจจัย ปกป้อง (Protective Factors) ปัจจัยเสี่ยงได้รับการให้คำจำกัดความว่าเป็นตัวแปรต่างๆ ที่ประกอบด้วยลักษณะ ของบุคคล ลักษณะเฉพาะของครอบครัว และเงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อม ที่เพิ่มความเป็นไปได้เกี่ยวกับการเริ่มต้นหรือ การมุ่งไปสู่สถานการณ์ที่ร้ายแรงเพิ่มขึ้น หรือการคงสถานการณ์ที่เป็นปัญหาไว้ ในขณะที่ปัจจัย

ปกป้องได้รับการ อธิบายว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ขจัดหรือลดผลลัพธ์ทางลบของความเสียหาย โดยผ่านกลไก 3 รูปแบบ ได้แก่ การปกป้องการยับยั้ง หรือการป้องกัน และในทำนองเดียวกันปัจจัยปกป้องก็สามารถสังเกตได้ในบุคคล ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางใจ ได้มีประเด็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าภูมิคุ้มกันทางใจจะเกิดขึ้นเมื่อ 1. บุคคลต้องประสบกับความเคราะห์ร้าย ที่สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นที่สำคัญเกี่ยวกับความยากลำบากทาง อารมณ์ พฤติกรรม สังคม หรือจิตสังคม 2. คุณภาพของการปรับตัวต่อความเคราะห์ร้ายนั้น หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต้องได้รับการประเมินผลด้วย

ไซเบิร์ต (Siebert, 2007) กล่าวว่า วิธีการที่บุคคลจะสามารถเกิดภูมิคุ้มกันทางใจ ได้แก่ 1. เมื่อต้องเผชิญกับความยุ่งยากที่สำคัญในชีวิต บุคคลจะไม่อยู่ในสภาพเดิมเหมือนที่เคยเป็นบุคคลจะ แสดงออกทั้งเข้มแข็งมากขึ้น หรืออ่อนแอลง ดีขึ้นหรือดีขึ้น บุคคลมีความสามารถที่จะระบุถึงวิธีการที่ตนเองจะ แสดงออก 2. ในขณะที่บุคคลต้องประสบกับเคราะห์กรรม หรือการเปลี่ยนแปลงที่ยุ่งยาก จะก่อให้เกิดทั้งอุปสรรค หรือสิ่งที่จะนำไปสู่อนาคตที่ดีขึ้น 3. การกล่าวโทษผู้อื่นในสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเอง ทำให้บุคคลอยู่ในสภาวะที่เป็นเหยื่อที่ไม่มีภูมิคุ้มกัน ทางใจ ส่งผลทำให้บุคคลดังกล่าวไม่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้ 4. ภูมิคุ้มกันทางใจ เกิดจากรู้สึกของบุคคลที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการแสวงหาวิธีการที่จะ เอาชนะความโชคร้าย การดิ้นรนของบุคคลที่จะฟื้นคืนกลับ และบรรเทาจากความล้มเหลว สามารถนำไปสู่การ พัฒนาความเข้มแข็งและความสามารถที่บุคคลไม่รู้ว่าตนเองมีความสามารถเช่นนั้น 5. ประสิทธิภาพของภูมิคุ้มกันทางใจ ที่เป็นเอกลักษณ์ของบุคคลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ ในตนเอง และการจัดประสบการณ์ชีวิตด้วยตนเอง 6. การตระหนักรู้ต่อตนเองสามารถเพิ่มพูนภูมิคุ้มกันทางใจ ของบุคคล เพราะว่าวิธีการที่บุคคลจะเกิด ภูมิคุ้มกันทางใจ นั้น จะต้องเกิดขึ้นจากเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สร้างสรรค์ด้วยตนเอง การตระหนักรู้ต่อตนเอง เกิดจากการสำรวจตนเอง การหาประสบการณ์ และการเติมใจรับข้อมูลย้อนกลับทุกประเภท 7. การสังเกตที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล คือสิ่งที่บุคคลสร้างทางเลือกอย่างมีจิตสำนึกเกี่ยวกับวิธีการที่บุคคลมี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่บุคคลดังกล่าวดำเนินชีวิตอยู่ การสร้างประสบการณ์ด้วยการหาทางเลือกนำไปสู่ ความรู้สึกมีเสถียรภาพ มีความเป็นอิสระ และมีความสามารถควบคุมชีวิตตนเองได้ 8. เมื่อบุคคลมีภูมิคุ้มกันทางใจ ในระดับสูง บุคคลจะยอมรับและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างต่อเนื่องในการดำเนินชีวิต 9. เมื่อบุคคลเกิด ภูมิคุ้มกันทางใจมากขึ้นเรื่อย ๆ บุคคลจะสามารถจัดการต่อการเปลี่ยนแปลงที่ยุ่งยากได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จัดการกับความโชคร้ายและความล้มเหลวที่สำคัญได้อย่างรวดเร็วขึ้นและง่ายขึ้น โดยสรุปแล้ว ภูมิคุ้มกันทางใจเป็นปัจจัยป้องกันตนเอง และเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเชื่อมต่อกับปัจจัย ตัวอื่น ๆ ที่จะเสริมสร้างการแสดงพฤติกรรมทางบวก เมื่อบุคคลต้องเผชิญหน้ากับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่ถ้าโหมเข้ามา ความเสี่ยงและการฟื้นฟูจิตใจมีความหมายที่กว้าง และคล้ายคลึงกัน เช่น การฟื้นฟูอารมณ์ความยากลำบาก แหล่งศักยภาพในใจ ภูมิคุ้มกันทางใจเป็นการรวบรวมพลังของตัวบุคคลในการที่จะแสดงพฤติกรรมในทางบวก และ การปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับภัยพิบัติ หรือความเจ็บปวด ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างอันเป็นมิติเชื่อมโยงกัน 2 ส่วน ใหญ่ ๆ คือการเรียนรู้เมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤต และการมองผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางบวก (Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B., 2000: 543-562)

4. การเสริมสร้างและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

การเสริมสร้างและพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ควรมีแนวทางดังนี้

1. พัฒนามุมมองของบุคคลทั่วไป ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลหนึ่งในสังคม ซึ่งมีพลังความคิด มีความสามารถ และมีประสบการณ์สูงในการพัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวม ผู้สูงอายุจึงควรเป็นบุคคลที่ควรจะได้รับยกย่องนับถือและการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ควรจะต้องได้รับการดูแลและเอาใจใส่ในด้านสุขภาพพลานามัย และการใช้ความรู้ ประสบการณ์ของตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. การพัฒนาให้ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องมีโอกาสเข้าทำงานและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ตามกำลังความสามารถและความต้องการของตน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเอง ใช้ศักยภาพในตนเองและรบกวนผู้อื่นน้อยที่สุด
3. สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้ผู้สูงอายุยอมรับและพร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เกิดความมั่นใจในตนเอง เพื่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ หลังผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤตของโรคระบาด
4. นโยบายของรัฐ ควรมีการวางนโยบายหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการดำเนินชีวิต ทั้งในมุมมองของภาครัฐและมุมมองของการปฏิบัติจริง
5. ควรมีการปรับเจตคติของประชาชนที่มีต่อผู้สูงอายุ จัดการเจตคติทางลบและเสริมสร้างเจตคติทางบวกต่อประชาชน ผู้ปฏิบัติงานทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและเครือข่ายทางสังคมต่างๆ
6. ควรมีการเสริมสร้างแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือทั้งด้านสภาพทางกายและด้านจิตใจแก่ผู้สูงอายุ การจัดการสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงอายุ ทั้งในครอบครัว ชุมชนและสาธารณะทั่วไป
7. ควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างสื่อสังคมออนไลน์ในการดำเนินงานด้านการดูแลสังคมและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

5. สรุป

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจผู้สูงอายุในโรงพยาบาลสนามวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อการส่งเสริมผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าการดำรงชีวิตด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ เช่น การเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีทัศนคติต่อชีวิต มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เป็นต้น 2) การส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกาย เช่น อาหาร น้ำ อากาศ การขับถ่าย การออกกำลังกาย เป็นต้น และ 3) การส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม เช่น การแสวงหาเพื่อนต่างวัย การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม เป็นต้น, ควรมีการประสานเครือข่ายในการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน การสร้างความเข้าใจเพื่อให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพสูง ตลอดจนควรมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

6. เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

Bellin, Melissa H.; & Kovacs, Pamela J. (2006). Fostering Resilience in Siblings of Youths with A Chronic Health Condition: A Review of the Literature. *Health and Social Work*. 3(31): Retrieved 21 September 2022, from <http://www.infotraccollege.com/itw/infomark>.

- Grotberg, E. H. (1995). A guide for promoting resilience in children: Strengthening the human spirit. (Early childhood development: Practice and Reflection No.8). The Hague, the Netherlands, the Bernard Van Leer Foundation.
- Gunnestad, Arve. (2014). Resilience is A Cross-Cultural Perspective: How resilience is generated in different cultures. *Journal of Intercultural Communication*. Retrieved February 27, 2022, from <http://www.immi.se/intercultural/>.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*. 71(3), 543-562.
- Siebert, Al. (2007c). Definitions. Retrieved 2 March 2007, from <http://www.resiliencenter.com/articles/definition.shtml>.

การจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร

The Health Welfare Provision of Monk In Loengnoktha District Yasothon Province

พระมหานัฐพล อิศรธมโม (สดีวงศ์)

PhamahaNattapon Issaradhammo (Sadeewong)

สยามพร พันธุ์ไชย

Sayamporn Pantachai

ธิติวดี หมั่นมี

Thitiwut manmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajchawittayalaya Roi-Et Buddhist College

วรเชษฐ์ โทئين

Worachat To-uen

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist College

E-mail: 6341702002@mcu.ac.th

(Received: May 13, 2022/ Revised: May 27, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุธรรมกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร วิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 189 รูป ตามสูตรของทาโร ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาวะแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม ในระดับปานกลาง และการจัดสวัสดิการสุขภาวะที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร ตามหลักการของสาธารณสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาวะที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร พบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

3. แนวทางการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนงทา จังหวัดยโสธร ประกอบด้วย ด้านทาน ทำให้เกิดความเอื้อเฟื้ออาทรในการเสริมสร้าง พื้นฟูสุขภาพ ป้องกันโรค และการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ด้านปิยวาจา เป็นหลักการใช้วาจาที่ดีและอ่อนหวาน ในการส่งเสริมดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์อาหาร ด้านอัตถจริยา การส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับพระสงฆ์อาหาร โดยการสนับสนุนให้พระสงฆ์สหธรรมิก มี

ความรู้ในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ ด้านสมานัตตดา การดูแลพระสงฆ์อาพาธอย่างสมอต้นเสมอปลาย โดยมีนโยบายการขับเคลื่อนสุขภาพตามหลักการของหลักธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิการ; สุขภาพพระสงฆ์; สังคหวัตถุธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of welfare welfare of monks in Loengnoktha District, Yasothon Province; 2) to study the relationship of Sanghawutthit Dhamma principles and welfare welfare of monks in Loengnoktha District, province. Yasothon and 3) to propose guidelines for providing health welfare for monks in Loengnoktha District, Yasothon Province. Integrated research method with quantitative research The sample consisted of 189 images using Taro Yamane's formula. The data were analyzed using mean, percentage, standard deviation. and the Pearson correlation coefficient. Qualitative Research Section There were 12 key informants group/person. The data were analyzed by using frequency values and content analysis techniques and writing a descriptive description.

The results showed that

1. The integration of the Sangahavattham Dharma principle and the provision of health services to monks in Loengnoktha District, Yasothon Province, overall, at a moderate level. and appropriate health welfare arrangements for monks in Loengnoktha District, Yasothon Province according to the principles of public health. Overall, it was at a moderate level.

2. The results of the analysis of the Sangahavattham Dharma principle and the provision of appropriate health care services to monks in Loengnoktha District, Yasothon Province found that there was a moderate relationship.

3. Welfare guidelines for monks health welfare in Loengnoktha District, Yasothon Province consisted of alms giving, giving rise to generosity in strengthening, restoring health, preventing disease, and preliminary medical treatment. in promoting the health of sick monks ego Promoting something useful for the sick monks by supporting the Saha Dhammakhi monks Knowledgeable in caring for afflicted monks, On the side of peace Consistently caring for sick monks There is a policy to drive health according to the principles of the National Monastic Health Constitution B.E. 2560

Keywords: welfare arrangements; clergy health; Sanghawatthudhamma

1. บทนำ

สืบเนื่องจากการรักษาพยาบาลพระสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการดูแลกันภายใต้กรอบของพระธรรมวินัย และกรอบการทำงานในการรักษาโรคตามหลักการของวิทยาศาสตร์ ในภาพปัจจุบันนั้นปรากฏให้เห็นเฉพาะภายในโรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งตั้งอยู่ภายในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโรงพยาบาลต้นแบบการให้บริการพระสงฆ์ภายในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ในการพยาบาลพระสงฆ์ เพราะเป็นการให้กำลังใจพระสงฆ์ในการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2564: ออนไลน์) มหาเถรสมาคมเล็งเห็นความสำคัญได้ปรึกษาหารือเรื่อง การจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ทั่วประเทศโดยได้วางมาตรฐานให้เกิดการดูแลพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน มีการออกพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 พระสงฆ์สามารถรักษาโรคได้ฟรี ทำให้พระสงฆ์ต้องลงทะเบียนกับสถานพยาบาลในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตพระสงฆ์สามารถใช้สิทธิการรักษาสุขภาพภายในโรงพยาบาลรัฐทั่วประเทศ หลังจากที่พระสงฆ์ขึ้นทะเบียน สิทธิการรักษาสุขภาพของพระสงฆ์จำกัดเฉพาะในท้องถิ่น การปฏิบัติดูแลสุขภาพพระสงฆ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นการสร้างรูปแบบการจัดสวัสดิการทางสุขภาพบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (วันทีนีย์ วาสิกสิน และคณะ 2547: 2) การประชุมมหาเถรสมาคมมติที่ 191/2560 เรื่อง การขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยผนวกกับโลกปัจจุบัน ดำเนินการพัฒนาประเด็นสำคัญในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยการชูประเด็น “ทางธรรมนำทางโลก” คือ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมกับการดูแลอุปัฏฐากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม ทำให้เกิดการอบรมจัดตั้งพระอาสาสมัครสุขภาพประจำ และพระคิลานุปัฏฐากประจำวัด (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2564: ออนไลน์) ภายใต้กรอบธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพด้านสุขภาพให้กับโรงพยาบาล และภาคีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ทำให้ชีวิตของพระสงฆ์สามารถดำเนินไปได้ตามหลักสุขบัญญัติ มีทัศนคติมองสุขภาพทางด้านร่างกายที่เป็นสุขและทุกข์เป็นของธรรมดาประจำอัตภาพที่เกิดขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550: 12) ภายใต้มาตรการ 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล การบริการ การพัฒนา และการวิจัย เพื่อเป็นเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนาองค์กรของพระสงฆ์ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), 2562: ออนไลน์)

ในจังหวัดยโสธรการดูแลสุขภาพพระสงฆ์มีรูปแบบการบริหารงานโดยยึดหลักการของมหาเถรสมาคมและองค์กรของกระทรวงสาธารณสุข มีการกำหนดภาระหน้าที่รับผิดชอบดูแลพระสงฆ์ภายในจังหวัด เพิ่มประสิทธิภาพ สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีการกำหนดหลักการยุทธศาสตร์ปฏิรูปพระพุทธศาสนา 2560-2564 บรรจุแผนงานการดูแลสุขภาพดังกล่าวไว้ในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ การให้ความอนุเคราะห์ดูแลสุขภาพแก่พระภิกษุสามเณร (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดยโสธร, 2561: ออนไลน์) ในปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดยโสธรและภาครัฐ ได้สร้างความร่วมมือในการดูแลพระสงฆ์ภายในจังหวัด โดยระดับของหมู่บ้านมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดูแลพระสงฆ์และชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบ หากพระสงฆ์มีเจตจำนงในการตรวจสุขภาพ สามารถเข้ารับการรักษาได้ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ตามสังกัดในทะเบียนราษฎรที่พระสงฆ์สังกัด สังคมพระสงฆ์ในจังหวัดยโสธรส่วนมากเป็นพระสงฆ์ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวร้อยละ 85 ประกอบด้วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคติดเชื้อทางเดินหายใจ โรคไต (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2563: ออนไลน์)

กล่าวได้ว่า พระสงฆ์ภายในอำเภอเลิงนกทา ประสบกับปัญหาด้านการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานของโรงพยาบาล หรือการเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาลที่เป็นศูนย์เฉพาะโรค ซึ่งบางครั้งสมณสาหรูปหรือเพชบรรพชิต ก็เป็นอุปสรรคในการไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาล ในปี 2564 นี้สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเลิงนกทามีพระสงฆ์จำนวน 357 รูป เพื่อให้เกิดกำลังใจแก่พระภิกษุสามเณรในการประพฤติวัตรปฏิบัติสืบทอดตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พร้อมกันนั้นเป็นการปรับการรักษาด้านสุขภาพจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนในยุคโควิด 19 สร้างความเสมอภาคในการรับการรักษาตามสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นประชาชนภายใต้กรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดระเบียบของการปฏิบัติกับพระสงฆ์ในการรับบริการด้านสุขภาพ และเรียนรู้ระบบสวัสดิการพื้นฐานของพระสงฆ์ที่พึงมีพึงได้

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้เป็นการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ภายในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ให้เกิดความเป็นระเบียบ เป็นแนวทางในการนำเรื่องดังกล่าวไปพัฒนาในพื้นที่ใกล้เคียง สามารถเป็นองค์ความรู้เสนอแนะหน่วยงานที่มีบทบาทไปพัฒนาศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุธรรม กับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการศึกษา

- 1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรระดับผู้รับบริการด้านสุขภาพคือพระสงฆ์ภายในอำเภอเลิงนกทา ใช้วิธีการเก็บข้อมูล จากประชากรทั้งหมด เป็นการเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นระดับผู้รับบริการด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีที่อยู่แน่นอนภายในอำเภอเลิงนกทา จำนวน 357 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเลิงนกทา (ฝ่ายปกครอง, 2564: ออนไลน์) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างตามหลักการของทาร์ยามานะ จำนวน 189 รูป เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แนวทางในการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ ทั้งนี้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับผู้บริหาร โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยกำหนดวิธีการแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน

- 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีหลักสังคหวัตถุธรรมและหลักการจัดสวัสดิการสำหรับพระสงฆ์ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมทางศาสนาตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ (1) ทาน การให้ (2) ปิยาวจา การใช้วาจาที่ไพเราะ (3) อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ และ (4) สมานัตตตา การประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย (มหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 50-51) ประกอบกับหลักการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ภายในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร (1) การเสริมสร้างสุขภาพพื้นฐาน (2) การฟื้นฟูสุขภาพ (3) การป้องกันโรค (4) การรักษาพยาบาลเบื้องต้น (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), 2557: 12)

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการแบบผสมวิธี โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้

(1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับซึ่งสร้างขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย แบบสอบถามมีทั้งแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ พรรษา สถานที่จำพรรษา และตำแหน่งทางคณะสงฆ์

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ประกอบด้วยหลักสังคหัตถุธรรม 4 ด้าน คือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อุตถจริยา และ 4) สมานัตตตา

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “การจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทาจังหวัดยโสธร” ประกอบด้วยหลักการดูแลสุขภาพตามหลักการของสาธารณสุข 4 ประการ คือ 1) การเสริมสร้างสุขภาพพื้นฐาน 2) การฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพ 3) การป้องกันโรค และ 4) การรักษาพยาบาลเบื้องต้น

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ “การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ลักษณะเป็นการตอบแบบเสรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยคำถามจะครอบคลุมการจัดสวัสดิการด้าน สุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ตามหลักการของสังคหัตถุธรรม 4 ด้าน โดยคำถามประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ตามหลักของสังคหัตถุธรรม

(2) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามประมาณค่ามาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

(2.1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

-แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

-การจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทาจังหวัดยโสธร ตามหลักของสาธารณสุข และนำแบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร และการจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทาจังหวัดยโสธร ตามหลักของสาธารณสุข ทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ค่าเฉลี่ย (Average) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ในการทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์การพิจารณาความสัมพันธ์ของหลักสังคหัตถุธรรมของผู้ให้บริการ โดยใช้ค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) เป็นค่าวัดความสัมพันธ์ อีกทั้งผู้วิจัยเลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานเนื่องจาก ระดับของตัวแปรที่ใช้เป็นระดับอันดับและสามารถคำนวณได้ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ตามหลักสังคหัตถุธรรม 4 ประการ

(2.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการดังนี้

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่บันทึกเสียงและบันทึกเป็นข้อความ โดยจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ค่าความถี่ของข้อมูล และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และตรวจสอบข้อมูลสามเส้า การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลหรือการตรวจสอบแหล่งของข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาวะแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาวะแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

หลักสังคหัตถุธรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1ด้านทาน .	3.27	0.80	ปานกลาง
2ด้านปิยวาจา .	3.30	0.77	ปานกลาง
3ด้านอิตถจริยา .	3.32	0.79	ปานกลาง
4ด้านสมานัตตา .	3.44	0.79	มาก
รวม	3.33	0.79	ปานกลาง

จากตารางการบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาวะแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร พบว่า ด้านทาน ด้านปิยวาจา และด้านอิตถจริยา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสมานัตตาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสมานัตตา ด้านอิตถจริยา ด้านปิยวาจา และด้านทาน ตามลำดับ

2. การจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ตามหลักการของสาธารณสุข

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

การจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้าน .การเสริมสร้างสุขภาพพื้นฐาน	3.41	0.79	มาก
2 .ด้าน การฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพ	3.47	0.79	มาก
3. ด้านการป้องกันโรค .	3.28	0.80	ปานกลาง
4. ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น .	3.29	0.77	ปานกลาง
รวม	3.36	0.79	ปานกลาง

จากตาราง พบว่า การจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเสริมสร้างสุขภาพพื้นฐาน และด้านการฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันโรค และด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นอยู่ในระดับปานกลาง

หลักสังคหวัตถุธรรมมีความสัมพันธ์กับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า หลักสังคหวัตถุธรรมกับการให้บริการด้านสุขภาพที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร เพื่อส่งเสริมระดับการให้บริการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 มีอยู่ในระดับ (0.637) อธิบายได้ว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดตารางดังต่อไปนี้

หลักสังคหวัตถุธรรม	การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร	
	ค่าสหสัมพันธ์	
		.637**
	P	0.01**
	ระดับความสัมพันธ์	ปานกลาง

3. ประเด็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ หลักทาน หน่วยงานภาครัฐ และคณะสงฆ์ ควรจัดให้มีการเฝ้าเพื่อตรวจสุขภาพประจำเดือนสำหรับพระสงฆ์อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และส่งเสริมให้พระภิกษุ (พระลูกวัด) มีความรู้เรื่องสวัสดิการสุขภาพ หลักปิยวาจา คณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้สหธรรมิกที่ดูแลพระสงฆ์อาพาธใช้วาจาที่อ่อนหวาน หลักอติถจริยา คณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้สหธรรมิกดูแลสุขภาพกัน เพื่อป้องกันการลาสิกขาของพระสงฆ์อาพาธ และหลักสมานัตตตา คณะสงฆ์ควรนำหลักการดูแลของฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์มาปรับใช้ในการบริหารเพื่อให้เกิด

การดูแลสุขภาพพระสงฆ์อาหาร เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และเสมอต้นเสมอปลาย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

การจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ประเด็นการสัมภาษณ์ในแต่ละด้านโดยจำแนกความถี่ 3 ลำดับแรก ที่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก มีดังนี้ ด้านทานประกอบด้วย การสร้างความเอื้อเพื่อเอื้ออาหารให้พระสงฆ์ภายในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร มีความรู้ด้านสวัสดิการสุขภาวะที่เหมาะสม การให้ความเอื้อเพื่อในการใช้ยา และเวชภัณฑ์ที่ถูกต้องกับโรคของพระสงฆ์อาหาร และสนับสนุนไม่คิดค่าบริการแก่พระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาอาการอาหาร การใช้นโยบายการรักษาจากภาครัฐ โดยมีการให้ความเอื้อเพื่อด้านสวัสดิการสุขภาวะแก่พระสงฆ์ที่แน่นอน ด้านปิยาจา ประกอบด้วย คณะสงฆ์ควรมีการจัดการให้การสนับสนุนการใช้จ่ายที่อ่อนหวานในการรักษาอาการอาหาร การประสานงานระหว่างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเลิงนกทา เพื่อให้เกิดการจัดการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องแก่พระสงฆ์ พร้อมกับการเปิดพื้นที่วัดรักษาพระสงฆ์อาหารโดยเป็น Temple Isolation โดยอิงหลัก Home Isolation ด้านอัตถจริยา ประกอบด้วย การติดตามดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเลิงนกทา มีการติดตามดูแลพระสงฆ์อาหาร การส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้พระสงฆ์รักษาสุขภาพ เพื่อลดอัตราเจ็บป่วยของพระสงฆ์ และการปรับพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกระบวนการรักษาสุขภาพในปัจจุบันคือการรักษาไปตามหลักการของวิทยาศาสตร์ และการรับฟังข่าวสารจากสาธารณสุขจังหวัดยโสธร ด้านสมานัตตตา ประกอบด้วย การให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนให้ความเอื้อเพื่อพระสงฆ์อาหารโดยการให้ทุนทรัพย์ในการรักษาตัว การให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์อาหาร โดยการติดตามแวะเวียนถามข่าวอาการอาหาร เป็นการให้ความเอื้อเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการรักษาโรค การสร้างแรงจูงใจ ใช้กิริยาวาจาที่ไพเราะ และสร้างความเอื้อเพื่ออย่างเสมอต้นเสมอปลายให้แก่พระสงฆ์อาหารที่เข้ารับบริการด้านสุขภาวะ

5. อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พบว่า การจัดสวัสดิการด้านสุขภาวะที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการรักษาสุขภาพพื้นฐาน และด้านการส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันโรค และด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น อยู่ในระดับปานกลาง ทำให้ต้องส่งเสริมหลักการจกสวัสดิการทุกด้านแก่พระสงฆ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พระสงฆ์ และบุคคลผู้ดูแลของพระสงฆ์ ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ดี ประกอบกับเป็นการอนุเคราะห์ให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนอยู่ในเพศบรรพชิตต่อไปได้ สามารถเผยแผ่ศาสนาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศมาวดี ฉากภาพ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า 1. สุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประกอบด้วย 1) สุขภาวะทางสังคม 2) สุขภาวะทางปัญญา 3) สุขภาวะทางจิต และ 4) สุขภาวะทางกาย (ตามลำดับ) 2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงาน งบประมาณ บุคลากร การสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย การป้องกันและควบคุมโรค การสร้างเสริม

กิจกรรม สภาพแวดล้อม ระบบบริการสาธารณสุข มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการพัฒนาสุขภาพตามหลักภาวะ 4 ประกอบด้วย ภาวะกาย (การพัฒนาด้านร่างกาย) ภาวะจิต (การพัฒนาด้านพฤติกรรม) ภาวะใจ (การพัฒนาด้านจิตใจ) ภาวะปัญญา (การพัฒนาด้านปัญญา) ทำให้ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการพัฒนาสุขภาพที่สมดุลได้อย่างดีเยี่ยม 3. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน มีหลักการดำเนินการพื้นฐาน 2 ปัจจัย คือ การบริหารจัดการ และการส่งเสริมสุขภาพ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม อันได้แก่ ภาวะ 4 ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่สมบูรณ์แบบองค์รวม ดังนี้ 1) ภาวะกาย ประกอบด้วย จัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูเพิ่มพูนองค์ความรู้ มุ่งสู่กิจกรรม นำมาปฏิบัติ 2) ภาวะจิต ประกอบด้วย รู้คุณค่าของคน ประพฤติตนตามหลักศีล ร่วมกลุ่มจิตอาสา นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง 3) ภาวะใจ ประกอบด้วย อบรมพัฒนาจิต มุ่งเน้นกิจกรรมแนะนำเกร็ดความรู้ และ 4) ภาวะปัญญา ประกอบด้วย เสริมสร้างปัญญา พัฒนาองค์ความรู้ มุ่งสู่นวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิงห์คำ มณีจันทสุข (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า 1. การบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.60$, $S.D. = 0.786$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ 1) สวัสดิการเบี้ยคนพิการ 2) การแพทย์และสุขภาพ 3) การลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งสาธารณะสำหรับคนพิการ 4) การมีงานทำ 5) บริการกู้ยืมเงินประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ 6) การปรับสภาพที่อยู่อาศัย 7) การศึกษา และ 8) การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การปฏิบัติตามหลัก สังคหวัตถุ 4, การบริหารจัดการองค์กรที่ดี และปัจจัยการบริหาร มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ .492, .656 และ .702 ตามลำดับ 3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามตัวแปร 3 ด้านดังนี้ 1) การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสวัสดิการคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย โดยเรียงจากความสำคัญคือ การวางตนพอดี การสงเคราะห์ประชาชน การโอบอ้อมอารี และจปีเราะ 2) การบริหารจัดการองค์กรที่ดีมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสวัสดิการคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย โดยเรียงจากความสำคัญคือ ประกอบด้วยความคุ้มค่า เมตตาธรรมต่อผู้อื่น เคารพและปฏิบัติตามกติกา ยืนหยัดความโปร่งใส เน้นความรับผิดชอบ และเต็มใจมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยการบริหารมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสวัสดิการคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย โดยเรียงจากความสำคัญคือ ประกอบด้วย การประสานงาน การบังคับบัญชาสั่งการ การจัดการ การควบคุม และการวางแผน

ความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุธรรมกับการจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร พบว่า หลักสังคหวัตถุธรรมกับการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชน พระสงฆ์ คณะสงฆ์ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำหลักการของสังคหวัตถุธรรมไปปรับใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีในการดูแลพระสงฆ์ พร้อมกันนั้นเป็นการอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อพระธรรมวินัย ในการดูแลพระสงฆ์ตามหลักการ “ทางธรรมนำทางโลก” ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิวัฒน์ จำตา (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการของรัฐในการส่งเสริมกัญชาเสรีเพื่อ

การแพทย์ทางเลือกของไทย” พบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการของรัฐในการส่งเสริมกัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ทางเลือกของไทย โดยรัฐบาลมีการกำหนดขึ้นเป็นนโยบายสาธารณะในด้านสุขภาพ มีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคม และทางกายภาพ มุ่งให้ประชาชนมีทางเลือกสามารถเข้าถึงทางเลือกที่ก่อให้เกิดสุขภาพดีได้ 2. องค์ประกอบที่มีผลต่อระบบบริหารจัดการของรัฐในการส่งเสริมกัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ทางเลือกของไทย 8 ด้าน คือ การวางแผน การบริหารงานบุคคล การฝึกอบรม การนิเทศติดตาม การจัดสิ่งสนับสนุน การจัดการงบประมาณ การจัดการข้อมูลข่าวสาร และการจัดองค์กรชุมชน 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของรัฐโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการที่ดีที่จะพาไปสู่เป้าหมายขององค์กร คือ 1) ทาน (โอบอ้อมอารีช่วยเหลือ) การบูรณาการด้วยการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน รวมถึงการช่วยให้มีความรู้ สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้ 2) ปิยวาจา (พูดไพเราะ) การใช้หลักธรรมด้วยการใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ถ้อยคำที่มีประโยชน์ เป็นจริง และไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น ส่งผลช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงได้ 3) อตถจริยา (สงเคราะห์ประชาชน) การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ห่มเทแรงกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา และ 4) สมานัตตตา (เสมอต้นเสมอปลาย) การวางตัวให้เหมาะสม จิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว ดำรงตนบนพื้นฐานของความถูกต้อง ปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างเท่าเทียมและเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระ อินทรโสภณ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11” พบว่า 1. สภาพทั่วไปของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า ทหารเกณฑ์เป็นหน้าที่ของชายไทยที่ต้องรับใช้ประเทศชาติ ได้รับเกียรติและการยกย่องว่าเป็น “วีรของชาติ” ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อใต้ผู้บังคับบัญชา คือ ความรักเคารพนับถือให้เกียรติซึ่งกันและกัน และมีความคาดหวังต่ออนาคตเพื่อเข้าต่อนักเรียนนายสิบ ได้รับเงินเดือน มีสวัสดิการ สิทธิในการรับราชการด้านทหาร 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ได้แก่ ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพกับขวัญและกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 พบว่า การพัฒนาศักยภาพ มีผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ซึ่งการพัฒนาศักยภาพ สามารถอธิบายความผันแปรของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ได้ร้อยละ 69.1 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.691 หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 สามารถอธิบายความผันแปรของขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 ได้ร้อยละ 55.8 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.558 ทั้งปัจจัยการพัฒนาศักยภาพและหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลร่วมต่อขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 3. การบูรณาการหลักสังคหวัตถุในการสร้างขวัญกำลังใจทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) กองทัพฝึกให้รักชาติ มีความเข้มแข็ง รู้จักอดทน มีวินัยในตนเอง และเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า ด้านอตถจริยา (การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเอง และผู้อื่น) ฝึกให้มีน้ำใจและช่วยเหลือกัน ด้านทาน (การให้ความรู้และโอกาส) ให้ความรู้การป้องกันตัวและวิชาชีพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า ด้านปิยวาจา (การพูดที่เป็นประโยชน์) อบรม ด้วยคำพูดที่ดีมีประโยชน์ วาจาที่เป็นมิตร จริงใจ และให้อภัย ตามลำดับ

แนวทางการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร พบว่า สำหรับการรักษาสภาพของพระสงฆ์นั้นผู้ให้บริการด้านสุขภาพควรนำหลักการของสังคหัตถุธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินงาน เพื่อให้การทำงานด้านสุขภาพของพระสงฆ์สัมฤทธิ์ผล และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน และสังคม มีทัศนคติที่ดีต่อพระสงฆ์อาพาธ ดังนี้ 1) หลักทาน การสร้างความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรในด้านการฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรค และการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ส่งเสริมให้เกิดการให้คำแนะนำสุขภาพที่ถูกต้อง 2) หลักปิยวาจา การส่งเสริมหลักการใช้วาจาที่ดีและอ่อนหวาน ในการส่งเสริมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์อาพาธ เสริมสร้างสุขภาพที่เป็นมาตรฐานพื้นฐานในการจัดสวัสดิการสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ 3) หลักอรรถจริยา การส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับพระสงฆ์อาพาธ โดยการสนับสนุนให้พระสงฆ์สหธรรมิก คณะสงฆ์ มีความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกาย และจิตใจ ของพระสงฆ์อาพาธ และ 4) หลักสมานัตตตา การดูแลสุขภาพพระสงฆ์อาพาธอย่างเสมอต้นเสมอปลาย โดยมีนโยบายการขับเคลื่อนสุขภาพตามหลักการของหลักธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2560 ทำให้สามารถพัฒนาระบบการให้บริการสุขภาพที่เป็นเลิศแก่พระสงฆ์อาพาธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิพัฒนสุตคุณ (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมด้านนโยบายภาครัฐสำหรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร” พบว่า 1. แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ในจังหวัดพิจิตร กำหนดนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นไปตามตัวแบบชนชั้นนำและตัวแบบด้านการจัดการ ดำเนินการตามนโยบายภาครัฐ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัดพิจิตร เน้นทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีทฤษฎีภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) และใช้หลักพุทธธรรมแห่งการสงเคราะห์ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 2. นโยบายการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร ส่งเสริมให้จังหวัดพิจิตร เป็นจังหวัดที่เข้มแข็งด้วยนโยบายสุขภาพ เน้นการจัดตั้งศูนย์เวชศาสตร์ดูแลผู้สูงอายุ และจัดตั้งกองทุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได สำคัญพัฒนาสังคม เน้นจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ สำนักอนามัยและสำนักการแพทย์ เน้นการดูแลสุขภาพด้วยการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟูสมรรถภาพ 3. รูปแบบของนโยบายการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร 3.1) การกำหนดนโยบาย ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญปัญหา การเตรียมเสนอร่างนโยบาย การอนุมัติและประกาศ เป็นนโยบาย ประชุมเพื่อกำหนดโครงการ มอบหมายนโยบายสู่การปฏิบัติกับหน่วยงาน และติดตามประเมินผล กำหนดนโยบายอย่างเท่าเทียม ดูแลแบบองค์รวม เน้นด้านการแพทย์สาธารณสุข แต่่นโยบายที่กำหนดมามีน้อย ทำให้เกิดความล่าช้า ไม่ทั่วถึง ไม่เสมอภาค และงบประมาณยังน้อยกับสถานการณ์ปัจจุบัน ขาดข้อมูลที่แท้จริงจากคนในชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดฐานข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ (สำมะโนครัวประชากร) ไม่ได้กำหนดนโยบายตามปณิธานผู้สูงอายุของจังหวัดพิจิตร และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 3.2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ นำนโยบายและแผนมาแปลง วิเคราะห์สถานการณ์ จุดอ่อน จุดแข็ง สภาพปัญหา และผลการประเมิน เพื่อกำหนดเป็นโครงการ ส่งผู้บริหารรับทราบ นำไปปฏิบัติ เน้นทีมสหวิชาชีพร่วมปฏิบัติงาน สำคัญพัฒนาสังคม ร่วมกับสำนักงานเขต สำนักอนามัยร่วมกับศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักการแพทย์ร่วมกับโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดพิจิตร การดูแลระยะยาว เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเข้ามาดูแล การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะยากลำบาก สงเคราะห์ช่วยเหลือตามระเบียบของการจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพิจิตร ยึดหลักสังคหัตถุธรรมแต่การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ให้ความสุขกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มองงานด้านผู้สูงอายุเป็นการจัดเป็นกระบวนการ บางครั้งเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดจิตวิญญาณด้านจิตอาสา และไม่นำนโยบายหลักไปทำเป็นโครงการออกมาให้ชัดเจน 3.3) การประเมินผลนโยบาย กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยวัดที่ผลผลิต

(output) คือ ร้อยละความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่ได้รับบริการ รูปแบบการประเมินผล “IPO model” ประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ อาศัยวงจรเดมมิง วางแผน (P) ปฏิบัติ (D) ตรวจสอบ (c) และปรับปรุงดำเนินการ (A) และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดดำเนินโครงการ สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตร เป็นหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ประเมินผลโครงการสามารถทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย แต่ยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เพราะการประเมินผลยังไม่เชื่อมโยงถึงข้อมูลปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ และเป้าประสงค์ที่แท้จริง ไม่ได้ประเมินผลไปถึงผลลัพธ์ (outcome) รวมถึงขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ต้องปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐกำหนด

6. สรุป

การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 การให้บริการสุขภาพที่เหมาะสมนั้นนอกจากการให้บริการตามหลักการของสาธารณสุขมูลฐานแล้ว ยังต้องพึงมีการบูรณาการทำงานตามหลักสังคหัตถุธรรม เพราะเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการให้บริการสุขภาพที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับการให้บริการกลุ่มพระสงฆ์ และพระสงฆ์อาพาธ

6.2 เมื่อนำหลักการมาบูรณาการให้บริการสุขภาพพระสงฆ์แล้ว การรักษาสุขภาพของพระสงฆ์ย่อมได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง ทำให้พระสงฆ์ และบุคลากรที่ดูแลพระสงฆ์สามารถรักษาโรคได้ถูกต้อง ช่วยบรรเทาจิตใจพระสงฆ์อาพาธได้ดียิ่งขึ้น เกิดการเรียนรู้การดูแลพระสงฆ์ และพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักการของพระธรรมวินัย หลักการสุขภาพ หลักธรรมบัญญัติสุขภาพพระสงฆ์ พ.ศ.2560

6.3 ส่งเสริมให้เกิดขั้นตอนการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง โดยการให้คำแนะนำให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการรับรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพพื้นฐานที่ถูกต้อง ทั้งทางวิทยาศาสตร์ และทางภูมิความเหมาะสมของพระธรรมวินัย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีนโยบายการจัดสวัสดิการสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ และทำให้พระสงฆ์มีความรู้ในสวัสดิการสุขภาพการรักษาพยาบาลเบื้องต้น

2) ควรนำหลักสังคหัตถุธรรมมาส่งเสริมในการสนับสนุนสวัสดิการรักษาสุขภาพ ให้สหธรรมิกผู้ดูแลพระสงฆ์มีความรู้ในการช่วยเหลือพระสงฆ์อาพาธ ทำให้การดูแลพระสงฆ์อาพาธสามารถบรรลุแนวทางการให้บริการสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

3) คณะสงฆ์ และหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการป้องกันโรคสำหรับพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดความมั่นคงสำหรับพระสงฆ์ที่เข้ารับบริการด้านสุขภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1) การส่งเสริมให้บุคลากรทางการแพทย์มีความรู้ในการดูแลพระสงฆ์ การตรวจสุขภาพแบบเชิงรุก และการสร้างมสุขภาพซึ่งพระสงฆ์อาพาธควรมีโอกาสในการปรึกษาปัญหาสุขภาพได้ทันที

2) คณะสงฆ์ และหน่วยงานภาครัฐควรขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการสุขภาพที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ โดยการใช้วิธีการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันความรุนแรงของโรคที่เกิดขึ้นในพระสงฆ์

3) การขับเคลื่อนสุขภาพของพระสงฆ์ตามหลักสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบรรจุงบประมาณรายปีในการดูแลพระสงฆ์อาพาธ โดยงบประมาณดังกล่าวสามารถทำการพัฒนาคุณภาพชีวิตพระสงฆ์ซึ่งเป็นประชากรในพื้นที่ได้อย่างจริงจัง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรศึกษาแนวทางของหลักสังคหัตถุธรรมในการส่งเสริมบทบาทของสหธรรมิกในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

2) ควรศึกษาแนวทางของหลักธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2560 หลักการของพระธรรมวินัย ในการส่งเสริมสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นสำหรับพระสงฆ์

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานประจำปี 2563 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2564 จาก http://www.yasothon.moph.go.th/yasopho/FrontEnd/read_pdf-ITA.php?id=22.

กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2557). วิวัฒนาการการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย (พ.ศ.2521-พ.ศ.2557). นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การทหารผ่านศึก.

ทัตมาวดี ฉากภาพ. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไทยรัฐ ออนไลน์. (2564). ในหลวง-พระราชินี ทรงบริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ถวายภิกษุอาพาธ ทำนุบำรุงศาสนา. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2564, จาก <https://highlight.kapook.com/view/143939>.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 1987 จำกัด.

พระครูพิพัฒนสุตคุณ. (2560). การมีส่วนร่วมด้านนโยบายภาครัฐสำหรับการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดพิจิตร. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วันทนี วาสิกะสิน. (2547). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระ อินทรโสภา. (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ศุภวจี ภาชิตานนท์. (2560). การจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา เขตบางแค. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดยโสธร. (2561). แผนปฏิบัติการประจำปี 2561 การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จังหวัดยโสธร สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2564 จาก <http://www.buddhism4.com/web/file-yuttasart/10yasotorn.pdf>.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเลิงนกทา (ฝ่ายปกครอง). (2564). จำนวนของพระภิกษุ-สามเณรจำพรรษา ในปี 2564. ยโสธร: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเลิงนกทา (ฝ่ายปกครอง).
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). (2562). คู่มือการใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสำหรับพระภิกษุสามเณร. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินติ้ง พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2560). มติมหาเถรสมาคมที่ 191/2560 เรื่องการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2564 จาก <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=7466>.
- สิงห์คำ มณีจันสุข. (2562). การบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิวัฒน์ จำตา. (2564). การบริหารจัดการของรัฐในการส่งเสริมกัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ทางเลือกของไทย. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Annual Report 2020. (2020). Yasothon Provincial Public Health Office, Department of Medical Services, Ministry of Public Health. Retrieved on 16 March 2021 from http://www.yasothon.moph.go.th/yasopho/FrontEnd/read_pdf-ITA.php?id=22.
- Annual Action Plan 2018 Reforming Activities Yasothon. (2018). Sangha Office of the Provincial Primate of Yasothon Province. Retrieved on March 16, 2021, from <http://www.buddhism4.com/web/file-yuttasart/10yasotorn.pdf>.
- Intarasopha W. (2021). Integrating Buddhist principles to build morale of conscripts in the 11th Military Circle. Doctor of Philosophy Thesis. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Jata A. (2021). Government administration in the promotion of liberalized cannabis for alternative medicine in Thailand. Doctor of Philosophy thesis. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka Mahachulalongkorn rajavidyalaya University edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
- Maneechansuk S. (2019). Welfare Management for People with Movement or Physical Disabilities of Local Administrative Organizations. Doctor of Philosophy Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- National Health Security Office (NHSO). (2019). Guidelines for exercising national health security rights for monks and novices. Bangkok: Sahamit Printing Publishing.
- Office of the Primate of Loeng Nok Tha District (Government). (2021). The number of monks-novices in the year 2021. Photocopies of documents.
- Prakru Phiphat Suttakun. (2017). Participation in government policy for elderly care in Phichit Province. Doctor of Philosophy Thesis. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Phromkunaporn (P.A. Payutto). (2007). Holistic health in the Buddhist way. Bangkok: Aksorn Samphan 1987 Printing Co., Ltd.
- Pasitanon S. (2017). Health social welfare management for the elderly in Bangkok, a case study of Bang Khae District. Independent study of Master of Political Science. Thammasat University
- Public Health Support Division Department of Health Service Support. (2014). Evolution of Primary Health Care in Thailand (1978-2014). Nonthaburi: Printing Office. Veterans Organization.
- Sangha Resolution No. 191/2517 on the operation of monks and the development of well-being. (2017). Secretariat of the Sangha Council. Retrieved on 16 March 2021 from <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=7466>.
- Chakphap T.. (2021). Causal Relationship Model for Elderly Health Development of Local Administrative Organizations in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Doctor of Philosophy Thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Thairath Online. King - Queen donated personal property to ill monks Upholding religion. Retrieved March 8, 2021, from <https://hilight.kapook.com/view/143939>.
- Wasikasin W. (2004). General knowledge about social welfare and social work. 5th edition. Bangkok: Thammasat University.

รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทย รับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

Thai language teaching development model to maintain Thai identity to
accept the new normal higher education in the 21st century with Buddhist
methods

จรุงกรณ์ กลางบุรีรัมย์

Charungphorn Klangburum

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus

Email: Jamee9551@hotmail.com

(Received: December 18, 2022/ Revised: June 10, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับ
อุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษา
ไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี และ 2) เพื่อ
ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติ
ใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี การดำเนินงานวิจัยใช้วิธีวิทยากรวิจัยแบบผสมระหว่างการ
วิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยพหุกรณีศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามระดับ
ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับ
อุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธีตามหลักพาหุสัจจะ และตอนที่ 2 แบบสอบถามความสอดคล้องของ
แผนการจัดการเรียนรู้ในการดำเนินรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความ
ปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธีตามหลักพาหุสัจจะ โดยใช้เทคนิค IOC คัดเลือกข้อที่มี
ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่
ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ผลการทดลองหาประสิทธิภาพจากการทำแบบประเมินการตรวจ
สอบประสิทธิภาพและความสอดคล้อง ด้านที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ด้านแนวคิดทฤษฎี
ที่ใช้เป็นพื้นฐาน ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์
และด้านการวัดและการประเมินผล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ
.491 ผลงานวิจัยนี้เป็นระบบเชิงผลลัพธ์ที่ต้องเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทักษะ และเจตคติของ
ผู้เรียนซึ่งเกิดจากความเข้าใจ ด้วยหลักพุทธวิธีตามหลักพาหุสัจจะ คือการนำหลักพาหุสัจจะมาบูรณาการกับการ
เรียนการสอนวิชาการสอนภาษาไทย เพื่อเยาวชน นิสิตและนักศึกษา ที่ธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยอย่างภาค
ภูมิใจในความเป็นคนไทย

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ความปกติใหม่; อุดมศึกษาศตวรรษที่ 21; พุทธวิธี

Abstract

A research on the development of teaching Thai language to maintain Thai identity to accept the new normal in higher education in the 21st century with Buddhist principles research objectives 1) to study the developmental pattern of teaching Thai language to maintain Thai identity in accepting the new normal in tertiary education in the 21st century with Buddhist principles and 2) to examine the consistency of the developmental pattern of teaching Thai language to maintain a Thai identity Being a Thai accepting the new normal in higher education in the 21st century with Buddhist principles The research work uses mixed research methods. during quantitative research and multi-case study research The research was divided into 2 parts: Part 1 was a questionnaire on the level of appropriation of the development model for teaching Thai language to maintain Thai identity for the new normal in higher education in the 21st century and Part 2, a questionnaire on the consistency of the learning management plan in implementing the development model for teaching Thai language, maintaining Thai identity for the new normal in tertiary education in the 21st century with Buddhist methods based on the principles of cross-faith, using the IOC technique. Then select items with an IOC value of 0.50 or more.

Thai language teaching development model to maintain Thai identity to accept the new normal higher education in the 21st century with Buddhist methods. The results of the study and the results of the conformity check from the performance and conformity audit assessment form the origin and importance of the teaching style in terms of the theoretical concepts used as the basis the elements of the teaching style the unit of learning is consistent with the purpose and measurement and evaluation at a high level with a mean of 4.52 and a standard deviation of .491 this research is an outcome-oriented system that focuses on changes in learners' behavior, thinking, skills and attitudes arising from understanding with the Buddhist method.

Keywords: development model; new normal; 21st century higher education; Buddhist methods

1. บทนำ

พระราชดำรัสในหลวงรัชกาลที่ 9 ณ การประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 29 กรกฎาคม 2505

“ภาษาไทยหรือภาษาทั้งหลายที่ใช้กันในปัจจุบันนั้น เป็นภาษาที่มีชีวิต เป็นภาษาที่ประชาชนใช้ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความหมาย ถ้าเราบัญญัติศัพท์อะไรขึ้นมา ก็จะขอให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีความคิดในด้านภาษาเป็น “ศัพท์บัญญัติกร” กันทั้งชาติหรือเป็นวิทยากรผู้ที่มีความรู้ทั้งชาติก็ได้... ทางที่ดี เราบัญญัติศัพท์แล้ว ก็ต้องลองดูว่า เขาเข้าใจหรือเปล่า

การบัญญัติศัพท์หรือการมีคำใหม่มีบ่อเกิดหลายทาง... ท่านทั้งหลายที่เป็น “ศัพท์บัญญัติกร” ก็เป็นบ่อเกิด... อีกบ่อหนึ่งก็คือ สำนักข่าวต่าง ๆ ที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศ มาเป็นภาษาไทย ก็ออกมาเป็นภาษาประหลาด ๆ เหมือนกัน...”

การน้อมนำพระราชดำรัสในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการใช้ภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยนั้นทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ปัจจุบันวัยรุ่นไทยสมัยนี้นิยมใช้โซเชียลเน็ตเวิร์คเพื่อการติดต่อที่รวดเร็ว และเนื่องจากความเร็วในการสื่อสารและความยากลำบากในการพิมพ์ตัวอักษรทำให้วัยรุ่นทำให้คำเหล่านั้นสั้นลงจนกลายเป็นภาษาวิบัติ ภาษาวิบัติ เป็นคำเรียกของการใช้ภาษาไทยที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่ตรงกับกับหลักภาษาในด้านการสะกดคำคำว่า “ภาษาวิบัติ” ใช้เรียกรวมถึงการเขียนที่สะกดผิดบ่อย รวมถึงการใช้คำศัพท์ใหม่หรือคำศัพท์ที่สะกดแปลกไปจากเดิม คำว่า “วิบัติ” มาจากภาษาบาลี หมายถึง พิณาชฌิบาย หรือ ความเคลื่อนทำให้เสียหายในประเทศไทย มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาเด็กไทยขาดการศึกษารวมถึงปัญหาภาษาวิบัติทำให้เด็กไทยไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในขณะที่เดียวกันได้มีการใช้คำว่าภาษาอุบัติ แทนที่ภาษาวิบัติที่มีความหมายในเชิงลบ โดยภาษาอุบัติหมายถึงภาษาที่เกิดขึ้นมาใหม่ ตอบสนองวัฒนธรรมย่อย เช่นเดียวกับภาษาเฉพาะวงการที่เป็นศัพท์สแลง ทั้งนี้ การเปิดใช้พจนานุกรมเพื่อค้นหาคำที่ควรใช้ให้ถูกต้องอาจเป็นทางเลือกที่ดี ทางบัณฑิตยสถานได้กำหนดคำที่ใช้อย่างเป็นทางการหรืออยู่ในรูปแบบมาตรฐาน หากใช้ผิดอาจกลายเป็นคำวิบัติได้ ซึ่งคำวิบัติไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงของภาษาแต่อย่างใด เป็นเพียงการใช้ภาษาให้แตกต่างจากปกติในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรืออาจใช้จากรุ่นสู่รุ่นไปจนกว่าคำวิบัตินั้นจะหายไปจากสังคมนั้น

การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา Covid-19 ต้องยอมรับว่าการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเกิดขึ้นที่ห้องเรียน (ON-SITE) การที่เด็กได้ไปโรงเรียน ทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน เด็กมีสมาธิจดจ่อกับการสอนของครู ครูสามารถเข้าถึงเด็กเป็นรายบุคคลได้เป็นอย่างดี และผู้ปกครองสามารถประกอบอาชีพได้โดยมั่นใจในความปลอดภัยของบุตรหลาน สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญอย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา แต่เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อให้การเรียนการสอนตามวิถีปกติไม่สามารถทำได้นั้น ประเด็นการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์โควิด จึงกลายเป็นโจทย์สำคัญที่จะต้องหาแนวทางที่ยังรักษาโอกาสในการเรียนรู้ของเด็กให้ควบคู่ไปกับความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดให้มีแนวทางการจัดการเรียนการสอน 5 รูปแบบ ได้แก่ การสอนผ่านทีวี (ON-AIR), การสอนผ่านอินเทอร์เน็ต (ONLINE), การสอนแบบ ON-DEMAND, การสอนแบบ ON-HAND และการสอนตามปกติที่โรงเรียน (ON-SITE) ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต่างก็ได้ดำเนินการในลักษณะนี้มาแล้ว อีกทั้ง กระทรวงศึกษาธิการต้องการให้การเลือกรูปแบบมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จึงมอบหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาและผู้อำนวยการสถานศึกษาแต่ละพื้นที่พิจารณาเลือกในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และยึดความปลอดภัยของนักเรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งสามารถปรับการประเมินผลให้เป็นไปตามสถานการณ์ได้ ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนมากกว่า 1 รูปแบบให้ผสมผสานกันได้

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ DLTV โดยนักเรียนจะได้รับสื่อการเรียนรู้สำหรับใช้ในการเรียนที่บ้าน เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด สมุดวาดเขียน สี เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐบาลได้จัดหาช่องทีวีดิจิทัลไว้ 12 ช่องทีวีด้วย ซึ่งเริ่มเผยแพร่แล้วตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน ที่ผ่านมา และจะ

ถ่ายทอดซ้ำ 3 รอบต่อวัน การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์จะไม่กลายเป็นรูปแบบหลัก แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่ง รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ก็มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของการศึกษาและเตรียมพร้อมให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาต้องหาวิธีต่างในการแก้ไขปัญหา การบูรณาการพระพุทธศาสนาก็เป็นอีกแนวทางการสร้างพุทธบูรณาการสหภาคีการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยวิถีใหม่เพื่อแก้ปัญหาภาษาวิบัติของคนรุ่นใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เพื่อหานวัตกรรมใหม่ตามวิถีโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักรของโลก โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพาหุสัจจะ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548: 670; พระไตรปิฎกภาษาไทยพร้อมอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหายานกุฎราวิทยาลัย/36/157/329) พาหุสัจจะ ตรงกับคำบาลีว่า พาหุสสจ (พหุสสุต + ญย ปัจจัยในภาวตัทธิต) (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ/22/157/202) แปลว่า ความเป็นผู้ได้สดับรับฟังมาก หมายถึง การได้ศึกษาเล่าเรียนมาก การมีความรู้ประสบการณ์มาก เรียกบุคคลผู้มีภาวะอย่างนั้นว่าพหุสสุต คือผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก ผู้มีความรู้มาก ผู้คงแก่เรียน นักปราชญ์ หนังสือบางฉบับเรียกว่า “หัวใจนักปราชญ์” พาหุสัจจะ เกิดจากการศึกษา และการศึกษาที่ดีเกิดจากการศึกษา 4 แบบ คือ ศึกษาด้วยการฟัง ด้วยการคิด ด้วยการสอบถาม และด้วยการจดจำบันทึก มีคาถาบทหนึ่งที่ถือว่าเป็น หัวใจนักปราชญ์ คือ “สุ จิ ปุ ลิ วินิมุตโต ภา โส ปณฺธิโต ภเว” แปลว่า ผู้ปราศจาก สุ จิ ปุ ลิ จะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร สุ ย่อมมาจาก สุต (จาก สฺ ชาติ) แปลว่า ฟัง, ได้ยิน จิ ย่อมมาจาก จินฺต (จาก จินฺต ชาติ) แปลว่า คิด ปุ ย่อมมาจาก ปุจฺฉา (จาก ปุจฺฉ ชาติ) แปลว่า ถาม ลิ ย่อมมาจาก ลิขิต (จาก ลิข ชาติ) แปลว่า จด, เขียน เป็นหลักธรรมที่จะใช้ในการบูรณาการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทยที่ใช้ภาษาอย่างถูกต้อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

2.2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Method research) ระหว่าง 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ 2) การวิจัยพหุกรณีศึกษา (multi-cases study) เป็นการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธีตามหลักพาหุสัจจะ โครงสร้าง (Structure) ของงานวิจัยและนักวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นฐานในการกำหนดสมมติฐานวิจัย ตามหลักการวิจัยจุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนารูปแบบการวิจัย คือการพัฒนาแบบให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมทั้งด้านทฤษฎีและผลการวิจัยเชิงประจักษ์และสอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

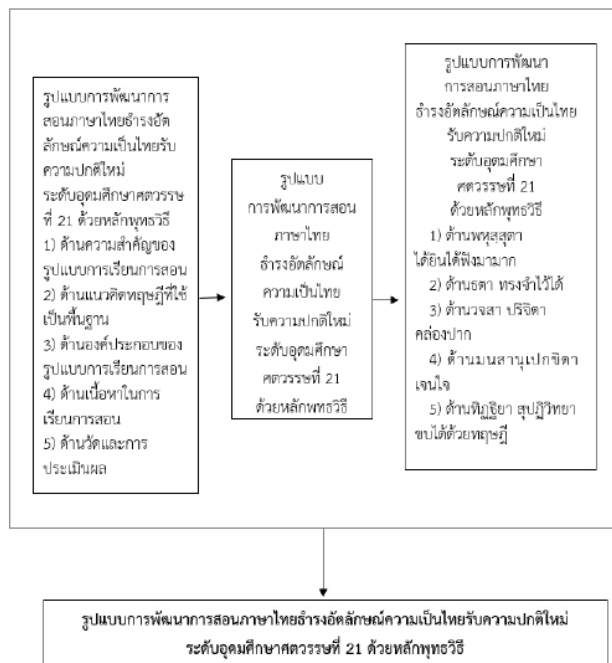

ประชากร (Population) คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารและอาจารย์ สังกัดสำนักงานระดับอุดมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่เข้าร่วมโครงการ กลุ่มที่ 2 นิสิตและนักศึกษา สังกัดสำนักงานระดับอุดมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เฉพาะกลุ่ม นิสิตและนักศึกษาศาขาวิชาการสอนภาษาไทย ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารและอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, มหาวิทยาลัยราชภัฏ ร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 15 รูป/คน กลุ่มที่ 2 นิสิตและนักศึกษา ในสังกัดสำนักงานระดับอุดมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม) เฉพาะกลุ่มนิสิต และ นักศึกษาศาขาวิชาการสอนภาษาไทย ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 105 คน 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 105 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากความสมัครใจของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 210 คน และทดลองใช้เครื่องมือ จากกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จำนวน 105 รูป/คน

3.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธีตามหลักพหุสัจจะ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนารูปแบบมา ประยุกต์ใช้กับหลักพหุสัจจะมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

4. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตาราง 1 ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน	4.23	.317	มาก
2. ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน	4.36	.459	มาก
3. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน	4.27	.229	มาก
4. ด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์	4.51	.220	มาก
5. ด้านการวัดและการประเมินผล	4.21	.159	มาก
เฉลี่ย	4.31	.276	มาก

จากตารางผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ด้านที่มีระดับความเหมาะสมสูงสุดคือด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .220 และด้านที่มีระดับความเหมาะสมรองลงมาคือด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .459 ตามลำดับ โดยสรุปผลการตรวจสอบความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .276

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอน

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอิงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตาราง 2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การวิเคราะห์ข่าวจากสื่อออนไลน์

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC)	ความหมาย
จุดประสงค์การเรียนรู้		
1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยนำหลักกรรมพหุสัจจะ (สุ จิ ปุ ลิ) มาบูรณาการ	1.00	สอดคล้อง
1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	.80	สอดคล้อง
1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	.80	สอดคล้อง
1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	.80	สอดคล้อง
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้		
2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง	1.00	สอดคล้อง
2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ	1.00	สอดคล้อง
2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน	1.00	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
การวัดและการประเมินผล		
3.1 เกณฑ์การวัดและการประเมินผลชัดเจนและเหมาะสม	.80	สอดคล้อง

จากตารางการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การวิเคราะห์ข่าวจากสื่อออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตารางที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การวิเคราะห์สารคดีจากสื่อออนไลน์

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC)	ความหมาย
จุดประสงค์การเรียนรู้		
1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยนำหลักกรรมพหุสัจจะ (ส จิ ปุ ลิ) มาบูรณาการ	1.00	สอดคล้อง
1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	.80	สอดคล้อง
1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้		
2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง	1.00	สอดคล้อง
2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ	.80	สอดคล้อง
2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ ร่วมกัน	.80	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
การวัดและการประเมินผล		
3.1 เกณฑ์การวัดและการประเมินผลชัดเจนและเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง

จากตารางการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การวิเคราะห์สารคดีจากสื่อออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

ผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตารางที่ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การวิเคราะห์บทความจากสื่อออนไลน์

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC)	ความหมาย
จุดประสงค์การเรียนรู้		
1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยนำหลักกรรมพหุสัจจะ (สุ จิ ปุ ลิ) มาบูรณาการ	1.00	สอดคล้อง
1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	.80	สอดคล้อง
1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้		
2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง	1.00	สอดคล้อง
2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ	1.00	สอดคล้อง
2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน	1.00	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
การวัดและการประเมินผล		
3.1 เกณฑ์การวัดและการประเมินผลชัดเจนและเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง

จากตารางการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การวิเคราะห์บทความจากสื่อออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

ผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตารางที่ 5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การวิเคราะห์ละครจากสื่อออนไลน์

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC)	ความหมาย
จุดประสงค์การเรียนรู้		
1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยนำหลักกรรมพหุสัจจะ (สุ จิ ปุ ลิ) มาบูรณาการ	1.00	สอดคล้อง
1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	.80	สอดคล้อง
1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้		
2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง	1.00	สอดคล้อง
2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ	1.00	สอดคล้อง
2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน	1.00	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
การวัดและการประเมินผล		
3.1 เกณฑ์การวัดและการประเมินผลชัดเจนและเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง

จากตารางการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การวิเคราะห์ละครจากสื่อออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี

ตารางที่ 6 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การวิเคราะห์เรื่องสั้นจากสื่อออนไลน์

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC)	ความหมาย
จุดประสงค์การเรียนรู้		
1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยนำหลักธรรมชาติภาษาที่จะ (สุ จี ปุ ลิ) มาบูรณาการ	1.00	สอดคล้อง
1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
กิจกรรมการจัดการเรียนรู้		
2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์	1.00	สอดคล้อง
2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง	1.00	สอดคล้อง
2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ	1.00	สอดคล้อง
2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน	1.00	สอดคล้อง
2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
การวัดและการประเมินผล		
3.1 เกณฑ์การวัดและการประเมินผลชัดเจนและเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง

จากตารางการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การวิเคราะห์เรื่องสั้นจากสื่อออนไลน์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่าสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5. อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การศึกษารูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี พบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี โดยสรุปอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .276 ด้านที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .317 ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .459 ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .229 ด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .220 ด้านการวัดและการประเมินผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .159 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทย

ไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .491 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของปริวัตร เขื่อนแก้ว ทิพรรัตน์ นพฤทธิ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงสถิติของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่างรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 นำรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ขั้นที่ 4 ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่ม ที่ใช้ในขั้นพัฒนารูปแบบ จำนวน 34 คน และกลุ่มที่ใช้ในขั้นนำรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้จำนวน 26 คน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนทั้งหมด 4 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติแบบบรรยาย ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ เนื้อหาและทำการสรุป เป็นความเรียง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงสถิติของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา (IO Model) มีองค์ประกอบของรูปแบบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไปใช้และ 4) ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ โดยผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไอโอ พบว่า นักศึกษามีระดับการคิดเชิงสถิติสูงขึ้นในทุกด้านภายหลัง ได้การจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบ และมเจตคติที่ดี ต่อการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่สังคมดิจิทัล มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่เอื้อให้เกิดการบูรณาการที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาอย่างมาก เช่น ประเด็นของการลดช่องว่างการแข่งขันระหว่างสถาบันการศึกษา ทำให้สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวทั้งในด้านการบริหาร การจัดการองค์กร ก่อให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจการศึกษามากขึ้น สร้างช่องทางการขยายการศึกษาให้มากขึ้น เกิดการทำงานภายใต้แนวคิดการศึกษา 24 ชั่วโมง โดยผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมทางการศึกษาตลอด 24 ชั่วโมง มีการสร้างรูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาหรือเครือข่ายการศึกษาที่หลากหลายขึ้น ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กรและทำให้เกิดแรงผลักดันในการจัดการศึกษารูปแบบแปลกใหม่เพิ่มมากขึ้น การผลิตบัณฑิตเพื่อออกไปปรับผิชอบต่ออนาคตของชาติจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายและไม่ใช่อะไรที่คิด ในอดีตคำว่า “ทรัพยากร” ในเชิงทุนนิยม หมายถึง เงินทุน โรงงาน ที่ดิน และปัจจัยทางวัตถุเพื่อการผลิต ในโลกศตวรรษที่ 21 สิ่งที่มีค่ามีความหมายและเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ “องค์ความรู้” การพัฒนาประเทศจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการสะสมองค์ความรู้ของคนในชาติ สถาบันการศึกษาจะต้องเป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้และการสอนอย่างแท้จริง ต้องจัดการศึกษาหาความรู้ให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางในระดับที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ติดตัวในลักษณะที่คงทนและสามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนมาให้เหมาะสมกับงานที่เขาจะต้องทำในอนาคต ผลการทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ที่ได้จากการทำแบบประเมินการตรวจสอบประสิทธิภาพและความสอดคล้องโดยสรุปอยู่ในระดับมาก

2. การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี จากการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอน ผู้วิจัยพบว่าผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทย

อ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี โดยสรุปอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .276 ด้านที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .317 ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .459 ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .229 ด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .220 ด้านการวัดและการประเมินผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .159 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .491 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ที่ได้จากการทำแบบประเมินการตรวจสอบประสิทธิภาพและความสอดคล้องของกลุ่มทดลองด้านที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ด้านหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และด้านการวัดและการประเมินผล ผลการทดลองหาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .491

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ครูผู้สอนควรนำไปพัฒนาต่อเนืองได้ เพื่อสร้างบุคลากรทางการศึกษาให้ตระหนักถึงประโยชน์ทางด้านการเรียนการสอน โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดคือผู้เรียน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี สามารถนำไปใช้ในการบูรณาการการสอนกับรายวิชาอื่นได้ ทักษะทางด้านภาษาไทยเป็นสิ่งที่สำคัญมากกับทุกคนในสังคม เป็นอัตลักษณ์ของความเป็นไทย อีกทั้งการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทต่อการเรียนการสอนในรายวิชาเป็นน้อมนำและอ้างไว้ซึ่งความเป็นไทยตลอดกาล

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ผู้วิจัยพบว่า

1) รูปแบบการพัฒนาการสอนภาษาไทยอ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยรับความปกติใหม่ระดับอุดมศึกษาศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธวิธี ต้องเป็นระบบเชิงผลลัพธ์ (Outcome) ที่ต้องเน้น “เปลี่ยนแปลง” พฤติกรรม ความคิด ทักษะ และเจตคติ ของผู้เรียนซึ่งเกิดจากความเข้าใจ (Understanding)

2) หลักพุทธวิธีตามหลักพาหุสัจจะ คือการนำหลักพาหุสัจจะมาบูรณาการกับการเรียนการสอนวิชาการสอนภาษาไทย เพื่อเยาวชน นิสิต และนักศึกษาที่อ้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยอย่างภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย

3) งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น หรือเป็นงานวิชาการที่สามารถสร้างการเรียนรู้ใหม่ในศตวรรษที่ 21 ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางานการด้านการศึกษา และงานวิจัยในอนาคตต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการตรวจชำระพระไตรปิฎก. (2538). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

ปริวัตร เขื่อนแก้ว และทิพรรัตน์ นพฤทธิ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงสถิติของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา. หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช ป.ธ.9, ราชบัณฑิต). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์คำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

มหาจุฬาราชวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทยพร้อมอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Mahamakut Buddhist University. (1982). Tipitaka in Thai language and commentary translated 91 volumes, Mahamakut Buddhist College Edition. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing House.

Pariwat Khueankaew and Tiparat Nopharit). (2016). Development of a learning management model that is consistent with learners in 21st century to promote statistical thinking among students in higher education. Doctor of Education Program Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education Chiang Mai University.

Phra Thammakittiwong (Thongdee Suratecho Phor.Tor.9, Royal Graduate School). (2008). A Dictionary for the Study of Buddhist Words. Bangkok: Dhammasapa and Banlue Dhamma Institute.

Tripitaka Audit Committee. (1995). The Pali Tipitaka, Siam Rath edition. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing House.

การประเมินโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล ปีการศึกษา 2562
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

The evaluation result of the project to promote the application
of the sufficiency economy philosophy to learning management ,
Muangklangprachanukul School. Secondary Educational Service Area Office,
28 Academic year 2019

ชาญวิทย์ หมุนอุดม
Chanwit Munudom
โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล
Muangklangprachanukul School
Email: Dr.Chanwit.MD@gmail.com

(Received: April 25, 2022/ Revised: January 24, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียน มีวัตถุประสงค์ 1) ประเมินบริบทด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ 2) ประเมินปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในโครงการ 3) ประเมินกระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมของโครงการ 4) ประเมินผลผลิตของโครงการ 5) ประเมินผลกระทบที่เกิดจากโครงการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินการในครั้งนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการดำเนินการ พบว่า

1. ด้านบริบท พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าของโครงการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
3. ด้านกระบวนการ พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมและความเหมาะสมเกี่ยวกับกระบวนการของโครงการ โดยภาพรวมมีความพร้อมและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
4. ด้านผลผลิต พบว่า
  - 4.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก
  - 4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก

4.3 ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. ด้านผลกระทบที่เกิดจากโครงการ พบว่าครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากโครงการสามารถนำไปใช้กับการ
ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; การจัดการเรียนรู้

Abstract

The evaluation of the Sufficiency Economy Philosophy Promotion Project for Learning Management have the objectives. 1) Assess the context of objective consistency. of the project to promote the application with the National Economic and Social Development Plan and education policy of the Ministry of Education 2) Evaluate the input factors used in the project to promote the application of the philosophy of sufficiency economy to learning management. 3) Evaluate the process of organizing activities 4) Evaluate the output 5) Assess the impact members of the basic education committee were selected by means of a questionnaire. Analyzed by finding frequency, percentage, mean, standard deviation and presenting the data analysis results by analytical manner

The results showed that

1. In terms of context have opinions about the consistency of the objectives of the promotion program; Applying The overall picture was at the highes.

2. In terms of import factors There are opinions on the appropriateness of the inputs Overall, it was appropriate at a high.

3. In terms of the process There are opinions about the readiness and suitability of the process of the project to promote the application Overall, the readiness and appropriateness were at the highest.

4. Productivity from the management's assessment teachers and educational personnel, students, parents, basic education committees, it was found that

4.1 Students in grade 1 to grade 12 had a higher achievement in knowledge about the philosophy of sufficiency economy than before the project implementation at a high.

4.2 Desirable characteristics of students were higher than before the project was at a high.

4.3 Administrators, teachers and educational personnel, students, parents and basic education committees They were satisfied with the project to promote the application of the philosophy of sufficiency economy to learning management The overall score was at

the highest.

5. On the impact of the Sufficiency Economy Philosophy Promotion Project on learning management it was found that teachers and educational personnel, students, parents and basic education committees Have opinions on how the knowledge gained from the project can be applied to the performance of the responsibilities. Overall, it was at a high.

Keywords: Project Evaluation; philosophy of sufficiency economy; learning management

1. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยประการหนึ่ง คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพ” ซึ่งการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น หมายถึง การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ตามศักยภาพ สอดคล้องกับความสามารถความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบหรือมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ที่มีความหมายให้แก่ตนเองพร้อมทั้งคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ อารมณ์ ความรู้สึก จิตใจของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (วสันต์ ทองไทย, 2555: 30)

โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในการจัดการศึกษาแก่บุคคลให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ผ่านมาเน้นหลักไปในทางการขยายปริมาณการรับนักเรียนในระดับโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่การศึกษามีได้หยุดอยู่เพียงระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือ อุดมศึกษาเท่านั้น กระบวนการศึกษาเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งกลางของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมากที่สุด และครูเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทสูงสุดในการวางแผนการจัดระบบการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และสังคมเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตและแสดงว่าบุคคลนั้นมีความเจริญเติบโต การเรียนรู้เป็นหัวใจของการศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาก็คือสถานที่ที่จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างได้ผล ในทางพุทธศาสนากการเรียนรู้เป็นการจัดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และกิจกรรม ที่ก่อให้เกิดธาตุรู้ ร่วมกับการฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหาด้วยการรู้คิดอย่างถูกต้อง แม่นยำกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดผลอย่างบูรณาการแก่ผู้เรียน คือ สร้างความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี (สุมน อมรวิวัฒน์, 2553: 2)

เพื่อให้สามารถนำสาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษานั้นคือการปฏิรูปการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ ผู้รายงานซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองกลางประชาชนกุล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 28 มีหน้าที่รับผิดชอบสายงานบริหารสถานศึกษาและติดตามแผนงานวิชาการ จึงได้ปรับปรุงโครงการ “น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ ปีการศึกษา 2561” เป็น “โครงการส่งเสริม

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล ปีการศึกษา 2562” ขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมกระบวนการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาที่ดีครูก็มีความสุข นักเรียนจะได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อประเมินบริบทด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้
- 2.2 เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล
- 2.3 เพื่อประเมินกระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมของโครงการการนำหลักส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้
- 2.4 เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้
- 2.5 เพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล ปีการศึกษา 2562 โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของ แดเนียล แอล สต๊อปเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) หรือที่เรียกว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพีพี (CIPP Model) โดยประเมินทั้งระบบของโครงการ 5 ด้าน คือ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบของโครงการตามที่คณะของผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

- (1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
  - (2) ผู้บริหาร (3) ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 16 คน
  - (4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 144 คน
  - (5) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 121 คน
  - (6) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน
- แหล่งข้อมูลการประเมิน ได้แก่ รายงานผลการปฏิบัติงานของผู้รับผิดชอบโครงการ การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง แสดงได้ดังภาพนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model

4. ผลการวิจัย

ผลดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประเมินบริบทด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.50$, SD เท่ากับ 0.70

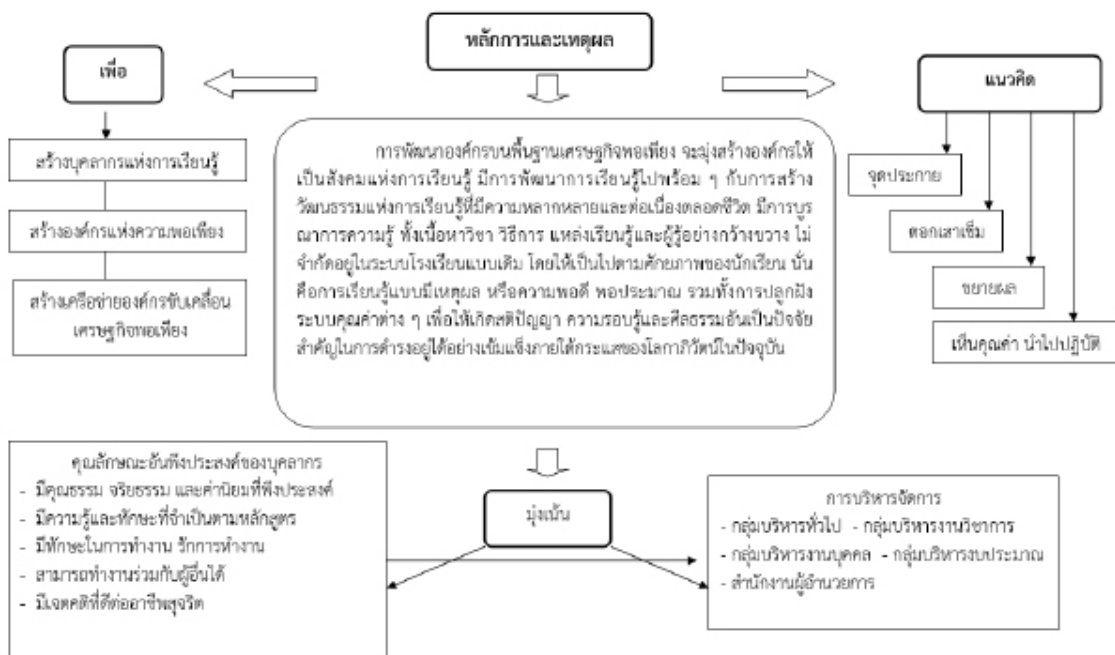
2. ประเมินปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความพร้อมในการดำเนินโครงการ นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถในการดำเนินโครงการ บุคลากรในการดำเนินโครงการมีความเพียงพอ มีความเหมาะสม งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ มีคู่มือดำเนินโครงการ วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมมีเพียงพอและระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{x} = 4.44$, SD เท่ากับ 0.49

3. ประเมินกระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมของโครงการการนำหลักส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมและความเหมาะสมของกระบวนการของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ ว่ามีความพร้อมและความเหมาะสมเกี่ยวกับ มีการวางแผนดำเนินโครงการสู่การปฏิบัติ ดำเนินกิจกรรมโครงการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างทั่วถึง การดำเนินโครงการเป็นไปตามโครงการที่กำหนด มีการติดตามประสานงานการจัดกิจกรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับ ติดตาม ควบคุมการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ขณะดำเนินงานตามโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง กำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการประเมินผลโครงการตามความเหมาะสม ประเมินผลแต่ละกิจกรรมโดยเทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย ครบทุกกิจกรรม ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและมีการขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมลงสู่เพื่อนครู ชุมชน เผยแพร่ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ และ

4. ประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อโครงการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{x} = 4.57$, SD เท่ากับ 0.49

5. ประเมินผลกระทบที่เกิดจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{x} = 4.56$, SD เท่ากับ 0.49 สามารถแสดงได้ดังภาพนี้

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในโรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล

5. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านบริบทของโครงการ

จากผลการประเมินอยู่ในระดับมาก วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องเหมาะสมกับนโยบายของรัฐ สอดคล้องกับกลยุทธ์ของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นแผนที่อัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ซึ่งการดำเนินโครงการมุ่งเน้นให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียนทั้งด้านวิชาการ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรม ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีคุณธรรม นำวิชาการ โดยอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว รวมทั้งเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบโครงการและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความพร้อม ความสามารถและความเหมาะสมของบุคลากรมีเพียงพอ งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ คู่มือดำเนินโครงการ วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมมีเพียงพอ และระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นดังนี้อาจเนื่องมาจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเมืองกลางประชานุกูล ทั้ง 7 กิจกรรม มีบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการที่มีความพร้อม ความสามารถ ความเหมาะสมและเพียงพอในการดำเนินการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากผู้บริหารในด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการอย่างเพียงพอ ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม จึงทำให้กิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องสมบูรณ์ ส่งผลให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะ นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความพร้อมในการดำเนินโครงการ นักเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถในการดำเนินโครงการ บุคลากรในการดำเนินโครงการมีความเพียงพอ มีความเหมาะสม งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ มีคู่มือดำเนินโครงการ วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมมีเพียงพอและระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน ทองสงเสริม (2561) ได้ศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนกลุ่มกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความรู้ไม่ผ่านเกณฑ์ครึ่งหนึ่งของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 11.49 และมีคะแนนเฉลี่ย 6.64 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการศึกษาค้นคว้าน้อยและขาดการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจากครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้คะแนนของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนารักษ์ ฉัตรวิโรจน์ (2555) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 25

ขอนแก่น พบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครู ได้แก่ (1) เจตคติ ที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง (2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน (3) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ (4) รายวิชาที่สอน

3. ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นว่าการดำเนินการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นนี้อาจเนื่องมาจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ มีการวางแผนการดำเนินงานสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน สามารถดำเนินกิจกรรมของโครงการตามแผนที่กำหนดได้ มีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างทั่วถึง ติดต่อประสานงานการจัดกิจกรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดี มีการกำกับ ติดตาม ควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการและสามารถปรับปรุงแก้ไขวิธีดำเนินโครงการ เมื่อพบข้อบกพร่อง มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลของแต่ละกิจกรรมโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งระยะเวลาในการประเมินผลที่เหมาะสม สำหรับผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานกิจกรรมตามโครงการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และโรงเรียนมีการขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชนหลายทาง เช่น เอกสารประชาสัมพันธ์ การทำกิจกรรมอนุรักษ์ผักสวนครัวที่บ้าน เป็นต้น โดยความพร้อมของการดำเนินโครงการที่มีมาก จะส่งผลให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมบูรณ์ จะส่งผลให้เกิดผลผลิตที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ที่เป็นเช่นนี้เพราะครู ผู้บริหาร มีการติดตามประสานงานการจัดกิจกรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับ ติดตาม ควบคุมการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ขณะดำเนินงานตามโครงการ มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง กำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการประเมินผลโครงการตามความเหมาะสม ประเมินผลแต่ละกิจกรรมโดยเทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย ครบทุกกิจกรรม ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและมีการขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมลงสู่เพื่อนครู ชุมชน เผยแพร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษศักดิ์ สงมุลนาค และคณะ (2561) ได้ศึกษาการประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัยทางพยาบาล กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาล พระพุทธชินราช พบว่า ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ ผู้เข้าอบรมมีความเห็นว่า วิทยากรบรรยายได้ตรงประเด็นสอดคล้องเนื้อหาใช้เวลาเหมาะสม การอบรมครั้งนี้ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการอ่านและทำการวิจัย มีการประชุมชี้แจงก่อนดำเนินโครงการตามปฏิทินการปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรมเหมาะสม กิจกรรมสอดคล้องกับโครงการ มีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำเกิดประโยชน์ต่อผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และงานวิจัยของปริญญา มงคลคุณ และคณะ (2561) ประเมินเกี่ยวกับโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ พบว่า ภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนในสังกัดโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิต พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อโครงการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{x} = 4.57$, SD เท่ากับ 0.49 ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อโครงการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของเจียรธิดา เหมพิพัฒน์ (2561) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ด้าน พบว่า ใน

ระดับความคิดเห็นค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปประยุกต์ในระดับความคิดเห็นปานกลาง คือ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านอธิบายปรากฏการณ์ ด้านการขยายองค์ความรู้ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ กุสุมาวลี (2549) ได้ศึกษา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน : กรณีศึกษาการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การของเครือซิเมนต์ไทย ผลการวิจัย พบว่า เครือซิเมนต์ไทย มีการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การสอดคล้องกับกรอบความคิดของการเป็นองค์กรที่ดีภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลายประการ อีกทั้งการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเครือซิเมนต์ไทย ที่ผ่านมาก็มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์การให้สามารถเติบโตและฝ่าฟันรอดพ้นวิกฤตมาได้ยาวนานเกือบหนึ่งศตวรรษ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ ตติชรา (2558) ได้ศึกษา ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับปัญหาจากไปน้อยคือ การประชาสัมพันธ์การสอน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การสอนที่เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดสภาพแวดล้อมทางการสอน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การประเมินตามสภาพจริง การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การทำวิจัยในชั้นเรียน การให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ส่วนการเปรียบเทียบศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามประสบการณ์ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. ด้านประเมินผลกระทบที่เกิดจากโครงการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การพัฒนาองค์กรบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง จะมุ่งสร้างองค์กรให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการพัฒนาการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต มีการบูรณาการความรู้ ทั้งเนื้อหาวิชา วิธีการ แหล่งเรียนรู้และผู้รู้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดอยู่ในระบบโรงเรียนแบบเดิม โดยให้เป็นไปตามศักยภาพของนักเรียน นั่นคือการเรียนรู้แบบมีเหตุผล หรือความพอดี พอประมาณ รวมทั้งการปลูกฝังระบบคุณค่าต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้และศีลธรรมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัสศรี พัวจินดาเนตร (2560) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาได้หลากหลาย โดยเฉพาะนำมาใช้ในแง่ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการ เรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์และเนื้อหาสาระวิชาต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเข้ามาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีลักษณะเนื้อหาที่เป็นองค์รวม ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านบริบทของโครงการ ในการจัดการจัดทำโครงการควรศึกษากรอบนโยบายรวมทั้งกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ละเอียด และชัดเจนเพื่อให้การจัดทำโครงการของโรงเรียนสอดคล้องและตรงกับนโยบายหรือกลยุทธ์

2. ด้านปัจจัยการนำเข้าของโครงการ ควรจัดทำให้ถูกต้องตามกระบวนการและขั้นตอน และความเป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุดจึงจะทำให้โครงการได้รับการอนุมัติและดำเนินงานได้ตามแผนการดำเนินงานที่ว่าไว้

3. ด้านกระบวนการของโครงการ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมในอีกหลายทาง เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วารสาร วิทยุ เคเบิลทีวี การแสดงผลงานหรือนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อให้ชุมชน สังคม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ข่าวสารในหลายทางอีกด้วย

4. ด้านผลผลิตของโครงการ ควรส่งเสริมในด้านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน โดยความร่วมมือของทุกฝ่าย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาตามโครงการส่งเสริมการนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อนำผลมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการปรับปรุงพัฒนาโครงการต่อไป

2. ควรจัดให้มีการประเมินโครงการจากหน่วยงานภายนอก องค์กรเอกชน หรือบุคคลภายนอก เพื่อจะได้ทราบผลการดำเนินงานโครงการตามสภาพจริงและนำผลไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น

3. ควรมีการประเมินสาระเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนครบทุกช่วงชั้น เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานการใช้ เพื่อนำผลไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษศักดิ์ สูงมุลนาค และคณะ. (2561). การประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัยทางการพยาบาล กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลพระพุทธชินราชพิษณุโลก ประจำปี 2560. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จรัสศรี พัวจินดาเนตร. (2560). กิจกรรมพื้นฐานการงานอาชีพสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจียรธิดา เหมพิพัฒน์. (2561). ความคิดเห็นของนักศึกษาศาสนบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปริญญญา มงคลคุณและคณะ. (2561). การประเมินโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของโรงเรียนในจังหวัดสุพรรณบุรี. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2555). บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาการพัฒนา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ยุพิน ทองส่งเสริม. (2561). สภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูโรงเรียนอาชีวเอกชน กลุ่มกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ อดุสากรรมมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอนอาชีวศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.

- วสันต์ ทองไทย. (2555). รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษา. วารสารวิชาการ. 8(3), 30-36.
- สมบัติ กุสุมาวดี. (2549). หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน : กรณีศึกษาการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การของเครือซิเมนต์ไทย. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุนน อมรวีวัฒน์. 2553.การจัดการเรียนรู้แบบเผชิญสถานการณ์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด.
- สำราญ ตติชรา. (2558). ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ปริญญาโท กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาษาอังกฤษ

- Amornwivat S.. (2010). Situational learning management. Bangkok: Limited Partnership.
- Chatwiro P.. (2012). The role of teachers in promoting sufficiency economy knowledge in secondary school Khon Kaen Province. Master of Education Thesis (Development Sociology). Graduate School Khon Kaen University Photocopy.
- Hempiphat T.. (2018). Opinions of National Institute of Development Administration Students on Philosophy. Sufficiency economy. Master's Degree Thesis National Institute of Development Administration.
- Kusumavalee S.. (2006). Sufficiency Economy Philosophy in Private Business: A Case Study of Management and Development. Human Resources and Organization of Siam Cement Group. Research. Office of the National Economic and Social Commission.
- Mongkhonkoon P. et al. (2018). Assessment of Srisuphan Good Youth Project of Schools in Suphanburi Province (Self-study, Master of Education). Naresuan University.
- Puachindanate C. (2017). Basic occupational activities for teachers. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Sungmoonak K. et al. (2018). Assessment of the Nursing Research Workshop Project Working Group Nursing Phra Buddha Chinnarat Hospital Phitsanulok for the year 2017. Self-study Naresuan University.
- Tadichara S.. (2015). A study of the problems of teaching and learning management according to the educational reform guidelines of teachers in schools under the jurisdiction Trat Primary Educational Service Area Office. Master's Degree in Educational Administration Thesis graduate school Burapha University.
- Thongsongserm Y. (2018). State of learning process management according to the National Education B.E. 2542 of private vocational school teachers Bangkok group. Thesis Master of Industry (Vocational Education Curriculum and Teaching) Graduate School King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang soldier.

Thongthai W.. (2012).Instructional model for the development of learning disposition for elementary school. Learners Academic Journal. 8(3), 30-36.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้ง
ในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
People's Participation in Campaigning against Vote-buying and selling in Nong
ruea District Khon Kaen Province

พระนพรัตน์ นริสโร (สีมี)
PhaNopparat Narissaro (Simi)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
Email: P_nopparats@hotmail.com

(Received: May 30, 2022/ Revised: January 11, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนทั่วไปที่มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นจำนวน 67,911 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยใช้สูตรของ Taro Yamane จึงได้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ f-test วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านการให้ความรู้ประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.33 รองลงมาได้แก่ด้านการประชาสัมพันธ์การซื้อสิทธิขายเสียง ด้านการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และด้านโทษของการซื้อสิทธิขายเสียง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 4.08 และ 3.71 ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มี เพศ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้ง ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การซื้อสิทธิขายเสียง; หลักสุจริตธรรม

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of people's participation in the campaign against vote buying in Nong Ruea District. 2) Comparison of people's participation in the campaign against vote buying in Nong Ruea District. Khon Kaen It is an integrated research method. is quantitative and qualitative. The sample group is general people who have the right to vote living in Nong Ruea District. Khon Kaen province with a total of 67,911 people using random random sampling. By using Taro Yamane's formula, a sample of 400 people and 12 key informants were obtained. The tool used was a questionnaire. and interview form Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and f-test. Data were analyzed using a social science package program. Qualitative Research Division Data were analyzed using contextual content analysis techniques.

The research results were as follows:

1) The overall level of people's participation in campaigning against vote-buying and selling in Nong Ruea District, Khon Kaen Province, was statistically rated at a high level with a mean value of 4.10. All aspects were rated at a very high level when considering each aspect. The highest mean was seen in educating democracy (4.33), followed by public relations on vote-buying and selling, focusing on the rights and freedoms and disadvantages of vote-buying and selling (4.29, 4.08, and 3.71, respectively).

2) People of different ages and average monthly incomes participated differently in campaigning against vote-buying and selling with statistical significance at 0.05 level. Those with different educations and occupations indifferently participated in campaigning against vote-buying and selling.

Keywords: participation; vote-buying and selling; honesty

1. บทนำ

นับแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญต่อการเมืองท้องถิ่น และต่อมามีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และ 2560 ก็ได้เพิ่มอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น ผลจากการกระจายอำนาจของส่วนกลางที่ผ่านมา ส่งผลให้ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีลักษณะของการจัดการปกครองที่มีตัวแปรมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งขยายไปสู่การเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้น ประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทต่างเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนในระดับต่างๆ ได้มีโอกาสเข้าสู่การแข่งขันตามระบอบประชาธิปไตยทำให้อำนาจรัฐเปลี่ยนมือจากข้าราชการส่วนกลางที่ถือครองอำนาจมายาวนานไปสู่ผู้การเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดการแข่งขันกันเพื่อเข้าชิงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น อีกทั้งการที่ส่วนกลางถ่ายโอนภารกิจต่างๆ สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นก็ส่งผลให้การเมืองท้องถิ่นมีความตื่นตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็วและทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเคลื่อนเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางของระบบการเมืองท้องถิ่นในระดับที่เข้มข้นมากขึ้น (จรัส สุวรรณมาลา, 2550: 90)

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของภูมิจำนวน (ธเนศวร์ เจริญเมือง อ้างใน ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2535 :6) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self-Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน โดยเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยประชาชนออกเสียงประชามติ (Reference) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น และมีส่วนร่วมรับรู้ถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของ (ชวงค์ ฉายะบุตร, 2539: 29) การที่รัฐบาลกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ตัดสินใจเลือกผู้แทนของตน เข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น มีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาการเงินและการคลัง ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐและบทบัญญัติของกฎหมาย (นายชัชวาลย์ สุขหล้า, 2562: อัดสำเนา) ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือ ในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยกลไกการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ เป็นต้น (ชวงค์ ฉายะบุตร, 2539: 32)

วิธีการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้ง ตามความคิดเห็นของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า หัวคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ให้สิ่งของแก่ผู้เลือกตั้ง เช่น เสื้อผ้า ของใช้ ใ้เงิน ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น หัวคะแนนจะให้เงินประมาณคนละ 500 บาท ถึง 1,000 บาท และ 2,000 บาทมากกว่าการเลือกตั้ง สส. สว.

วิธีให้เงินได้ให้หลายครั้ง คืบใกล้วันเลือกตั้งก็จะให้เงินอีกเพื่อการย้ำความแน่นอน การให้อาหารแก่ผู้เลือกตั้ง เช่น ฆ่าวัว ฆ่าหมู แบ่งเนื้อวัวเนื้อหมู ให้ไปบริโภคก่อน นอกจากนี้มีการให้บริการ เช่น การนำหวัคเนนไปทัศนศึกษา ทั้งส่งพาหนะไปรับ-ส่งผู้เลือกตั้ง และให้ความช่วยเหลือไปร่วมงาน บวชนาคงานแต่งงาน งานศพ มีการพนันคู่แข่งขัน และนโยบายประชานิยม ของพรรคการเมืองถือว่าการซื้อสิทธิขายเสียงอีกวิธีหนึ่ง (วิไลวัจส์ กฤษณะ ภูติ, 2557: 64-75)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ออกมาต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงของประชาชนในการเลือกตั้งการเมืองในท้องถิ่นและการรณรงค์ของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองแต่ละคนนั้นมีผลต่อการเลือกนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเข้าไปบริหารงานหรือไม่ อันจะส่งผลกระทบต่อชนกับนักการเมืองท้องถิ่นที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไป และเป็นประโยชน์กับนักการเมืองท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานในปัจจุบัน ทำให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ ขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชาชนทั่วไป นักศึกษาและข้าราชการอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 67,911 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 886) จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสังฆาธิการ ข้าราชการ ในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 รูป/คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ ขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 5 ข้อ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิในอำเภอหนองเรือจังหวัดขอนแก่น 44 ข้อ ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีคำถามที่แน่นอน โดยทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นตามหลักสุจริต 3 จำนวน 7 ข้อ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) ความเหมาะสมทั่วไป รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของภาษาที่ใช้ เนื้อหาปรับปรุงแก้ไข นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทำการทดลอง (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.91

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะสำคัญทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคลสถิติที่ใช้คือค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), และอธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น คือค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติที-เทส (t-test) และ เอฟ-เทส (F-test) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ตามลำดับ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 61.20 มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 มีอาชีพเกษตรกร (ทำไร่ ทำนา) จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.80 มีรายได้ 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.40

2. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านการให้ความรู้ ประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.33$) รองลงมา คือ ด้านการประชาสัมพันธ์การซื้อสิทธิ์ขายเสียง ($\bar{x} = 4.29$) ด้านการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ ($\bar{x} = 4.08$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านโทษของการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ($\bar{x} = 3.71$) ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้งแก่ประชาชนปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักและเห็นถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการขายเสียงการเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับประชาชนในเขตพื้นที่การจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันหรือต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงเปิดเสรีทางความคิดจะทำให้ผู้บริหารทราบถึงความต้องการอย่างแท้จริงและนำไปสู่การกำหนดเป็นวาระของนโยบายเร่งด่วนอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุดส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองการ วิถีแก้ไขปัญหาการป้องกันกลไกการพนัน และการติดสินบนเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ และยุติธรรมปัญหาจะค่อยๆ ลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุขุรา โพธิสุข (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับมนตรี ทองรอด (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่นมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น มีรูปแบบการซื้อสิทธิขายเสียงหลากหลายวิธีและมีวิธีการใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในส่วนความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งท้องถิ่นจะสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง คนที่มีความรู้ความเข้าใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่น ประเด็นของรูปแบบการหาเสียงของผู้สมัครยังใช้วิธีเดิมๆ อยู่จำพวกเอกสาร ใบปลิว โปสเตอร์ เวทีปราศรัยและปัจจัยการซื้อสิทธิขายเสียงนั้นเกิดจากการขาดความรู้เท่าถึงการณของประชาชน การเกื้อหนุนโดยระบบพวกพ้องระบบเครือญาติที่ยังมีอยู่ในสังคมชุมชนบท ทำให้ขาดการตัดสินใจอันตั้งอยู่ในอุดมการณ์ วิธีการแก้ไขคือ รัฐจำเป็นต้องส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ตลอดจนสร้างจิตสำนึกและทราบถึงบทบาทหน้าที่ของเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ สอดคล้องกับ อำนาจ อุ่นทอง และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำชุมชนในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงมีความสำคัญต่างกันคือผู้นำที่ผ่านการอบรมจากกรรมการเลือกตั้ง จะมีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดเป็นความหวังของการเลือกตั้งแต่ละครั้งถ้ามีการพัฒนาอย่างเป็นระบบรองลงมาได้แก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วน อสม. และ อปพร. จะมีบทบาทเท่า ๆ กันในส่วนปัญหาอุปสรรคในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงคือผู้มีอิทธิพลที่มักมีพฤติกรรมสะสมเงินนอกกฎหมายสังฆมอาวุธและกำลังพลเพื่อใช้อำนาจบีบบังคับชุมชนให้ผู้อื่นกระทำการหรือไม่กระทำการและการมีอำนาจรัฐที่อ่อนแอไม่จริงจึงปล่อยประละเลยให้ผู้มีอิทธิพลสร้างอาณาจักรไปทั่วส่วนประเด็นอื่น ๆ สอดคล้องกับธัญยธัช วิพัฒิตรา (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูงเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการเคารพสิทธิและผู้อื่นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ อัจฉิมา ไกรพันธ์ (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสร้างกรอบโครงความคิดเพื่อการระดมของเครือข่ายจุฬาเชิดชูคุณธรรม” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการระดมทรัพยากรของเครือข่ายจุฬาเชิดชูคุณธรรม วิธีการศึกษาศึกษาจากเอกสารชั้นต้น ชั้นรอง การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนไหวของจุฬาฯ เป็นความพยายามช่วงชิง

นิยามความหมายของประชาธิปไตย กรอบโครงความคิดหลักที่เครือข่ายจุฬาฯ ช่วงแรกเป็นเรื่องเกี่ยวพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แต่กรอบโครงหลักได้พัฒนาไปสู่การขับไล่รัฐบาล กรอบโครงในช่วงการขับไล่รัฐบาลนั้นพบว่าไม่เป็นตามหลักการประชาธิปไตย กรอบโครงที่ใช้อย่างสะท้อนมุมมองชนชั้นกลางต่อชาวชนบทที่มองว่าปัญหาของประเทศมาจากตัวแทนที่มาจากกรือการเลือกตั้งการซื้อสิทธิขายเสียงทั้งนี้กรอบโครงความคิดยังสอดคล้องกับกรอบโครงความคิดของ กปปส. ข้อค้นพบเรื่องการระดมทรัพยากร เครือข่ายจุฬาฯ เชิดชูคุณธรรมกลับมาอีกครั้ง ในเหตุการณ์ทางการเมืองปี 2556 สอดคล้องกับพิภูษณ มากไชย และคณะ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักสุจริต 3 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสุจริต 3 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5 ด้าน คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่มีอายุที่ต่างกันทำให้มีกระบวนการทางความคิดที่แตกต่างกันออกไปตามช่วงอายุ ทำให้มีการให้ความสำคัญต่อการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โภคิน ขวัญหล้า และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พระมหาประเสริฐศักดิ์ ปุณฺณพทุฒโน (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับธีรวัฒน์พลลอรุจิราลัย(2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองสองพี่น้องจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเทศบาลเมืองสองพี่น้องจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีอาชีพต่างกันพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองสองพี่น้องจังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน สอดคล้องกับชนิด เจริญรักษ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดตากแตกต่างกัน

6. สรุป

ควรปลูกจิตสำนึกประชาชนให้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เลือกคนดี มีคุณธรรม มีผลงาน เหมาะสมเป็นผู้แทนของตนควรรณรงค์ การต่อต้าน การซื้อสิทธิขายเสียงและควรออกกฎหมายลงโทษผู้ขายเสียงและเพิ่มบทบาบทลงโทษตามกฎหมาย แก่ผู้ซื้อเสียงให้หนักยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนประพฤติดี และงดงามทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จในการรณรงค์การซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้ง ควรส่งเสริมให้ประชาชนไม่พูดจาใส่ร้าย ยุ้ง หรือสร้างความแตกแยก ส่งเสริมให้ประชาชนประพฤติดี และงดงามทางจิตใจในการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านการขายเสียง ควรส่งเสริมให้ประชาชนคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ส่งเสริมให้ประชาชนมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดที่ปรารถนาดี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

7.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นักการเมืองท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้งแก่ประชาชน ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักและเห็นถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการขายเสียงตามหลักสุจริต 3 ประการ ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีกำหนดนโยบายเพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ใช้หลักสุจริต 3

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. นักการเมืองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นควรนำหลักสุจริตธรรม 3 ไปปรับใช้ในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2. ควรจัดทำแผ่นประกาศหรือป้ายโฆษณาหาเสียงสำหรับปิดประกาศหรือติดตั้งในที่ ที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นประกาศกำหนดหรือบริเวณที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอนุญาต

3. ควรหาเสียงโดยวิธีแจกเอกสารหาเสียง หรือเทปวัสดุโทรทัศน์ เกี่ยวกับการหาเสียงให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามสถานที่ต่างๆ หรือตามงานพิธีการต่างๆ โดยเอกสารหรือเทปฯ สามารถมีชื่อ รูปภาพ หมายเลขผู้สมัครหรือข้อมูลประวัติ เฉพาะเกี่ยวกับตัวผู้สมัคร

4. ควรใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อช่วยในการหาเสียง (เฉพาะ อบต. ควรขออนุญาตใช้เสียงต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจด้วย เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการใช้เสียงไม่ได้ยกเว้นให้ อบต. แต่ยกเว้นให้ท้องถิ่นประเภทอื่นๆ เข้าใจว่าขณะออกกฎหมายยังไม่มีการจัดตั้ง อบต.)

5. ควรจัดสถานที่เพื่อทำการโฆษณาหาเสียงด้วยตนเอง โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่

6. ควรจัดทำประกาศหรือป้ายโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยมีชื่อ รูปภาพ หมายเลขประจำตัวผู้สมัคร หรือข้อมูลประวัติเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวผู้สมัคร และให้ระบุชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ของผู้นำจ้าง ผู้ผลิต จำนวน และวัน เดือน ปี ที่ผลิตไว้ด้วย ทั้งนี้ การกำหนดจำนวนของประกาศหรือป้ายดังกล่าวให้เป็นไปตามความเหมาะสมในพื้นที่ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นในเชิงคุณภาพ

2. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น อปริหานิยธรรม 7 สังคหัตถ์ 4 เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงการเลือกตั้งในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- จรัส สุวรรณมาลา. (2550). วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปีที่ 5(3), 83-106.
- ขนาด เจริญรักษ์. (2556). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทาโร่ ยามาเนะ. (2516). statistics: AnIntroductoryAnalysis. นิวยอร์ก: สำนักพิมพ์ฮาร์เปอร์แอนด์โรว์.
- ฉันทชัย วิพัฒน์พิรา. (2556). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ธีรวัฒน์ เลาหุจิราลัย. (2554). พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองสองพี่น้องจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นายชัชวาล สุขหล้า. (2562). คู่มือประชาชนเลือกตั้ง อบจ.. กรุงเทพมหานคร; ม.ป.พ..
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2535). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- พระมหาประเสริฐศักดิ์ ปุณฺณพทฺธมโน. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนคร สุราษฎร์ธานี. วารสารพุทธมัตถ์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม. 5(2): 35-50.
- พิภุชน มากไชย และคณะ. (2559). การประยุกต์ใช้หลักสุจริต 3 ประการ ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต. วารสารพุทธสังคมวิทยา. 1(2): 35-54.
- โพธิ์คิน ขวออุ่นหล้าและคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ. ปริญญารัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- มนตรี ทองรอด. (2553). การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่น. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิไลวงศ์ กฤษณะภักดี. (2557). แนวทางการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ตามความคิดเห็นของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. 1(2): 64-75.
- อัจจิมา ไกรพันธ์. (2556). การสร้างกรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการระดมของเครือข่ายจุฬาเขตชุมชนธรรม. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ อุ่นทอง. (2555). บทบาทของผู้นำชุมชนในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง : ศึกษากรณีเฉพาะอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2565). การซื้อสิทธิขายเสียง. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, จาก <https://d.facebook.com/SAOWatyanggam/photos/a.396568137113069/3858498060920042/?type=3&source=48>.

ภาษาอังกฤษ

- Charoenrat C.. (2013). Public opinion on the performance of Kwian Hak Subdistrict Municipality, Khlung District, Chanthaburi Province. Master of Public Administration Burapha University.
- Chayabutr C.. (1996). Thai Local Government. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Khongrittisuksakon P.. (1992). Local Government. Bangkok: Institute of Development Administration,).
- Khwaunla P. et al. (2020). People's Political Participation in Bueng Kan Province. Doctor of Political Science Thesis Graduate School Pathumthani University.
- Krishnaphuti V.. (2014). Guidelines for the prevention of vote buying in elections. according to public opinion in the Northeast. Praewa Kalasin Journal Kalasin Rajabhat University. 1(2), 64-75.
- Kraipun A.. (2013). Creating a conceptual framework for mobilization of the Chula Virtue Uplifting Network. Master of Political Science Thesis Graduate School Chulalongkorn University.
- Laorujiralai T.. (2011). Political Behavior of People in Song Phi Nong Municipality, Suphan Buri Province. Master of Arts Thesis Department of political science Graduate School Kasetsart University.
- Makchai P. et al. (2016). Application of 3 principles of honesty in the performance of police officers at Muang Phuket Police Station. Phuket Province. Journal of Buddhist Sociology. 1(2), 35-54.
- Phothisuk. B.. (2016). Public Local Political Participation : A Case Study. Chang Phueak Subdistrict, Mueang District, Chiang Mai Province. Research report Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Maha Prasertsak Punyapatano. (2020). Political Participation of People in Surat Thani Municipality. Buddhamak Journal Dharma Studies Research Center Wat Awut Wiksitaram School. 5(2), 35-50.
- Sukla C.. (2019). People's Handbook for Provincial Administrative Organization Election. P.O.L.T.,
- Suwanmala C.. (2007). Local Political Culture in Thailand. Journal of King Prajadhipok's Institute. 5(3), 83-106.
- Thongrod M.. (2010). Vote buying in local elections. Independent study, Master of Public Administration degree Department of Local Administration College of Local Administration Khon Kaen University.
- Thinbangtiew O.. (2022). Buying the rights to sell votes. [https:// d.facebook.com/SAOwatyangngam/photos/a.396568137113069/3858498060920042 /?type=3& source=48](https://d.facebook.com/SAOwatyangngam/photos/a.396568137113069/3858498060920042/?type=3&source=48).

- Unthong A.. (2012). The role of community leaders in preventing vote buying rights : a specific case study of Wat Sing District. Chainat Province. Master's thesis Department of Politics and Governance Graduate School Sukhothai Thammathirat Open University.
- Wipattipraw T.. (2013). Citizenship in Democratic Systems of Dhurakij Pundit University Students. Research report Dhurakij Pundit University.
- Yamane T.. (1973). Tatistics: AnIntroductoryAnalysis. New York: Harper and Row.

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะ
ผ่านวีดิทัศน์ชุด ธรรมะ 15 นาที ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต
The use of social media of propagating Dhamma through a 15-minute video
series of Dhamma by Phra Maha Sompong Talaputto

พระภคินี ธรรมทินโน
Pha Krittithee Thammathinno
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi et BuddhisCollege
E-mail: boybarbor3663@gmail.com

(Received: June 23, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์กรณศึกษา การเผยแผ่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต และเพื่อเสนอ แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมะทางออนไลน์ของพระสงฆ์ ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์ธรรมะในชุดธรรมะ 15 นาที จำนวนทั้งหมด 56 คลิป

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์: กรณศึกษา การเผยแผ่ธรรมะ ผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูปของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน เนื้อหาในการเทศนา 2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา 3) ด้านเทคนิคการใช้สื่อ ส่วนการเสนอแนะแนว ทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์นั้นแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน เนื้อหา ควรมีความหลากหลายและสอดแทรกธรรมะผ่านชีวิตประจำวันของผู้ฟัง เป็นประเด็นหรือเหตุการณ์สำคัญ ในปัจจุบัน และครอบคลุมเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง 2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา ควรแสดงธรรมให้มีความหลากหลาย เหมาะสมกับระดับผู้ฟัง ใช้ภาษาที่เข้าใจ สอดแทรกมุกตลกแบบสุภาพ และสอดแทรกการใช้ อวัจนภาษาด้วย 3) ด้านการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ควรตั้งชื่อคลิป เลือกภาพปกคลิปให้สอดคล้องและน่า สนใจ ควรจัดกลุ่มธรรมะ ควรเลือกสื่อให้เหมาะสมกับความถนัด 4) ด้านอุปกรณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการ จัดระบบการใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ จัดหาและกระจายสื่อต่าง ๆ อย่างครอบคลุม 5) ด้าน บุคลากรนั้น พระสงฆ์ควรที่จะหมั่นฝึกซ้อมการเทศนาผ่านสื่อออนไลน์ให้เกิดความเคยชิน หมั่นทบทวนหลักธรรม คำสอน และควรปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ธรรมะเพื่อให้พระสงฆ์สามารถถ่ายทอดและเผยแผ่ธรรมะอย่างมี ประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์; การเผยแผ่ธรรมะ; วีดิทัศน์

Abstract

This research article aims to study the use of online media in propagating the Dharma of Buddhist monks: A case study of Dharma propagation through a 15-minute Dharma video series from YouTube channel of Phra Maha Sompong Talaputto and to propose guidelines for using social media appropriately in disseminating dharma online by monks. The scope of content includes 56 clips of 15-minute Dharma videos.

The results found that The Use of Online Media in Dharma Propagation by Monks: A Case Study The propagation of Dharma through a 15-minute Dharma video series from Phra Maha Sompong Talaputto's YouTube channel is divided into 3 aspects: 1) The content of the sermon 2) Preaching and Language Techniques 3) Media Techniques, As for the recommendation for appropriate guidelines for using social media in propagating the Dharma of monks, it can be divided into 5 aspects: 1) Content should be diverse and insert Dharma through listeners' daily lives is a current issue or event 2) Preaching techniques and language use Dharma should be taught in a variety of ways. Appropriate to the level of the listener use language you understand Include polite jokes and included the use of non-verbal language as well 3) Effective use of media. The clip should be named Choose a clip cover image that is consistent and interesting. Dharma should be grouped. The media should be selected to suit their expertise 4) Equipment related agencies should provide training on the use of media in propagating the Dharma effectively. Procurement and distribution of various media comprehensively 5) Personnel. Monks should keep practicing preaching through online media to get used to it. Constantly reviewing the doctrines and should instill the ideology of dharma propagation so that the monks can effectively convey and propagate the dharma.

Keywords: social media; propagation of the Dharma; video

1. บทนำ

หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณแล้ว ภารกิจอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ คือ การชี้แนะแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่มวลประชากร เพื่อความสุขสงบแก่ชีวิตและ สังคม แม้ว่าจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม พระองค์ใช้เวลาที่มีอยู่ตลอดพระชนม์ชีพ ๔๕ พรรษา เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนจนพุทธศาสนาแพร่หลายในแคว้นต่างๆ มีประชาชนศรัทธาเลื่อมใสและอุทิศตนเป็นพุทธสาวกจำนวนมาก พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่บุคคลทุกระดับ หากเขามีความสามารถที่จะรับรู้ธรรมได้ ก็ทรงให้โอกาสเสมอ สิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ถูกเปิดออกโดยหลักการของพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่สิ่งที่ตั้งงามเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โลกโดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า จรณ ภิกขเว จาริก พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย สทวมนุสสานิ (พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาทศปิฎก, 2550) แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาตามลำดับเริ่มจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปาก เรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย เช่น จาริก พิมพ์หนังสือ จนกระทั่งปัจจุบันมีคำสอนของพระพุทธศาสนาปรากฏบนสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ แม้แต่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธในปัจจุบันมีการปรับตัวเข้าหามวลชนและเป็นศาสนาเพื่อมวลชนมากขึ้น และเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกเข้าด้วยกันด้วยการติดต่อสื่อสารอย่างไร้พรมแดนในทุกที่ทุกเวลาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และจากการติดต่อสื่อสารและก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ในฐานะสื่อกลางที่ช่วยในการส่งสารให้กันและกันและสื่อที่ใช้ในฐานะเผยแผ่แนวคิด ข่าวสาร และเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้มนุษยชาติสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งปัจจัยทางด้านสังคมที่ผู้คนต้องเร่งรีบในการใช้ชีวิต หรือปัญหาและข้อจำกัดอื่นๆ ที่ส่งผลให้ไม่มีเวลาเข้าวัดหรือศึกษาธรรมะได้สะดวก ประกอบกับสถานการณ์ในปัจจุบันจากวิกฤตการณ์ของโรคระบาดโควิด 19 ที่ระบาดเป็นวงกว้างในปัจจุบันที่ส่งผลให้ผู้คนในสังคมต้องเกิดการรักษาระยะห่างซึ่งกันและกันยิ่งส่งผลให้การติดต่อสื่อสารด้วยสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในสังคมอย่างแพร่หลายมากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวพระสงฆ์ยุคใหม่ในฐานะตัวแทนในการทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาจึงต้องเริ่มเรียนรู้ปรับตัวและรู้เท่าทันอย่างเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีสติและควรพลิกวิกฤติที่มีดังกล่าวให้เป็นโอกาส นำปัญหาดังกล่าวมาพัฒนาและแก้ไขด้วยสื่อสมัยใหม่

พระมหาสมปอง ตาลปุตโต สังกัดวัดสร้อยทอง กรุงเทพมหานคร คุณวุฒิทางธรรมจบเปรียญธรรม 7 ประโยค เป็นพระนักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศในปัจจุบัน มีความโดดเด่นด้านแสดงธรรมสอดแทรกมุขตลก การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต นับเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของพระสงฆ์ที่มีการปรับตัวและใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้เผยแผ่ธรรมะผ่านการเทศนาผ่านช่องทางยูทูบ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่ใช้งานฟรีสะดวกไม่จำเป็นต้องระบุตัวตนและใช้งานง่ายและไม่จำกัดเพศและวัยของผู้ใช้ ทำให้สามารถเผยแผ่ธรรมะได้อย่างครอบคลุมและเข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้อย่างกว้างขวาง และนอกจากนี้ยังสามารถนำรายได้ที่ได้จากการเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทางดังกล่าวไปสร้างประโยชน์เป็นเงินบริจาคเพื่อสาธารณกุศลเพื่อสังคมได้อีกต่อหนึ่งด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นที่มาในการศึกษางานวิจัย เพื่อให้ทราบถึงศึกษาสภาพปัญหาการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันและวิธีการนำเสนอธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ตัวอย่าง ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์กรณีศึกษา การเผยแพร่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุด ธรรมะ 15 นาที จากช่องทางยูทูป ของ พระมหาสมปอง ตาลปุตโต เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะให้แก่พระสงฆ์ที่สนใจในการใช้เป็นแนวทางการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์: กรณีศึกษา การเผยแพร่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต

2.2 เพื่อเสนอแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแพร่ธรรมะทางออนไลน์ของพระสงฆ์

3. วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตด้านข้อมูล ได้แก่ สื่อดีทัศน์ธรรมะในชุดธรรมะ 15 นาที จำนวน 56 คลิป โดยผู้วิจัยรวบรวมจากสื่อยูทูป ช่องพระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณานาความตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ผลการวิจัย

การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์: กรณีศึกษา การเผยแพร่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาที จากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต พบว่า พระมหาสมปองได้พัฒนารูปแบบวิธีการเผยแพร่ธรรมะรูปแบบใหม่โดยเน้นการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแบบเชิงรุก โดยการนำเทคโนโลยีและวิทยาการทางด้านสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการใช้เผยแพร่ธรรมะในรูปแบบวีดิทัศน์บันทึกการเทศานำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไปสู่พุทธศาสนิกชนอย่างแพร่หลาย ผ่านช่องทางยูทูปของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel ซึ่งแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1) ด้านเนื้อหาในการเทศนา

จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาในการเทศนาของพระมหาสมปองผ่านวีดิทัศน์ชุด ธรรมะ 15 นาทีนั้น เนื้อหาในการเทศนาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทที่ 1 คือ เนื้อหา ที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม การประกอบอาชีพ บทบาทหน้าที่หรือเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน ข่าว วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ของสังคมมาเป็นหัวข้อในการบรรยายแล้ว มีจึงมีการยกธรรมะเข้าไปสอดแทรกเพื่อแก้ปัญหาเหตุการณ์หรือหัวข้อดังกล่าว ส่วนประเภทที่ 2 จะเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการขยายหรืออธิบาย หลักธรรมะโดยตรง โดยมีการนำตัวอย่างชาดก พุทธประวัติ หรือบุญพิธี หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาอธิบายขยายความด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย นำติดตาม นอกจากนี้หัวข้อเนื้อหาในการเทศนาที่นำมาเผยแพร่ยังมีความครอบคลุมต่อกลุ่มผู้ฟังทุกเพศทุกวัย และมีความเฉพาะเจาะจงกับลักษณะ

ของผู้ฟังที่มีความแตกต่างกันออกไปทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิตั้งแต่ วัยเด็กไปจนถึงวัยชรา อีกด้วย โดยผู้ฟังระดับเด็กจะมีการเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาสนุกและสอดแทรกมุกตลกให้ผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กเกิดความสนุกสนานในการฟังและไม่เบื่อ ขณะที่ผู้ฟังที่อยู่ในระดับวัยผู้ใหญ่ก็จะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องกับกลุ่มของผู้ฟังภาษาที่ใช้ก็มีความซับซ้อนมากกว่าวัยเด็กที่ยังขาดประสบการณ์และความเข้าใจทางด้านภาษา เช่น หัวข้อการเทศนาที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงาน ความสัมพันธ์ในสังคม จนถึงผู้ฟังที่เป็นผู้สูงอายุมีการแสดงเทศนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ การละความทุกข์ และการนำธรรมะมาใช้ประยุกต์ในการดูแลสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าหลักธรรมที่มีการนำมาสอดแทรกในการเทศนาแต่ละครั้งมักจะเป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ฟังเป็นส่วนใหญ่ โดยหลักธรรมที่มีการสอดแทรกในเนื้อหาการเทศนาในชุดวีดิทัศน์ธรรมะ 15 นาทีผ่านช่องยูทูป พระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel สูงสุด 5 อันดับแรกได้แก่

- ฆราวาสธรรม 4 หมายถึง คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลกซึ่งประกอบด้วย สัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง, ซื่อสัตย์, จริงใจ, พูดจริง, ทำจริง, ทมะคือ การฝึกฝน, การข่มใจ, ฝึกนิสัย, ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ, ฝึกหัดตัดนิสัย, แก้ไขข้อบกพร่อง, ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา, ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร, เข้มแข็ง, ทนทาน, ไม่หวั่นไหว, มั่นในจุดหมาย, ไม่ท้อถอยและจาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส, สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้, ใจกว้าง, พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์, ความคิดเห็น, และความต้องการของผู้อื่น, พร้อมทั้งจะร่วมมือ, ช่วยเหลือ, เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่, ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

- อิทธิบาท 4 เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม, เข้มแข็ง, อดทน, เอาธุระไม่ท้อถอย, จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด, เอาจิตฝึกใฝ่, ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป, และวิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา, พิจารณาใคร่ครวญ, ตรวจสอบเหตุผล, และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น, มีการวางแผน, วัตถุประสงค์, ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

- มรรค 8 หมายถึง หนทางสู่การดับทุกข์ ประกอบไปด้วยประกอบด้วย สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4, สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม, ความไม่พยาบาท, และการไม่เบียดเบียน, สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ, หยาบคาย, ส่อเสียด, และเพ้อเจ้อ, สัมมาภังคะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า, การเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้, และการประพฤติดีกในกาม, สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิฉฉาชีพ, สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง สัมมัปปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศล ที่ยังไม่เกิด, ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว, ทำกุศลที่ยังไม่เกิด, และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว, สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) หมายถึง สติปัญญา 4, สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) หมายถึง ฌาน 4

- สัมปยุตธรรม 7 หมายถึง ธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี ประกอบไปด้วย ฌัมมัญญตา คือเป็นผู้รู้จักเหตุ, อตถัญญตา คือเป็นผู้รู้จักผล, อัตตัญญตา คือเป็นผู้รู้จักตน, มัตตัญญตา คือเป็นผู้รู้จักประมาณ, กาลัญญตา คือเป็นผู้รู้จักกาล, ปริสัญญตา คือเป็นผู้รู้จักบริษัท, และบุคคลัญญตา คือเป็นผู้รู้จักบุคคล

- หลักกาลามสูตร หมายถึง วิธีปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนสงสัย หรือหลักความเชื่อ 10 ประการ ประกอบไปด้วย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุমান อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พึงใจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือที่ว่า ท่านสมณะนี้ เป็นครูของเรา โดยเนื้อหาการเทศนาและหลักธรรมที่สอดแทรกในการเทศนาในชุดวีดิทัศน์ธรรมะ 15 นาทีผ่านช่องทางยูทูบ ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel (พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, 2564: ออนไลน์)

2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา

จากการศึกษาพบว่าพระมหาสมปองมีการประยุกต์ใช้ทั้งเทคนิควิธีการเทศนาแบบใหม่ผสมผสานกับวิธีการเทศนาแบบดั้งเดิมร่วมกัน

โดยการเทศน์แบบใหม่ จะมีการใช้ทั้งการสื่อสารทางวจนภาษาและอวจนภาษาร่วมกันอย่างพอดี คือทางวจนภาษา พระมหาสมปองได้มีการใช้คำหรือภาษา สำนวน คำใหม่ คำแปลก มีเอกลักษณ์ของตัวเองและใช้ภาษาสมัยใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยม เช่น การใช้การเน้นเสียง การทำเสียงลากยาวในคำสุดท้ายของประโยค การเลียนเสียงพฤติกรรมการพูดของวัยรุ่น รวมทั้งมีการใช้ภาษา ที่มีความเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน โดยระดับความเป็นทางการของภาษาที่พระมหาสมปองใช้จะเปลี่ยนไปตามระดับผู้ฟังเทศนาในแต่ละคลิปวีดิทัศน์ อีกทั้งยังมีการใช้ภาษาและน้ำเสียงที่แตกต่างกันออกไป ตามความเหมาะสมเหตุการณ์ตามเรื่องที่กำลังเทศนาอีกด้วย นอกจากนี้จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเทคนิควิธีการเทศนาแบบสมัยใหม่ของพระมหาสมปอง คือ การสอดแทรกอารมณ์ขันและมุขตลกอย่างสุภาพร่วมเข้าไปกับการเทศนาเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความผ่อนคลายและรู้สึกเพลิดเพลิน ไม่รู้สึกเบื่อในขณะที่ฟังเทศน์ และยังมีมีการเทศนาโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อเปิดประเด็นให้ผู้ฟังเทศน์ได้เกิดการคิดตามในขณะที่การสื่อสารทางอวจนภาษา พระมหาสมปองมักจะใช้เทคนิคการยกมือประกอบ การแสดงสีหน้าประกอบ น้ำเสียงและแสดงท่าทางประกอบเหตุการณ์หรือคำบรรยายของตนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ดึงดูดความสนใจแก่ผู้ฟังเทศนา และใช้ภาพพร้อมเสียงประกอบการบรรยายเทศนาธรรมประกอบการเทศนาอีกด้วย

ในขณะเดียวกันพระมหาสมปองก็ยังคงรูปแบบวิธีการสื่อสารในแบบทางพระพุทธศาสนาแบบเดิมไว้ในการสื่อสารทางวจนภาษา คือ การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบการเปรียบเทียบด้วยข้อ อุปมา การใช้อุปกรณ์การสอน การทำเป็นตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟัง การเล่นภาษา เล่นคำ การถามตอบ และชัดเจน พูดอย่างคล่องแคล่ว มีจังหวะในการพูดค่อนข้างเร็ว แสดงน้ำเสียงเข้ากับเรื่องที่กำลังบรรยาย

3) ด้านเทคนิคการใช้สื่อ

จากผลการศึกษาการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนตามพุทธศาสนาของพระมหาสมปอง ตาลปุตโตโดยศึกษาผ่านวีดิทัศน์เทศนาชุด ธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูบ ช่องพระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel พบเทคนิคการใช้สื่อดังกล่าวดังนี้

- เทคนิคการตั้งชื่อคลิปวีดิทัศน์ของสื่อที่ต้องการเผยแผ่อย่างดึงดูด ตรงประเด็นและมีคำสำคัญ เพื่อดึงดูดให้ผู้ชมกดชมคลิปวีดิทัศน์เผยแผ่ธรรมะ เช่น การใช้เทคนิคระบุเวลาในการฟังเพียง 15 นาที ด้วยการใส่ในชื่อคลิปด้วยข้อความว่า (ธรรมะ 15 นาที) หรือระบุข้อความว่า ขำจนตกเก้าอี้ ขำจนท้องแข็ง ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต เพื่อดึงดูดให้ผู้พบเห็นวีดิทัศน์ดังกล่าวกดเข้ารับชมเนื่องจากใช้เวลาเพียงแค่ประมาณ 15 นาทีก็สามารถรับชมธรรมะดีๆ ที่สามารถทำให้จิตใจสงบ ผ่องใสและสามารถนำไปเป็นแนวทางให้การดำรงชีวิตได้และยังสามารถคลายเครียดได้จากการรับฟังธรรมะดังกล่าวได้ ซึ่งสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้พบเห็นเปิดชมคลิปเทศนา

นั้น ๆ ได้กว้างขึ้นอีกด้วย

- เทคนิคการสร้างสรรคหรือเลือกภาพปกวีดิทัศน์อย่างละเอียดรอบครอบโดยอาจเลือกภาพปกที่มีข้อความชัดเจน เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของธรรมเทศนาในวีดิทัศน์และควรเป็นภาพที่มีความสวยงามดึงดูดให้หน้ากกรับชม เช่น อาจจะมีการใช้สีสันทันทีสดใส เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ฟัง วัยเด็กอยากกดฟังเพิ่มมากขึ้น ขณะที่วัยผู้ใหญ่ที่เห็นภาพปกที่สดใสก็ให้ความรู้สึกคลายเครียด สบายๆ และกระตุ้นให้ผู้ฟังอยากกดรับชมธรรมะมากขึ้น ขณะที่ตัวหนังสือที่ชัดเจนอ่านง่ายก็ช่วยให้ผู้รับชมที่อยู่ในวัยชราสามารถอ่านได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

- เทคนิคการจัดรวบรวมวีดิทัศน์ในส่วนที่เป็นหัวข้อเดียวกันหรือใกล้เคียงกันไว้ในชุดการเล่นเดียวกันเพื่อให้ผู้ชมสะดวกต่อการค้นหาวีดิทัศน์ที่สนใจต่อในหมวดเดียวกันได้ง่ายขึ้น และเป็นการเพิ่มการเข้าถึงให้แก่วีดิทัศน์เทศนาธรรมะเรื่อง ๆ ได้มากขึ้นอีกทางหนึ่ง

- เทคนิคในการเลือกสื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะอย่างเหมาะสม เนื่องจากช่องทางยูทูบ นั้นเป็นช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้ สามารถเข้าถึงได้ง่ายเนื่องจากไม่จำเป็นต้องระบุตัวตนก่อนเข้าใช้ ทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสื่อดังกล่าวอย่างแพร่หลาย ครอบคลุมทุกเพศทุกวัย และยังสามารถนำรายได้ที่ได้จากการเผยแพร่เทศนาธรรมะ ซึ่งนอกจากเป็นการเผยแพร่ธรรมะตามหลักคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังสามารถนำรายได้ดังกล่าวไปต่อยอดเป็นสาธารณกุศลต่อเนื่องให้กับสังคมอีกต่อหนึ่งหรือสามารถนำมาทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างสง่างาม เช่น บำรุงศาสนสถาน ซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ต่อเมืองอีกต่อหนึ่งได้และเมื่อพิจารณาผลการตอบรับของพุทธศาสนิกชน โดยอนุมานว่ายอดการรับชม 1 ครั้ง เท่ากับมีผู้รับฟังเทศนาธรรมะ 1 คน เมื่อพิจารณาเป็นรายเดือนจะพบว่าเดือนที่มีผู้รับชมสูงที่สุด ได้แก่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2564 จำนวน 1,394,957 ครั้ง ส่วนยอดการกดขึ้นชอบจำนวน 25,089 ครั้งและยอดการแสดงความคิดเห็นจำนวน 660 ครั้ง

แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแพร่ธรรมะทางออนไลน์ของพระสงฆ์ จากการศึกษาการเผยแพร่เนื้อหาและเทคนิคการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต โดยรวบรวมข้อมูลผ่านการเผยแพร่วีดิทัศน์เผยแพร่ธรรมะในชุด ธรรมะ 15 นาที สามารถสรุปเป็นแนวทางในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เผยแพร่ธรรมะที่เหมาะสมของพระสงฆ์โดยทั่วไปได้ดังนี้

1) ด้านเนื้อหา

- ควรเน้นเนื้อหาการเผยแพร่ธรรมะที่มีความหลากหลายในการเทศนาทั้งหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับตัวปัจเจกบุคคล หรือหัวข้อเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสังคมาธิ เพื่อให้ผู้ฟังได้มีตัวเลือกหัวข้อในการฟังเทศนาที่หลากหลายและได้มองเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมอื่น ๆ ที่กว้างขึ้น

- ควรเน้นเนื้อหาการเผยแพร่ธรรมะด้วยการสอดแทรกเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟังเพิ่มเติมมากขึ้นจากผลการวิจัยที่พบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตประจำวันทั่วไปของพุทธศาสนิกชนได้รับความนิยมในการสนใจรับชมรับฟังมากกว่าหัวข้ออื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความสัมพันธ์ เช่น ครอบครัว ความรัก การคบเพื่อน หัวข้อการประกอบอาชีพ เช่น การเป็นครูที่ดี การสัมภาษณ์งาน หัวข้อบทบาทหน้าที่ เช่น การปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดี เป็นต้น เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่กำลังฟังและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

- ควรมีหัวข้อเทศนาที่เกี่ยวข้องกับการยกเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน ข่าว วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ของสังคมในปัจจุบันมาเป็นหัวข้อในการบรรยายแล้วจึงมีการยกธรรมะเข้าไปสอดแทรกเพื่อแก้ปัญหาเหตุการณ์

หรือหัวข้อดังกล่าวให้ผู้ชมผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นสิ่งเข้าถึงง่ายและไม่ห่างไกลตัวเนื่องจากสามารถนำมาปรับใช้กับการรับมือในเหตุการณ์ที่มีความเป็นสากลและกระทบในวงกว้างได้

- ควรมีหัวข้อเทศนาที่เกี่ยวข้องกับการขยายหรืออธิบายหลักธรรมะโดยตรง โดยมีการนำตัวอย่างชาดก พุทธประวัติ หรือบุญพิธีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาอธิบายขยายความด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย น่าติดตาม

- ควรมีหัวข้อเทศนาที่มีความครอบคลุมต่อกลุ่มผู้ฟังทุกเพศทุกวัย ให้ผู้ฟัง แต่ละเพศแต่ละวัย สามารถเลือกเข้าชมหัวข้อธรรมะที่สอดคล้องกับความต้องการของตนทำให้สามารถขยายฐานผู้รับฟังที่เป็นพุทธศาสนิกชนในวัยอื่น ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น

- ควรมีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ ข้อคิดหรือมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ฟัง เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้นนอกจากการรับฟังธรรมะปกติ เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการเปิดโอกาสให้ถามตอบข้อสงสัย เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เทศนาและผู้ฟัง ทำให้สามารถสื่อสารศาสนาที่ต้องการส่งออกมาได้เข้าถึงตัวผู้ชมได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องถึงตัวผู้รับชมคลิปดังกล่าวต่ออีกทอดหนึ่งที่ได้รู้สึกเหมือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ตามที่ได้เห็นจากเนื้อหาในวีดิทัศน์

- เนื้อหาที่ทำการเทศนาควรมีลำดับการนำเสนอและถ่ายทอดที่ชัดเจน ไม่วกวนตามลำดับตั้งแต่เกริ่นนำ เข้าสู่ประเด็นหลัก และการสรุปเพื่อให้ผู้ฟังสามารถลำดับความคิดและติดตามเนื้อหาที่ทำการสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา

- ควรมีการปรับใช้เทคนิคการพูดที่หลากหลายให้เกิดความน่าสนใจและเพลิดเพลินต่อตัวผู้ฟัง ให้มีความรู้สึกอยากรับชมธรรมะหรือการเทศนานั้น ๆ จนจบและคล้อยตาม ไม่ว่าจะป็นวิธีการพูดหักมุม พูดคล้องจอง พูดสร้อยคำ พูดแบบแต่งเติมคำ เป็นต้น

- ควรใช้การพูดด้วยภาษาที่เหมาะสมกับระดับของผู้ฟังและสอดคล้องกับเรื่องที่กำลังเทศนา เพื่อให้ผู้ฟังซึ่งแตกต่างกันออกไปแต่ละกลุ่มเข้าใจในหัวข้อเทศนาที่กำลังรับฟังได้ง่ายขึ้น

- ควรมีการปรับใช้ภาษาที่ทันสมัยมากขึ้น ซึ่งทันสมัยในที่นี้หมายถึง คำพูด ที่ทันสมัยเหตุการณ์ เป็นสากลและนิยมในวงกว้างเพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงและติดตามเรื่องที่กำลังเทศนาอยู่ได้ดียิ่งขึ้น

- ควรใช้พูดให้ตรงประเด็น ชัดเจน กระชับในเรื่องที่ต้องการเน้นย้ำหรือต้องการความกระจ่างชัดเพื่อให้ผู้ฟังรับศาสนจากการเทศนาในเรื่องนั้น ๆ ได้ชัดเจน ไม่ใช่ไขว้เขว

- ควรมีการประยุกต์ใช้อวัจนภาษามาเกี่ยวข้องในการเทศนา เช่น การแสดงท่าประกอบการพูด การแสดงสีหน้า เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศและเป็นการเน้นย้ำคำพูด ในการเทศนาให้หนักแน่นและน่าติดตาม

- ควรมีการสอดแทรกมุขตลกขำไม่หยาบโลนทำให้เกิดประโยชน์ในขณะเทศนา ซึ่งทำให้บรรยากาศไม่เครียดและเกิดความสบายอารมณ์ในขณะที่รับฟังธรรมเทศนานั้น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการดึงดูดให้ผู้ฟังกดเข้ารับชมอีกด้วย

3) ด้านการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

- ควรใช้การตั้งชื่อคลิปวีดิทัศน์ของสื่อที่ต้องการเผยแพร่อย่างดึงดูด ตรงประเด็นและมีคำสำคัญ เพื่อดึงดูดให้ผู้ชมกดชมคลิปวีดิทัศน์เผยแพร่ธรรมะ เช่น การใช้เทคนิคระยะเวลาในการฟังเพียง 15 นาที ด้วยการใส่ในชื่อคลิป ด้วยข้อความว่า (ธรรมะ 15 นาที) หรือระบุข้อความว่า ขำจนตกเก้าอี้ ขำจนท้องแข็ง ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต เพื่อดึงดูดให้ผู้พบเห็นวีดิทัศน์ดังกล่าว กดเข้ารับชมเนื่องจากใช้เวลาเพียงแค่ประมาณ

15 นาทีก็สามารถรับชมธรรมชาติๆ ที่สามารถทำให้จิตใจสงบ ผ่องใสและสามารถนำไปเป็นแนวทางให้การดำรงชีวิตได้และยังสามารถคลายเครียดได้ จากการรับฟังธรรมะดังกล่าวได้ ดังนั้นการระบุค่าสำคัญที่ดีและดึงดูดจึงสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้พบเห็นเปิดชมคลิปเทศนานั้น ๆ ได้กว้างขึ้นอีกด้วย

- ควรระมัดระวังและมีการสร้างสรรค์หรือเลือกภาพปกวีดิทัศน์อย่างละเอียดรอบครอบ โดยอาจเลือกภาพปกที่มีข้อความชัดเจน เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของธรรมเทศนาในวีดิทัศน์และควรเป็นภาพที่มีความสวยงามดึงดูดใจน่ากดรับชม เช่น อาจจะมีการใช้สีสันที่สดใส เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ฟังวัยเด็กอยากกดฟังเพิ่มมากขึ้น ขณะที่วัยผู้ใหญ่ที่เห็นภาพปกที่สดใสก็ให้ความรู้สึกคลายเครียด สบายๆ และกระตุ้นให้รู้สึกอยากกดรับชมธรรมะมากขึ้น ขณะที่ตัวหนังสือที่ชัดเจนอ่านง่ายก็ช่วยให้ผู้รับชมที่อยู่ในวัยชราสามารถอ่านได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเลือกภาพปกวีดิทัศน์เผยแพร่ที่ดีจึงนับเป็นหนึ่งในเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาให้ดีด้วยเช่นกัน เช่น ตามตัวอย่างภาพปกวีดิทัศน์ในชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูป พระมหาสมปอง ตาลปุตโต Channel

- ควรมีการจัดรวบรวมวีดิทัศน์ในส่วนที่เป็นหัวข้อเดียวกันหรือใกล้เคียงกันไว้ ในชุดการเล่นเดียวกันเพื่อให้ผู้ชมสะดวกต่อการค้นหาวีดิทัศน์ที่สนใจต่อในหมวดเดียวกันได้ง่ายขึ้น และเป็นการเพิ่มการเข้าถึงให้แก่วีดิทัศน์เทศนาธรรมะเรื่องๆ ได้มากขึ้นอีกทางหนึ่ง

- ควรเลือกใช้ช่องทางออนไลน์ที่เหมาะสมกับความต้องการและความถนัด

- ควรมีการเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางสื่อออนไลน์อื่น ๆ นอกเหนือจากช่องทางยูทูป เพิ่มเติมซึ่งมีความหลากหลายและเป็นที่ยอมรับมากมาในปัจจุบันเพิ่มเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังและผู้ใช้งานที่แตกต่างกันออกไปในตามสื่อออนไลน์นั้น ๆ เช่น Facebook Twitter Clubhouse และ Podcast เป็นต้น

- อาจมีการโปรโมทช่องทางการนำเสนอหรือเทศนาธรรมะเพิ่มเติมเพื่อให้มีการเข้าถึงต่อกลุ่มผู้ฟังที่เพิ่มมากขึ้น

- สำหรับช่องทางสื่อออนไลน์ที่สามารถสร้างรายได้นั้น หากมีการเผยแพร่และนำเสนอเป็นประจำ อาทิ YouTube อาจทำให้สามารถนำรายได้ที่ได้จากการเผยแพร่เทศนาธรรมะ ซึ่งนอกจากเป็นการเผยแพร่ธรรมะตามหลักคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังสามารถนำรายได้ดังกล่าวไปต่อยอดเป็นสาธารณกุศลต่อเนื่องให้กับสังคมอีกต่อหนึ่งหรือสามารถนำมา ทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างสง่างาม เช่น บำรุงศาสนสถาน ซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ต่อเนื่องอีกต่อหนึ่งได้

- ควรมีการอัปเดตและอัปเดตสื่อออนไลน์ที่ใช้ในการเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่สนใจเกิดความสะดวกและง่ายในการติดตามรับชม

4) ด้านอุปกรณ์

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะให้แก่พระสงฆ์ในปัจจุบันให้สามารถรู้เท่าทันสื่อและสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการนำเสนอและเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ควรมีการจัดหาและกระจายอุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพเพื่อให้พระสงฆ์ที่ขาดแคลนอุปกรณ์ในการเผยแพร่งกล่าวสามารถเข้าถึงและใช้ในการเผยแพร่ธรรมะได้

5) ด้านบุคลากร

- พระสงฆ์ควรมีการหมั่นฝึกซ้อมการเทศนาผ่านสื่อออนไลน์เพื่อให้เกิดความเคยชินและเพิ่มความมั่นใจในการเทศนาธรรม และสามารถเทศนาธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

- ควรปลูกฝังให้พระสงฆ์ยุคใหม่มีความใส่ใจและอุดมการณ์ในการตั้งมั่นเพื่อเผยแพร่หลักธรรม

คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

- พระสงฆ์ควรหมั่นทบทวนหลักธรรมคำสอนให้เข้าใจ่องแท้เพื่อให้สามารถนำไปเผยแผ่หรือเทศนาให้แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้อง

5. อภิปรายผล

ขณะที่ผลศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์: กรณีศึกษา การเผยแผ่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโตที่แบ่งเป็น 3 ด้านก็มีความสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

ด้านเนื้อหาในการเทศนาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ประเภทที่ 1 คือ เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟัง และประเภทที่ 2 จะเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการขยายหรืออธิบายหลักธรรมะโดยตรง โดยมีการนำตัวอย่างชาดก พุทธประวัติ หรือบุญพิธีหรือพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนา มาอธิบายขยายความด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย น่าติดตาม ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นนัตดา นพพนาวัน (2533) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษากระบวนการสื่อสาร เพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่าง 1 ใน 3 แสดงความเห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อแนวทางแก้ไขปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ไทย โดยควรพัฒนาพระสงฆ์ไทยให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมและวิชาการทางโลกที่จำเป็น ควรแสดงธรรมะในเรื่องใกล้ตัวผู้ฟัง และเหมาะสมกับยุคสมัย ควรยกอุทาหรณ์หรือตัวอย่างที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และ อวยพร พาณิช (2553) ได้ทำการศึกษาระบบการและกลวิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งระบุว่าวิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดพุทธธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม คือ การยกตัวอย่างประเภทเหตุการณ์ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ บริบทภาพรวมของสังคมบริบทเหตุการณ์รายวัน และบริบทเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์รูปแบบการถ่ายทอดพุทธธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมให้ความสำคัญโดยเน้นการถ่ายทอดให้ร่วมสมัย ประกอบด้วยการใช้ภาษาต้องเป็นภาษาของคนร่วมสมัย สำนวนการเขียนเข้าใจง่าย การยกตัวอย่าง เป็นการยกตัวอย่างที่สมจริง ใกล้ตัวและตัวตนของผู้เขียนเป็นคนร่วมสมัย ใช้ประสบการณ์ตรงเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมอย่างถึงแก่น

ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา ที่พบว่าพระมหาสมปองมีการประยุกต์ใช้ทั้งเทคนิควิธีการเทศนาแบบใหม่ผสมผสานกับวิธีการเทศนาแบบดั้งเดิมร่วมกันผ่านทางการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพูดที่มีประสิทธิภาพของสิริพัทธ์ร์ แจ้งไพโร ที่ระบุว่าผู้พูดควรศึกษาหลักการใช้ภาษาให้ถูกต้องทั้งภาษาถ้อยคำหรือวัจนภาษาและภาษาท่าที หรืออวัจนภาษา และนำมาใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับระดับของ ผู้ฟังรวมถึงเหมาะสมโอกาสและสถานการณ์ในการพูดทุกครั้งก็จะประสบผลสำเร็จใน การพูดเป็นอย่างดี

ด้านเทคนิคการใช้สื่อ ซึ่งประกอบไปด้วย เทคนิคการตั้งชื่อ เทคนิคการเลือกภาพปกวีดิทัศน์ เทคนิคการจัดหมวดหมู่ และเทคนิคการเลือกช่องทางสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ ซึ่งเทคนิคดังกล่าวส่งผลให้สามารถเผยแผ่ธรรมะผ่านการเทศนาผ่านวีดิทัศน์ชุด ธรรมะ 15 นาที จากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโตได้เฉลี่ย 201,190 คนต่อเดือน และสร้างรายได้ที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นสาธารณะกุศลได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ก็สอดคล้องกับแนวคิด การผลิตสื่อตามระบบ 3W 1H ซึ่งการผลิตสื่อดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ได้กับการผลิตสื่อธรรมะ

ส่วนการเสนอแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมะ ทางออนไลน์ของพระ

สงฆ์นั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

ด้านเนื้อหา ควรเน้นเนื้อหาการเผยแผ่ธรรมะที่มีความหลากหลาย และสอดแทรกธรรมะผ่านเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟังหรือสอดแทรกประเด็นหรือเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของปิ่นนิตดา นพพานวัน (2533) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาระบบการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย และงานวิจัยของช่อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และรองศาสตราจารย์ อวยพร พาณิช เรื่องกระบวนการและกลวิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธีเช่นเดียวกัน ซึ่งมีผลสรุปของงานวิจัยที่คล้ายคลึงกันในแง่ของการแสดงธรรมะในเรื่องใกล้ตัวผู้ฟังและเหมาะกับยุคสมัย รวมทั้งการยกอุทาหรณ์หรือตัวอย่างที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและรู้สึกมีส่วนร่วมมากขึ้น

หัวข้อธรรมะควรมีความครอบคลุมเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง มีการยกตัวอย่างเหตุการณ์สอดแทรกและควรเรียงลำดับการนำเสนอเรื่องราวในการเทศนา ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา ควรใช้ให้มีความหลากหลาย เหมาะสมกับระดับผู้ฟัง และใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในวงกว้าง กระชับ สอดแทรกมุกตลกแบบสุภาพและสอดแทรกการใช้โวจน์ภาษาร่วมด้วย นั่นก็สอดคล้องกับแนวคิดหลัก 10 ประการของการพูดที่มีประสิทธิผลของ สิริพัทธ์ แจ่มโพธิ์ (2557) ที่ระบุว่าผู้พูดควรใช้ภาษาให้ถูกต้องและเหมาะสมกับระดับของผู้ฟังรวมถึงเหมาะสมโอกาสและสถานการณ์ในการพูดทุกครั้ง และสอดคล้องกับแนวคิดด้านศิลปะการใช้ภาษาตามทัศนะของอริสโตเติลตามงานวิจัยของอรวรรณ ปี ลันธน์โอวาท ที่ระบุว่าควรมีการใช้คำที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่พูด และสอดคล้องกับแนวคิดของพระโสภณธรรมวาทิที่ทำการศึกษารื่องกลวิธีและเทคนิคการประกอบการสอนหรือการเทศน์ ที่ระบุว่า พุทธทันสมัย หมายถึง คำพูดที่ทันเหตุการณ์ เหมาะกับวัยของผู้ฟัง นับเป็นหนึ่งในวิธีและเทคนิคการสอนแบบแบบสัมปหังสนา ส่วนด้านการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ควรเลือกใช้ช่องทางออนไลน์ให้เหมาะสมกับความต้องการและความถนัดและหลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิด HOW ซึ่งหมายถึง การใช้สื่อและนำเสนอรวมทั้ง การเลือกรูปแบบนำเสนอผ่านสื่ออื่นๆ ต้องมีความเหมาะสมกับเนื้อหา

6. องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์กรณีศึกษา การเผยแผ่ธรรมะผ่านวีดิทัศน์ชุดธรรมะ 15 นาทีจากช่องทางยูทูป ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต เสนอแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมะทางออนไลน์ของพระสงฆ์

1. ด้านเนื้อหาในการเทศนา ได้แก่ หลักธรรมในชีวิตประจำวัน และธรรมะบริสุทธิ์ 1. ด้านเนื้อหา เช่น ควรสอดแทรกเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เป็นต้น

2. เทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา วจนภาษา เช่น การใช้ภาษาสมัยใหม่ อัจฉริยะ ภาษา เช่น การแสดงสีหน้า เป็นต้น 2. ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา เช่น ควรใช้เทคนิคการพูดที่หลากหลายให้เกิดความน่าสนใจและเพลิดเพลิน เป็นต้น

3. ด้านเทคนิคการใช้สื่อ เช่น การตั้งชื่อคลิป การเลือกสื่อที่เหมาะสม เป็นต้น 3. ด้านการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หากทำคลิปเผยแผ่ ควรตั้งชื่อคลิปวีดิทัศน์ให้มีความน่าสนใจ และใช้ภาพปกให้มีความเหมาะสม เป็นต้น

4. ด้านอุปกรณ์ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นต้น

5. ด้านบุคลากร เช่น ควรมีการหมั่นฝึกซ้อมการเทศนาผ่านสื่อออนไลน์เพื่อให้เกิดความเคยชินและเพิ่มความมั่นใจในการเผยแผ่ธรรม เป็นต้น

7. สรุป

การเผยแผ่ธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต แบ่งเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านเนื้อหาในการเทศนา การเทศนาของพระมหาสมปองผ่านวีดิทัศน์ชุด ธรรมะ 15 นาที มีเนื้อหาการเทศนา 2 ประเภท ได้แก่ 1) เนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของผู้ฟัง เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม การประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งมีการสอดแทรกธรรมะในเรื่องดังกล่าว 2) เนื้อหาเกี่ยวกับการอธิบายหลักธรรมะโดยตรง โดยมีการยกตัวอย่าง ชาดก พุทธประวัติ เป็นต้น อธิบายขยายความด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย น่าติดตาม หัวข้อเนื้อหาในการเทศนามีความครอบคลุมกลุ่มผู้ฟังทุกเพศทุกวัย (2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา มีการประยุกต์ใช้ทั้งเทคนิควิธีการเทศนาแบบใหม่และแบบดั้งเดิมร่วมกัน โดยการเทศน์แบบใหม่ จะมีการใช้ทั้งการสื่อสารทางวจนภาษาและอวัจนภาษาร่วมกันอย่างพอดี คือ ทางวจนภาษา มีการใช้คำแปลกใหม่ ภาษาสมัยใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยม การเน้นเสียง เป็นต้น จุดเด่นที่สำคัญคือการสอดแทรกอารมณ์ขันและมุขตลกอย่างสุภาพ ในขณะที่การสื่อสารทางอวัจนภาษามักจะใช้เทคนิคการยกมือประกอบ การแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทางประกอบเหตุการณ์หรือคำบรรยายของตน (3) ด้านเทคนิคการใช้สื่อ พระมหาสมปองใช้เทคนิคการตั้งชื่อคลิปวีดิทัศน์ที่น่าสนใจ ตรงประเด็น เทคนิคการสร้างสรรคหรือเลือกภาพปกวีดิทัศน์ที่มีข้อความชัดเจน เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของธรรมเทศนา เทคนิคการจัดกลุ่มวีดิทัศน์ และเทคนิคในการเลือกสื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะอย่างเหมาะสม

แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมในการเผยแผ่ธรรมะทางออนไลน์ของพระสงฆ์ ผู้วิจัยได้เสนอ ดังนี้คือ 1) ด้านเนื้อหา ควรเน้นเนื้อหาการเผยแผ่ธรรมะที่มีความหลากหลาย การสอดแทรกเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ฟัง การยกเหตุการณ์หรือข่าวสำคัญในปัจจุบัน ควรมีหัวข้อเทศนาที่มีความครอบคลุมกลุ่มผู้ฟังทุกเพศทุกวัย การมีส่วนร่วมของผู้ฟัง เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ถามตอบข้อสงสัย และควรมีลำดับการนำเสนอและถ่ายทอดที่ชัดเจน 2) ด้านเทคนิคการเทศนาและการใช้ภาษา ควรใช้เทคนิคการพูดที่หลากหลายให้เกิดความน่าสนใจและเพลิดเพลิน เช่น การพูดหักมุม การพูดแบบแต่งเติมคำ เป็นต้น ควรใช้การพูดด้วยภาษาที่เหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง ควรมีการปรับใช้ภาษาที่ทันสมัย ควรพูดให้ตรงประเด็น ชัดเจน กระชับ ควรมีการประยุกต์ใช้อวัจนภาษามาด้วย เช่น การแสดงท่าประกอบ การแสดงสีหน้า เป็นต้น ควรมีการสอดแทรกมุขตลกขำและสุภาพ 3) ด้านการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ หากทำคลิปเผยแผ่ ควรตั้งชื่อคลิปวีดิทัศน์ให้มีความน่าสนใจ และใช้ภาพปกให้มีความเหมาะสม ควรจัดกลุ่มธรรมะ ควรเลือกใช้ช่องทางออนไลน์ที่หลากหลาย เหมาะสมกับความถนัดของตน ควรโปรโมทการเผยแผ่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟัง และควรมีการอัปเดตและอัปเดตสื่อออนไลน์ที่ใช้ในการเผยแผ่อย่างสม่ำเสมอ 4) ด้านอุปกรณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะให้เกิดประสิทธิภาพ ควรมีการจัดหาและกระจายอุปกรณ์สื่อต่างๆ ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพเพื่อให้พระสงฆ์นักเผยแผ่สามารถเข้าถึงและใช้งานได้ 5) ด้านบุคลากร ควรมีการหมั่นฝึกซ้อมการเทศนาผ่านสื่อออนไลน์เพื่อให้เกิดความเคยชินและเพิ่มความมั่นใจในการเผยแผ่ธรรม ควรปลูกฝังให้พระสงฆ์ยุคใหม่มีอุดมการณ์และสนใจเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรหมั่นศึกษาและทบทวนคำสอนพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถนำไปเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้อง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะในปัจจุบัน เพื่อให้ข้อมูลมีประสิทธิผลจากผู้เผชิญปัญหาจริงและสะท้อนปัญหาที่แท้จริงเพิ่มเติมในอนาคต

2) ควรมีการศึกษารณีย์ตัวอย่างในการปรับประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะ ในช่องทางอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลเกิดความหลากหลายเพิ่มขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์ผลสำเร็จการเผยแพร่ธรรมะออนไลน์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

2) เปรียบเทียบการเผยแพร่ธรรมะแบบออนไซต์กับออนไลน์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ข้อฟ้า เกตุเรืองโรจน์ และ อวยพร พาณิข. (2553). กระบวนการและกลวิธีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมในหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิ่นนิตดา นพพานวัน. (2533). การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2564). ธรรมะ 15 นาที. สืบค้นเมื่อ กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=tdHnZo9QcrY>.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริพัทธ์ แจ่มไพบ. (10 พฤศจิกายน 2557). หลักการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/a/csww.ac.th/kru-pyx-csw/home/wicha-phasathiyhlakkarphudxyangmip>

rasiththiphaph.

ภาษาอังกฤษ

Jangprai S.. (10 November 2014). Principles of effective speech. Retrieved on July 7, 2021, from <https://sites.google.com/a/csww.ac.th/kru-pyx-csw/home/wicha-phasathiyhlakkarphudxyangmiprasiththiphaph>.

- Ketruangroj C. and Panich A.. (2010). Processes and communication strategies for conveying the Buddhadharma in the Dharma books of V. Vajiramethi. Master of Communication Arts thesis. Department of Rhetoric Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1957). Tripitaka in Pali language Mahachula Tipitaka Edition 1957. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
- _____. (1996). Tipitaka in Thai language Mahachulalongkornrajavidyalaya University edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing Press.
- Noppanawan P.. (1990). A Study of Communication Process for Dharma Propagation of Thai Sangha Institutes. Master's thesis Public Relations Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University.
- Phra Maha Sompong Talaputto. (2021). Dharma 15 minutes. Retrieved July 2021, from <https://www.youtube.com/watch?v=tdHnZo9QcrY>.
- Phra Rector Surasak Sukhumalo et al. (2018). Preaching methods for the propagation of Buddhism by monks in Kaeng Khoi District, Saraburi Province. *MCU Social Science Review*. 7(2), 195-207.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย
อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

The Participation of People in Implementation of Khamtoi
Municipality Thajareon District Yasothon Province

เฉลิมพล หมอยาดี

Chalernpol Moyadee

สยามพร พันธไชย

Sayamporn Pantachai

สุกานดา จันทาวรีย์

Sukanda Chantawaree

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajchawittayalaya Roi-Et Buddhist College

E-mail : Bempang@hotmail.com

(Received: July 18, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร 2) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร และ 4) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร วิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 382 คน ตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม ในระดับมาก
2. การบูรณาการหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
4. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร พบว่า เทศบาลควรเปิดโอกาสให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และปล่อยให้ประชาชนในพื้นที่จัดทำฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาเพิ่มโครงการที่สร้างรายได้ให้ชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การดำเนินงาน; เทศบาลตำบลคำเตย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the people's participation in the operation of the Khamtoey Subdistrict Municipality. Thai Charoen District, Yasothon Province. 2) To study the integration of Saranee Dharma principles and people's participation in the operations of Kham Toei Subdistrict Municipality Thai Charoen District, Yasothon Province. 3) To study the relationship between Saranee Dharma principles and people's participation in the operation of Kham Toei Subdistrict Municipality. Thai Charoen District, Yasothon Province. and 4) to propose guidelines for promoting people's participation in the operations of Kham Toei Sub-District Municipality. Thai Charoen District, Yasothon Province. Integrated research method with quantitative research The sample consisted of 382 people according to Taro Yamane's formula data were analyzed using mean, percentage, standard deviation. and the Pearson correlation coefficient. Qualitative Research Section There are 9 key informants/person. The data were analyzed using frequency values and content analysis techniques and wrote a descriptive description.

The results showed that

1. People's participation in the operation of Khamtoey Subdistrict Municipality Thai Charoen District, Yasothon Province, overall, at a high level.

2. Integration of Saranee Dharma principles and people's participation in the operations of Kham Toei Sub-District Municipality Thai Charoen District, Yasothon Province, overall, at a high level.

3. The relationship between the principle of Saranee Dharma and the participation of the people in the operation of the Khamtoey Subdistrict Municipality Thai Charoen District, Yasothon Province found that there was a high level of correlation.

4. Guidelines for promoting people's participation in the operations of Kham Toei Subdistrict Municipality Thai Charoen District, Yasothon Province found that the municipality should provide opportunities for public relations to inform the public about the operation regularly. And let the people in the area create a database to develop more projects that generate income for the community.

Keywords: Public participation; in implementation; khamtoi municipality

1. บทนำ

สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงปรับระบบการบริหารประเทศทำให้เกิดการจัดรูปแบบการปกครอง ออกมาในส่วนท้องถิ่น โดยหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน ที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันศึกษาถึงปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน เพื่อจะได้วิธีการแก้ ปัญหาที่ถูกต้องเพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามจุดประสงค์และตอบสนองต้องการของ ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างดี ทำให้เกิดเป็น ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง น่าอยู่ และยั่งยืน โดนอาศัยหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า หลัก ความโปร่งใส และหลักความสำนึกรับผิดชอบเป็นความสอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกและความต้องการของสาธารณชน และสาธารณชนก็มีความคาดหวังให้ทุกภาคส่วนมีการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิเพียงแต่เป็นเพียงแต่กระแสนิยม เท่านั้น ด้วยผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้วยหลักธรรมาภิบาล จะนำมาซึ่งสันติสุขแห่งมวลมนุษยชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งหากพิจารณาแล้วการมีส่วนร่วมถือเป็นกิจกรรมหลักที่ประชาชนมีสิทธิเข้าร่วม และเสนอแนะโครงการต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งบรรจุเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการออกแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ประชาชนอยู่อาศัย เพราะสามารถตอบโจทย์ประชาชนภายใน เขตปกครองได้ชัดเจน (พระปิยะวัฒน์ ปิยสีโล, 2544: 2) ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรูปแบบของ การปกครองแบบประชาธิปไตย

ในปัจจุบันนี้เน้นไปที่นวัตกรรมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยภาคประชาชนและฝ่ายบริหาร นั้นต้องมีการประเมินความต้องการของประชาชนภายในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบการ บริหาร อย่างไรก็ตามหากประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการบริหารที่รัฐบาล กลางมอบให้ หรือไปให้หน่วยการบริหารส่วนท้องถิ่น ภายในอาณาเขตและอานาจหน้าที่ พร้อมกันนั้นเป็นการ สร้างอาณาเขตเปิดโอกาสให้มีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Administration) เป็นการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีที่สุด โดย เริ่มขั้นตอนแรกที่ค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น การวางหลักการที่สำคัญ การร่วมแสดงความคิดเห็น การให้ประชาชน ร่วมกันตัดสินใจ การวางแผนร่วมติดตามผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ณัฐมุลกานต์ ไชยวิมลสิริ และ คณะ, 2561: 1)

ในสถานการณ์ปัจจุบันเทศบาลตำบลคำเตย กำลังประสบกับปัญหาการแพร่เชื้อของโรคโควิด 19 และ งบประมาณมีอย่างจำกัด เพราะเศรษฐกิจระดับประเทศประสบกับการหยุดชะงัก ภาคประชาชนได้รับความเดือด ร้อน การบริหารงานในปัจจุบันต้องเน้นผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน เป็นหลัก โดยการสร้างแรงจูงใจให้ ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการบริหารจัดการสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น เพื่อจัดแจงงบประมาณที่จำกัดใน การบริหารงาน ให้คุ้มค่าตามหลักการของธรรมาภิบาล การปรับตัวให้ทันต่อภาวะการแข่งขันที่เกิดขึ้นในสภาพ แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้บริหาร และกำหนด ทิศทางขององค์กร วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร กำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับ องค์กรเพื่อที่จะนำกลยุทธ์เหล่านั้นไปประยุกต์ปฏิบัติ และควบคุมประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรระดับ เทศบาล (ยุภาพร ยุภาศ, 2562: 353)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัด ยโสธร จึงมีความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้การดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้อง ถิ่น เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบาย วางแผนและปัจจัยในการปรับปรุง ส่งเสริมให้ประชาชน

เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประเทศ ด้วยการสร้างหลักประกันภายใต้หลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมมาเป็นศาสตร์ที่ใช้ในการบริหารในยุคปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งนำมาประกอบกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เทศบาลตำบลคำเตยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ ผู้วิจัยจึงมีแรงจูงใจที่จะศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

2.2 เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักสราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสราณียธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

2.4 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตเทศบาลตำบลคำเตย จำนวน 8,729 คน (เทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร, 2564: อัดสำเนา) ใช้วิธีการ เก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยจะสุ่มเอาตัวอย่างตามหลักการของทอโรยามาเน่ จำนวน 382 คน เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับผู้บริหาร โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยกำหนดวิธีการแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีหลักการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมทางศาสนาตามหลักสราณียธรรม 6 ประการ ประกอบด้วย 1) เมตตากรรม การแสดงออกทางกายด้วยความจริงใจ 2) เมตตาจิตกรรม การแสดงออกทางวาจาด้วยความจริงใจ 3) เมตตาโมกกรรม การแสดงออกทางใจ โดยหวังให้งานประสบผลสำเร็จ 4) สาธารณโภคิตา การแบ่งปันเนื้องานที่ได้รับมอบหมาย 5) สีสสามัญญตา การประพฤติตนถูกต้องตามกรอบของวินัย และ 6) ทิฐีสามัญญตา การมีความเห็นในการทำงานร่วมกันจนประสบผลสำเร็จ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 273) ประกอบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน มี 4 ขั้นตอน

ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล
 Williem Erwin (อ้างอิงใน ยูพาพร รูปงาม, 2545: 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ
 กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
 เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน
 ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการแบบผสมวิธี โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับซึ่งสร้างขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย แบบสอบถามมีทั้งแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล ตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผนการบริหารงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการติดตามและประเมินผล

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ตามหลักการของสาธารณนิยธรรม 6 ประการ

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร” ลักษณะเป็นการตอบแบบเสรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยคำถามจะครอบคลุมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยคำถามประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสาธารณนิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามประมาณค่ามาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำ

เคย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผนการบริหารงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการติดตามและประเมินผล

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา ตามหลักการของสาธารณนิยธรรม 6 ประการ นำแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผนการบริหารงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการติดตามและประเมินผล และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา ตามหลักการของสาธารณนิยธรรม 6 ประการ มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ค่าเฉลี่ย (Average) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ในการทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ในส่วนของการพิจารณาความสัมพันธ์ของหลักสังคหัตถุธรรม ผู้ให้บริการมีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) เป็นค่าที่วัดความสัมพันธ์ ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานเนื่องจาก ระดับของตัวแปรที่ใช้เป็นระดับอันตรภาคและสามารถคำนวณได้ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

4. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการดังนี้

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่บันทึกเสียงและบันทึกเป็นข้อความมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ค่าความถี่ของข้อมูล และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และตรวจสอบข้อมูลสามเส้า การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลหรือการตรวจสอบแหล่งของข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอยะลา จังหวัดยะลา

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลคำเตย	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ	3.70	0.83	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน	3.71	0.85	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.82	0.86	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบ และประเมินผล	3.77	0.81	มาก
รวม	3.75	0.84	มาก

จากตารางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) เมื่อพิจารณาการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบ และประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ตามลำดับ

2. การบูรณาการหลักสารานุกรม 6 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับการบูรณาการหลักสารานุกรม 6 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

การบูรณาการหลักสารานุกรม 6	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเมตตากายกรรม	4.30	0.86	มาก
2. ด้านเมตตาวจีกรรม	4.09	0.78	มาก
3. ด้านเมตตามโนกรรม	4.15	0.80	มาก
4. ด้านสาธารณโภคีตา	4.35	0.86	มาก
5. ด้านสีลสามัญญตา	4.27	0.84	มาก
6. ด้านทิวฐีสามัญญตา	4.28	0.86	มาก
รวม	4.24	0.87	มาก

จากตาราง พบว่า การบูรณาการหลักสารานุกรม 6 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสาธารณโภคีตา ด้านเมตตากายกรรม ด้านทิวฐีสามัญญตา ด้านสีลสามัญญตา ด้านเมตตามโนกรรม และด้านเมตตาวจีกรรม ตามลำดับ

3. หลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า หลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

นัยสำคัญที่ระดับ 0.01 มีอยู่ในระดับ (0.924) อธิบายได้ว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูง ดังรายละเอียดตารางดังต่อไปนี้

	การมีส่วนร่วมของประชาชน	
หลักสารานุกรม	ค่าสหสัมพันธ์	.924**
	P	0.01**
	ระดับความสัมพันธ์	สูง

4. ประเด็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ พบว่า เทศบาลตำบลคำเตยควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานให้ประชาชนทราบอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอแนะความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน พบว่า เทศบาลควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมจัดทำข้อมูลชุมชนเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานของเทศบาล ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า เทศบาลควรมีเพิ่มโครงการสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมตรวจและประเมินผล พบว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของเทศบาล โดยคัดเลือกจากตัวแทนชุมชนจากทุกหมู่บ้าน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ประเด็นการสัมภาษณ์ในแต่ละด้านโดยจำแนกความถี่ 3 ลำดับแรก ที่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก มีดังนี้ ด้านเมตตามโนกรรม ประกอบด้วย การทำงานโดยปราศจากอคติ ให้อภัยซึ่งกันและกัน ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นเพื่อให้เทศบาลเข้าใจความต้องการที่แท้จริงได้ และการทำงานเพื่อสนองนโยบายของรัฐ ด้านเมตตาวจกรรม ประกอบด้วย การสร้างคำพูดให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจในการทำงานที่ผิดพลาด และการทำประชาพิจารณ์ที่ชัดเจน ด้านเมตตาทกกรรม ประกอบด้วย การไม่ทำร้ายเพื่อนร่วมงาน ในองค์กร การให้เกียรติเพื่อนร่วมงานเมื่อทำงานผิดพลาด และการดำเนินงานให้เป็นไปตามความคุ้มค่าของประชาชน ด้านสาธารณโภคิตา ประกอบด้วย การร่วมกันแสวงหางบประมาณมาจุนเจือประชาชน และร่วมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรักษาสีของที่เป็นภาษีประชาชน ด้านศีลสามัญญตา ประกอบด้วย การประพฤติตนเป็นผู้มีความสุจริต และสร้างควมมีจิตสาธารณะแก่องค์กร ด้านทิวฐิสามัญญตา ประกอบด้วย การสร้างความเท่าเทียมกัน การยึดหลักการและเหตุผลที่ถูกต้อง

6. อภิปรายผล

งานวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะ มีการประชาสัมพันธ์ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

การบูรณาการหลักสารานุกรม 6 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ

เทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะหรือทำงานร่วมกัน การประสานความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่สำคัญของเทศบาล ให้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และนำไปสู่ความสำเร็จ

หลักสารณียธรรม 6 กกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวุฒิ หนัมนี่ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่นำไปใช้ในการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้นำจะต้ององค์ความรู้ที่อยู่ในชั้นเชี่ยวชาญ หรือชำนาญในเรื่องต่อไปนี้ คือ องค์ความรู้ทางด้านความเป็นผู้นำองค์ความรู้ทางด้านการบริหาร และองค์ความรู้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งต้องอาศัยหลักการดังต่อไปนี้ หลักการด้าน หลักนิติธรรม ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความเที่ยงตรงและเที่ยงธรรมในการบริหารและที่สำคัญจะต้องเป็น คนที่ไม่ยึดติดกับตำแหน่งแต่ต้องยึดติดกับหลักการ หลักการด้าน หลักคุณธรรม ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ไว้ ซึ่งความประพฤติทั้งภายในและภายนอกให้อยู่ในหลักเกณฑ์ของการบริหาร และควรประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชา หลักการด้านหลักความโปร่งใส ผู้นำจะต้องบริหารงานโดยไม่มี ความลับต่อผู้บังคับบัญชาและเสมอต้นเสมอปลาย หลักการด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้นำต้องมีใจกว้าง และต้องเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาอีกทั้งต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ ผู้ใต้บังคับบัญชา หลักการด้านหลักความรับผิดชอบต่อ ผู้นำต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือความสำเร็จขององค์กรโดยภาพรวม และหลัก การด้านหลักความคุ้มค่า ผู้นำต้องเป็นผู้นำที่ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะความรู้ด้านการบริหารสมัยใหม่ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีการบริหาร แนวทางในการพัฒนาผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น คือการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้ “SHADED Model” ที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ S-Sociability มีสังคมที่ดี H-Human relation ผู้นำจะต้องตระหนักในคุณค่าและ ศักดิ์ศรีของตัวเองของลูกน้อง A-Ability มีความรู้ ความสามารถ การใช้สติปัญญาอื่น ๆ เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ D-Director มีศิลปะในการปกครองคือมีจิตสำนึกเกิดขึ้นในตัวของผู้ผู้นำ E-Executive เป็นนักบริหารมืออาชีพ และ D-Developer เป็นนักพัฒนามืออาชีพ

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบให้มากกว่าเดิม และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประเมินผล รับผลประโยชน์และตรวจสอบได้โดยเปิดเผย แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ต้องมีการแสดงออกอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดตั้งหรือรวมกลุ่มโดยสภาประชาชนเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นก่อน ประชาชนต้องมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญถึงสาเหตุของการเข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆและการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ชัดเจน

7. องค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธรประชาชน สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านคือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ที่เกิดจากโครงการหรือแผนงานที่เทศบาลจัดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนใน ท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การ

พัฒนาที่เพิ่มขึ้น และในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองของเทศบาลนั้น หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการปกครองของผู้นำท้องถิ่น และผู้อยู่ใต้การปกครองคือ หลักสาราณียธรรม 6 ด้านเมตตา ภายกรรม ด้านเมตตาวิกรรม ด้านเมตตาโมกรรม ด้านสาธารณโภคิตา ด้านศีลสามัญญตา ด้านทิวฐิสามัญญตา นั้นคือเพราะเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะหรือทำงานร่วมกัน ให้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

8. สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจ และพัฒนานโยบาย การบริการสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ การติดตาม ประเมินผล เพื่อให้ประชาชนมีการเป็นอยู่ที่ดี มีอาชีพ และรายได้สูงขึ้น รวมถึงต้องการให้มีการแลกเปลี่ยน ในด้านอื่น ๆ ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความชัดเจน ให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการ ให้ได้ข้อมูล และยิ่งช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ทำให้การตัดสินใจ ดำเนินโครงการหนึ่งได้อย่างรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล เพราะเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะหรือทำงานร่วมกัน การประสานความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายที่สำคัญของเทศบาล ให้สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และนำไปสู่ความสำเร็จ

9. ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรศึกษาแนวทางการนำหลักสาราณียธรรมเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) ควรศึกษาแนวทางการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้โดยจัดทำในลักษณะของสื่อผสมหรือสื่อในระบบดิจิทัล

10. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ณัฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ และคณะ. (2561). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 1(2), 1-10.
- เทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. สถิติประชากรของเทศบาลตำบลคำเตย ข้อมูลฝ่ายทะเบียนราษฎร อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ข้อมูล ณ วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2564. เอกสารอัดสำเนา.
- ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2560). ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34). การศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).

พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล (จักร์แต). (2544). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
ยุภาพร ยูภาศ. (2562). กลยุทธ์กับการบริหารงาน. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(1), 353-362.

ภาษาอังกฤษ

- Chaiwimonsiri N. et al. (2018). Promoting people's participation in local governance. Chaiyaphum Journal, 1(2), 1.
- Khamtoey Subdistrict Municipality Thai Charoen District Yasothon Province. Population statistics of Kham Toei Municipality Civil Registration Information Thai Charoen District, Yasothon Province. Information as of June 2, 2021. Copy document.
- Munmee T.. (2017). Leadership in good governance of local government organizations. Research report. Institute of Buddhist Research: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmakunaphorn (P.A. Payutto). (2016). Buddhist Dictionary Code of Conduct. (34th Edit). Education for Peace of Phra Dhammapitaka: Foundation.
- Piyasilo (Chaktae) P.. (2001). Administration according to good governance of Phrae Municipality, Phrae Province. Master of Buddhist Thesis. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Yuphas Y.. (2019). Strategy and management. Research and Development Institute Journal Maha Sarakham Rajabhat University. 6(1), 353.

คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของ
บุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วง
สถานการณ์วิกฤตโควิด-19

Quality of working life and performance efficiency of working from home of
the persons in office line in the food and beverage industry groups during
covid-19 crisis situation

ภรณ์ยู อภิมนต์บุตร

Paranyoo Apimonbutra

ศุภฤกษ์ สุขสมาน

Suparek Sooksmarn

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Email: Paranyoo.a@ku.th

(Received: October 12, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้าน ของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ กลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 จำนวน 400 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T-Test, F-Test และ Regression โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านแตกต่างกัน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน และด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ส่งผลต่อกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม งานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ พนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน ; ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน; การปฏิบัติงานที่บ้าน; โควิด – 19

Abstract

This study aims to investigate the relationship between quality of working life and working from home performance of office line in the food and beverage industry during the COVID-19 crisis.

The population of this study was 400 office line in the food and beverage industry during the COVID-19 crisis. The data were collected using a questionnaire and analyzed based on descriptive statistics -- percentage, mean, and standard deviation. To test the hypothesis, inferential statistics were used, namely T-test, F-test and regression, with a statistical significance level of 0.05.

The study found that quality of working life was related to working from home performance of the office line in the food and beverage industry during the COVID-19 Crisis Situation. Different demographic factors resulted in different levels of working from home performance. Hygienic and safe environment, working life and personal life, social integration or collaboration, and workplace democracy all affected work-from-home performance of the office personnel in the food and beverage industry. This research can serve as a guideline for management to increase working from home performance of office line in the food and beverage industry.

Keywords: Quality of work; Operational efficiency ; Work from home; COVID-19

1. บทนำ

ในปัจจุบัน การทำงานในองค์กรต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการปรับโครงสร้างและนโยบายในการทำงาน ผลตอบแทนหรือสวัสดิการที่ไม่เหมาะสมกับคุณวุฒิ การทำงานที่มากเกินไป ขอบเขตการทำงาน เนื่องจากอัตราค่าจ้างการทำงานน้อยลง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของบุคลากร หากองค์กรใดสามารถบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรของตน สร้างแรงจูงใจให้ตอบสนองนโยบายขององค์กรได้ องค์กรนั้นก็จะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ขององค์กร (เสกสรร อรุณกุล, 2557: บทคัดย่อ; อัครเดช ไม้จันทร์, 2560) บุคลากรเป็นดัชนีชี้วัดถึงประสิทธิภาพขององค์กร หากบุคลากรไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ใส่ใจในงานของตน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง บั่นทอนความน่าเชื่อถือขององค์กร จากคำกล่าวของ กานดา จันทร์แย้ม (2546) ที่ว่าแรงจูงใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการแสดงพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมที่มีแรงจูงใจจะเป็นพฤติกรรมที่มีพลัง มีเป้าหมาย และมีความคงทน หากบุคลากรมีแรงจูงใจที่เอื้อต่อการทำงานและความเป็นอยู่ จะยังผลประสิทธิภาพและความเชื่อถือขององค์กร ไม่ว่าจะบุคลากรจะปฏิบัติงานอยู่ที่ใดก็ตาม

การจัดการงานตามความรับผิดชอบของบุคคล เพื่อสนองความต้องการของบริษัทในขณะที่บุคลากรอยู่ที่บ้าน เป็นการทำงานแบบชั่วคราวหรือแบบเฉพาะกิจ อาจเนื่องด้วยสถานการณ์ใด ๆ ที่ทำให้บุคลากรไม่สามารถไปทำงานที่องค์กรได้ โดยใช้เทคโนโลยีโทรคมนาคม เพื่อเชื่อมต่อการทำงานระหว่างที่บ้านและองค์กร

หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า Work from Home (International Labour Organization, 2020: 1-2) เครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำงานมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อสารเพื่อแจ้งข่าวสารองค์กร เครื่องมือประเภทเอกสาร เครื่องมือที่ใช้เพื่อการวางแผนงาน Video Conferencing และเครื่องมือที่ใช้สื่อสารระหว่างบุคคล บุคลากรสามารถจัดการเวลาให้สอดคล้องกับเนื้องานได้ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของบุคลากรและประหยัดค่าใช้จ่ายภายในองค์กร ทั้งค่าเช่าที่ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าแม่บ้าน เป็นการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการทำงาน ลดแรงกดดันในที่ทำงาน ทั้งจากผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน เพิ่มกิจกรรมอื่น ๆ ระหว่างวันนอกเหนือจากการทำงาน ทำให้สามารถปรับสมดุลในการใช้ชีวิตได้ (Eden District Council, 2010: 4-10) และแน่นอนว่าจะต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าไฟฟ้า ค่าอินเทอร์เน็ต หรือบางคนไม่มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน คอมพิวเตอร์, Wi-Fi ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ทางองค์กรต้องมีการจัดสรรคูปกรณ์ดังกล่าวให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

การที่ทางองค์กรมีการส่งเสริมให้บุคลากรมีการปฏิบัติงานที่บ้าน เท่ากับเป็นการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของ “คุณภาพชีวิตการทำงาน” ซึ่งในช่วงปี 1930-1940 กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมต่างนำองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานเข้ามาใช้ในองค์กร เช่น การได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมกับทักษะหรือประสบการณ์ การได้รับความปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน สถานปฏิบัติงานและมั่นคงในงานหรือความมั่นคงขององค์กร การได้รับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เพราะเมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองก็จะส่งผลไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ ผลิตผลงานที่มีคุณภาพ เพิ่มการแข่งขันทางธุรกิจ ทำให้ธุรกิจเจริญก้าวหน้า (สมพงษ์ รัตนบุษย์, 2558)

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้หลายองค์กรจำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ โดยให้ปฏิบัติงานอยู่กับบ้าน ลดการเดินทาง ลดการทำงานที่องค์กร เพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายเชื้อหรือการรับเชื้อ โดยหลายองค์กรได้มีนโยบายให้บุคลากรปฏิบัติงานที่บ้าน โดยจากเงินเดือนให้ 100% บางองค์กรอาจลดเงินเดือนเหลือ 75-80% จากเงินเดือนปกติ โดยอาจให้เข้าไปปฏิบัติงาน 1-2 วันต่อสัปดาห์ สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในองค์กร โดยนโยบายจะขึ้นอยู่กับงบประมาณของแต่ละบริษัท ในบางประเทศมีมาตรการช่วยเหลือเพื่อลดภาระให้แก่ผู้ประกอบการ บริษัทห้างร้าน กิจการต่าง ๆ และผู้ประกอบการ อาชีพอิสระ และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ต่อมามติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบประกาศใช้ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 (ชนมณีภา เชียงนอก, 2562) และได้ขยายระยะเวลา การใช้บังคับประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 นั้นได้รับผลกระทบไปในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเริ่มหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้นเริ่มส่งผลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา เนื่องจากหลายประเทศเริ่มมีการล็อกดาวน์ประเทศ ส่งผลให้การนำเข้าวัตถุดิบ เพื่อนำมาใช้ในการผลิตต้องหยุดชะงัก รวมถึงการส่งออกที่ชะงักตัวซึ่งเกิดจากข้อจำกัดให้ไม่สามารถนำเข้าและส่งออกได้ตามปกติ เมื่อพิจารณาดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมในภาพรวมตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน 2563 ลดลงร้อยละ 11.4 เมื่อเทียบกับปี 2562 ซึ่งอุตสาหกรรมรายสาขาส่วนใหญ่มีการผลิตลดลง อย่างมีนัยสำคัญในเดือนเมษายน 2563 (Tech-sauce Team, 2563) ทำให้ในทุก ๆ อุตสาหกรรมต้องมีการปรับตัวและรูปแบบการทำงานอย่างกะทันหัน โดย

เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากความเป็นไปได้ในการฟื้นตัวของกำลังซื้อของผู้บริโภคค่อนข้างต่ำ ทำให้ผู้บริโภคเลือกที่จะซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพและราคาไม่แพง ซึ่งกลุ่มบริษัทจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การขายให้รวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทันทั่วถึง และเพื่อการที่จะได้มาซึ่งกลยุทธ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน องค์กรจึงจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบการปฏิบัติงาน จากการปฏิบัติงานที่สำนักงานเป็นการทำงานที่บ้าน และเมื่อจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการทำงาน การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในกลุ่มงานต้องมีคุณภาพ และมีความคล่องตัวเสมือนการทำงานที่สำนักงาน (ลักษิกา นุชอุดม, 2564) องค์กรควรอำนวยความสะดวกในการทำงานที่บ้านในด้านต่าง ๆ เพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผลไม่ต่างจากการทำงานที่สำนักงาน

ความสำคัญดังกล่าวจึงนำไปสู่งานวิจัยที่มุ่งศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ในหัวข้อดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง ดังนั้นแล้วจึงต้องดำเนินการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติงานที่สำนักงานไปเป็นปฏิบัติงานที่บ้าน เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงนโยบายให้เข้ากับสภาวะการณ์ของแต่ละองค์กร

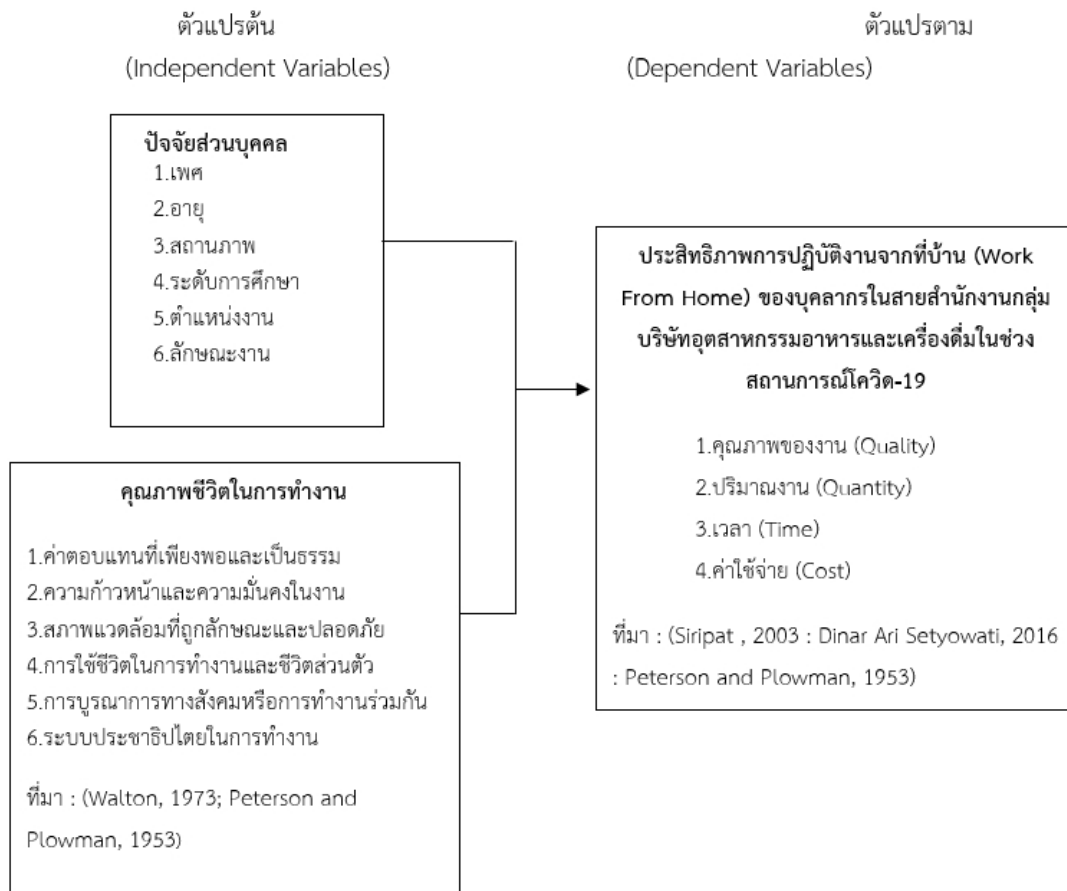
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19

2.2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัยการวิจัยครั้งนี้

การศึกษาเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน ของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19” เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ในรูปแบบ Google form โดยมีตัวแปรต้น ประกอบด้วย (1) ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และลักษณะงาน (2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน สภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย การใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน (Work from Home) ของบุคลากรในสายสำนักงาน (Office line) กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วย คุณภาพของงาน ,ปริมาณงาน ,เวลา และค่าใช้จ่าย เพื่อตรวจสอบข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามลักษณะปลายปิด เพื่อให้

สามารถสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ตามกรอบแนวคิดที่วางไว้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรในสายสำนักงาน (Office line) กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มขนาดใหญ่ ที่มีนโยบายการปฏิบัติงานที่บ้าน (Work from Home) เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนบุคลากรที่แน่นอนได้ ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้แก่ เจ้าหน้าที่/พนักงานหัวหน้างาน หัวหน้าแผนก ผู้จัดการฝ่าย ผู้บริหาร เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถระบุจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่แน่นอนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยให้มีความแปรปรวนสูงสุด คือ $p = 0.5$ และ $q = 0.5$ และระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการเลือกตัวอย่าง 5% หรือ 0.05 โดยใช้สูตร Cochran (Cochran, 1963 : 413) ดังนี้

	จากสูตร	n	=	$\frac{Z^2 pq}{(e)^2}$
เมื่อ	Z	=		ระดับความเชื่อมั่น กำหนดไว้ที่ 1.96
	p	=		โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์หรือสัดส่วนของคุณลักษณะที่สนใจในกลุ่มตัวอย่าง
	q	=		โอกาสที่จะไม่เกิดเหตุการณ์ ซึ่งเท่ากับ $1-p$ ในกรณีของกลุ่มตัวอย่าง
ตัวอย่าง	e	=		ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง
แทนค่า	n	=		$\frac{1.96^2(0.5)(0.5)}{(0.05)^2} = 384.16$

จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้เท่ากับ 384 คน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้อีก 16 ตัวอย่าง รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการตอบคำถามไม่สมบูรณ์และเพื่อง่ายต่อการคำนวณ เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ศึกษามีขนาดใหญ่และมีจำนวนที่ไม่แน่นอน (กัญญ์สิริ จันท์เจริญ และคณะ: 2555)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน และผู้วิจัยได้ทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

3. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การใช้เครื่องมือในงานวิจัย จะทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงความเหมาะสมของคำถามที่ใช้ถาม เมื่อปรับปรุงแบบสอบถามแล้ว จะนำทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ที่มีนโยบายการปฏิบัติงานที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 30 คน แล้วจึงนำมาทดสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการวัดค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา ซึ่งถ้ามีค่ามากกว่า 0.7 ในทุกตัวแปร จะสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการศึกษาได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทางออนไลน์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและในทางแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน ของบุคลากรในสายสำนักงาน กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 โดยใช้ระยะเวลาศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 5 เดือน นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป (โปรแกรม SPSS)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้โปรแกรม SPSS ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการวิเคราะห์วิธีทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้มี ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และลักษณะงาน นำเสนอในรูปแบบของตารางแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน (Work from Home) ของบุคลากรในสายสำนักงาน (Office line) กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ศึกษาและนำเสนอในรูปแบบของ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าเฉลี่ย (Mean)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Analysis)

5.2.1 การวิเคราะห์ Independent Sample T-Test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรเพื่อทดสอบความแตกต่างทางด้านลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง กับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19 และมีการเปรียบเทียบรายคู่แบบ Least -Significant Different (LSD)

5.2.2 การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ คุณภาพชีวิตในการทำงาน กับตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์โควิด-19

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 60.20 อายุ 30-40 ปี จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 สถานภาพ คือ สมรส จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 ตำแหน่ง คือ เจ้าหน้าที่/พนักงาน (Staff) จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.60 และลักษณะงาน คือ งานด้านการตลาด / พนักงานขาย จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50

ระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง โดยมีคุณภาพชีวิตในงานทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว และด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม ทุกด้านอยู่ระดับสูง และมีค่าเฉลี่ย ตามลำดับ หากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านของข้อคำถามแต่ละด้านพบว่า ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม พบว่า กลุ่ม

ตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

และด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นเห็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 พบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 โดยภาพรวมอยู่ระดับสูง โดยมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา ด้านค่าใช้จ่าย และด้านคุณภาพของงาน โดยที่ทุกด้านอยู่ระดับสูง และมีค่าเฉลี่ย ตามลำดับ หากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านของข้อคำถามแต่ละด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านคุณภาพของงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านปริมาณงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านปริมาณงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ด้านเวลา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านเวลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และด้านค่าใช้จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของกลุ่มบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ด้านค่าใช้จ่าย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

การทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านแตกต่างกันการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และลักษณะงาน และลักษณะงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของกลุ่มบุคลากร

ในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานข้อที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน และด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่ทั้ง 4 ด้านสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ได้ร้อยละ 66.10 ในส่วนด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม และด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงานไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. อภิปรายผล

คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน ของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ลักษณะงาน และปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน และด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สามารถสรุปได้ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่มี เพศ ต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า เพศหญิง มีความคิดเห็นด้านประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้าน มากกว่าเพศชาย ซึ่งการทำงานแต่ละคนอาจจะมีการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันไป อาจเกิดจากพฤติกรรมส่วนตัว เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความเรียบร้อย ความละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งเพศหญิงอาจมีมากกว่าเพศชาย ซึ่งผลการศึกษาที่พบสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชนกนันท์ โตชูวงศ์ (2562) ซึ่งทำการศึกษา เรื่อง การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้าน (Work from home) ของพนักงานบริษัทเอกชนในสภาวะวิกฤตการณ์เกิดโรคระบาดไวรัสโควิด-19 พบว่า บุคลากรที่มีเพศที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

2. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ที่มี อายุ ต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน จากผลการทดสอบ กลุ่มอายุต่ำกว่า 22 ปี มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน ของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม น้อยกว่ากลุ่มที่มีอายุระหว่าง 22 – 55 ปี ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัย เห็นด้วยในหลายทั้งประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา การเรียนงานใหม่ เนื่องจากพนักงานที่มีอายุต่ำกว่า จะมีความเข้าใจและความรับผิดชอบจะต่ำกว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 22 – 55 ปี ซึ่งผลการศึกษาที่พบสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อูสมาศ ศักดิ์ไพศาล (2556) ได้ศึกษา คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อินเทอร์เน็ต เรียลตี้

แมนเจนันท์ จำกัด พบว่า บุคลากรที่มีอายุ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

3. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่มี สถานภาพ ต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่า กลุ่มที่มีสถานภาพโสด มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน น้อยกว่า กลุ่มที่มีสถานภาพสมรส และหย่าร้าง ในส่วนของสถานภาพโสด อาจจะมีควมรับผิดชอบที่ต่ำกว่าได้ เช่น ไม่จำเป็นต้องเลี้ยงดูบุตร ดูแลตัวเองและพ่อแม่ หรือกล่าวคือ ภาระหน้าที่ดูแลในส่วนนี้อาจจะต่ำกว่า ไม่เหมือนกับสถานภาพ สมรสและหย่าร้าง โดยส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัว มีบุตรที่ต้องดูแลรับผิดชอบ เพิ่มเติมขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับของ สมพงษ์ รัตนุนพงศ์ (2558) การศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ ช่าว SMM พบว่า สถานภาพ ที่ต่างกัน ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

4. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่มี ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่า กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน น้อยกว่า กลุ่มที่มี ระดับการศึกษา ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งส่วนตัวผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า กลุ่มที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี จะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่อยู่ต่ำกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งการมีตำแหน่งการงานที่สูงขึ้น ย่อมมีการควมรับผิดชอบตามระดับหน้าที่ซึ่งส่งโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยผลการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรวรา กล้าหาญ (2563) ได้นำเสนอเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน การรถไฟแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ พบว่า ระดับการศึกษาที่ แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

5. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่มี ตำแหน่งงานที่ แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่า ตำแหน่งงาน เจ้าหน้าที่/พนักงาน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน น้อยกว่า กลุ่มที่มีตำแหน่ง หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก และระดับผู้จัดการฝ่าย ซึ่งส่วนตัวผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ตำแหน่ง หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก และระดับ ผู้จัดการฝ่าย เป็นตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูง ย่อมมีประสิทธิภาพในการทำงานระดับเจ้าหน้าที่/พนักงาน จึง ทำให้การปฏิบัติงานของกลุ่มดังกล่าวนี้จะเน้นประสิทธิภาพของงานหลัก ซึ่งผลสอดคล้องกับ อูสุมา ศักดิ์ไพศาล (2556) ศึกษาเรื่อง ได้ศึกษา คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อินเตอร์ เรียลตี้ แมนเจนันท์ จำกัด พบว่า ตำแหน่งงานที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

6. กลุ่มพนักงานในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่มี ลักษณะงานที่ แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่า กลุ่มลักษณะ งานด้านบัญชี /การเงิน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน น้อยกว่า กลุ่มที่มีลักษณะงานด้านการตลาด / พนักงานขาย กลุ่มที่มีงานด้านทรัพยากรบุคคล และงานด้านการตลาด / พนักงานขาย มีประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานจากที่บ้าน มากกว่า งานด้านบริหาร งานด้านสนับสนุนฝ่ายผลิต และงานด้านการจัดซื้อ และลักษณะ งานด้านการสื่อสาร / ประชาสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้าน มากกว่า งานด้านบริหาร และ งานด้านสนับสนุนฝ่ายผลิต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ตำแหน่งแต่ละประเภทมีความไม่สะดวกในการทำงานที่บ้านแตกต่างกัน อาทิเช่น ฝ่ายงานบัญชีและการเงิน ที่ต้องใช้เอกสารในการเบิกจ่ายฉบับจริงเท่านั้นทำให้เกิดความสับสนใน การปฏิบัติงาน ซึ่งแตกต่างกับ งานด้านฝ่ายขายและการตลาด ที่การทำงานโดยปกติแล้วจะทำงานอยู่ภายนอก

บริษัทเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีความคล่องตัวในการทำงานที่บ้านมากกว่าฝ่ายบัญชีและการเงิน ซึ่งโดยรวมแล้วแต่ละตำแหน่งต่าง ๆ นั้นก็ต้องมีวิธีการทำงานหรือระเบียบปฏิบัติ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละฝ่ายหรือแต่ละบุคคลและความพร้อมในด้านอุปกรณ์ต่างๆ บริษัทจะต้องจัดเตรียมเพื่อสนับสนุนการทำงานที่บ้านอีกด้วย

7. คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย มีความหมายค่อนข้างกว้างมาก คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคมหรือวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็มีอิทธิพลและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลได้ทั้งสิ้น สภาพแวดล้อมในการงาน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความรู้สึกของคนที่มีต่องาน และผู้ร่วมงาน ถ้าทุกคนมีความรู้สึกที่ดีต่องาน ช่วยกันคิดและแก้ไขปัญหาพร้อมกันในการทำงานก็จะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น แต่หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ส่งผลให้เกิดภาวะกดดัน และความเครียด ซึ่งส่งผลเชิงลบกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ทั้งนี้องค์กรควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่เหมาะสมกับพนักงาน เช่น แสงสว่าง เสียง อุณหภูมิ เครื่องมือต่างๆ ที่เหมาะสม และควรมีข้อกำหนดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมไม่ต่ำกว่าที่มาตรฐานกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงาน กิติคุณ ชื่อสัตย์ดี (2556) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงานชวเลข สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย มีผลต่อประสิทธิภาพในงานของเจ้าพนักงานชวเลข สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

8. คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เมื่อพนักงานมีทำงานมากเกินไปหรือชั่วโมงการทำงานต่อวันมากเกินไป ซึ่งผลคือบริษัทได้ประโยชน์จากการตั้งใจทำงานของพนักงาน แต่ก็มีส่วนที่เสียหายเช่นกัน อาทิเช่น อาการเจ็บป่วย นอนหลับไม่เพียงพอ อาการออฟฟิศซินโดรม ซึ่งอาการเจ็บเหล่านี้ก็ส่งผลทำให้พนักงานไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ และมีประสิทธิภาพในการทำงานที่ลดลง ดังนั้นองค์กรควรให้ความสำคัญในการการบริหารจัดการด้านเวลาควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เช่น การส่งเสริมให้พนักงานทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว การให้สิทธิในการลาพักผ่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงาน อรรวรา กล้าหาญ (2563) ได้นำเสนอเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน การรถไฟแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ พบว่า ด้านความสมดุลของชีวิตทำงานและครอบครัว มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่

9. คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การทำงานภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำงาน โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายเสริมสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการดำเนินงานเป็นหลัก การที่ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และร่วมมือกันทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนร่วมงานโดยทำให้บรรยากาศในการทำงานที่ดี ไม่มีการแบ่งแยกในหน่วยงาน การบูรณาการ คือ การประสานกลมกลืนกันของแผนงานต่างๆ กระบวนการ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญขององค์กร ซึ่งการบูรณาการ จะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่ง

เดียวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้อง ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ รัตนนุพงศ์ (2558) การศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ ข่าว SMM. พบว่า ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ ข่าว SMM.

10. คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้จาก ผู้วิจัยเห็นว่า หลักการระบบประชาธิปไตยในการทำงาน คือการคำนึงถึงตัวบุคคลซึ่งเป็นพนักงาน ในการทำงานมากกว่าที่จะให้ความ สนใจเฉพาะตัวงานเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น การที่หัวหน้าเพื่อนร่วมงานให้ความเคารพในสิทธิส่วนบุคคล การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอต่างๆ เพื่อให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เปิดโอกาสให้พนักงานได้นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ทำให้พนักงานจะรู้สึกภูมิใจในตนเอง ได้รับการยอมรับและก่อให้เกิดประโยชน์กับงานของตนเอง การที่หัวหน้างานให้ความยุติธรรม และอำนาจตามหน้าที่ให้กับพนักงานอย่างเท่าเทียมอย่างเหมาะสม และไม่มีความเอนเอียงให้กับพนักงาน ที่กล่าวมานั้นจะเป็นส่วนสามารถสร้างเสริมชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่พนักงานได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ รวิสรราชย์ ประภาและปรียานุช อภิบุณโยภาส (2565) การศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานขับรถขนส่งน้ำมันในเขตภาคตะวันออกเฉียง พบว่า ด้านประชาธิปไตยในการทำงาน ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงานขับรถขนส่งน้ำมันในเขตภาคตะวันออกเฉียง

7. สรุป

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้านแตกต่างกัน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน และด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากร คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่บ้านของบุคลากร ในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ผลที่ได้จากการวิจัย เรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากที่บ้านของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สามารถระบุได้ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มี อิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสายสำนักงานกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 และสามารถนำ ข้อมูลปัจจัยดังกล่าว มากำหนดเป็น กรอบหรือแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ พนักงานได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และ ลักษณะงาน ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ระดับสูง ทุกด้านซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีกับองค์กรที่บุคคลมีความพึงพอใจ ดังนั้นองค์กรจะต้องส่งเสริมตามมาตรฐานขององค์กรในด้านๆ อาทิ เช่น การให้ความรู้ความสามารถของบุคคลกรภายในองค์กร การมอบหมายงานแบบหน้าที่ให้เกิดความรับผิดชอบต่อการทำงาน การให้อำนาจตามหน้าที่ที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน เป็นต้น

2. ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรจัดให้มีเครื่องมือ เครื่องใช้หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมในการทำงานต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และสามารถจัดมาให้ทันที่ที่ต้องการและการจัดพื้นที่ในการทำงานให้เหมาะสม แสงสว่างที่เพียงพอ รวมถึงการความปลอดภัยแก่พนักงานด้วย
3. ด้านการใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ควรให้พนักงานมีแบ่งเวลาในการทำงานให้เหมาะสม หรือมีการแจ้งเตือนพนักงานเมื่อมีการทำงานเกินเวลามากเกินไป หรือการสลับวันหยุดเพื่อให้พนักงานได้มีเวลาพักผ่อนกับครอบครัวมากขึ้น
4. ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ควรให้พนักงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน หัวหน้าทีม หรือการจัดกิจกรรมทำสังฆนากร เพื่อสร้างความเป็นทีมของพนักงาน
5. ด้านระบบประชาธิปไตยในการทำงาน ผู้บังคับบัญชาควรให้ความไว้วางใจในการทำงาน และเปิดโอกาสให้พนักงาน ได้แสดงความคิดเห็นในด้านการทำงาน เพื่อให้นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ และไม่ควรมีความเอนเอียงต่อการปฏิบัติงานของพนักงานแต่ละคนด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติม ประสิทธิภาพในการทำงานของด้านประชากรศาสตร์ ด้านเพศ และด้านสถานภาพของพนักงาน โดยการวิจัยครั้งต่อไปควรให้การวัดประสิทธิภาพของพนักงานผ่านหัวหน้างานแทนประเมินแทน หรือใช้เป็นแบบสัมภาษณ์พนักงานควบคู่กันไป
2. ควรศึกษาด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มอื่นแทน เช่น ลูกค้า ผู้ผลิต ผู้ใช้บริการ เป็นต้น
3. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในเชิงลึกเป็นรายด้านและทำการวิเคราะห์ผลเพื่อติดตามผลของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
4. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์พนักงานถึงความคิดเห็นส่วนบุคคลเหตุผลด้านอื่นๆเพื่อประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์ต่างๆขององค์กรต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กานดา จันทร์แย้ม. (2546). จิตวิทยาอุตสาหกรรมเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- กิติคุณ ชื่อสัตย์ดี. (2556). คุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงานชลเลข สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยเกริก.
- ชนมณีภา เตียนนอก. (2562). การนำนโยบาย Work from Home ไปปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษา กองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลักชิกา นุชอุดม. (2564). ทักษะคติและความพึงพอใจของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค (FMCG) ประเทศไทยต่อรูปแบบการทำงานที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์วิกฤต COVID-19. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการ มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.

- สมพงษ์ รัตนนุพงษ์. (2558). คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM. สารนิพนธ์พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาดบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริภัทร์ วงศ์ธีรุตม์. (2546). การเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพเป็นเลิศ. นครปฐม: โรงพิมพ์สายสี การพิมพ์.
- อมาวาสี อัมพันธ์ศิริรัตน์ และคณะ. (2556). การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ตามมาตรฐาน คุณวุฒิระดับปริญญาตรี หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 ของเครือข่าย วิทยาลัยพยาบาลและวิทยาลัยการสาธารณสุขภาคใต้. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 7(2), 1-9.
- อรรวรา กล้าหาญ. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน การรถไฟแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาดบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมติดตั้ง เครื่องจักรสายการผลิตในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาดบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุสุมาศักดิ์ ไพศาล. (2556). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อินเทอร์เน็ต เรียลตี้ แมเนจเม้นท์ จำกัด. การค้นคว้าอิสระปริญญา บริหารธุรกิจมหาดบัณฑิต วิชา เอกการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ภาษาอังกฤษ

- Amphansirirat A. et al. (2013). The development of Instrument to Evaluate Learning Outcomes as the Thai Qualifications Framework for Higher Education, Nursing Curriculum (Revised Version B.E. 2555), Southern College of Nursing and Public Health College Network. Journal for Health Science Reserch. 7(2), 1-9.
- Chanyam K.. (2003). Introductory Industrial Psychology. Bangkok : Odeon Store.
- Cochran, W.G. (1963). Sampling Technique. 2nd Edition, John Wiley and Sons Inc., New York.
- Dinar Ari Setyowati. (2016). The influence of organizational climate and work motivation on performance employees at PT. Pan Brothers, Tbk . Thesis Jakarta Mercuru Buana University.
- Eden District Council. (2010). Home Working Policy. United Kingdom.
- Keannok C. (2019). The Implementation of Work from Home Policy in Epidemic Situation of Corona Virus Infections 2019: A Case Study of Division of Occupational Safety and Health, Department of Labour Protection and Welfare. Master of Public Administration Independent Research Ramkhamhaeng University.
- Klahan O.. (2020). The quality of work life affecting work efficiency of staffs of state railway of Thailand head office . Department of Accounting Faculty of Business Administration Ramkhamhaeng University.

- Maichan A.. (2017). The factors affecting performance efficiency among employees in machine installed production line, Songkhla Province. Master's Thesis Prince of Songkla University.
- Nuchudom L.. (2021). Satisfaction of employees of the consumer good industry (FMCG) in Thailand on work from home during the covid-19 crisis situation. Master of Management Thesis Mahidol University.
- Peterson, E., & Plowman, E. G. (1989). Business Organization and Management. Homewood, ILL: Richard D. Irwin.
- Sakpaisan A.. (2013). Quality of Work Life Affecting Work Efficiency of Staffs of Inter Realty Management Co., Ltd . Master's Thesis Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Siriphat Wongthirut.(2003). The transition to quality is excellent. Nakhon Pathom: Saisee print.
- Suesatdee K.. (2013). Quality of Working Life and Performance Effectiveness of Stenographer Official of Secretariat of The House of Representatives. Master of Public Administration Faculty of Liberal Arts, Kirk University.
- Sompong Ruttananupong (2015). Quality of work life and performance efficiency of workers of SMM news center. Master of Labor Development and Welfare Thesis Faculty of Social Work Thammasat University.
- Techsauce Team. (2021). SCB EIC cuts Thailand's 2020 economic forecast to -7.8 percent with quarterly global economic analysis 3. Retrieved 20 October 2021, from: <https://techsauce.co/news/scb-eic-q3-2020-global-and-thai-economy>.
- Techsauce team. (2020). Working from Home during COVID-19 has had an impact on people and how employees. Retrieved 20 October 2021, from <https://techsauce.co/pr-news/work-from-homecovid-19-tdri>.
- Tochuwong C.. (2019). Changes management affecting performance of working form home of private companies' employees in the crisis of COVID-19 epidemic in Bangkok . Special projects Master of Business Administration program Independent Research Ramkhamhaeng University.
- Walton, R. E. (1973). Quality of Working Life: What is it. W Sloan Management Review. (15), 11 - 21.

การศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบาง
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
A study of Business Entrepreneurship Environment in Luang Prabang Province
Lao People's Democratic Republic

จำปา รัตนสุวรรณผล
Champa Lattanasouvanaphonh
มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว
National University of Laos
สมคิด แก้วทิพย์, วินิจ ผาเจริญ
Somkith Keawthip, Winit Pharcharuen
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
วิไลพล สมสะมน, สมคิด สุริยศักดิ์, อรทัย สีสะวัน, ยุทธศักดิ์ กิ่งสะดา, โพนพะสิต คนทะวง
Vilayphone Somsamone, Somkit Souliyasack,, Orlathai Sisavanh
Youthasack Kingsada, Phonepasith KHomthavong,
มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์, ลาว
Souphanouvong University, Laos
Email: yai_foward@yahoo.com

(Received: July 14, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวบริเวณหลวงพระบาง จำนวน 35 คน เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจขายสินค้าที่ระลึก ธุรกิจบริการการท่องเที่ยว ได้มีการปรับและเปลี่ยนแปลงด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านพนักงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านคู่แข่ง ด้านลูกค้า ในรูปแบบใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน จึงงานชิ้นนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจในแขวงหลวงพระบางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักวิชาการในแง่การนำข้อมูลเพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจให้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการธุรกิจ; นักท่องเที่ยว; เมืองหลวงพระบาง; สปป.ลาว

Abstract

The objective of this research was to study the environment of business entrepreneurs in Luang Prabang, Lao People's Democratic Republic by using a qualitative research methodology the population of informants is divided into 6 groups: tourism business hotel business food and beverage business Merchandising and souvenir business transportation business Recreation and entertainment business, which were 35 tourism business entrepreneurs in Luang Prabang area. The instrument was used to collect data from interviews, observations, small group discussions. and analyze Synthesize the content according to the topics studied. then presented in a descriptive form.

The results showed that Entrepreneurship environment in Luang Prabang Lao People's Democratic Republic consists of accommodation business, food and beverage business, transportation business, souvenir business. travel service business There have been adjustments and changes in marketing, finance, staff, economy, technology. Competitors, customers, in new ways to keep up with the changes in today's world Therefore, this work is beneficial to business entrepreneurs in Luang Prabang Province and related agencies. including academics in terms of bringing information for the development of tourism business entrepreneurs in Luang Prabang Province in order for the tourism industry to be successful in business operation and to be a sustainable economic driver.

Keywords: business operator; tourist; Luang Prabang; Lao PDR

1. บทนำ

หลวงพระบางเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) เป็นแขวงที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย สวยงามและน่าสนใจ เช่น น้ำตกตาดแก้ว น้ำตกตาดกวางสี ถ้ำตึง วัดเชียงทอง วัดวิชุนราช พระธาตุพูสีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง เป็นต้น (Tourism Development Sector, 2020: 22) นอกจากนี้หลวงพระบางยังถูกรับรองให้เป็นมรดกโลกจาก UNESCO เมื่อ พ.ศ. 2538 และได้รับการโหวตให้เป็นเมืองท่องเที่ยวยอดเยี่ยมอันดับ 1 ของโลก จาก Wanderlust Travel ประเทศอังกฤษ ติดต่อกันถึง 8 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2549-2562 (Luang Prabang Provincial Department of Information, C. a. T., 2020: 1) ตลอดทศวรรษที่ผ่านมาหลวงพระบางมีนักท่องเที่ยวมาเยือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนและรายรับเพิ่มขึ้นจาก 3.49 แสนคน และ 100.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ใน พ.ศ. 2552 จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีทำให้เกิดผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร และกิจกรรมที่เป็นธุรกิจเกี่ยวเนื่องในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การล่องแพ วัดวาอาราม น้ำตก ฯลฯ โดยสถานประกอบการธุรกิจเหล่านี้ได้สร้างรายได้มากถึง 1,208,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Tourism Development Sector (2020: 7) ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป. ลาว จึงได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศมากขึ้น โดยมีนโยบาย มาตรการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ นโยบายการ

ยกเลิกการขอวีซ่าให้กับนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียน นโยบายพัฒนาขยายเครือข่ายการคมนาคมภายในประเทศ นโยบายส่งเสริมให้มีการอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวใน สปบ. ลาวให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวใน สปบ.ลาว รัฐบาลยังได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาบริการการท่องเที่ยวตามกฎหมายการท่องเที่ยว โดยรัฐพิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ บริการ การสร้างงานสร้างรายได้และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คนในชาติ และส่งเสริมการท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มากขึ้น เช่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสีเขียว โดยรัฐบาล ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกสบายและปกป้องผลประโยชน์ของบุคคลทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ลงทุนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้วยนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวจึงทำให้มีผู้ประกอบการและนักลงทุนสนใจลงทุนในภาคบริการ โดยเฉพาะด้านการโรงแรมเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นธุรกิจการโรงแรมใน สปบ.ลาว ถือได้ว่าเป็นธุรกิจบริการที่เหมาะสมแก่การลงทุนสำหรับนักลงทุนเป็นอย่างมากเนื่องจากแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีสูงขึ้นในแต่ละปี (กรุงเทพ, 2564: ออนไลน์) ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจจึงจัดเป็นหนึ่งในที่มีความสำคัญมากต่อการท่องเที่ยว หากผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวประสบปัญหาจะทำให้ธุรกิจในส่วนอื่น ๆ ประสบปัญหาไปด้วยเช่นกันซึ่งต้องยอมรับว่าในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากมายที่ส่งผลกระทบต่อการค้าดำเนินธุรกิจ ดังนั้นการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการธุรกิจ ในสถานะที่ต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก โดยต้องมีการวิเคราะห์และประเมินสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อนำไปสู่การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด (ปาริฉัตร ตู่ดำ, นวิทย์ เอ็มเอก & สุทธิพร บุญมาก, 2560: 800-818)

จากสภาพการท่องเที่ยวของหลวงพระบางที่กล่าวมาข้างต้นและการที่รัฐบาลลาวเน้นการจัดการท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสร้างผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจให้ชุมชนพัฒนาทักษะความสามารถด้านธุรกิจและเปิดช่องทางให้ชุมชนได้รับประโยชน์โดยเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจึงเป็นที่น่าสนใจว่าพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เช่นเมืองหลวงพระบางในสภาพความเป็นจริงแล้วประชาชนท้องถิ่นมีสภาพการณ์ด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างไร และมีแนวทางอย่างไรในการส่งเสริมเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงอยู่และดำเนินไปของมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ประกอบในการจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจในระดับที่ดียิ่งขึ้นและเป็นเอกสารอ้างอิงในการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องคลึงกันต่อไปในอนาคต

จากสภาพการผู้ประกอบการของธุรกิจการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบางในปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้ทราบแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 การศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 1,475 คน (แขนงทะเบียนและคุ้มครองวิชาชีพ แผนกอุตสาหกรรมและการค้า, 2563)

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องโดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจนำเข้า ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวบริเวณหลวงพระบาง จำนวน 35 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (Group Interview) เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลทุนชุมชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยให้ผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ โดยผสมผสานการใช้เทคนิคการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดเวทีระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารและข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย และการประชุมระดมความคิดเห็น แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Approach)

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งคณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจนำเข้า ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อยและจัดเวทีระดมความคิดเห็น สามารถวิเคราะห์ค้นพบว่า

ด้านการตลาด ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มช่องทางที่หลากหลายในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า เพื่อให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสินค้าและบริการได้มากขึ้นเช่น Facebook, Line, Instagram และมีการส่งเสริมการตลาดในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นความต้องการสินค้าและบริการ

ด้านการเงิน ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการสำรองเงินสต็อกไว้สำหรับเหตุฉุกเฉินในกรณีที่มีการใช้จ่ายเงินแบบเร่งด่วนและนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการด้านบัญชีเพื่อให้ระบบการจัดการด้านบัญชีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านพนักงาน ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการสรรหาและคัดเลือกพนักงานที่ดีโดยการคัดเลือกพนักงานตามความสามารถหรือความถนัดของพนักงานแต่ละคน เพื่อให้ได้พนักงานตรงตามความต้องการของกิจการ และให้สวัสดิการแก่พนักงาน เพื่อลดปริมาณการลาออกของพนักงาน

ด้านเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการปรับกลยุทธ์ทางการตลาดให้เข้ากับสถานะเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าเข้ามาซื้อสินค้าและบริการ

ด้านเทคโนโลยี ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการแสดงความคิดเห็นของลูกค้าโดยผ่านโซเชียลมีเดีย Facebook โดยการนำความคิดเห็นของลูกค้ามาพัฒนาปรับปรุงสินค้าและการให้บริการ และมีการชำระเงินผ่านคิวอาร์โค้ดหรือการส่งจองสินค้าและบริการผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

ด้านคู่แข่ง ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของพนักงานให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการให้กิจการมีต้นทุนต่ำกว่าคู่แข่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ด้านลูกค้า ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการนำข้อเสนอแนะของลูกค้ามาปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ และมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการตลาดให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

5. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์วิเคราะห์สภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ปรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบางในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านเศรษฐกิจ ด้านคู่แข่ง และด้านเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Min,Z. & Baishou,F. (2006) ที่เสนอว่า สภาพแวดล้อมทางธุรกิจประกอบด้วย ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านเศรษฐกิจ ด้านพนักงาน ด้านเทคโนโลยี ด้านคู่แข่ง ด้านลูกค้า สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเปรมิกา สมสุข และสอาด บรรเจิดฤทธิ์ (2562) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จทางธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในเขตพื้นที่ ภาคตะวันตกของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านคู่แข่ง ปัจจัยด้านลูกค้า ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านการตลาดและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีผลต่อความสำเร็จทางธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนด้านการลงทุนของภาครัฐและเอกชนเป็นการให้ความสำคัญในการลงทุนภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการผลิตสินค้าการท่องเที่ยว จึงมีการพัฒนาเว็บไซต์ และการจัดทำคู่มือโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผลการพัฒนาพบว่ามีเหมาะสมเนื่องจากเป็นการชักชวนนักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศเข้ามาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งหลวงพระบางมีเงื่อนไขอยู่แล้วเพื่อผลักดันให้เศรษฐกิจและสังคมได้รับการพัฒนาและยังเป็นการเชื่อมโยงกับการลงทุนของรัฐ ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายของหลวงพระบางได้กำหนดใช้

การท่องเที่ยวและการบริการเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้แก่รัฐ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Vernon (1999) ที่กล่าวว่าการลงทุนชนิดใดก็ตามจะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักลงทุนได้ก็ต่อเมื่อผลการลงทุนที่คาดว่าจะได้มีค่าสูงกว่าต้นทุนและจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับแนวคิดของ สีทะเลอน สีโพไซ และภัทรธิดา ผลงาม (2563) ที่ได้สรุปว่าศักยภาพการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีเว็บไซต์และสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานสถานที่ชุมชนและสื่อต่างๆ ไปพร้อมกับการส่งเสริมการตลาดเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Koumsub (2001) และ Kojima (1978) ที่ได้กล่าวว่าการลงทุนโดยตรงเป็นการนำเอาเงินทุนความชำนาญการบริหารความรู้และเทคนิควิชาการไปสู่ประเทศผู้รับการลงทุนซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอำนาจในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ และนอกจากนั้นการท่องเที่ยวต้องมีการเชื่อมโยงหรือการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อความสะดวกสบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muenjaisroy & Charoentrakulpeeti (2022) ที่ได้ค้นพบว่าระบบขนส่งสาธารณะต้องมีเส้นทางรถสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือรอบตัวเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้นอันจะนำมาซึ่งการลดปัญหาการจราจรติดขัด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คลายใจ และ วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ (2565) ได้วิเคราะห์ว่าระบบการขนส่งและการบริการด้านต่างๆ ต้องได้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับผู้ใช้บริการและได้ข้อมูลรวดเร็ว ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านความปลอดภัย

ผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นใหม่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า มีจุดแข็ง คือ ภาษา การบริการ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและผู้ประกอบการมีเครือข่ายพันธมิตร สอดคล้อง Boonlert Jittangwatana (2005) ซึ่งกล่าวว่า ธุรกิจจำเป็นต้องให้บริการสู่ความเป็นเลิศเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ดังนั้น ธุรกิจควรคำนึงถึงประสิทธิภาพของการให้บริการทางการท่องเที่ยว และคุณภาพการบริการทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านการเติบโตของธุรกิจ ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า และด้านผลกำไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dess, G.G., Lumpkin, G.T., & Taylor, M.L. (2005) ที่เสนอว่า ความสำเร็จทางธุรกิจ ประกอบด้วยด้านผลกำไรด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ด้านการเติบโตของธุรกิจและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูธร เก้าดวงมณี และศิริพันธุ์ จุริมาศ (2565) ศึกษาแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ของธุรกิจโรงแรมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติด้านทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ผู้บริหาร พนักงาน และมีติด้านองค์การ ได้แก่ นโยบาย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สิ่งจูงใจ และกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบท โดยธุรกิจโรงแรมใน สปป.ลาว จำเป็นต้องใช้องค์ประกอบสำคัญที่เป็นผลจากการศึกษาในการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตลอดจนการใช้ปัจจัยขับเคลื่อนเพื่อผลักดันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบงกษมาศ เอกเอี่ยม และธรรณิทร์ เสนานิมิตร (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการออร์แกนนิซเมชั่นเพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในบ้านปางเดิม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจประสบความสำเร็จหน่วยงานทุกฝ่ายร่วมกันรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรม ตลอดจนกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวในการร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยด้านลูกค้า ปัจจัยด้านคู่แข่ง ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านการตลาดและปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการทางธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในเขตหลวงพระบาง ซึ่งปัจจัยด้านคู่แข่งสอดคล้องกับแนวคิดของพรนภา เปี่ยมไชย (2556) กล่าวว่า คู่แข่งขันรายใหม่ในอุตสาหกรรมจะเป็นอุปสรรคทางการค้าสำหรับธุรกิจเดิม จะส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งทางการตลาดปัจจัยด้านลูกค้าและปัจจัยด้านการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ หมอนแก้ว จิตตะลาด และ ศิริพันธ์ จูริมาศ (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจพลังงานไฟฟ้าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค้นพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จปัจจัยด้านการตลาดและพนักงานส่งผลให้เป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ โดยผู้บริหารต้องนำข้อมูลทางเศรษฐกิจมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อก่อให้เกิดโอกาสสูงสุดและลดอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร สุริยะพรหม (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจบริการอาบน้ำและตัดแต่งขนสุนัข ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจที่สำคัญที่สุดอันดับแรก คือ พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์และอัธยาศัยดี

6. องค์ความรู้ใหม่

จากศึกษาสภาพแวดล้อมการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อมูลประกอบด้วย ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจขายสินค้าที่ระลึก ธุรกิจบริการการท่องเที่ยว ผ่านการสัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อย และระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้ตกผลึกเป็นองค์ความรู้การปรับและเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านพนักงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านคู่แข่ง ด้านลูกค้า ในรูปแบบใหม่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน จึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงหลวงพระบางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักวิชาการในแง่การนำข้อมูลเพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในช่วงหลวงพระบาง เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจและเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจให้ยั่งยืนต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และส่วนที่เกี่ยวกับการค้นคว้าวิจัยต่อยอดดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในช่วงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทั้งธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจขายสินค้าที่ระลึก ธุรกิจบริการการท่องเที่ยว ควรสร้างเอกลักษณ์ของตนเองที่เป็นตัวดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่มีความแตกต่าง นำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และการให้บริการที่ดี

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทุกภาคส่วน เพื่อหาจุดร่วมที่เหมาะสมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่หลวงพระบางอย่างยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- บงกชมาศ เอกเอี่ยม และธรณินทร์ เสนานิमित. (2565). การจัดการออร์แกนิกฟาร์มสเตย์เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มสนใจในบ้านปางเตม อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 5 (1), 44-63.
- ปาริฉัตร ตู่ดำ, นวิทย์ เอมเอก & สุทธิพร บุญมาก. (2560). สถานการณ์ กลยุทธ์และการปรับตัวของผู้ประกอบการที่พักในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ. 10 (3), 800-818.
- เปรมิกา สมสุข และสอาด บรรเจิดฤทธิ์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จทางธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 14 (3), 83-91.
- พรนภา เปี่ยมไชย. (2556). การบริหารธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ภูธร แก้วดวงมณี และศิริพันธุ์ จูรีมาศ. (2565). ศึกษารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ของธุรกิจโรงแรมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 5(2), 98-112.
- สีהלอน สีโพไซ และภัทรธิรา ผลงาม. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการการส่งเสริมการลงทุนในแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทสมส.). 26 (3), 155-169.
- หมอนแก้ว จิตตะลาด และ ศิริพันธุ์ จูรีมาศ. (2565). กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจพลังงานไฟฟ้าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 5 (2), 81-95.
- ศศิธร สุริยะพรหม. (2557). ปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจบริการอาบน้ำและตัดแต่งขนสุนัขในอำเภอเมืองเชียงใหม่. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาอังกฤษ

- Chittalath, M. & Jureemas, S. (2022). Human Resource Management Strategy of The Electric Power Business in The Lao People's Democratic Republic. School of Administrative Studies Academic Journal. 5 (2), 81-95.
- Dess, G.G., Lumpkin, G.T., & Taylor, M.L. (2005). Strategic management: Creating competitive advantage. New York: McGraw-Hill.
- Ek-lem, B. & Senanimitr, T. (2021). Organic Farm Stay Management to Accommodate the Niche Tourist Market in Ban Pang Term, Samoeng District, Chiang Mai. School of Administrative Studies Academic Journal. 5 (1), 44-63.
- Jittangwattana, B. (2005). Tourism Industry Thailand's Never-Ending Business. Bangkok: C.P. Book Standard.

- Kaodouangmany,P. & Jureemas,S. (2022). Desirable Human Resource Development Model of Hotel Business in Lao People's Democratic Republic. School of Administrative Studies Academic Journal. 5 (2), 98-112.
- Khilaijai, K. & Charoentrakulpeeti, W. (2022). Factors affecting the decision-making of providers of logistics transportation for agricultural processed food entrepreneurs In Sansai District, Chiang Mai Province. Journal of Peace Periscope. 3 (2),13-22.
- Kojima, K. (1978). Direct Foreign Investment. Japan: A Japanese Model of Multinational Business Operations.
- Koumsub, P. (2001). The principle of investment. (12 th ed.). Bangkok: Thammasat University.
- Luang Prabang Provincial Department of Information, C. a. T. (2020). The 2019 annual report and plan for 2020 Luang Prabang province. Luang Prabang province, Lao PDR.
- Min, Z. & Baishou, F. (2006). Tourism Handicraft Commercialization and Authenticity. Taipei: Folklore Research.
- Muenjaisroy, T. & Charoentrakulpeeti, W. (2022). Accessibility Level of Public Transportation with GIS Application: A case study in Lamphun. Journal of Social Sciences and Modern Integrated Sciences. 3 (2), 43-53.
- Piamchai, P. (2013). Small Business Administration. Bangkok: Triple Education.
- Siphoxay, S. & Phon-ngam, P. (2020). Development of Investment Promotion Management Models in Luang Prabang City, Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ). 26 (3), 155-169.
- Somsuk, P. & Saard Banchirdrit, S. (2019). Factors affecting the Business Success in Tourism industry of new Generation Entrepreneurs in Western Part of Thailand. Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn. 14 (3), 83-91.
- Suriyaprom, S. (2014). Success Factors of Dog Bathing and Grooming Service Business in Muang District, Chiang Mai. Master of Business Administration thesis Chiang Mai University.
- Thudam, P., Amage, N & Bunmak, S. (2017). Situation, strategic and adaptation of accommodation business entrepreneurs in three southern border provinces. Veridian E-Journal,Silpakorn University. 10 (3), 800-818.
- Tourism Development Sector. (2020). Annual report 2020. Department of Information, Culture and Tourism, Luang Prabang province: Luang Prabang printing.
- Bogdanor, V. (1999). Devolution in the United Kingdom. Oxford: Oxford University Press.
- Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2006). Strategic Management and Business Policy. (10th ed). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของกลุ่มคนวัยทำงาน: กรณีศึกษารถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท
Marketing Mix and Behavioral Factors Affecting Purchase Decision Making
of the Working Age Group: A Case Study of BTS Sukhumvit Line

กฤษฎ์ ธีวชัยวิสุทธิ

Krit Thawatchaiwisut

มานะ ลักษมีอรุณทัย

Mana Luksamee-Arunothai

ชิตตะวัน ชนะกุล

Chittawan Chanagul

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Economics, Kasetsart University

Email: unlimitedgunner@gmail.com

(Received: June 9, 2022/ Revised: December 8, 2022/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ 2) ศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมในการเลือกใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส และ 3) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน: กรณีศึกษารถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน ตลอดจนวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกส์แบบทวินาม (Binary Logistic Regression)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ คือ อายุ และระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน 2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส คือ ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส และประเภทของบัตรโดยสาร และ 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) คือ ด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องของความสะดวกในการเดินทางและรถไฟฟ้ามีความปลอดภัย ด้านราคาในเรื่องความเหมาะสมกับความรวดเร็ว ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในเรื่องของความสะดวกในการซื้อตั๋วและช่องทางจำหน่ายตั๋วที่หลากหลาย และด้านการส่งเสริมการตลาดในเรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; ปัจจัยด้านพฤติกรรม;รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท; กลุ่มคนวัยทำงาน

Abstract

This research aims to investigate were 1) demographic factors; 2) behavioral factors affecting the purchasing tickets on the BTS ; and 3) marketing mix factor Affecting Purchase Decision Making of the Working Age Group: A Case Study of BTS Sukhumvit Line. This research is quantitative. The data were collected through questionnaire from 400 respondents. We used both descriptive and inferential statistics and binary logistic regression in our analysis.

The results indicated that the factors which statistically significantly influenced the purchasing decisions were: 1) demographic factors which were age and the traveling period from home to workplace; 2) behavioral factors which were the distance from the residence to the BTS station and the type of ticket; and 3) marketing mix factors (4Ps) which were product (service intervals and railway safety), price (reasonable price with prompt service, particularly in terms of speed), distribution channels (ease of purchasing tickets and various channels for ticket purchases), and promotion (advertising and participating retailers' promotions).

Keywords: Marketing Mix; Behavioral Factors; BTS Sukhumvit Line; Working Age Group

1. บทนำ

การเจริญเติบโตของเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครที่กระจุกตัว ทำให้เกิดปัญหาการติดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การเดินทางโดยรถส่วนบุคคลทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2564: 63) แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะมีระบบขนส่งมวลชนหลายรูปแบบที่ให้บริการสำหรับผู้เดินทางสัญจรเพื่อเป็นทางเลือกแทนการใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์ แต่ระบบขนส่งเหล่านี้ยังไม่มีมาตรฐานการให้บริการอย่างเพียงพอและไม่สามารถแก้ไขการจราจรติดขัดได้และจากปัญหาต่างๆ ที่สะสมเรื่อยมาเหล่านี้ ทำให้กรุงเทพมหานครได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและดำเนินการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนให้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2542 จึงได้มีการเปิดให้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส (โสภิตา รัตนสมโชค, 2558: 2) โดยรถไฟฟ้าบีทีเอสเป็นระบบขนส่งมวลชนความจุสูงแบบมาตรฐาน ด้วยจุดเด่นเรื่องความเร็ว ตรงต่อเวลา มีความปลอดภัยสูง จึงทำให้รถไฟฟ้าบีทีเอสเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนกรุงเทพมหานคร

ในปัจจุบันรถไฟฟ้าบีทีเอสมีการดำเนินแผนการตลาดต่างๆ เพื่อกระตุ้นความถี่ในการให้บริการแก่ลูกค้าเก่าและดึงดูดลูกค้าใหม่ ประกอบกับจุดเด่นของรถไฟฟ้าบีทีเอสที่มีความเร็ว ตรงต่อเวลา จึงถือเป็นทางเลือกในการเดินทางที่น่าสนใจสำหรับกลุ่มคนวัยทำงานที่มีความจำเป็นเร่งรีบในเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ให้ทันเวลา ทำให้กลุ่มคนวัยทำงานมีความอ่อนไหวต่อเวลาค่อนข้างสูงจากกิจกรรมและความจำเป็น ซึ่งในอดีตมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของ วริศรา เจริญศรี (2560) และการศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพบริการและพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ที่มีผลต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานครของยุวดี วรสิทธิ์ (2559: 25-42) แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสม

ทางการตลาดและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของกลุ่มคนวัยทำงานโดยเฉพาะในประเทศไทย รวมทั้งปัจจุบันรถไฟฟ้าบีทีเอสมีการขยายเส้นทางเพิ่มขึ้นครอบคลุมถึง 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และปทุมธานี (บริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), 2564)

จากความสำคัญของปัญหาข้างต้น จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของกลุ่มคนวัยทำงาน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการตลาดและต่อยอดการให้บริการได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส
- 2.3 เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน

3. วิธีการดำเนินวิจัย

3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ประชากร คือ กลุ่มคนวัยทำงานที่มีความจำเป็นและที่ไม่มีความจำเป็นต้องเดินทางสัญจรในแนวเส้นทางหรือบริเวณของรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทเป็นประจำ ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนที่แท้จริงได้จึงใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran (1977: 89-96) ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวนไม่น้อยกว่า 384 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนวัยทำงานที่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทเป็นประจำ (อย่างน้อย 5 ครั้ง/สัปดาห์) 223 ตัวอย่าง และกลุ่มคนวัยทำงานที่ไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท (น้อยกว่า 5 ครั้ง/สัปดาห์) 177 ตัวอย่าง โดยโครงสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อหลัก คือ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้บริการของรถไฟฟ้าบีทีเอส

โดยทำการเก็บข้อมูลในเดือนพฤศจิกายน 2564 - มกราคม 2565 พร้อมทำการทดสอบ (Pre-test) จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยรวมเท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ (Nunnally, 1978) จากนั้นจึงได้นำแบบสอบถามดังกล่าวทำการเก็บข้อมูลจริงตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บรวบรวมจากเอกสารหรือบทความที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานประจำปีการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย ปี 2564, รายงานประจำปี บริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ปี 2563 - 2564 และรายงานประจำปี (แบบ 56-1) บริษัท บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) ปี 2564

3.2 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Schiffman & Kanuk, 2007 อ้างใน ชูชัย สมितिไกร, 2557) และทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (Kotler, 2000)

3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติอย่างง่ายในการบรรยาย จะแสดงค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายข้อมูลใน 3 ส่วน ได้แก่ ลักษณะประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การถดถอยโลจิสติกแบบทวินาม (Binary Logistic Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ที่มีค่าได้เพียง 2 ค่า จึงกำหนดให้เหตุการณ์ที่กำลังสนใจศึกษา คือ โอกาสที่จะตัดสินใจไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท = 0 และโอกาสที่จะตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท = 1 ดังสมการ

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \text{Age}(1) + \beta_2 \text{Age}(2) + \beta_3 \text{Age}(3) + \beta_4 \text{Dur}(1) + \beta_5 \text{Dur}(2) + \beta_6 \text{Dur}(3) \\ + \beta_7 \text{Ran}(1) + \beta_8 \text{Ran}(2) + \beta_9 \text{Ran}(3) + \beta_{10} \text{Tic}(1) + \beta_{11} \text{Tic}(2) + \beta_{12} \text{Pro}1 + \beta_{13} \text{Pro}2 \\ + \beta_{14} \text{Pro}3 + \beta_{15} \text{Pro}4 + \beta_{16} \text{Pro}5 + \beta_{17} \text{Pro}6 + \beta_{18} \text{Pro}7 + \beta_{19} \text{Pro}8 + \beta_{20} \text{Pri}2 + \beta_{21} \text{Pri}4 \\ + \beta_{22} \text{Pla}1 + \beta_{23} \text{Pla}2 + \beta_{24} \text{Prom}1 + \beta_{25} \text{Prom}3 + \varepsilon$$

โดยที่ Y = โอกาสที่จะตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท

β_0 = ค่าคงที่

β_i = ค่าสัมประสิทธิ์

X_i = ตัวแปรอิสระ

ε = ค่าความคลาดเคลื่อน

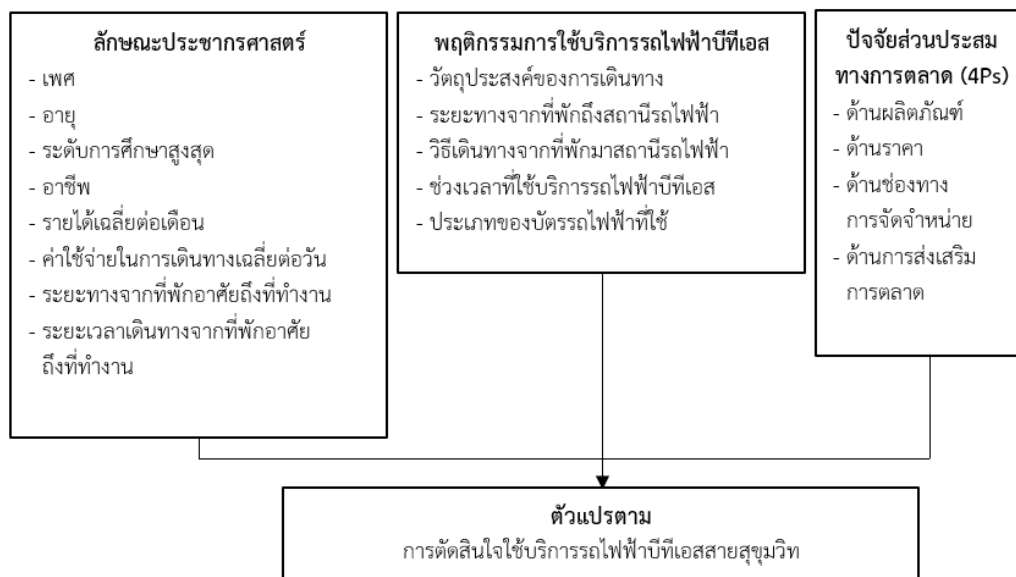
ตารางที่ 1 ชื่อตัวแปรอิสระและความหมายของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตัวแปรอิสระ	ชื่อตัวแปร	รหัส/ความหมาย
อายุ	Age	Age(1) = อายุ 20 - 40 ปี Age(2) = อายุ 41 - 60 ปี Age(3) = อายุ 61 ปีขึ้นไป
ระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน	Dur	Dur(1) = น้อยกว่า 15 นาที Dur(2) = 16 - 30 นาที Dur(3) = 31 - 45 นาที
ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส	Ran	Ran(1) = 6 -10 กิโลเมตร Ran(2) = 11 -15 กิโลเมตร Ran(3) = มากกว่า 15 กิโลเมตร
ประเภทบัตรโดยสารรถไฟฟ้าบีทีเอส	Tic	Tic(1) = บัตรโดยสารประเภทหนึ่งวัน Tic(2) = บัตรแรบบิท
ด้านผลิตภัณฑ์	Pro	Pro1 = ความตรงต่อเวลา Pro2 = ความถี่ในการเดินรถไฟฟ้า Pro3 = รถไฟฟ้ามีความปลอดภัย Pro4 = รถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง Pro5 = จำนวนขบวนรถไฟฟ้า Pro6 = ความเร็วในการเดินรถไฟฟ้า Pro7 = เส้นทางครอบคลุมพื้นที่ Pro8 = การขยายเส้นทางให้บริการ
ด้านราคา	<u>Pri</u>	<u>Pri2</u> = เหมาะสมกับระยะทาง <u>Pri4</u> = เหมาะสมกับความเร็ว
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	<u>Pla</u>	<u>Pla1</u> = ความสะดวกในการซื้อตั๋ว <u>Pla2</u> = ช่องทางจำหน่ายตั๋วที่หลากหลาย
ด้านการส่งเสริมการตลาด	Prom	Prom1 = การโฆษณาประชาสัมพันธ์ Prom3 = ร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น

ที่มา: นำเสนอโดยผู้วิจัย

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: นำเสนอโดยผู้วิจัย อ้างอิงจากทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค (Schiffman & Kanuk, 2007) และทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (Kotler, 2000)

5. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาเชิงพรรณนา เป็นลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนวัยทำงานที่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทเป็นประจำ (อย่างน้อย 5 ครั้ง/สัปดาห์) จำนวน 223 ตัวอย่าง และกลุ่มคนวัยทำงานที่ไม่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิท (น้อยกว่า 5 ครั้ง/สัปดาห์) จำนวน 177 ตัวอย่าง

ตารางที่ 2 ลักษณะด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 400)

ลักษณะด้านประชากรศาสตร์	รวม (ร้อยละ)	การใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส			
		ใช้บริการ (n=223)		ไม่ใช้บริการ (n=177)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		223	100.0	177	100.0
ชาย	158 (39.5)	78	35.0	80	45.2
หญิง	242 (60.5)	145	65.0	97	54.8
อายุ		223	100.0	177	100.0
อายุต่ำกว่า 20 ปี	8 (2.0)	3	1.4	5	2.8
อายุ 20 - 40 ปี	298 (74.5)	178	79.8	120	67.8
อายุ 41 - 60 ปี	88 (22.0)	40	17.9	48	27.1
อายุ 61 ปีขึ้นไป	6 (1.5)	2	0.9	4	2.3
ระดับการศึกษา		223	100.0	177	100.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	2 (0.5)	1	0.4	1	0.6
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	9 (2.3)	4	1.8	5	2.8
ปริญญาตรี	256 (64.0)	148	66.4	108	61.0
สูงกว่าปริญญาตรี	133 (33.2)	70	31.4	63	35.6
อาชีพ		223	100.0	177	100.0
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	194 (48.5)	107	48.0	87	49.2
พนักงานบริษัทเอกชน	137 (34.3)	83	37.2	54	30.5
ธุรกิจส่วนตัว	41 (10.2)	17	7.6	24	13.5
อื่นๆ	28 (7.0)	16	7.2	12	6.8
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		223	100.0	177	100.0
น้อยกว่า 15,000 บาท	35 (8.7)	17	7.6	18	1.2
15,001 – 40,000 บาท	279 (69.8)	171	76.7	108	61.0
40,001 – 65,000 บาท	59 (14.7)	22	9.9	37	20.9
มากกว่า 65,000 บาท	27 (6.8)	13	5.8	14	7.9
ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ยต่อวัน		223	100.0	177	100.0
น้อยกว่า 30 บาท	49 (12.2)	18	8.1	31	17.5
31 – 60 บาท	87 (21.7)	55	24.7	32	18.1
61 – 90 บาท	99 (24.8)	51	22.8	48	27.1
มากกว่า 90 บาท	165 (41.3)	99	44.4	66	37.3
ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน		223	100.0	177	100.0
น้อยกว่า 5 กิโลเมตร	67 (16.7)	26	11.7	41	23.2
5.1 – 10 กิโลเมตร	104 (26.0)	71	31.8	33	18.6
10.1 – 15 กิโลเมตร	94 (23.5)	45	20.2	49	27.7
มากกว่า 15 กิโลเมตร	135 (33.8)	81	36.3	54	30.5
ระยะเวลาเดินทางจากที่พักถึงที่ทำงาน		223	100.0	177	100.0
น้อยกว่า 15 นาที	46 (11.5)	22	9.8	24	13.5
16 – 30 นาที	92 (23.0)	53	23.8	39	22.0
31 – 45 นาที	106 (26.5)	59	26.5	47	26.6
มากกว่า 45 นาที	156 (39.0)	89	39.9	67	37.9

หมายเหตุ: เป็นการวิเคราะห์การใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสในสถานการณ์ปกติ มิใช่การใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส ในช่วงสถานการณ์ที่การระบาดของโควิด-19

ที่มา: จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็นเพศชาย ร้อยละ 39.5 และเพศหญิง ร้อยละ 60.5 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 20 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 74.5 และมีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ที่ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 33.2 ประกอบอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 48.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,000 – 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 69.8 มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ยต่อวันมากกว่า 90 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.3 มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงานมากกว่า 15 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 33.8 และมีระยะเวลาเดินทางจากที่พักถึงที่ทำงานมากกว่า 45 นาที คิดเป็นร้อยละ 39.0

ตารางที่ 3 ลักษณะด้านพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 400)

พฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส	รวม (ร้อยละ)	การใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส			
		ใช้บริการ (n=223)		ไม่ใช้บริการ (n=117)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์การเดินทาง		223	100.0	177	100.0
ทำงาน	192 (48.0)	152	68.2	40	22.6
ธุระส่วนตัว	62 (15.5)	24	10.8	38	21.5
เที่ยว/ช้อปปิ้ง	141 (35.2)	45	20.2	96	54.2
อื่น ๆ	5 (1.3)	2	0.8	3	1.7
ระยะทางจากที่พักถึงสถานีรถไฟฟ้า		223	100.0	177	100.0
น้อยกว่า 5 กิโลเมตร	164 (41.0)	110	49.3	54	30.5
6 – 10 กิโลเมตร	109 (27.3)	61	27.4	48	27.1
11 – 15 กิโลเมตร	60 (15.0)	22	9.8	38	21.5
มากกว่า 15 กิโลเมตร	67 (16.7)	30	13.5	37	20.9
วิธีเดินทางจากที่พักมาสถานีรถไฟฟ้า		223	100.0	177	100.0
มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	149 (37.3)	87	39.0	62	35.0
รถยนต์ส่วนตัว	102 (25.5)	45	20.2	57	32.2
เดิน	70 (17.5)	45	20.2	25	14.1
อื่น ๆ	79 (19.7)	46	20.6	33	18.7
ช่วงเวลาที่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส		223	100.0	177	100.0
ช่วงเวลาเร่งด่วน (05.00 – 09.00 น. และ 16.01 – 19.00 น.)	224 (56.0)	164	73.6	60	33.9
ช่วงเวลากลางวัน (09.01 – 16.00 น.)	147 (36.8)	52	23.3	95	53.7
ช่วงเวลากลางคืน (19.01 – 24.00 น.)	29 (7.2)	7	3.1	22	12.4
ประเภทบัตรโดยสารรถไฟฟ้าบีทีเอส		223	100.0	177	100.0
บัตรโดยสารเที่ยวเดียว	169 (42.2)	65	29.2	104	58.8
บัตรโดยสารประเภทหนึ่งวัน	22 (5.5)	9	4.0	13	7.3
บัตรแรบบิท	209 (52.3)	149	66.8	60	33.9

ที่มา : จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเพื่อทำงานร้อยละ 48.0 รองลงมาเดินทางเพื่อเที่ยว/ช้อปปิ้ง ร้อยละ 35.2 ส่วนใหญ่มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้าน้อยกว่า 5 กิโลเมตร ร้อยละ 41.0 เดินทางจากที่พักมาสถานีรถไฟฟ้าวัยมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ร้อยละ 37.3 รถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 25.5 ส่วนใหญ่ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสช่วงเวลาเร่งด่วน ร้อยละ 56.0 รองลงมาคือ ช่วงเวลากลางวัน ร้อยละ 36.8 และใช้บัตรโดยสารประเภทบัตรแรบบิทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.3

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	3.76	0.698	มาก
รถไฟฟ้ามีความตรงต่อเวลา	3.97	0.963	มาก
ความถี่ในการเดินรถไฟฟ้า	3.84	0.850	มาก
รถไฟฟ้ามีความปลอดภัย	4.05	0.788	มาก
รถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง	3.30	1.045	ปานกลาง
จำนวนขบวนรถไฟฟ้าเหมาะสมกับผู้ใช้บริการ	3.48	0.965	มาก
ความเร็วในการเดินรถไฟฟ้า	4.05	0.893	มาก
รถไฟฟ้ามีเส้นทางให้บริการครอบคลุมพื้นที่	3.58	1.047	มาก
รถไฟฟ้ามีการขยายเส้นทางเพื่อให้บริการอย่างต่อเนื่อง	3.83	0.909	มาก
ด้านราคา (Price)	3.13	1.074	ปานกลาง
ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของรถไฟฟ้า	2.97	1.165	ปานกลาง
ราคาเหมาะสมกับระยะทาง	2.88	1.158	ปานกลาง
ราคาเหมาะสมกับความสะดวกสบายในการเดินทาง	3.22	1.140	ปานกลาง
ราคาเหมาะสมกับความเร็วในการเดินทาง	3.47	1.182	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.38	0.798	ปานกลาง
ความสะดวกสบายในการซื้อตั๋วโดยสาร	3.59	0.948	มาก
ช่องทางการจำหน่ายตั๋วโดยสารมีความหลากหลาย	3.55	0.974	มาก
จำนวนเครื่องจำหน่ายตั๋วมีเพียงพอกับผู้ใช้บริการ	3.43	0.979	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.38	0.798	ปานกลาง
มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ	3.46	0.828	มาก
สิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้บัตรแรบบิทมีความเหมาะสม	3.37	0.913	ปานกลาง
ร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นมีความเหมาะสม	3.33	0.901	ปานกลาง
ภาพรวมปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps)	3.51	0.682	มาก

ที่มา : จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) มีค่าเฉลี่ย 3.51 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีค่าเฉลี่ย 3.76 สามารถแปลผลจากค่าเฉลี่ยได้อยู่ในระดับมากด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) มีค่าเฉลี่ย 3.13 3.38 และ 3.38 ตามลำดับ สามารถแปลผลจากค่าเฉลี่ยได้อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาเชิงอนุमान เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (logistic regression) ดังรายละเอียดตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส

	ตัวแปร	Model				
		B	S.E.	Wald	P-value	Exp(B)
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	Ref.	-	-	-	-
	20 - 40 ปี	-2.426	1.079	5.053	0.025**	0.088
	41 - 60 ปี	-3.748	1.436	6.809	0.009***	0.024
	61 ปีขึ้นไป	-1.645	1.741	0.892	0.345	0.193
ระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน	มากกว่า 45 นาที	Ref.	-	-	-	-
	น้อยกว่า 15 นาที	1.286	0.991	1.683	0.195	3.617
	16 - 30 นาที	0.718	0.835	0.740	0.390	2.051
	31 - 45 นาที	2.102	0.709	8.781	0.003***	8.181
ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส	น้อยกว่า 5 กิโลเมตร	Ref.	-	-	-	-
	6 -10 กิโลเมตร	0.343	0.697	0.243	0.622	1.410
	11 -15 กิโลเมตร	-0.443	1.102	0.161	0.688	0.642
	มากกว่า 15 กิโลเมตร	2.077	0.752	7.617	0.006***	7.977
ประเภทบัตรโดยสาร	บัตรโดยสารเที่ยวเดียว	Ref.	-	-	-	-
	บัตรโดยสารประเภทหนึ่งวัน	-1.224	1.432	0.730	0.393	0.294
	บัตรแรบบิท	-1.302	0.614	4.496	0.034**	0.272
ด้านผลิตภัณฑ์	ความตรงต่อเวลา	0.078	0.432	0.033	0.856	1.082
	ความถี่ในการเดินรถไฟฟ้า	0.845	0.496	2.906	0.088*	2.328
	รถไฟฟ้ามีความปลอดภัย	-1.219	0.442	7.613	0.006***	0.296
	รถไฟฟ้าไม่มีปัญหาขัดข้อง	0.394	0.385	1.045	0.307	1.482
	จำนวนขบวนรถไฟฟ้า	-0.196	0.407	0.233	0.629	0.822
	ความเร็วในการเดินรถไฟฟ้า	0.643	0.473	1.846	0.174	1.902
	เส้นทางครอบคลุมพื้นที่	0.463	0.424	1.196	0.274	1.589
ด้านราคา	การขยายเส้นทางให้บริการ	-0.791	0.472	2.804	0.094	0.454
	เหมาะสมกับระยะทาง	0.071	0.415	0.029	0.864	1.074
	เหมาะสมกับความเร็ว	-0.895	0.392	5.212	0.022**	0.409
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	ความสะดวกในการซื้อตั๋ว	-2.103	0.636	10.948	0.001***	0.122
	ช่องทางจำหน่ายตั๋วที่หลากหลาย	1.609	0.564	8.135	0.004***	5.000
ด้านการส่งเสริมการตลาด	การโฆษณาประชาสัมพันธ์	0.990	0.437	5.124	0.024**	2.690
	ร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น	-0.904	0.398	5.157	0.023**	0.405
ค่าคงที่ (Constant)		1.524	1.936	0.620	0.431	4.591
Method: Logit model						
Pseudo R2		0.428				
Log likelihood		121.046				
Hosmer-Lemeshow goodness of fit		p-value = 0.950				

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ที่มา: จากการประมวลผลโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 5 พบว่า แบบจำลอง Logit model มีค่าสถิติ Pseudo R2 เท่ากับ 0.428 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดที่นำเข้าแบบจำลองสามารถอธิบายการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานครได้ร้อยละ 42.8 และพบว่า ค่าสถิติ Hosmer - Lemeshow goodness of fit มี p-value = 0.950 ซึ่งมากกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบที่ระดับ 0.05 ดังนั้นสรุปได้ว่าแบบจำลองมีความเหมาะสม

6. อภิปรายผล

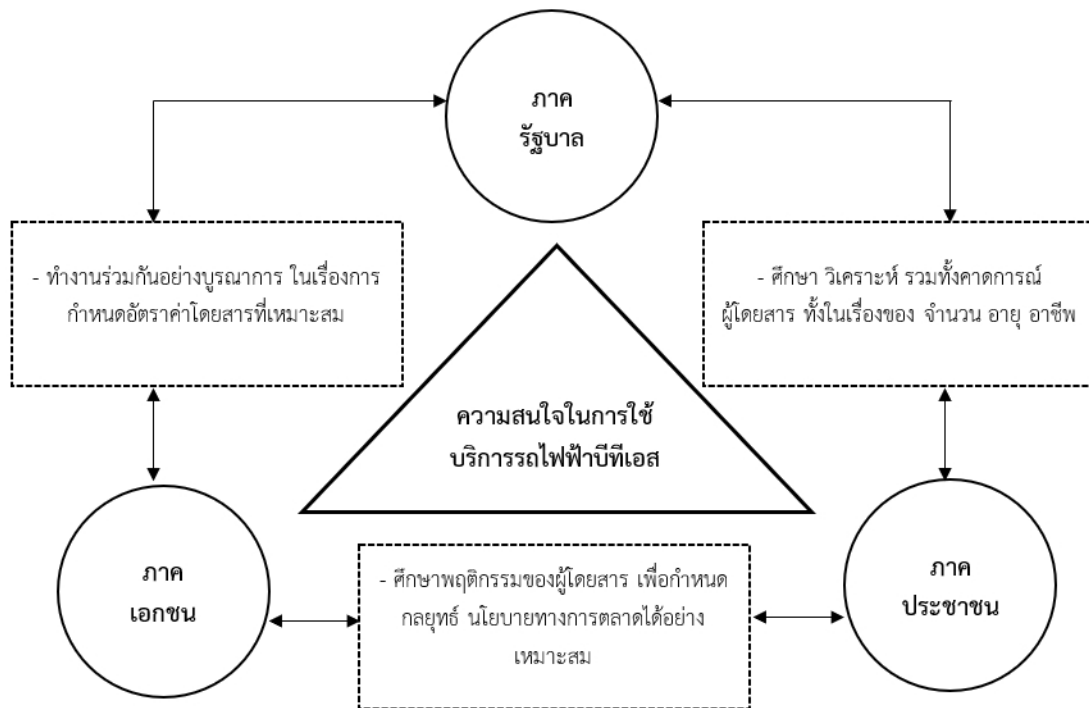
1. ด้านลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานคร ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ อายุ 41 - 60 ปี และระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน 31 - 45 นาที ขณะที่ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานคร ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ 20 - 40 ปี เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 20 - 40 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 41 - 60 ปี มีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้ามหานครมากกว่าใช้รถไฟฟ้ามหานคร อยู่ 0.088 และ 0.024 เท่าตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 20 - 40 ปี และอายุ 41 - 60 ปี อาจมีระดับรายได้ที่มากขึ้นจึงสามารถเลือกการเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ เช่น รถยนต์ส่วนบุคคล เป็นต้น ด้านระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงานมากกว่า 45 นาที เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน 31 - 45 นาที มีโอกาสตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานครมากกว่าไม่ใช้รถไฟฟ้ามหานครอยู่ 8.181 เท่า อาจเป็นเพราะระยะเวลาดังกล่าว เหมาะสมกับความสะดวกสบายในการเดินทางด้วยรถไฟฟ้ามหานคร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Lahouel, S., Yahiaoui, N., and Mekaoussi, S. (2014) ที่พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ อายุ และอาชีพ มีผลกระทบต่อมุมมองและภาพลักษณ์ของการให้บริการรถโดยสารสาธารณะในสายตาของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ

2. พฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานคร ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้ามหานครมากกว่า 15 กิโลเมตร ขณะที่ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานคร ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ บัตรแรบบิท เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้ามหานครน้อยกว่า 5 กิโลเมตร เป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้ามหานครมากกว่า 15 กิโลเมตร มีโอกาสตัดสินใจใช้รถไฟฟ้ามหานครมากกว่าไม่ใช้รถไฟฟ้ามหานครอยู่ 7.977 เท่า ด้านประเภทบัตรโดยสารรถไฟฟ้ามหานคร เมื่อกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้บัตรโดยสารเที่ยวเดียวเป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้บัตรแรบบิทมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้ามหานครมากกว่าใช้รถไฟฟ้ามหานครอยู่ 0.272 เท่า อาจเป็นเพราะสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้บัตรแรบบิทไม่ดึงดูดให้กลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการใช้บริการเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยูวดี วรสิทธิ์ (2559) ซึ่งพบว่า พฤติกรรมการใช้บริการมีผลต่อทัศนคติและการใช้บริการรถไฟฟ้ามหานครเรลลิงก์ของผู้ใช้บริการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dewi A.U. (2010) ซึ่งพบว่า ระยะทางในการเดินทางมีความสัมพันธ์เชิงบวกในการใช้ระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ด้านส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ รถไฟฟ้ามีความปลอดภัย ความสะดวกในการซื้อตั๋ว และช่องทางจำหน่ายตั๋วที่หลากหลาย ขณะที่ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ราคาเหมาะสมกับความรวดเร็ว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น ขณะที่ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ได้แก่ ความถี่ในการเดินรถไฟฟ้า ด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องความถี่ในการเดินรถไฟฟ้า ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 2.328 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างคำนึงถึงความรวดเร็วในการเดินทางและระยะเวลาในการรอขบวนรถ และเรื่องของรถไฟฟ้ามีความปลอดภัย ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 0.296 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของรถไฟฟ้าเป็นอย่างแรก แต่คำนึงถึงเรื่องของความรวดเร็วและความตรงต่อเวลาในการเดินทางเป็นหลัก ด้านราคาในเรื่องของราคาเหมาะสมกับความรวดเร็วในการเดินทาง ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 0.409 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในเรื่องของความสะดวกสบายและความปลอดภัยของรถไฟฟ้าเมื่อเทียบกับราคาที่ต้องจ่าย ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในเรื่องความสะดวกในการซื้อตั๋วโดยสาร ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 0.122 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และเรื่องของช่องทางการจำหน่ายตั๋วโดยสารที่หลากหลาย ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 5.000 เท่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาจต้องการช่องทางการจำหน่ายตั๋วโดยสารที่หลากหลายเพื่อความสะดวกสบายในการเข้าถึงการใช้บริการและลดความแออัดของการซื้อตั๋วโดยสารในช่วงเวลาเร่งด่วน ด้านการส่งเสริมการตลาดในเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 2.690 เท่า อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมองว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทำให้ผู้ใช้บริการทราบข่าวสารหรือกิจกรรมของบริษัทได้สะดวกรวดเร็ว และเรื่องของร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่นทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตัดสินใจไม่ใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสมากกว่าใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอยู่ 0.405 เท่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาจไม่ได้คำนึงถึงโปรโมชั่นของร้านค้าที่ร่วมรายการกับทางบริษัท แต่คำนึงถึงคุณภาพโดยรวมของรถไฟฟ้าบีทีเอสเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธร อินจีน (2561) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิริศรา เจริญศรี (2560) ซึ่งพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. องค์กรความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 2 การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส

จากแผนภาพที่ 2 การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส ต้องอาศัยบทบาทของ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งภาครัฐบาลควรมีการศึกษา วิเคราะห์ รวมทั้งคาดการณ์ผู้โดยสาร ทั้งในเรื่องของจำนวน อายุ และอาชีพของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ทราบข้อมูลของผู้ใช้บริการในเบื้องต้น โดยนำข้อมูลดังกล่าวประกอบการพิจารณาในเรื่องการกำหนดอัตราค่าโดยสารร่วมกับภาคเอกชนอย่างบูรณาการ สำหรับภาคเอกชนและภาคประชาชนควรมีการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับกลยุทธ์ นโยบายทางการตลาดได้อย่างสอดคล้องต่อผู้บริการอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าต่อประชาชนในการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสต่อไป

8. สรุป

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน ซึ่งรถไฟฟ้าบีทีเอสมีนโยบายหลักในการให้บริการขนส่งสาธารณะทางรางที่ปลอดภัย รวดเร็วและตรงต่อเวลา จึงถือเป็นทางเลือกในการเดินทางที่น่าสนใจสำหรับกลุ่มคนวัยทำงานที่มีความจำเป็นเร่งรีบในการเดินทาง เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความอ่อนไหวต่อเวลาค่อนข้างสูงจากกิจกรรมและความจำเป็น ซึ่งงานวิจัยเชิงวิชาการยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสของกลุ่มคนวัยทำงานโดย

เฉพาะ รวมทั้งรถไฟฟ้าบีทีเอสมีการเปิดให้บริการสายใหม่ๆ เพิ่มเติม โดยปัจจุบันมีเส้นทางรถไฟฟ้าที่อยู่ระหว่างก่อสร้างรวมทั้งสิ้น 64.9 กิโลเมตร (ข้อมูล ณ เม.ย. 2564 โดย บมจ. บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ จำกัด) ทั้งนี้ รถไฟฟ้าบีทีเอสควรกำหนดแผนการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการเพื่อให้มีคนสนใจใช้บริการมากขึ้นในอนาคต

ผลการศึกษาจากแบบจำลองพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอสสายสุขุมวิทของกลุ่มคนวัยทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ คือ อายุ และระยะเวลาเดินทางจากที่พักอาศัยถึงที่ทำงาน 2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส คือ ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส และประเภทของบัตรโดยสาร และ 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) คือ ด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องของความเร็วในการเดินทางและรถไฟฟ้ามีความปลอดภัย ด้านราคาเรื่องความเหมาะสมกับความเร็ว ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเรื่องความสะดวกในการซื้อตั๋วและช่องทางจำหน่ายตั๋วที่หลากหลาย และด้านการส่งเสริมการตลาดเรื่องโปรโมชั่นประชาสัมพันธ์และร้านค้าที่ร่วมโปรโมชั่น

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการศึกษาในปัจจัยด้านพฤติกรรม พบว่า ประเภทของบัตรโดยสารมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีโปรโมชั่นร่วมกับบัตรโดยสารในแต่ละประเภท รวมถึงลดการขัดข้องของอุปกรณ์จำหน่ายตั๋วและการใช้บัตรเพื่อให้มีคนสนใจใช้บริการเพิ่มมากขึ้น

2) จากผลการศึกษาในด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1) ด้านผลิตภัณฑ์(Product)ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในเรื่องความเร็วในการเดินทางและความตรงต่อเวลา ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของรถไฟฟ้าบีทีเอส เนื่องจากผู้โดยสารส่วนใหญ่ใช้บริการในช่วงเวลาเร่งด่วน หากมีการรักษาความเร็วและความตรงต่อเวลาได้อย่างสม่ำเสมอ จะสามารถกระตุ้นความถี่ของผู้ที่ใช้บริการเดิมและดึงดูดผู้ที่ไม่ใช้บริการให้มีความสนใจใช้บริการมากขึ้น

2.2) ด้านราคา(Price)ควรออกโปรโมชั่นหรือกลยุทธ์ในการตั้งราคาที่หลากหลายเพื่อดึงดูดผู้โดยสาร เนื่องจากรถไฟฟ้าบีทีเอสมีอัตราค่าบริการที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับขนส่งสาธารณะประเภทอื่น

2.3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(Place)ควรเพิ่มช่องทางการจำหน่ายตั๋วโดยสารให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยลดขั้นตอนในการแลกเหรียญเพื่อนำไปหยอดที่เครื่องจำหน่ายตั๋วอัตโนมัติ อาจเพิ่มการสแกนจ่ายผ่าน QR Code แทนการหยอดเหรียญสำหรับการซื้อตั๋วโดยสารผ่านเครื่องจำหน่ายตั๋วอัตโนมัติ

3) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ผู้ประกอบการควรเพิ่มช่องทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของบริษัทให้หลากหลายและทันสมัย เนื่องจากในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตมีความสำคัญและมีแอปพลิเคชันใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย หากสามารถทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ได้ครบทุกช่องทางจะสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อโปรโมทกิจกรรมต่างๆ ของบริษัทได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 77 ราย จาก 400 ราย หรือร้อยละ 19.25 มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้บริการของรถไฟฟ้าบีทีเอสในเรื่องของราคาค่าโดยสารที่สูงเกินไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม เป็นต้น หรือทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องความเต็มใจจ่ายในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และประเด็นด้านการกำกับดูแลอัตราค่าโดยสารและเพดานราคาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการนำเสนอกลยุทธ์หรือนโยบายต่างๆ ของการกำหนดอัตราค่าโดยสารที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าต่อประชาชนในการเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสต่อไป

10. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร.
- ชูชัย สมितिไกร. (2557). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บริษัท บีทีเอส กรุ๊ป โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน). (2564). รายงานประจำปี 2563/64 (แบบ 56-1 ONE REPORT). กรุงเทพมหานคร.
- บริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). (2564). รายงานประจำปี 2563-2564. กรุงเทพมหานคร.
- ยุวดี วรสิทธิ์. (2559). ปัจจัยด้านคุณภาพบริการ และพฤติกรรมการใช้บริการรถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ที่มีผลต่อทัศนคติของผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร 13(1): 25-42.
- วิศรดา เจริญศรี. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส. ปริญญาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริธร อินจัน. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารปรัชญาปริทรรศน์ 23(2): 10-18.
- โสภิตา รัตนสมโชค. (2558). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าเฉลิมพระเกียรติ (บีทีเอส) ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Bangkok Mass Transit System Public Company Linmited. (2021). Annual Report 2020-2021. Bangkok.
- BTS Group Holdings Public Company Limited. (2021). Annual Report 2020/21 (56-1 ONE REPORT). Bangkok.
- Charoensri W.. (2017). Factors Affecting Commuters Decision Making of Using the Bangkok Sky Train. Independent Research Faculty of Economic, Thammasat University.
- Cochran, W. G. (1977). Stratified random sampling, Sampling techniques (3rd ed., pp. 89-96). John Wiley & Sons, Inc.

- Dewi, A. U. (2010). Research on Factors Affecting Travel Behavior on Choice of Transportation Means for Working Activity a Case Study in Yogyakarta City, Indonesia. Service Science Master Economic Scienced, Communication and IT, Karlstads university.
- Injeen S.. (2018). Factors Affecting Decisions Making to use Public Transport in Bangkok. Journal of Philosophical Visio. 23(2), 10-18.
- Kotler, P. (2000). Marketing management. New Jersey: Prentice Hall.
- Lahouel, S., Yahiaoui, N., and Mekaoussi, S. (2014). The Impact of Service Marketing Mix to Improve Perceived Image of Users of Public Urban Transportation Buses. Case Study: Collective Urban Transport Company (ETUM) in M'Silla City Algeria. British Journal of Marketing Studies. 2(5), 55-66.
- Mass Rapid Transit Authority of Thailand. (2021). Annual Report 2021. Bangkok.
- Nunnally, J. C. (1978). Statistics: an introductory analysis. (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Rattanasomchok S.. (2015). Influences on Customer Satisfaction with the Bangkok Sky Train in Thailand. Independent Research Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University.
- Schiffman & Kanuk. (2007). Perilaku konsumen. Edisi kedua. Jakarta: Pt.Indeks gramedia.
- Smithikrai C.. (2014). Consumer Behavior . Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Worasit Y.. (2016). Factor of Service Quality and Passenger Behavior Effecting to Attitudes of Consumers in Bangkok Metropolitan. MUT Journal of Business Administration. 13(1), 25-42.

การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทย
ถิ่นภาคอีสาน :กรณีที่พบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด
An Analytical study on content and values of Milindapañhā in Northeastern
Thai Dialect Versions: The Case of Wat Banpafha (Potharam) in Roi Et

พระมหาวิระนิต ณะโชติ

Phramaha Wiranit Thanachot

ชานปวีรัช ทัตแก้ว

Chanwit Tudkeaw

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Email: Abhidhamma111@gmail.com

(Received: April 20, 2022/ Revised: June 26, 2022/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน กรณีที่พบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิธีการสังเกตเอกสารจากเนื้อหา วิธีการนำเสนอ ลักษณะการประพันธ์ การใช้ภาษา สำนวนโวหาร และคุณค่าของมิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานนี้มีโครงสร้าง 4 ส่วนคือ 1) ปณามกถา ถ้อยคำแสดงความนอบน้อม 2) อารัมภกถา ถ้อยคำเริ่มต้นกล่าวความเป็นมาของคัมภีร์ 3) ลำดับเรื่อง การนำเสนอปัญหาในมิลินทปัญหาและเรื่องราวของพระยามิลินท์และพระนาคเสน 4) คาถาสรูป การนำคาถาในมิลินทปัญหามาสรูปไว้ ซึ่งผู้แต่งคัมภีร์ได้นำเสนอปัญหาเพียง 38 ปัญหา ที่มาในคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลี 33 ปัญหา และผู้แต่งได้อธิบายเพิ่มเติมทั้งยกนิทานอุทาหรณ์และสำนวนโวหารท้องถิ่นเข้ามาในคัมภีร์ ลักษณะการประพันธ์เป็นแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน สื่อความหมายได้ชัดเจน และมีคุณค่าด้านศาสนา ด้านวรรณกรรม ด้านคุณค่าต่อชีวิตและสังคม

คำสำคัญ: มิลินทปัญหา; ภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน; จังหวัดร้อยเอ็ด; วัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม)

Abstract

The objective of this article is to analyze the content and value of the Milindapañhā Northeastern Thai Dialect Versions. The case that found in Wat Ban Pa Fa (Photharam), Roi Et Province. Documents can be observed in terms of content, presentation, writing style, language use, rhetoric, and values of the Thai version of Milindapañhā Northeastern Thai Dialect Versions. The results showed that the Thai version of the Milindapañhā Northeastern Thai Dialect Versions is structured into 4 parts: 1) Panamakatha, words expressing humility, 2) Aramphakatha,

beginning words telling the history of the scriptures, 3) Story sequence, presenting problems in, and the story of King Milinda and Phra Nāgasena. 4) Summarizing spells, summarizing the spells in Milindapañhā Milinda. In which the author of the Bible presented only 38 problems that come in the 33 problems of the Pali version of the Milindapañhā, and the author further explains both fables, parables, and local idioms in the scriptures. The writing style is prose mixed with poetry. The language used is Pali and translated into Northeastern Thai Dialect Thai, clearly conveys the meaning and has religious, literary, and social values.

Keyword: Milindapañhā; Northeastern Thai Dialect; Roi Et province; Wat Ban Pa Fa (Photharam)

1. บทนำ

ในบรรดาวรรณคดีพุทธศาสนาที่แต่งขึ้นหลังพุทธกาล นอกจากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และโยชนาแล้ว ยังมีวรรณคดีพุทธศาสนาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมศึกษากันแพร่หลายในหมู่นักศึกษาหลักสูตรทางพุทธศาสนา เรียกว่า ปกรณ์วิเสส เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยม เพราะเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นมาเพื่ออธิบายหลักธรรมในพุทธศาสนาในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามที่ผู้แต่งถนัด โดยไม่มุ่งเน้นอธิบายคัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งโดยเฉพาะเช่นกับอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และโยชนา (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559 : 102-103) ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสทั้ง 3 เรื่องคือ เนตติปกรณ์ เปฏโกปเทศ และมิลินทปัญหา คัมภีร์มิลินทปัญหาถือว่าเป็นคัมภีร์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีใช้คัมภีร์ที่รวบรวมพุทธพจน์โดยตรง แต่ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาบางประเทศ เช่น พม่า ก็ยกย่องคัมภีร์มิลินทปัญหาเสมือนเป็นพุทธพจน์ โดยประเทศพม่าได้จัดคัมภีร์นี้เข้าในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่มที่ 11 แม้คัมภีร์อรรถกถาที่มีชื่อเสียงเช่นอรรถกถาของพระพุทธโฆสเถระ ก็ยกย่องคัมภีร์มิลินทปัญหานี้ ประหนึ่งว่าเป็นพุทธพจน์ ดังอรรถกถาพระสูตรตันตปิฎกและอรรถกถาพระอภิธรรมปิฎกก็ได้อ้างข้อความในมิลินทปัญหาไว้หลายต่อหลายแห่งอีกด้วย (กลุ่มงานคัมภีร์พุทธศาสนา กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560 : บทนำ) มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ปกรณ์วิเสสที่มีผู้สนใจศึกษาเป็นจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะมีเนื้อหาที่มุ่งสอนหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการดำเนินเรื่องผ่านบทสนทนาของพระเจ้ามิลินท์ผู้ถาม และพระนาคเสนเถระผู้ตอบ ทำให้เนื้อหาในคัมภีร์เป็นสิ่งที่น่าติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างไรก็ตามแม้ว่าตัวคัมภีร์มิลินทปัญหาค้นพบฉบับภาษาบาลี ซึ่งเป็นที่แพร่หลายผ่านการแปลออกไปเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลกหลายภาษาแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทยในอดีตมีการย่อและดัดแปลงเนื้อหาของมิลินทปัญหาค้นพบฉบับภาษาบาลี ให้มีเนื้อเรื่องที่กระชับทั้งยังเพิ่มเติมคติความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติในท้องถิ่นเข้าไปในเนื้อหาของคัมภีร์ดังกล่าวด้วย โดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน อักษรธรรมอีสาน ปรากฏในชื่อว่า “มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน” หรือ “มิลินทปัญหาปกรณ์” (มิลินท์, 2349) ปัจจุบันคัมภีร์มิลินทปัญหาค้นพบภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน หรือ มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานอยู่ในรูปแบบคัมภีร์ใบลาน และยังไม่มีผู้ปริวรรตคัมภีร์นี้จากอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทย โดยคัมภีร์มิลินทปัญหาค้นพบภาษาไทยถิ่นภาคอีสานนี้พบที่วัดบ้านป่าผา (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในท้องถิ่น ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2290 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2473 โดยวัดแห่งนี้ในอดีตเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของท้องถิ่นแห่งหนึ่ง พบเอกสารคัมภีร์ใบลาน 139 มัด ส่วนใหญ่เป็นตำราภาษาบาลีและนิทานในพุทธศาสนา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 สํารวจและศึกษาคัมภีร์ใบลานมิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน
- 2.2 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์ใบลานมิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน :กรณีทีพบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด” มีวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

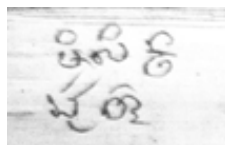
1. ค้นคว้ารวบรวมต้นฉบับตัวเขียนมิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน จารด้วยอักษรธรรมอีสาน ที่มีในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามฐานข้อมูลทีสำรวจโดยโครงการอนุรักษ์ใบลานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คัดเลือกเฉพาะต้นฉบับทีมีความสมบูรณ์มาปริวรรตเป็นอักษรไทย
2. ตรวจสอบชำระต้นฉบับตัวเขียนมิลินทปัญหา
3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้าง รูปแบบ เนื้อหา วิวัฒนาการของคัมภีร์ สำนวนภาษาและอักษรวิธี

4. ผลการวิจัย

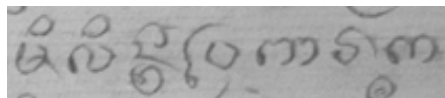
1. ประวัติความเป็นมา

1.1 ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ใบลาน

คัมภีร์ใบลานเรื่องมิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน มีชื่อทีปรากฏในใบลานฉบับเดียวกันนี้ จำนวน 4 ชื่อ คือ มิลินท, มิลินทปรกการณ (ปรกณ-น. คัมภีร์, ตำรา, หนังสือ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 646), มุลินทปณห์ ปรกณ และนี้ไสมีลินทปณหา ดังภาพ 1, 2, 3, 4

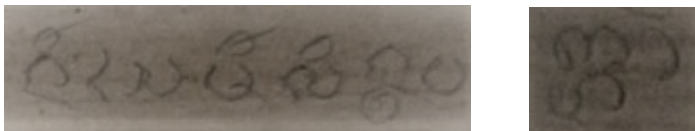
ภาพ 1 อักษรภาพชื่อคัมภีร์ มิลินท (มิลินท์, 2349)

ภาพ 2 อักษรภาพชื่อคัมภีร์ มิลินทปรกการณ (มิลินท์, 2349)

ภาพ 3 อักษรภาพชื่อคัมภีร์ มุลินทปณห์ ปรกณ (มิลินท์, 2349)

ภาพ 4 อักษรภาพชื่อคัมภีร์ นี้เสมีลินทปัญหา

ชื่อทั้งหมดล้วนหมายถึงคัมภีร์ฉบับเดียวกัน เพื่อความสะดวกต่อบทความนี้จึงเลือกใช้ชื่อว่า มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานไปตลอด

มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา จารด้วยอักษรธรรมอีสาน ภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน (จังหวัดร้อยเอ็ด) (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2555: 2) ซึ่งโครงการอนุรักษ์โบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สืบค้นที่วัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) หมู่ที่ 8 ตำบลป่าฝาง อำเภोजังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อพุทธศักราช 2552 (โครงการอนุรักษ์โบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2552: ออนไลน์) ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) มีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ลักษณะคัมภีร์โบราณเรื่อง มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ฉบับวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม)

เรื่อง	หมวด	อักษร	ภาษา	จำนวน ผูก	ลักษณะ เอกสาร	ลักษณะ ชุด	สภาพ เอกสาร	หมายเหตุ
มิลินท ปัญหา	นิยาย ธรรม	ธรรม อีสาน	ไทยอีสาน	6	โบราณ ยาว	ครบชุด	ดี	ฉบับล่อง รัก

คัมภีร์โบราณเรื่อง มิลินทปัญหา อักษรธรรมอีสาน ภาษาไทยอีสาน (จังหวัดร้อยเอ็ด) และภาษาบาลี จำนวน 6 ผูก จำนวนหน้าลาน 162 หน้าลาน หน้าลานละ 4 บรรทัด อายุโบราณกล่าวไว้ในข้อความตอนท้ายเรื่องว่า “จุลศักราช ๑๖๘ ตัว ปีรายยี่ ว่าปีขาน เดือน 9 แรม 13 ค่ำ วัน 4 ยามกองงาย เจ้าชาโสภามีปสาทศรัทธา สร้างนิสสัยมิลินทปัญหาไว้โชตนาศาสนาต่อเท่า 5,000 วัสสา มหาอรหันตนิพพานปัจจุโย โหตุ” ตรงกับพุทธศักราช 2349 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ครองราชย์พุทธศักราช 2325-2352) และกล่าวว่า เจ้าชาโสภามีปสาทศรัทธาเป็นผู้สร้างคัมภีร์ไว้แก่พระพุทธานุชา (มิลินท, 2349)

1.2 ประวัติความเป็นมาของแหล่งที่พบคัมภีร์

วัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) ตั้งอยู่เลขที่ 172 บ้านป่าฝาง หมู่ที่ 8 ตำบลป่าฝาง อำเภोजังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2290 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.2473 (กรมการศาสนา, 2537: 429)

2. วิเคราะห์ลักษณะเด่นของคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นมาเพื่ออธิบายมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลีบางปัญหา โดยไม่ระบุชื่อผู้แต่งและระยะเวลาที่แต่ง ประกอบด้วยลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง วิธีการนำเสนอ ภาษา และเนื้อหา ดังนี้

2.1 ลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง

มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ปณามกถา (การแสดงความนอบน้อม)

รูปแบบในการนำเสนอในบทปณามกถาของคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน คือ 1) การแสดงความนอบน้อม กล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย 2) การขออานิสงส์คุ้มครอง กล่าวถึงการขอขอความคุ้มครองให้การเขียนผลงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 3) การแสดงปฏินญา กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่ง และ 4) การเชิญชวนให้ศึกษาคัมภีร์ กล่าวถึงประโยชน์ในการศึกษาคัมภีร์ ดังตาราง 2

ตาราง 2 การนำเสนอบทปณามกถาในคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

การนำเสนอบทปณามกถา	ข้อความในคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน
1) การแสดงความนอบน้อม	นโม ตสฺสสตฺถุ นมามิ รตนตตยํ พุทฺธยจ ฐมฺมยจ สงฺฆยจ อนฺตรายํ ปหนฺตวาน อารพฺภิสํว มิลินฺทํ อหํ อํนํว ผู้ช้ นมามิ ก็ไหว้บ้บแก้วทั้ง ๓ คือว่า พระพุทฺธเจ้า แลธัมมํ แลสงฆเจ้าแล้ว (มิลินท์, 2349)
2) การแสดงปฏินญา	เฮจกปรารบเพื่อจกกล่าวยังคัมภีร์ธัมมํ อํนชื้อว่า มิลินทปการณะ อํนระดับประดาเปสสนาปัญหาวิลัชนาทังหลาย อํนอ้อนสุขุมานแลประจิดงาม (มิลินท์, 2349)
3) การขออานิสงส์คุ้มครอง	ช้าก็ก้จัดตัดเสียยังอนตายทังหลาย ด้วยอานุภาพบุญ อํนไหว้แก้วทั้ง ๓ นั้นแล้ว (มิลินท์, 2349)
4) การเชิญชวนให้ศึกษาคัมภีร์	เพื่อเป็นประโยชน์ะ คือว่า หื้ออู้ คอง อํนผิตอํนชอบ หิตาย เพื่อให้เป็นคุณ คือว่า ให้ละเสียยังคองอํนผิต แล้ว ให้ได้ปฏิบัติอํนชอบ สุขาย เพื่อให้เป็นสุขแล คันว่า ปุคละผู้ใดปฏิบัติในคองอํนชอบนั้น ปุคละผู้นั้นยอมได้ เถิงสุข ๓ ประการ คือ สุขในเมืองฟ้า แลนิพพานสุขะ แล (มิลินท์, 2349)

จากตาราง 2 จะเห็นได้ว่าผู้แต่งนำเสนอบทปณามกถาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย แสดงถึงความรอบรู้ในภาษาบาลีและภาษาไทยของผู้แต่งคัมภีร์ โดยมีข้อที่น่าสนใจเพิ่มเติมดังนี้

1) การแสดงความนอบน้อม เป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย อํนเป็นที่เคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นชนบที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ชั้นอรรถกถาลงมา โดยปรากฏในรูปบทร้อยกรองเป็นส่วนมาก ในคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานนี้ ผู้แต่งแสดงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัยเป็นบทร้อยแก้วสั้น ๆ แต่ก็ยังแสดงถึงความนอบน้อมต่อพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์อย่างครบถ้วน

2) การแสดงปฏินญา เป็นการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่ง บอกชื่อคัมภีร์ที่แต่ง และบอกลักษณะของคัมภีร์ที่จะแต่งต่อไปว่าเป็นคัมภีร์ที่ประกอบด้วยคำถามและคำตอบเรื่องราวและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) การขออานิสงส์คุ้มครอง เป็นการขอให้อํนตรายที่จะพึงเกิดขึ้นในระหว่างรจนาคัมภีร์ให้พินาศไป เพื่อให้การรจนาคัมภีร์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4) การเชิญชวนให้ศึกษาคัมภีร์ กล่าวถึงประโยชน์ในการศึกษาคัมภีร์ ที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์จะพึงได้รับ ในคัมภีร์นี้ ท่านแสดงสมบัติ 3 ประการ คือ มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ

ทั้งบทปณามกถานี้ยังเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อพระรัตนตรัยอันเป็นสิ่งเคารพในพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำก่อนจะเริ่มทำงานต่าง ๆ เพื่อความสวัสดิ์ในการทำงาน และเป็นการปลุกศรัทธาของผู้อ่านเพื่อให้เห็นคุณค่าของงาน (สุภาพรรณ ฌ บางช้าง, 2526: 317) อันเป็นขนบการแต่งคัมภีร์ในชั้นหลังพระไตรปิฎก ตั้งแต่ชั้นอรุณกาลลงมา

ส่วนที่ 2 อารัมภกถา (พรรณนาความเริ่มต้น)

ในส่วนอารัมภกถาของคัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ผู้แต่งคัมภีร์ได้แสดงข้อความบางส่วนในมหาปริณิพพานสูตรว่าก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่า ในอนาคตจักมีพระราชานามว่า มิลินท์ เบียดเบียนสมณพราหมณ์ทั้งหลายด้วยวาหะของตน สมณะเป็นอันมากก็จักหนีเข้าไปในป่า พระมหาเถรนามว่าอัสสคุดต์ จักไปอาราธนาเทพบุตรนามว่านาคเสน ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ให้ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์เพื่อจักทำลายวาหะของพระยามิลินท์

ผู้แต่งแสดงว่า มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานเกิดขึ้นด้วยอำนาจคำถามของพระยามิลินท์ และพระนาคเสนเถระเป็นผู้ตอบคำถาม โดยมีบุพพโยค ว่าด้วยเรื่องบุรพกรรมของพระยามิลินท์และพระนาคเสน ตั้งแต่สมัยพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทั้งสองได้เกิดมา พระยามิลินท์เกิดเป็นสามเณร พระนาคเสนเกิดเป็นพระเถระ วันหนึ่งพระเถระได้กวาดหยากเยื่อที่ลานพระเจดีย์เสร็จแล้วจึงเรียกสามเณรให้นำหยากเยื่อไปทิ้ง แต่เรียก 2-3 ที่ สามเณรก็ไม่ทำตาม ท่านจึงใช้ด้ามไม้กวาดตีสามเณร ด้วยความกลัวสามเณรจึงทำตามพระเถระสั่งทั้งร้องไห้ เมื่อทิ้งหยากเยื่อเสร็จเรียบร้อย จึงลงไปอาบน้ำชำระตัวที่ฝั่งแม่น้ำคงคา และได้เห็นคลื่นน้ำพัดมากระทบฝั่งจึงอธิษฐานขอให้ตนมีปัญญาดุจคลื่นในแม่น้ำคงคา อย่าให้มีใครตัดทานได้ด้วยบุญที่ทิ้งหยากเยื่อนั้น พระเถระมาพบเข้าจึงอธิษฐานเช่นกันโดยขอให้ตนมีปัญญาสามารถกว่าสามเณร ดุจฝั่งที่กั้นคลื่นในแม่น้ำได้ด้วยบุญที่ใช้ให้สามเณรนำหยากเยื่อไปทิ้ง จนทั้งสองเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารแล้วมาเกิดเป็นพระยามิลินท์และพระนาคเสน โดยในส่วนนี้จะเล่าเรื่องประวัติของพระนาคเสนโดยละเอียด (มิลินท์, 2349)

ส่วนที่ 3 การลำดับเรื่อง

ผู้แต่งได้นำเสนอปัญหาที่พระมิลินท์ได้ตรัสถามพระนาคเสน จำนวน 38 ปัญหา คือ 1. นามปัญหา ปัญหาว่าด้วยการถามเรื่องชื่อ 2. ปฐวีปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องของแผ่นดิน 3. พรหมริทธิปัญหา ปัญหาว่าด้วยฤทธิ์ของพรหม 4. ปฏิสนธิปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องการปฏิสนธิ 5. สมุททปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องน้ำในมหาสมุทร 6. สมุททรสปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องรสแห่งน้ำในมหาสมุทร 7. ภัตตกิจจปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องภัตตกิจ 8. อัคคิปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องไฟ 9. ปัญญาสุขุมปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องปัญญาที่ละเอียดสุขุม 10. ฉัพพนวิมุตติปัญหา ปัญหาว่าด้วยปัญญาที่พ้นจากสี่ 6 ประการ 11. วาโยปัญหา ปัญหาว่าด้วยอุปมาปัญญาประดุจลม 12. พุทธัสสนปัญหา ปัญหาว่าด้วยการพบเห็นพระพุทธเจ้า 13. อนุตตรปัญหา ปัญหาว่าด้วยพระพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐ 14. พุทธัสสตีปัญหา ปัญหาว่าด้วยการให้พระยามิลินท์สำแดงพระพุทธเจ้าให้ปรากฏ 15. เวชชปัญหา ปัญหาว่าด้วยอุปมาพระพุทธเจ้าประดุจหมอยา 16. ปทุมปัญหา ปัญหาว่าด้วยอุปมาพระพุทธเจ้าประดุจดอกบัว 17. โกญจปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องนกเขียน (นกกระเรียน) 18. อัมพปัญหา ปัญหาว่าด้วยอุปมาเรื่องไม้มะม่วง 19. กัสสปปัญหา ปัญหาว่าด้วยอุปมาเรื่องชวานา 20. ปาปกัมมปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องบุคคลกระทำบาป 21. วิตัสสปัญหา ปัญหาว่าด้วยเรื่องการบูชาพระพุทธเจ้ามีผลหรือไม่มีผล 22. เทวทัตตปัญหา ปัญหา

ว่าด้วยเรื่องพระเทวทัตทำลายสงฆ์ 23. คิหิอรหันตปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องคฤหัสถ์ผู้เป็นพระอรหันต์ให้วิภิกษุผู้เป็นปุถุชน 24. เมตตยาปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องเมตตา 25. ยักขปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องยักข์ 26. อุททิสสุปัญญปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องการอุทิศส่วนบุญ 27. อุททิสสปาปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องการอุทิศผลบาป 28. สุปินปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องความฝัน 29. กาลมรณปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องเวลาตาย 30. ปาฏิหาริย์ปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องปาฏิหาริย์ 31. อัมมาภิสสมยปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องการตรัสรู้ธรรม 32. ปชาปติปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องนางมหาปชาปติโคตมี 33. ธุดังคคณปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องคุณของธุดงค์ 34. เทวพุทธานตปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องพระพุทธรูปเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นพร้อมกัน 2 พระองค์ 35. ปุญญกัมมปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องบุคคลกระทำบุญ 36. ทุสสีลปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องบุคคลทุศีล 37. อุจจุกุลปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องบุคคลได้เกิดในตระกูลที่สูงศักดิ์ 38. พุทธวิสัยปัญหา ปัญหาวาดด้วยเรื่องต่าง ๆ (มิลินท์, 2349) รวมทั้งสิ้น 38 ปัญหา จากปัญหาในมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลีจำนวนทั้งหมด 304 ปัญหา (พระมหาจิตติพงษ์ อุตตมปญโญ, 2563: 464) บางมติว่าฉบับภาษาบาลีมีเพียง 275 ปัญหา (กรมศิลปากร, 2535: 570) โดยไม่เรียงลำดับตามคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลี มีการสลับลำดับกันไปมาตลอดทั้งคัมภีร์แต่ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อเนื้อหาของคัมภีร์ เพราะปัญหาแต่ละปัญหาที่นำเสนอล้วนแต่เป็นเอกเทศไม่ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ผู้แต่งยังกล่าวถึงพระยามิลินท์หลังจากสดับคำตอบทั้งหมดจึงได้เสด็จในพระนาคเสนแล้วออกบวชจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในภายหลัง

ส่วนที่ 4 นิคมคาถา (คาถาจบเรื่อง)

ผู้แต่งได้นำนิคมคาถาจากมิลินทปัญหา ฉบับภาษาบาลีมาสรุปและแปลเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานด้วย ทั้งนี้ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ปีที่แต่ง และสถานที่แต่งแต่อย่างใด

2.2 ลักษณะเด่นด้านการนำเสนอ

มิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาโดยผ่านคำถามของพระยามิลินท์ และคำตอบของพระนาคเสน ในคำถามของพระยามิลินท์จะเป็นคำถามที่ปรากฏในมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลี ยกเว้นปัญหา 5 ข้อ คือ สมุททสรปัญหา ข้อที่ 6, ภัตตกิจจปัญหา ข้อที่ 7, ฉัพพนวิมุตติปัญหา ข้อที่ 10, ปุญญกัมมปัญหา ข้อที่ 35 และอุจจุกุลปัญหา ข้อที่ 38 โดยยกอุทาหรณ์มาประกอบและบางข้อจะอธิบายขยายความจากมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลีด้วย ลักษณะเด่นของการนำเสนอเนื้อหาของมิลินทปัญหา ฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานมี 4 วิธี ดังนี้ 1) การตั้งคำถาม-คำตอบ เป็นการนำเสนอเนื้อหาเช่นเดียวกับมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลี 2) การยกอุทาหรณ์มาแสดง ผู้แต่งยกอุทาหรณ์มาแสดง มีทั้งอุทาหรณ์ที่เหมือนกันกับฉบับภาษาบาลี และไม่เหมือนกับฉบับภาษาบาลี 3) การนำเสนอเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกับมิลินทปัญหาฉบับภาษาบาลีเข้ามาอธิบายเพิ่มเติม เป็นการอธิบายขยายความจากฉบับภาษาบาลีเพื่อให้เห็นภาพพจน์ที่ชัดเจนขึ้น 4) การแทรกสุภาษิตท้องถิ่นในมิลินทปัญหา ผู้แต่งมีการแทรกสุภาษิตท้องถิ่นที่เหมาะสมกับเรื่องเข้าไปในคัมภีร์ด้วย

2.3 ลักษณะเด่นด้านภาษา

ภาษาที่ใช้ในมิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน คือภาษาบาลี และภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน (จังหวัดร้อยเอ็ด) ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลไท มีลักษณะเสียงวรรณยุกต์คล้ายกับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย และของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถวิเคราะห์ภาษาในคัมภีร์มิลินทปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานได้ 3 วิธี ดังนี้ 1) การใช้คำซ้อน โดยผู้แต่งนำคำที่มีความหมายทำนองเดียวกันมาซ้อนกันให้เกิดเป็นคำใหม่ เพื่อสื่อให้เห็นภาพพจน์ที่ชัดเจนขึ้น 2) การใช้สำนวนที่มีความคล้องจอง ผู้แต่งใช้คำคล้องจอง โวหารที่เรียบเรียง หรือสุภาษิตที่เป็นที่รู้จักในท้องถิ่นในการแต่งด้วย 3) การใช้คำซ้ำ ผู้แต่งใช้คำซ้ำเพื่อสื่อความหมายที่เจาะจง และทำให้คำมีความหมายที่ชัดเจนขึ้น

4) การใช้คาลงท้าย ผู้แต่งใช้คาลงท้ายประโยคหรือวลีตลอดทั้งเรื่อง เพื่อให้ภาษามีความไพเราะสละสลวยขึ้น

2.4 ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานเป็นการนำปัญหาในมิลินทปัญหาลับภาษาบางข้อมาอธิบายเพิ่มเติมในเนื้อหา มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ละข้อปฏิบัติที่ผิดจากคำสอนในพุทธศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามคำสอนนั้น จึงมีความสำคัญด้านเนื้อหาสาระในการนำคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ศึกษา โดยมีลักษณะเด่นด้านเนื้อหา 4 ประการ คือ 1) มีคำสอนปรากฏในคัมภีร์ เช่น ข้อปฏิบัติของนักบวช 20 ประการ 2) มีความเชื่อปรากฏในคัมภีร์ เช่น ความเชื่อเรื่องจักรวาล 3) มีวัฒนธรรมท้องถิ่นปรากฏในคัมภีร์ เช่น ธรรมเนียมหตสรงเถราภิเชก ซึ่งเป็นธรรมเนียมการยกย่องพระสงฆ์ผู้ทรงสมณคุณในท้องถิ่นภาคอีสาน ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะไม่ปรากฏทั่วไปในท้องถิ่นอื่น 4) มีการแทรกวรรณกรรมอื่นในเนื้อหา เช่น มหาสุปินชาตก วัฏฏังคูลิราชชาตก เป็นต้น

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานเป็นการนำปัญหาในมิลินทปัญหาลับภาษาบางข้อมาอธิบายเพิ่มเติมในเนื้อหา มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ละข้อปฏิบัติที่ผิดจากคำสอนในพุทธศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามคำสอนนั้น จึงมีความสำคัญด้านเนื้อหาสาระในการนำคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ศึกษา โดยมีลักษณะเด่นด้านเนื้อหา 4 ประการ คือ 1) มีคำสอนปรากฏในคัมภีร์ เช่น ข้อปฏิบัติของนักบวช 20 ประการ 2) มีความเชื่อปรากฏในคัมภีร์ เช่น ความเชื่อเรื่องจักรวาล 3) มีการแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานในคัมภีร์ เช่น ธรรมเนียมหตสรงเถราภิเชก 4) มีการแทรกวรรณกรรมอื่นในเนื้อหา เช่น มหาสุปินชาตก วัฏฏังคูลิราชชาตก เป็นต้น

3. วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

จากลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง ลักษณะเด่นด้านกรณำเสนอและลักษณะเด่นด้านเนื้อหาดังกล่าว มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานจึงก่อให้เกิดคุณค่าของคัมภีร์ 3 ด้าน คือ ด้านศาสนา ด้านวรรณกรรม และด้านชีวิตและสังคม ดังต่อไปนี้

3.1 คุณค่าด้านศาสนา

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน มีเค้าโครงจากมิลินทปัญหาลับภาษาบาลีซึ่งมุ่งอธิบายคำสอนในพุทธศาสนาให้เข้าใจได้ด้วยข้ออุปมาเป็นต้น แปรจากคัมภีร์อื่นโดยมาก (กรมศิลปากร, 2535: 16) โดยสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านการสนทนาถามตอบของพระยามิลินท์และพระนาคเสน จึงทำให้สามารถศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาผ่านคัมภีร์มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานนี้ได้

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่น แบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง จารด้วยอักษรธรรมอีสานทั้งหมด โดยส่วนที่เป็นร้อยแก้วจะเป็นภาษาบาลีและภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ส่วนบทร้อยกรอง คือนิคมคาถาสรรูปเรื่องจะเป็นภาษาบาลี จึงมีคุณค่าด้านวรรณกรรมต่อการศึกษาเรื่องอักษรและภาษา

3.2 คุณค่าด้านชีวิตและสังคมของชาวอีสานในอดีต

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานนอกจากจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคำสอนทางพุทธศาสนาแล้ว ยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอีสานในอดีตด้วย เช่น ขั้นตอนการทอผ้าถวายพระพุทธเจ้าของพระนางปชาบดีโคตมี ในปาชาปติปัญหา ที่ 32 เป็นต้น ซึ่งเป็นขั้นตอนทอผ้าของชาวอีสานในอดีต ว่า “นางครนึ่งใจว่าอันแล้วจึงให้คนไปหาเชื้อฝ้ายเทศอันมีของเหลือองงามตั้งค้ำนั้นมาปุกไว้ในอ่างคำเอาฝุ่นใส่ในอ่างคำกับทั้งดินแล้วให้ขุดฝอยคำใส่แกมดินอันใส่ในอ่างคำนั้นแล้วให้ตักน้ำรดให้ซักชาติหนึ่งตั้งนั้น ต้นฝ้ายนั้นจำเริญใหญ่แล้วเป็นดอก

เป็นหน่วยแล้วแต่ก็มีของเหลืองามตั้งค่าแล้วนางพระยาตนชื่อว่าโคตมินั้นให้เก็บเอาของฝ่ายผู้หนึ่งมาแล้วนางเทวีก็เลือกแล้วครีดีดแล้วเซ็นด้วยมือตนสน้อยก่อนแล้วจึงให้คนผู้ช่างเซ็นฝ่ายนั้นมาเซ็นแล้ว สย วิยาก็ นางหากทอดด้วยมือตนสน้อยก่อนแล้วให้ช่างทุกทอให้แน่นอนตั้งค่าแล้ว เทวีจึงเอาผ้าคู่นั้นใส่ในกระอูปค่าแล้วยอตั้งไว้เหนือหัวแห่งตน” (มิลินท์, 2349)

5. องค์กรความรู้ใหม่

มิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่น ที่มีเค้าโครงจากวรรณคดีบาลีคือมิลินท์ปัญหา ด้วยเหตุนี้จึงพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง รูปแบบการแต่ง วรรณกรรมชิ้นนี้เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่แต่งเพื่ออธิบายขยายความวรรณกรรมบาลี แสดงถึงความรู้ในภาษาบาลี เห็นได้จากการแต่งที่นำบทบาลีตั้งแล้วได้แปลและอธิบายความหมายของภาษาบาลีนั้นออกเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานและยกอุทาหรณ์ที่เข้ากับเรื่องนั้นมาแสดงเพิ่มเติม ทั้งยังเป็นการแสดงถึงศักยภาพในการมุ่งมั่นที่จะเผยแผ่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ต่อพุทธศาสนิกชนในยุคนั้น

ประการที่สอง ช่วงเวลาที่แต่ง แม้วรรณกรรมชิ้นนี้จะไม่ปรากฏระยะเวลา สถานที่และชื่อผู้แต่งก็ตาม แต่จากเนื้อหาที่ปรากฏขาดบางเรื่อง เช่น วัฏฏังคุลิตราชชาดก ที่แต่งโดยพระเถระชาวล้านนา เมื่อราว พ.ศ. 2000 - พ.ศ. 2200 (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ 2552: คำนำ) ก็อาจสันนิษฐานได้ว่าผู้แต่งได้แต่งหลังปัญญาสชาดก และได้รับอิทธิพลอิทธิพลการแต่งจากปัญญาสชาดกมาพอสมควร

6. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงมิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ที่พบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. มิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่น ที่แต่งเป็นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน จารด้วยอักษรธรรมอีสาน ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ส่วนคือ 1) ปณามกถา ถ้อยคำแสดงความนอบน้อม 2) อารัมภกถา ถ้อยคำเริ่มต้นกล่าวความเป็นมาของคัมภีร์ 3) ลำดับเรื่อง การนำเสนอปัญหาในมิลินท์ปัญหาและเรื่องราวของพระยามิลินท์และพระนาคเสน 4) คาถาสรรพท้ายเรื่องพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

2. การนำเสนอเนื้อหา ผู้แต่งได้นำปัญหาที่พระยามิลินท์ถามพระนาคเสนมานำเสนอจำนวนทั้งสิ้น 38 ปัญหา แบ่งเป็นปัญหาที่มาจากมิลินท์ปัญหาฉบับภาษาบาลี จำนวน 33 ปัญหา และปัญหาที่เพิ่มเติม จำนวน 5 ปัญหา ทำให้มีลักษณะเด่นในการนำเสนอ 4 วิธี ดังนี้ 1) การตั้งคำถาม-คำตอบ 2) การยกอุทาหรณ์มาแสดง 3) การนำเสนอเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกับมิลินท์ปัญหาฉบับภาษาบาลีเข้ามาอธิบายเพิ่มเติม และ 4) การแทรกสุภาษิตและท้องถิ่นเข้าไปในมิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

จากลักษณะเด่นดังกล่าวมานี้ ก่อให้เกิดคุณค่าของมิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานใน 3 ด้าน คือ ด้านศาสนา ด้านวรรณกรรม และด้านชีวิตและสังคม ทำให้มิลินท์ปัญหาฉบับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่นที่ช่วยจรโลงพุทธศาสนา และแนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี

7. สรุป

มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่น ที่แต่งเป็นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน จารด้วยอักษรธรรมอีสาน ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ส่วนคือ 1) ปณามกถา ถ้อยคำแสดงความนอบน้อม 2) อารัมมกถา ถ้อยคำเริ่มต้นกล่าวความเป็นมาของคัมภีร์ 3) ลำดับเรื่อง การนำเสนอปัญหาในมิลินทปัญหาและเรื่องราวของพระยามิลินท์และพระนาคเสน 4) คาถาสรุปร่ายเรื่องพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

การนำเสนอเนื้อหา ผู้แต่งได้นำปัญหาที่พระยามิลินท์ถามพระนาคเสนมานำเสนอจำนวนทั้งสิ้น 38 ปัญหา แบ่งเป็นปัญหาที่มาในมิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน จำนวน 33 ปัญหา และปัญหาที่เพิ่มเติม จำนวน 5 ปัญหา ทำให้มีลักษณะเด่นในการนำเสนอ 4 วิธี ดังนี้ 1) การตั้งคำถาม-คำตอบ 2) การยกอุทาหรณ์มาแสดง 3) การนำเสนอเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกับมิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานเข้ามาอธิบายเพิ่มเติม และ 4) การแทรกสุภาษิตท้องถิ่นเข้าไปในมิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน

จากลักษณะเด่นดังกล่าวมานี้ ก่อให้เกิดคุณค่าของมิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสานใน 3 ด้าน คือ ด้านศาสนา ด้านวรรณกรรม และด้านชีวิตและสังคม ทำให้มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่นที่ช่วยจรจรโลงพุทธศาสนา และแนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน :กรณีศึกษาในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า มิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ที่พบในวัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเด่นในการนำเสนอที่เป็นรูปแบบเฉพาะตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นในเนื้อหาของคัมภีร์ ทำให้เหมาะสมแก่การนำมาเผยแพร่ในท้องถิ่นแม้ในปัจจุบันด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษามิลินทปัญหาลับภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบด้านเนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์เพื่อประโยชน์แก่วิชาการสืบไป

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 13. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมศิลปากร. (2535). มิลินทปัญหา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2555). ภาษาไทยถิ่นเหนือ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร. เซนปรินต์.
- กลุ่มงานคัมภีร์พุทธศาสน์ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2560). คัมภีร์มิลินทปัญหาลับภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2559). วรรณคดีบาลี. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โครงการอนุรักษ์ใบลานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2552). ข้อมูลคัมภีร์ใบลาน. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563 จาก http://www.bl.msu.ac.th/gps/bl.php?fbclid=IwAR1TvBQWdSlyJqq0HLtSePc2fscXv2c_3qEY3pBlrkkRnRQtgvnNUcEs85w
- มิลินท์. (2349). พบที่วัดบ้านป่าฝาง (โพธาราม) อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด. อักษรธรรมอีสาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- พระมหาดิพนธ์ อดุลมณี. (2563). มิลินทปัญหาปกรณ์แปล เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- _____. (2563). มิลินทปัญหาปกรณ์แปล เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2552). ปัญญาสาตก. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร. อักษรการพิมพ์.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2526). ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Buddhist Scriptures Group, Academic Division, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (2017). The Thai version of Milinda Panha Bible. (1st printing). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Department of Religious Affairs, Ministry of Education. (1994). History of Temples Throughout the Kingdom, Volume 13. (1st Edition). Bangkok. Printing house of Religious Affairs Department.
- Fine Arts Department. (1992). Milinda Panha. (7th edition). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Faculty members, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (2016). Pali Literature. (1st printing). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Milinda. (1806). Found at Wat Ban Pa Fa (Photharam), Changan District, Roi Et Province. North-eastern script.
- Na Bangchang S.. (1983). History of Pali literature in India and Lanka. (1st printing). Bangkok: Chulalongkorn University Printing Press.
- Northeastern Bai Laan Conservation Project. (2009). Information on Palm Leaf Manuscripts . Retrieved April 30, 2020, from http://www.bl.msu.ac.th/gps/bl.php?fbclid=IwAR1TvBQWdSlyJqq0HLtSePc2fscXv2c_3qEY3pBlrkkRnRQtgvnNUcEs85w.
- Phra Maha Thitiphong Uttamapanyo. (2020). Milinda Pakorn Translation Volume 1. (1st printing). Bangkok. Prayoonsan Thai printing.

_____. (2020). Milinda Pakorn Translation Volume 2. (1st printing). Bangkok. Prayoosan Thai Printing.

Prince Damrongrajanuphab. (2009). Panyāsachadok. (3rd printing). Bangkok. Arthorn Printing.

Royal Academy. (2003). The Royal Institute's Dictionary Edition. (1st printing). Bangkok. Nannmee Books Publications.

Wimolkasem K.. (2012). Northern Thai language. (3rd printing). Bangkok. Chain printing.

แนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
Guidelines for promoting the new normal professional learning communities
in school under the Nong Khai primary educational service area 1

ประจักษ์ อินทวัน

Prajak Intawan

วัลลภา อารีรัตน์

Wallapha Areerat

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand

E-mail: prajak.in@kkumail.com

(Received: June 28, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 302 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดโรงเรียน และกำหนดสัดส่วนแล้วนำมาสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากสูตร (PNI Modified) และจัดลำดับความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ 2) ภาวะผู้นำ 3) ชุมชนกัลยาณมิตร 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และประยุกต์ใช้ 5) การทำงานร่วมกันเป็นทีมจัดตั้งครูแกนนำของทีม

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่; สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this study were 1) to investigate the current condition and the desirable condition of the Professional Learning Community (PLC) in the New Normal of schools under the Office of Nong Khai Primary Education Service Area 1 2) to explore the approach to promote the Professional Learning Community (PLC) in the New Normal of schools under the Office of Nong Khai Primary Education Service Area 1. It's a mixed research. The sample group consisted of 302 school administrators and teachers by stratified random sampling method, and the proportions were determined and then simply randomized. The research tool is a questionnaire. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Modified Priority Need Index (PNI Modified). In the phase 2, semi-structured interviews were used to the Professional Learning Community (PLC) in the New Normal. Content analysis was used to analyze for the qualitative data. The results of the study revealed that the present condition of the Professional Learning Community (PLC) in the new normal of schools was overall at a high level. The desirable condition of the Professional Learning Community (PLC) in the new normal of schools was overall at the highest level. 2) The approaches to promote the Professional Learning Community (PLC) in the New Normal of schools under the Office of Nong Khai Primary Education Service Area 1 were found as follows: 1) In terms of having a shared vision in the New Normal 2) The collaborative leadership 3) The Caring Community 4) Exchanging experiences and applying 5) Working together as a team and appointing the master teacher.

Keywords: Priority Needs Index Modified; The New Normal Professional Learning Communities; School

1. บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และครอบคลุมหลายมิติ ทำให้หลายประเทศทั่วโลกตระหนักว่า รูปแบบการศึกษาที่ใช้ก่อนศตวรรษที่ 21 นั้น ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และไม่สามารถ แก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนของสังคมได้อีกต่อไป การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาบุคคลแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สังคมต้องการและอยู่รอดในยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นความพยายามของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีความพยายามผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาหลายครั้งแต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหา ในเชิงคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เด็กไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลไทยและกระทรวงศึกษาธิการทุกยุคทุกสมัย ที่ได้กำหนดเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญของรัฐบาลมาโดยตลอด แต่คุณภาพการศึกษาก็ยังเป็นปัญหาที่วิกฤตและอยู่ภายใต้การดำเนินงานเชิงรุกเพื่อการพัฒนา ปรับเปลี่ยนและแก้ไขเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการจัดการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ครูต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพของครู ให้มีความรู้ ความสามารถ

มีศักยภาพและมีวิสัยทัศน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล ก้าวทันต่อ การเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาการและเทคโนโลยีของโลก โดยอาศัยศักยภาพของครู ร่วมกับการบริหารจัดการเชิง รุก การสร้างแรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และโครงสร้างพื้นฐานของการสนับสนุนการ ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ในกระบวนการสร้างศักยภาพของครูควรทำให้เกิดการเรียนรู้ระดับบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มโรงเรียน และระบบของเครือข่ายโรงเรียน ที่นำไปสู่ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน (เทื่อน ทองแก้ว, 2564: หน้า 1-7)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) เสนอนโยบายการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและ ครูด้วย”ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นกระบวนการ สร้าง การเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารคณะครูที่มารวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันและ สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และตรวจสอบ สะท้อนผลและรายงาน ผลที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ดัง นั้น PLC จึงเป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นที่แต่ละคนให้ความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการสืบเสาะแสวงหาความรู้ และพัฒนาการทำงาน อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการ สะท้อนผลการปฏิบัติงาน และร่วมมือกันปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ และส่งเสริม ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (DuFour & et. al., 2010: หน้า 15)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 (สพป. หนองคายเขต 1) ดูแลการจัดการ สถานศึกษาจำนวน 156 โรงเรียน 8 อำเภอ มีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน การศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัย เรียนทุกกลุ่มอายุได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร จัดการศึกษาให้ผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา และ สถานศึกษา ได้รับความปลอดภัยจากภัยพิบัติภัยคุกคามทุกรูปแบบ เพื่อรองรับวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาบุคลากรใน สังเกต ให้มีทักษะที่เหมาะสม มีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การ ศึกษาที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากภาวะวิกฤติของโควิด 2019 กระทรวง ศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้สถานศึกษาปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาวิถีใหม่ให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลง โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาหลากหลายเช่น On-site On-air On-demand เป็นต้น สพป. หนองคายเขต 1 จึงมีนโยบายการจัดการศึกษาวิถีใหม่ โดยให้โรงเรียนปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานที่ สอดคล้องกับบริบทและสภาพจริงของโรงเรียน หรือตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดังนั้นผู้บริหาร สถานศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในชั้นเรียน และร่วมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาแบบนี้การสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนระหว่าง ครูด้วยกันในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ กระบวนการดังกล่าว จึงมีความสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะครู ได้นำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน จึงทำให้ครูได้ปรับปรุงการ ปฏิบัติงานและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนครูอีกทั้งผู้บริหารก็ได้ข้อมูลนำไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการ ใน การดำเนินงาน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูในสังกัด สพป. หนองคาย เขต 1 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงาน ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ในสถานศึกษา และนำสารสนเทศที่ได้ไปศึกษาแนวทางการส่งเสริม

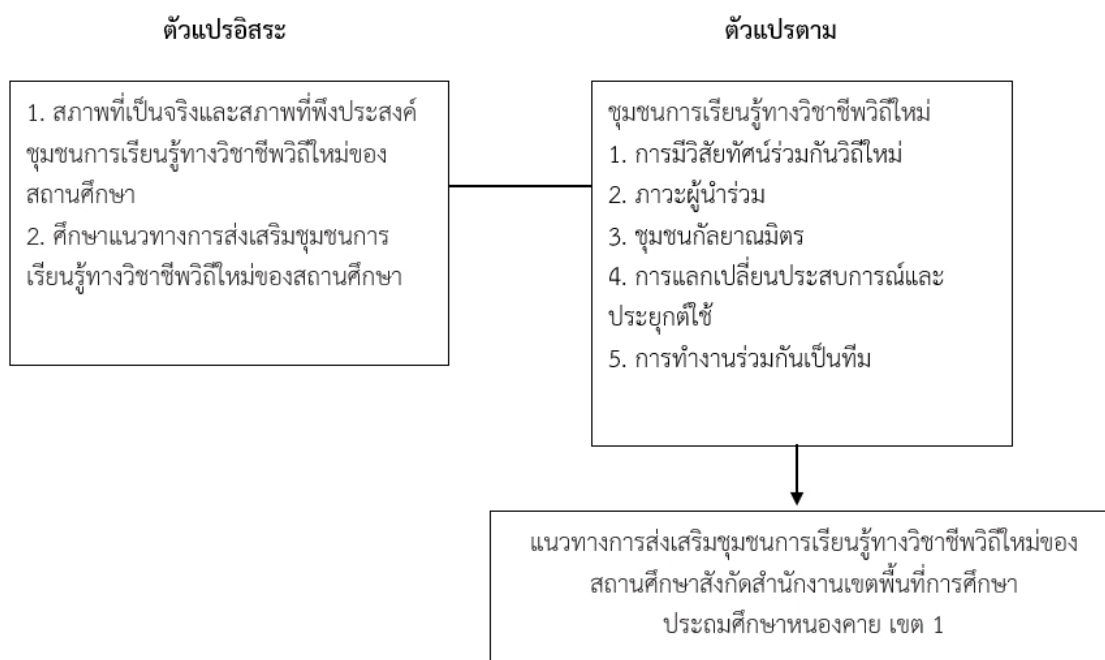
ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 องค์ความรู้ที่ได้จะเกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

ระยะที่	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	วิธีการ/วิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ วิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา หนองคาย เขต 1	1. ทบทวนและศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ แนวการจัดการศึกษาวิถีใหม่ และบริบทพื้นที่ที่ทำวิจัย	- ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร (Content Analysis)	- กรอบแนวคิดการวิจัย - นิยามศัพท์เฉพาะ - ร่าง แบบสอบถาม
	2. สังเคราะห์องค์ประกอบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม	-ตรวจสอบความเหมาะสมด้านโครงสร้างของเนื้อหาและความถูกต้อง	-แบบสอบถามฉบับจริงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
	3. ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability)และทดลองใช้เครื่องมือ 4. ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่	- เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม - วิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นจากแบบสอบถาม (PNI _{พหุมิติ})	
ระยะที่	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	วิธีการ/วิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ วิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา หนองคาย เขต 1	5. ยก (ร่าง) แนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา สร้างคู่มือการสัมภาษณ์แนวทางฯ และผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	- วิเคราะห์และเรียงลำดับค่า PNI _{พหุมิติ} เพื่อนำมายกร่างแนวทางฯ และผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา	- ร่างแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา
	6. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 3 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured Interview) 7. สรุปผลการและนำเสนอแนวทางฯ	-สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อประเมินความเหมาะสมและเสนอแนะร่างแนวทางฯ -วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบความเรียง	- ได้แนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

พบว่า สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า การทำงานร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด และด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีลำดับความต้องการจำเป็นต่ำสุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านได้ข้อสรุปดังนี้

1) การมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ พบว่าสภาพปัจจุบันโดยภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ผู้บริหารและครูกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหาร และครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ พบว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด และ ผู้บริหาร และครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน มีลำดับความต้องการจำเป็นต่ำสุด

2) ด้านภาวะผู้นำร่วม พบว่าสภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้คณะครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้หมุนเวียนเป็นผู้นำทีมในการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำแก่ครูมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้คณะครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันแบบเป็นทีม เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา ด้านภาวะผู้นำร่วม พบว่า ด้านผู้บริหารส่งเสริม การกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด และด้านการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ครูเข้าถึง และสืบค้นข้อมูลได้และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในการพัฒนาวิชาชีพ ด้วยการเพิ่มพูนทักษะสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้วิถีใหม่ มีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด

3) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร พบว่าสภาพปัจจุบันในการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและโรงเรียนจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูที่ ประสบความสำเร็จมีผลงานดีเด่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ผู้บริหารเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างศรัทธาให้ครูอุทิศตนในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในวิชาชีพวิถิใหม่ของสถานศึกษา ด้านชุมชนกัลยาณมิตร พบว่าโรงเรียนจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ แก่ครูที่ประสบความสำเร็จมีผลงานดีเด่น มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด และผู้บริหารส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันในโรงเรียน มีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด

4) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ พบว่าสภาพปัจจุบันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ครูได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน (Active Learning) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ครูได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุด และผู้บริหารพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน (Active Learning) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถิใหม่ของสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ พบว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัด ศศกรไชยคำหาญ (2550) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพของผู้เรียน มีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด

5) ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม พบว่าสภาพปัจจุบันในการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถิใหม่ของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในชั่วโมง PLC หรือเวลาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารและครูส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

สภาพที่พึงประสงค์การเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถิใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในชั่วโมง PLC หรือเวลาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารและครูส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถิใหม่ของสถานศึกษา ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม พบว่าผู้บริหารและครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน และประสบการณ์การทำงานร่วมกัน อยู่เสมอ มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด และผู้บริหารและครูส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนมีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด

5.2 แนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่

พบว่า ผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ จัดทำกลยุทธ์/แผนงาน/โครงการมุ่งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในวิถีใหม่

1.2 การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการรองรับการศึกษาวิถีใหม่ และสร้างแรงจูงใจแก่ครูในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1.3 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะดำเนินการขับเคลื่อน PLC ในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

1.4 สถานศึกษาจัดระบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาครูและผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในวิถีใหม่โดยใช้กระบวนการ PLC อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมของโรงเรียนร่วมกัน

2) ด้านภาวะผู้นำร่วม พบว่าผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ผู้บริหารแต่งตั้งครูแกนนำ (Master Teacher) เป็นหัวหน้าทีมในการพัฒนาซึ่งกันและกัน และหมุนเวียนกันเป็นหัวหน้าทีม ซึ่งจะทำให้ครูทุกคนมีโอกาสได้พัฒนาภาวะผู้นำตนเองในกระบวนการ PLC

2.2 ผู้บริหารส่งเสริมกระบวนการ PLC ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูและแก้ปัญหาพร้อมกันภายใต้การจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระบาด Covid 19

2.3 ผู้บริหารพัฒนาระบบการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม และปรับปรุงผลการพัฒนาผู้เรียน

3) ชุมชนกัลยาณมิตร พบว่าผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

3.1 ผู้บริหารส่งเสริมชุมชนวิชาชีพภายใต้ระบบการนิเทศ เพื่อช่วยเหลือและให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการเรียนการสอนและส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน

3.2 ผู้บริหารควรนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการสะท้อนผล ทบทวนและปรับปรุงการดำเนินงานของครูในการจัดการเรียนรู้ภายใต้ภาวะวิกฤติ

3.3 สร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข และการสร้างสุขอนามัยเพื่อส่วนรวมต้านโรคระบาดรวมทั้งส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู

4) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ พบว่าผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

4.1 ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ Big Data และการสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูในการเข้าถึงข้อมูล และส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อสร้างนวัตกรรมในวิถีใหม่สำหรับนักเรียนและครู

4.2 ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูผลิตผลงานทางวิชาการ และสนับสนุนการเผยแพร่ผลงาน

4.3 ผู้บริหารส่งเสริมบรรยากาศการทำงานอย่างกัลยาณมิตร เพื่อสร้างความไว้วางใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม พบว่าผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

5.1 ผู้บริหารจัดตั้งครูแกนนำของทีม และเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนร่วมเป็นสมาชิกทีมร่วมแลกเปลี่ยนกัน ภายใต้การส่งเสริมการกระจายอำนาจ และอำนวยความสะดวกแก่ครูในการปฏิบัติงาน

5.2 ผู้บริหารจัดสรรเวลาให้คณะครูมีเวลาในการประชุม สะท้อนผลพูดคุยกันเพื่อการวางแผน

การดำเนินงานร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจและรับผิดชอบร่วมกันต่อการพัฒนาผู้เรียนโดยรวม

5.3 ผู้บริหารสร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรภายนอก เพื่อกำหนดมาตรการความปลอดภัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน โดยนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการสะท้อนผลเพื่อถอดบทเรียนและหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยของสถานศึกษา

6. อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า การทำงานร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในช่วง PLC หรือเวลาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ผู้บริหารและครูสามารถปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานได้ตามสถานการณ์ เช่น การจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายในสถานการณ์โควิด 19 On- site On-Air On-Line On-demand On- hand และการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหารและครูกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การเรียนรู้วิถีใหม่

สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหารส่งเสริมระบบนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในช่วง PLC หรือเวลาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ มีค่าเฉลี่ยต่ำ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหารและครู ร่วมกันกำหนดพันธกิจเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การเรียนรู้วิถีใหม่ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การเรียนรู้วิถีใหม่ และด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีลำดับความต้องการจำเป็นต่ำสุดเป็นเช่นนี้เนื่องจาก สพป.หนองคาย เขต 1, (2564) มีนโยบายให้ผู้บริหารและครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน และประสบการณ์การทำงานร่วมกันอยู่เสมอ ผู้บริหารและครูส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ผู้บริหารควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีนใหม่ ได้แก่ 1) การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมวิถีนใหม่ และจัดทำกลยุทธ์/แผนงาน/โครงการมุ่งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในวิถีนใหม่ 2) การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการรองรับการศึกษาวิถีนใหม่ และสร้างแรงจูงใจแก่ครูการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และ3) แต่งตั้งคณะดำเนินการขับเคลื่อน PLC ในโรงเรียนอย่างเป็นทางการและจัดระบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในวิถีนใหม่โดยใช้กระบวนการ PLC

2) ด้านภาวะผู้นำร่วม ได้แก่ 1) ผู้บริหารแต่งตั้งครูแกนนำ (Master Teacher) เป็นหัวหน้าทีมในการพัฒนาซึ่งกันและกัน และหมุนเวียนกันเป็นหัวหน้าทีม 2) ผู้บริหารส่งเสริมกระบวนการ PLC ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูและแก้ปัญหาาร่วมกันภายใต้การจัดการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระบาด Covid 19 และ3) การพัฒนาระบบการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม

3) ชุมชนกัลยาณมิตร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน 2) นำกระบวนการ PLC มาใช้ในการสะท้อนผล ทบทวนและปรับปรุงการดำเนินงานของครูในการจัดการเรียนรู้ภายใต้ภาวะวิกฤติ และ3) สร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข และมีสุขอนามัย

4) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประยุกต์ใช้ได้แก่ 1) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ Big Data และการสื่อสาร แลกเปลี่ยนนวัตกรรมจากวิจัยในชั้นเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ในวิถีนใหม่ 2) เปิดโอกาสให้ครูผลิตผลงานและจัดเวทีเผยแพร่ 3) ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานอย่างกัลยาณมิตร

5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้แก่ 1) จัดตั้งครูแกนนำเป็นหัวหน้าทีมและแลกเปลี่ยนกันกันเป็นผู้นำ การส่งเสริมการกระจายอำนาจ และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน 2) ผู้บริหารจัดสรรเวลาเพื่อให้คณะครูมีเวลาพบปะกันเพื่อร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจและรับผิดชอบทำงาน และ3) สร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรภายนอก เพื่อกำหนดมาตรการความปลอดภัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน โดยนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการสะท้อนผลเพื่อถอดบทเรียนและหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยของสถานศึกษา

จากผลการนำเสนอแนวทางแนวทางการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพบว่าสอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีนโยบายในสถานศึกษาการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่นทั้ง การจัดเวลาเรียน และการเลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาวะคุกคามของ COVID 19 รวมทั้งจัดสรรเวลาในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัยอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการด้านร่างกายและพัฒนาการด้านสังคม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารต้องสร้างทีมงาน และพัฒนาครูให้มีโอกาสผู้นำทีมที่มีความรู้ความสามารถหรือมีภาวะผู้นำ ผู้บริหารจึงต้องส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ข้อมูลสะท้อนผลการปฏิบัติงานซึ่งกันและกันและเสนอแนวทางแก้ไขร่วมกัน รวมทั้งสนับสนุนและพัฒนาครูเพื่อเรียนรู้วิธีการและทักษะใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ (New normal) ในการปฏิบัติงานและส่งเสริมให้ครูเข้าถึงแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ และความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการศึกษาด้วยความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19 ของ พัชราภรณ์ ดวงชื่น (2020) พบว่า การทำงานท่ามกลางการเปลี่ยนผู้บริหารต้องวางแผนตรวจสอบสถานการณ์และข้อเสนอแนะจากครู เมื่อโรงเรียนเปิดเรียนต้องคอยตรวจตราและประเมินสถานการณ์ทั้งด้านความปลอดภัยและกำกับติดตามการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือครูในการจัดการ

เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ที่ได้รับความปกติใหม่ (New normal) ที่จะเกิดขึ้นหลังวิกฤตโควิด-19 และผู้บริหารควรสนับสนุนการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประมวลผลและนำข้อมูลสารสนเทศและ BIG Data มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการบริหารจัดการภายใต้การมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นของครูในการปฏิบัติงานและสะท้อนผลจากทีมงาน ทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกับองค์กรภายนอก เพื่อกำหนดมาตรการความปลอดภัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน โดยนำกระบวนการ PLC มาใช้ในการสะท้อนผลเพื่อถอดบทเรียนและหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยของสถานศึกษา (ศิริวิไล มาตรการ และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2564:หน้า 147) และสอดคล้องกับประกาศฯ นยบ (2564) กล่าวถึงการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยพลิกวิกฤตโควิด-19 เป็นโอกาสการเรียนรู้วิถีใหม่ Home Based Learning ในโรงเรียนร่วมกับการนำ PLC หรือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่บูรณาการในการจัดการศึกษาแนวใหม่ โดยผู้บริหารต้องมองวิกฤตเป็นโอกาสในการปรับตัวและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการเรียนของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์ว่า “... การสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ย่อมนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรเป็นที่ปรึกษา ให้กำลังใจ และส่งเสริมให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนรู้ในด้านวิชาการ ชุมชนวิชาชีพ เพื่อเป้าหมายอันเดียวกัน ...” (ผู้อำนวยการ คนที่ 2, สัมภาษณ์ วันที่ 9 พฤษภาคม 2565)

7. สรุป

สภาพปัจจุบันของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด, แนวทางส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองคาย เขต 1 พบว่า 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ สถานศึกษาและครูร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมวิถีใหม่ และค่านิยมร่วมที่สอดคล้องกับวิถี New Normal มุ่งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) ภาวะผู้นำร่วม แต่งตั้งครูแกนนำ (Master Teacher) เป็นหัวหน้าทีมในการพัฒนาซึ่งกันและกัน และหมุนเวียนกันเป็นหัวหน้าทีม ซึ่งจะทำให้ครูทุกคนมีโอกาสได้พัฒนาภาวะผู้นำตนเองในกระบวนการ PLC 3) ชุมชนกัลยาณมิตร สร้างชุมชนวิชาชีพภายใต้ระบบการนิเทศ เพื่อช่วยเหลือและให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการสอนแก่เพื่อนครูด้วยความจริงใจมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน รวมทั้งสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนจากผลของการพัฒนาร่วมกันสู่ความเป็นครูมืออาชีพ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และประยุกต์ใช้ ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ Big Data และการสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูในการเข้าถึงข้อมูล 5) การทำงานร่วมกันเป็นทีม จัดตั้งครูแกนนำของทีมเน้นการกระจายอำนาจ ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกแก่ครูในการปฏิบัติงานการกระตุ้น และส่งเสริมสมาชิกในทีมให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยแนวทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่วิถีใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองคาย เขต 1 ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ผลการวิจัยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใหม่วิถี

ใหม่ของสถานศึกษา พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีนใหม่ มีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพป.หนองคายเขต 1 ควรสร้างความตระหนักในการจัดการศึกษาวิถีนใหม่ร่วมกับครู ผู้ปกครองและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จการจัดการศึกษาในวิถีนใหม่ และส่งเสริมการสื่อสารวิสัยทัศน์สู่การดำเนินงานร่วมกับสร้างค่านิยมร่วมที่มุ่งการจัดการเรียนรู้ในวิถีนใหม่คู่ขนานกับการปรับโครงสร้างการบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจและสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินงาน

2) จากผลการวิจัยค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีนใหม่ของสถานศึกษา พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมวิถีนใหม่ มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น สพป.หนองคายเขต 1 และผู้บริหารควรส่งเสริมระบบเทคโนโลยีสารสนเทศดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้ของครูอย่างหลากหลาย เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆในการเรียนรู้ร่วมกับทีมงาน และการเสริมสร้างบรรยากาศความไว้วางใจในการทำงานและประสานความร่วมมืออย่างเป็นกัลยาณมิตร

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ควรนำแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีนใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ ไปกำหนดเป็นนโยบาย/กลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ และมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องจนเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อ

1) ศึกษารูปแบบการสื่อสารข้อมูลข่าวสารสุขภาพของบุคลากร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนด้านทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีนใหม่ของสถานศึกษา

2) ศึกษาแนวทางการทางการส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีนใหม่ของสถานศึกษาของบุคลากรในแต่ละหน่วยงาน

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เทียน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่ (Design- Based New Normal): ผลกระทบจากการแพร่ระบาด COVID-19. *Journal of Teacher Professional Development*. 1(2), 1-10.
 ประภาภักดิ์ นิยม. (2564). ชุมชนการเรียนรู้ “ครูเพื่อศิษย์” PLC-Coaching ครูและศิษย์ต้อง ไม่ตกหลุมการเรียนรู้แบบผิวเผิน. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/3186510>.
 พัชรภรณ์ ดวงชื่น. (2561). เปลี่ยนมุมมองการบริหารองค์กรการศึกษาในโลก. *วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร*. 8(2), 248-256.

ศิริวิไล มาตรเลิง และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2564). การขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในชีวิตวิถีใหม่ Professional Learning Community in a New normal. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 14 “Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021” 18 สิงหาคม 2564.

ภาษาอังกฤษ

DuFour, R. (2010). Professional Learning Communities : A Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning?. *Middle School Journal (J1)*. 39(1), 4-8.

- Duangchuen P.. (2021). Learning community. “Teachers for Students” PLC-Coaching Teachers and students must Don’t fall for superficial learning. Retrieved on May 20, 2022, from <https://www.ryt9.com/s/prg/3186510>.
- Niyom P.. (2021). Learning community. “Teachers for Students” PLC-Coaching Teachers and students must Don’t fall for superficial learning. Retrieved on May 20, 2022, from <https://www.ryt9.com/s/prg/3186510>.
- Martlerng S. and Jasuwan S.. (2021). Driving the professional learning community in a new way of life. Professional Learning Community in a New normal. National and international research conferences. 14th time “Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021” August 18, 2021.
- Thongkaew T.. (2020). Educational design in a new normal life (Design-Based New Normal): The impact of the epidemic. COVID-19. Teachers Council of Teachers. Journal of teacher professional development. 1(2), pages 1-10.

ผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว
Impact of Covid-19 on Youtidm in Vientiane Province, Lao People's
Democratic Republic

มาลาวัน จันทะวงสิน
Malavanh Chathavongsin
เฉลิมชัย ปัญญาดี
Chalermchai Panyadee
สุริยจารัต เตชะตันมีนสกุล
Suriyajarat Techatanmeensakul
วินิจ ผาเจริญ
Winit Pharcharuen
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, Email: yai_foward@yahoo.com

(Received: July 8, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ หน่วยธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์มีทั้งหมด 815 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง 189 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผลกระทบของโควิด-19; การท่องเที่ยว; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

This research article aims to study the impact of COVID-19. on tourism in Vientiane Province Lao People's Democratic Republic is a quantitative research the study population consisted of 815 tourism business units in Vientiane Province. A sample of 189 people. The research tool was a questionnaire. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation. hypothesis test T test and one-way analysis of variance. The study found that Impact of COVID-19 on tourism in Vientiane Province Lao People's Democratic Republic Overall, it was at a high level. and comparing opinions on the impact of COVID-19 on tourism in Vientiane Province Lao People's Democratic Republic classified by gender, age and income found that there was no significant difference at the .05 level.

Keywords: Impact of COVID-19; travel;

1. บทนำ

ในช่วงก่อนปี 2563 การท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจเดียวใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สามารถสร้างรายได้เป็นอันดับต้นที่รองจากภาคไฟฟ้าและเหมืองแร่ และมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือน สปป. ลาว 4.79 ล้านคน สร้างรายได้ 934 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป. ลาว คิดเป็น 9.1% ของเศรษฐกิจมหภาค แต่ในระยะเวลาการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทั่วโลก ได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของแต่ละประเทศจำนวนมาก ทำให้การท่องเที่ยวหยุดชะงัก เฉพาะใน สปป. ลาว จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง 74% ทำให้ธุรกิจในการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง รายได้ของแรงงานในภาคการท่องเที่ยวลดลงในทางตรงและทางอ้อมและได้ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทาน เช่น ค่าจ้างแรงงาน การจะกิจการ การปิดกิจการ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของหน่วยงานธุรกิจ การเงินลดลงมากกว่า 50% และมีแนวโน้มที่จะยุติการดำเนินงานครอบคลุม 65% ในกิจการท่องเที่ยว ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานธุรกิจ โรงแรม เกสต์เฮาส์ รีสอร์ท สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร นักท่องเที่ยว ไทโรคนาคม ขนส่งทางบก น้ำ และอากาศ ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการยกเลิกการจองทัวร์ สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร - บาร์ไม่สามารถให้บริการ และ รถบัสถูกระงับบริการ ส่งผลให้รายได้ของผู้ประกอบการและคนงานจำนวนมากเกิดการว่างงานในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (World Travel and Tourism Council (WTTC), 2018: 1)

สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเวียงจันทน์ ก็ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อห่วงโซ่อุปทานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากมาตรการปิดประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยวอำเภอเวียงจันทน์ ธุรกิจร้านอาหาร-เรือ่น้ำเที่ยวอยู่อำเภอแก้วอุดมได้ถูก ปิดกิจการ ปี 2562 ได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ รวม 712.030 คน ต่างชาติ 329.857 คนและสามารถสร้างรายได้เงินเข้าประเทศทั้งหมด 261 พันล้านบาท แต่ปี 2020 นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจังหวัดเวียงจันทน์รวมทั้งสิ้นเพียง 390,981 คน เทียบเท่ากับเมื่อปีที่แล้วลดลง 55% เปอร์เซนต์ อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ปี ทำให้จำนวน

นักท่องเที่ยวต่างประเทศเหลือเพียง 29,419 คน สร้างรายรับได้เพียง 12.4 พันล้านบาท เทียบกับปีที่ผ่านมาลดลง 48% ปัจจุบันมีธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์มีทั้งหมด 815 แห่ง ประกอบด้วย โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร บริษัทท่องเที่ยว หน่วยบริการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เริ่มในเดือนมีนาคม 2563 เป็นต้น มาบรรดาธุรกิจการท่องเที่ยวก่อนได้รับผลกระทบต่อภาพรวมของการดำเนินงานธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ) ร้านอาหาร ร้านบันเทิง ร้านนวดแผนโบราณ สถานที่ท่องเที่ยว หน่วยบริการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยรวมแล้วการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีผลกระทบต่อรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวลดลงถึง 60% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการ จำนวนมากไม่สามารถจ่ายค่าจ้างให้แก่พนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ การหมุนเวียนทางการเงินไม่ดี และยังมีเงินสดสำรองสะสมสำหรับการรับมือกับสภาพความไม่แน่นอน (Government of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR), 2565: ออนไลน์)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อเป็นการปรับตัวการท่องเที่ยวต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.1 ขอบเขตของการศึกษา

3.1.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่ ได้แก่ธุรกิจที่พัก (โรงแรม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ) ร้านอาหาร ร้านบันเทิง ร้านนวดแผนโบราณ สถานที่ท่องเที่ยว หน่วยบริการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.1.2 ขอบเขตทางด้านเวลา การวิจัยในครั้งนี้ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลในเดือนเมษายน ถึง ธันวาคม 2564 เพราะเป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ถือว่ามีผลกระทบเป็นจำนวนมาก

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยได้แบ่งขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเป็น 4 ด้านผลกระทบ คือ ผลกระทบต่อธุรกิจร้านอาหาร ผลกระทบต่อโรงแรม รีสอร์ทและที่พัก ผลกระทบต่อบริษัทท่องเที่ยว และตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว และผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว

3.1.4 ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ

- เพศ อายุ รายได้ ประสบการณ์ในการทำธุรกิจ

2.ตัวแปรตามได้แก่ด้านผลกระทบต่อธุรกิจร้านอาหารผลกระทบต่อโรงแรมรีสอร์ท และที่พัก ผลกระทบต่อบริษัทท่องเที่ยว และตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว และ ผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ หนี้สิน การจองและการท่องเที่ยวแบบกรู๊ปทัวร์ การหยุดงานของพนักงาน

3.1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากร

ได้แก่หน่วยธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์มีทั้งหมด815แห่งซึ่งประกอบด้วย

- โรงแรม = 44 แห่ง จำนวนห้องพัก 2,357 ห้อง

- รีสอร์ท = 28 แห่ง มี 789 ห้อง

- เกสต์เฮ้าส์ = 332 ห้อง 4,013 ห้อง

- ร้านอาหาร ร้านอาหาร = 310 ร้าน

- บริษัทท่องเที่ยว = 38 บริษัท

- 63 หน่วยบริการท่องเที่ยว

- สถานที่ท่องเที่ยว 211 แห่ง รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 180

แห่ง สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 22 แห่ง และสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 9 แห่ง

- กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่างสำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณของการศึกษานี้ใช้วิธีการทิม Krejcie & Morgan (Krejcie & Morgan, 1970: 82) ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{x^2 N p (1 - p)}{e^2 (N - 1) + x^2 p (1 - p)}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

x = ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% (=3,841)

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (หากไม่ทราบให้กำหนด p = 0.5)

โดยใช้สูตรข้างต้นซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ตามตารางที่ , จะเท่ากับ (, = 3.841) สัดส่วนประชากร 20% (0.2) และ e เท่ากับ 5 % สามารถกำหนดจำนวนตัวอย่างได้ดังนี้

$$n = \frac{x^2 N p (1-p)}{e^2 (N-1) + x^2 p (1-p)}$$

$$= \frac{3,841 \times 815 \times 0.2 (0.2-1)}{(0.05)^2 (815-1) + 3,841 \times 0.2 (1-0.2)} = 189$$

จากผลลัพธ์ กลุ่มตัวอย่าง 189 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ประเภทของธุรกิจท่องเที่ยว ประสบการณ์ในการทำธุรกิจท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยมี ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากคณะวิทยาศาสตร์สังคม มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

2) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จริงเพื่อดำเนินการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 189 ฉบับ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ประเภทของธุรกิจท่องเที่ยว ประสบการณ์ในการทำธุรกิจท่องเที่ยว วิเคราะห์ในรูปแบบแจกแจงความถี่ และร้อยละ และนำผลการวิเคราะห์เป็นตารางประกอบการบรรยาย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลผลกระทบต่อธุรกิจร้านอาหาร ผลกระทบต่อโรงแรม รีสอร์ทและที่พัก ผลกระทบต่อบริษัทท่องเที่ยว และตัวแทนบริษัทท่องเที่ยว และผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ( ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น ตารางประกอบการบรรยาย และการแปลผล 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเปรียบเทียบ เพศ อายุ รายได้ ประเภทของธุรกิจ ประสบการณ์ในการทำธุรกิจการท่องเที่ยว โดยใช้ค่าสถิติทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One -Way ANOVA)

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.5 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 มีรายได้ต่ำกว่า 1,000,000 กีบ คิดเป็นร้อยละ 47.8 และธุรกิจขนาดเล็ก 119 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 ธุรกิจขนาดกลาง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 53.2 ธุรกิจขนาดใหญ่ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9

ส่วนที่ 2 ระดับผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบต่อโรงแรม รีสอร์ทและที่พักอยู่ในระดับมากที่สุด ผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ผลกระทบต่อธุรกิจร้านอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง และ ผลกระทบต่อบริษัทท่องเที่ยว และตัวแทนบริษัทท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตาม ประเภทของธุรกิจท่องเที่ยว ประสบการณ์ในการทำธุรกิจท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับมากกว่า .05

5. อภิปรายผล

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายข้อที่ค้นพบจากการศึกษาดังนี้

ผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ สุขภาพ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม และมาตรการการเฝ้าระวัง การป้องกันดูแลสุขภาพของตนเองและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ดังนั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยด้านผลกระทบการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการวางระบบและมาตรการในการป้องกันและเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพในวิกฤติการณ์อื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อระบบการท่องเที่ยวในประเทศ 2) รัฐบาลควรเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจตามกลไกเศรษฐกิจ เช่น ให้ความช่วยเหลือในการสร้างสภาพคล่องให้กับธุรกิจนำเที่ยวเพื่อสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานใหม่ให้กับบุคลากรที่ทำงานในหน่วยธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์

จากผลการศึกษาผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากว่าทุกธุรกิจได้รับผลกระทบจำนวนมากมายแบบไม่เคยมีมาก่อนคือ ตั้งแต่ต้นปี 2563 ธุรกิจการท่องเที่ยว ในจังหวัดเวียงจันทน์ ได้รับผลกระทบเนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการปิดประเทศเนื่องจากการแพร่กระจายของโควิด 19 ที่กำลังแพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก ส่งผลต่อธุรกิจการท่องเที่ยวแบบที่ยังไม่ทันตั้งตัวถูกปิดตัวลงโดยอัตโนมัติ ส่งผลให้ภาคธุรกิจ

ต้องรับภาระหนี้สินธนาคารพร้อมดอกเบี้ยรายเดือนในการลงทุนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ประกอบการต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายมีการค้างจ่ายค่าแรงงานพนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ เงินหมุนเวียนไม่ทันและไม่มีเงินออมสะสม จำนวนนักท่องเที่ยว การจองและการท่องเที่ยวแบบกรุ๊ปทัวร์ถูกยกเลิก ทั้งหมด พนักงานถูกเลิกจ้างงานเป็นจำนวนมาก แต่ยังคงรักษาไว้พนักงานทำความสะอาด พนักงานที่ทำงานมานานที่อยู่ด้วยความรักใจ โดยไม่มีการให้ค่าจ้างแรงงานใดทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณีย์ ทองฤทธิ์ (2563) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของ Covid-19 ต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว ภูมิศึกษา : หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของ Covid-19 ต่อการท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพีที่ส่งผลกระทบต่อเชิงบวกและผลกระทบต่อเชิงลบเช่นเดียวกัน โดยทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในบริเวณพื้นที่อุทยานฯ น้อยลง ส่งผลให้ผู้ประกอบการทั้งโรงแรม ร้านอาหาร รถและเรือนำเที่ยวรวมถึงอุทยานฯ เองก็ได้รับผลกระทบสูญเสียรายได้ไปถึง 90% นอกจากนี้ทุกหน่วยงานต้องมีการจัดการรับมือวิกฤติโรคระบาด COVID-19 ที่จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวลาวและการท่องเที่ยวโลกอย่างมาก ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงัก รวมถึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่มีมาตรการรับมือวิกฤติโรคระบาด ดังเช่นวิจัยของปาณิสสา แสงสุวรรณ และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการรับมือวิกฤติโรคระบาด COVID-19 ภูมิศึกษาตำบล หุ่นคา โกง อำเภอมือง จังหวัดพังงา พบว่า มีข้อเสนอแนะการรับมือวิกฤติโรคระบาด Covid-19 ทั้งด้านการปฏิบัติงาน เฝ้าระวังโรค ด้านการควบคุมการระบาดของโรค ด้านการปฏิบัติการป้องกันโรค และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิกฤติโรคระบาด COVID-19 เพื่อเป็นแนวทางในการรับมือต่อ เมื่อกรณีที่ชุมชนได้รับผลกระทบของวิกฤติโรคระบาดแล้ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐาปนี อินทะโร และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนในการจัดการโรคระบาดโควิด-19 ภูมิศึกษา บ้านท่าสะทอน ตำบลห่มหม้อ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้นำชุมชนได้มีการดำเนินการตามหน้าที่อย่างเหมาะสม มีการออกกฎและมาตรการในการดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดใน วงกว้างของเชื้อไวรัสที่กำลังมีการแพร่ระบาดอยู่ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวนี้ จะเป็นการส่งผลให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง และรอบคอบมากขึ้น ทั้งยังมีความปลอดภัยจากการเจ็บป่วย ทั้งยังสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการชีวิตประจำวันอีกด้วย

6. สรุป

ผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อผลกระทบของโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะ 3 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและส่วนที่เกี่ยวกับการค้นคว้าวิจัยต่อยอดดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เพื่อเผยแพร่ผลกระทบโดยประมาณของการระบาดของโรคโควิด -19 ต่อการท่องเที่ยวเชิงอุตสาหกรรมและแผนฟื้นฟูการท่องเที่ยว สปป. ลาว ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2568 แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในแขวงเวียงจันทน์ ทุกภาคส่วน รัฐบาลควรเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจตามกลไกเศรษฐกิจ เช่นให้ความช่วยเหลือในการสร้างสภาพคล่องให้กับธุรกิจนำเที่ยวเพื่อสร้างแรงจูงใจในการหางานใหม่ให้กับบุคลากรที่ทำงานในหน่วยธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์

2) จัดปรึกษาหารือร่วมกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อวางแผนรับมือวิกฤต ผลกระทบต่อธุรกิจ ช่วงการระบาดของโรค 19 และควรมีการวางแผนการฟื้นตัวของการท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจในจังหวัดเวียงจันทน์ได้มีการแลกเปลี่ยนประเด็น ปัญหาและแนวทางในการฟื้นฟูผลกระทบ

3) รัฐบาลจัดทำแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Lao Tourism Laos) การท่องเที่ยวไปยังจังหวัดต่างๆ ด้วยระบบป้องกันการแพร่ระบาดโควิด 19 เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยจัดโปรแกรมท่องเที่ยวจังหวัดไปยังจังหวัด อำเภอ สู่อำเภอ ที่มีเงื่อนไขเพียงพอ เน้นในการปรับปรุงระบบบริการและลดต้นทุนการท่องเที่ยว

4) ควรจัดประชุมหารือและแลกเปลี่ยนบทเรียนกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และประชาคมระหว่างประเทศที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ผ่านการประชุมทางไกล เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับจังหวัด

5) ทบทวนข้อจำกัดการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายการดำเนินการตามมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวในเวียงจันทน์

6) รัฐบาลควรสมทบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางออกในการลดภาษี ลดค่าน้ำ ค่าไฟ มีนโยบายสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับภาคการท่องเที่ยวและเปิดช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการฟื้นตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว

7) แต่งตั้งคณะทำงานจังหวัดเพื่อประสานงานการเฝ้าระวัง ข้อมูล การสื่อสาร และการต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว

7.2 ข้อเสนอแนะต่อธุรกิจการท่องเที่ยว

1) จัดอบรมมาตรการป้องกันการแพร่กระจายของอหิวาตกโรคในแผนรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด 19 ให้แก่บุคลากรระหว่างภาคการท่องเที่ยวของตนเอง

2) ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ กิจกรรมท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และป้ายดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

3) สร้างปฏิทินการเดินทางการท่องเที่ยวโดยสมทบกับจังหวัด โดยระบุวันที่ของเทศกาลหรือเทศกาลประเพณีที่ไม่ซ้ำกันในพื้นที่สำหรับการโฆษณาบนโซเชียลมีเดียออนไลน์ เช่น Facebook และเว็บไซต์การท่องเที่ยวของจังหวัด

4) ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวควรใช้โอกาสนี้ในการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวของตนเอง ส่งเสริมการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับสถานที่ท่องเที่ยวอดนียมเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวในยุคใหม่ โดยเน้นความปลอดภัยของการระบาดของไวรัส 19

7.3 ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาหาแนวทางในการปรับตัวของภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดเวียงจันทน์ โดยอาจจะเจาะจงศึกษาภาคธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแต่ในพื้นที่จังหวัดเดียวเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น หรือพื้นที่อื่น

3) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพียงแต่เชิงปริมาณ การศึกษาครั้งต่อไปควรเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ฐาปนี อินทะโร และคณะ. (2565). บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดการโรคระบาดโควิด-19 กรณีศึกษา บ้านท่าสะทอน ตำบลทุ่งหมอ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วารสารสันติสุขปริทรรศน์. 3 (1), 30-46.

ปาณิสสา แสงสุวรรณ และคณะ. (2565). บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการรับมือวิกฤติโรคระบาด COVID-19 กรณีศึกษาดำบลทุ่งค่างอ อำเภอมือง จังหวัดพังงา. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย. 3(2), 13-28.

วันฎุภรณ์ ทองฤทธิ์. (2564). ผลกระทบของ Covid-19 ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Government of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR), (11 May 2022). Ministry of Health. n.d. COVID-19 Dashboard (in Lao). Retrieved October 2, 2022, from <https://www.covid19.gov.la/index.php>.

Intaro T. et al. (2022). The role of community leaders in the management of the COVID-19 epidemic: a case study of Ban Tha Samloen, Thung Mo Sub-district, Sadao District, Songkhla Province. Santisuk Review Journal. 3 (1), 30-46.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607-610.

Sangsuwan P. et al. (2022). The role of community leaders in coping with the COVID-19 epidemic crisis: a case study of Thung Kha Ngok Subdistrict, Mueang District, Phang Nga Province. Journal of Social Sciences and Contemporary Sciences. 3(2), 13-28

Tongrit. W.. (2021). Impact of Covid-19 on Natural Environment and Tourism: Case Study: Noppharat Thara Beach - Phi Phi Islands. Krabi Province Independent Study. Master of Science Program National Institute of Development Administration.

World Travel and Tourism Council (WTTC). (2018). Travel and Tourism Economic Impact 2019. Laos. London

ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
Policy Proposals for Teaching and Learning in a New Lifestyle Base of Primary
School Administrators under the Sukhothai Primary
Educational Service Area Office 1

พระครูสมณสุตกิจ
Prakhrusumonsutakij
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: orachun190207@gmail.com

(Received: August 21, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และเพื่อเสนอแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1,279 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejciec และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์ข้อมูล การตีความ สรุปและนำเสนอด้วยการบรรยาย

ผลการศึกษา พบว่า

1. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
2. การจัดการเรียนการสอนฯ ครูต้องกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความปกติใหม่ การจัดการเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับยุคฐานวิถีชีวิตใหม่
3. ข้อเสนอแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอน ฯ คือ ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ โดยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ ตามความเหมาะสม สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งค้นคว้า เรียนรู้ ให้มีความปลอดภัย ควรจัดโครงการพัฒนาทักษะ ICT ที่เน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย; การเรียนการสอน; ฐานวิถีชีวิตใหม่

Abstract

The objectives of this article were: to study the teaching and learning management in the new lifestyle base era of elementary schools under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1; to study the teaching and learning management in the new lifestyle base era of primary school teachers under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1; to propose guidelines for teaching and learning management policies in the new lifestyle base era of primary school administrators under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group consisted of 397 participants and five key informants. The obtained data were studied through content analysis, synthesis, interpretation, conclusion and descriptive presentation.

The research results were as follows:

1) The samples; opinion on the teaching and learning management in the new lifestyle base era of elementary schools under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1 overall and in each studied aspect was statistically rated at the highest level.

2) For the teaching and learning management in the new lifestyle base era of primary school teachers under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1, the teachers must formulate guidelines for teaching and learning that are appropriate and consistent with the new normal. Teaching and learning management must change learning styles suitable for the new lifestyle base era.

3) The guidelines for teaching and learning management policies in the new lifestyle base era of primary school administrators under the Sukhothai Primary Educational Service Area Office 1 were that the schools should promote and support personnel in creating online teaching materials by supporting materials and equipment. The administrators should provide advice, assistance, consultation, and facilitate teaching and learning management. Management of teaching and learning that has many forms as appropriate to create an atmosphere, environment, research resources, learning resources to be safe. The educational administrators should organize ICT skill development projects that focus on supporting classroom activities.

Keywords: Policy Proposals, Teaching and Learning; New Life style

1. บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ประเทศจีนเมื่อเดือนธันวาคม 2562 ทำให้ประเทศไทยต้องประกาศปิดสถานศึกษา รัฐบาลได้ออกประกาศและมีมาตรการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส อาทิ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่ทั่วราชอาณาจักร โดยอาศัยอำนาจตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กำหนดให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ห้ามการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกประเภท เพื่อจัดการเรียน การสอน การสอบ ฝึกอบรม หรือการทำกิจกรรมใด ๆ ที่มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เว้นแต่เป็นการดำเนินการสื่อสารแบบทางไกลหรือด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ (ปิยะวรรณ ปานโต, 2563: 13-15) และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เลื่อนวันเปิดเทอม เพื่อให้ประเทศไทยได้มีโอกาสทบทวนบทเรียนจากต่างประเทศเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป การที่สถานการศึกษาต้องถูกปิดไปด้วยเพื่อลดช่องทางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการเรียนการสอนของไทยในทุกๆระดับชั้น การจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่เพื่อให้มีความสอดคล้องกับมาตรการป้องกันการระบาดของโรค กล่าวคือ สถานศึกษาและครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้เด็กนักเรียน/นักศึกษาในทุกๆระดับ ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการจัดทำสื่อและนำเครื่องมือต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาใช้และสามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เข้าใจและมีความรู้เข้าใจได้ง่ายขึ้น (กาญจนา ใจจ้อย, 2562: 26-38)

การจัดการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในภาพรวมมี 2 รูปแบบ คือ พื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยให้มีการเรียนรู้แบบ Online และในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยสามารถไปโรงเรียนได้ให้มีการเรียนรู้แบบ Onsite ในรูปแบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนแบบเดิมที่นั่งเรียนในชั้นเรียน แต่เป็นการเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยี (Technology-based learning) ซึ่งจะครอบคลุมวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ (ไทยโพสต์, 2563, ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนแบบ Online ดังกล่าวข้างต้น พบว่า มีข้อจำกัดต่อเด็กนักเรียน/นักศึกษา ในทุกระดับที่ครอบครัวมีฐานะยากจนไม่มีรายได้เพียงพอที่จะสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนของบุตรหลานเพิ่มเติมได้ หรืออยู่ในบางพื้นที่ชนบทห่างไกลความเจริญที่ไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน การไม่มีความพร้อมในการเข้าถึงการเรียนของเด็กนักเรียน/นักศึกษา ความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดหาอุปกรณ์และวิธีการใช้อุปกรณ์สื่อสารการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละครัวเรือนอย่างเพียงพอและทั่วถึง จะทำให้เสียโอกาสในการเรียนรู้และส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และการเรียนรู้แบบ Onsite นโยบายหลักที่นำมาใช้คือ เพิ่มเวลาพัก ลดการประเมินและงดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นโดยเน้นเรียนเฉพาะวิชากลุ่มสาระหลักเพื่อให้นักเรียนผ่อนคลาย นอกจากนั้นแล้วนักเรียนต้องทำการจดบันทึกการเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ หลังเลิกเรียน และสถานศึกษาต้องปรับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อใช้ห้องเรียนให้น้อยที่สุด การจัดการเรียนการสอนแบบ Onsite พบว่า มีข้อจำกัดคือ สถานศึกษาที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก มีนักเรียนมาก พื้นที่ในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนไม่เพียงพอ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนพร้อมกันได้ ต้องแบ่งนักเรียนออกเป็นช่วงชั้นในการมาโรงเรียน สลับวันมาเรียน หรือแบ่งเป็นภาคเช้าภาคบ่าย ซึ่งส่งผลตามมาสำหรับผู้ปกครองที่มีนักเรียนในการปกครองหลายคนและอยู่คนละช่วงชั้น เป็นต้น (ไทยโพสต์, 2563, ออนไลน์)

การบริหารจัดการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งพบว่าการแพร่ระบาดครั้งใหม่มีความรุนแรง มีปริมาณการขยายตัวในวงกว้างและรวดเร็วมากกว่าครั้งที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ ให้เป็นไปตามมาตรการของ ศบค. จึงได้เน้นย้ำ

ใน 3 เรื่อง คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทุกแห่ง ต้องสื่อสารสร้างความเข้าใจพร้อมดำเนินการตามมาตรการเพื่อให้นักเรียนหรือบุคลากรปลอดภัยจากการติดเชื้อโควิด-19 โดยปฏิบัติตามมาตรการของ ศบค. ทั้งในเรื่องการเว้นระยะห่าง การล้างมือ การใส่หน้ากากอนามัย การดูแลสุขอนามัย และการเปิด-ปิดสถานศึกษาในกรณีที่ทำเป็นรวมถึงปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ และปฏิบัติตามประกาศของจังหวัดแต่ละจังหวัด โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนและบุคลากรเป็นสำคัญ พร้อมกันนั้นให้ทุกโรงเรียนและทุกสำนักงานเขตพื้นที่ได้ออกแบบในเรื่องการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลสภาพจริงของแต่ละพื้นที่ โดยให้รายงานเป็นรายวัน หรือตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและทันต่อสถานการณ์ ส่วนในเรื่องการเผชิญเหตุหรือเตรียมพร้อมสำหรับการเผชิญเหตุ ในจังหวัดที่ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่สีแดง สีส้ม หรือสีเหลือง หากมีเหตุจำเป็นต้องปิดเรียนทุกโรงเรียนในจังหวัดพื้นที่สีแดง ให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ใน 5 รูปแบบ ได้แก่ 1. On Site 2. On Air 3. Online 4. On Demand 5. On Hand (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564, หน้า 1-15)

ในช่วงที่สถานการณ์โควิด-19 ระบาด โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากไม่สามารถให้นักเรียนมาเข้าเรียนแบบ On Site ได้โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนและบุคลากรเป็นสำคัญ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีนโยบายบริหารการเรียนการสอนในการจัดการเรียนการสอนต้องสนับสนุนให้ครูใช้ทรัพยากรในการจัดเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันได้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน การควบคุม กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนงาน พัฒนาความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กับบุคลากร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และเพื่อเสนอแนวทางในการปรับนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

2.2 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

2.3 เพื่อเสนอแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1,279 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1,279 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejciec และ Morgan จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลากจากรายชื่อครูจากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย หรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ตรง จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับเป็นมาตรวัด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดยจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open – ended) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจมีขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

1)ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

2)นำแบบสอบถามจำนวน 397 ชุด พร้อมหนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามไปติดต่อผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืนภายใน 3 สัปดาห์

3)รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์จำนวน 239 ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 5 คน

2) ทำการนัดหมายวันเพื่อสัมภาษณ์

3) ทำการสัมภาษณ์

4) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

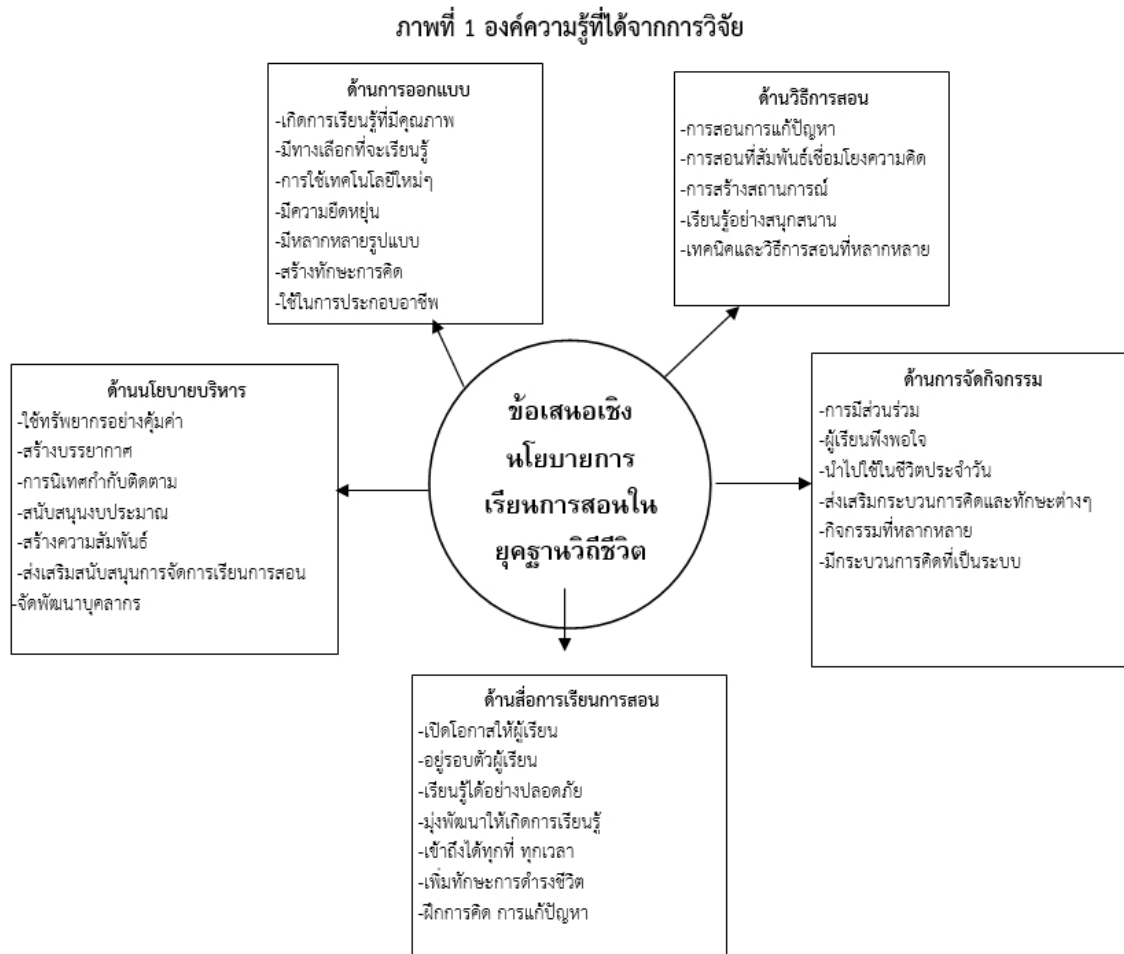
1. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ครูต้องกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความปกติใหม่ การจัดการเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับยุคฐานวิถีชีวิตใหม่

3. ข้อเสนอแนะนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 คือ ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ โดยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหาร ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนที่มีหลายรูปแบบ ตามความเหมาะสม สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งค้นคว้า แหล่งเรียนรู้ ให้มีความปลอดภัยผู้บริหารการศึกษาควรจัดโครงการพัฒนาทักษะ ICT ที่เน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

5. องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

6. อภิปรายผล

การวิจัย ข้อเสนอเชิงนโยบายการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านการออกแบบการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอนที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก COVID-19 ได้สร้างปัญหาและความยุ่งยากให้กับการศึกษาไทย ยุคฐานวิถีชีวิตใหม่เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีปัจจัยมากระทบจนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคยรูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิธี

ปฏิบัติ และการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้น หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงเนื่องจาก COVID-19 ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะรักษาวินัยดั้งเดิม ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ก็ต้องมีการปรับตัวเช่นกัน การออกแบบการเรียนการสอนโดยมีการประเมินผลครอบคลุมทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลผู้เรียน ออกแบบการเรียนการสอนโดยรู้จักประยุกต์ใช้หลักการเรียนการสอน วิธีสอน รูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม ออกแบบการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ วิธีสอนที่เลือกมาใช้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน วิธีสอนที่นำมาใช้ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนสอดคล้องกับ สุวิมล มธุรส (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19 ที่ได้สรุปไว้ว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของวิกฤต COVID-19 ครั้งนี้เป็นโอกาสสำคัญในการจัดการศึกษาตามวิถี New Normal ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดครั้งใหญ่ที่ต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับ สถานการณ์โควิด-19 และสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบ เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนรู้และความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ของอาจารย์ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม รวมถึงการยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนาเพื่อไม่ให้นักศึกษาเสียโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะ

2. ศึกษาการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์คอนเทนต์ (Content) อำนวยความสะดวกการสอน ทำให้สามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จาก ทุกคน ทุกที่ทุกเวลา แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า การปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนจะลดน้อยลง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังมีอยู่แต่เปลี่ยนพื้นที่จากห้องเรียนสู่โทรศัพท์มือถือหรือเครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น ทุกคนอาจคุ้นชิน กับภาพห้องเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมากรวมตัวกันใช้หนังสือเหมือนกัน สื่อประกอบการสอนเหมือนกัน และมีวิธีการประเมินผลเหมือนกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันในการเรียนรู้วิถีใหม่นั้น เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิม แต่ ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างในการไปถึงจุดหมายได้ นักเรียนบางคนอาจเรียนรู้ ได้เร็วกว่าหากได้ดูภาพหรือคลิป วิดีโอ แต่นักเรียนบางคนอาจชอบการฟังครูบรรยาย เพราะรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ครูจึงต้องกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถดำเนินการเรียนการสอนให้ไปได้ แสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนการสอนของครูที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ (New Normal) มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนนั้นต้องการการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ (Change Learning) เพื่อให้เกิดความเหมาะสม กับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร จุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ ลักษณะเนื้อหาวิชาสื่อการเรียนรู้อาจมีความสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติชัย สุธาสิโนบล (2561) ศึกษาเรื่อง หลักสูตรและการเรียนรู้แบบดิจิทัล เป็นมิติใหม่ของการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ผสมผสานเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ากับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดเชิงนวัตกรรมและการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณที่มีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลา เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าถึงหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยีสมัย

ใหม่มาช่วยในการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและมีการสร้างระบบที่ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างใกล้ชิดและรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน การปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนการสอนแบบปกติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวไกลเกิดทั้งประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และเสริมสร้างการเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคต

3. เสนอแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

การจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เสริมกิจกรรมสั้นหลากหลายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบเดิม หรือแบบ New Normal เป้าหมายยังคงเดิม ผู้สอนอาจเพิ่มสื่อต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอ หรือผ่านการบรรยาย ผสมผสานการถามตอบ แบบเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือผู้สอนกับผู้สอน แต่ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาภาวะผู้เรียนด้วยว่าวิธีไหนถึงจะเหมาะสมที่สุดกับแต่ละช่วงวัย การประเมินไม่ใช่ประเมินการเรียน แต่เป็นประเมินผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง โอกาสที่ผู้เรียนได้รับจากผู้สอน ในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ ออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง ประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ตลอดจนโอกาสที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวมและสะท้อนคิดกลับมาด้วยตนเอง (Self-reflection) อีกครั้งว่าสิ่งที่ตนเองจะเรียนรู้ต่อไปคืออะไร แล้วกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ใหม่ด้วยตนเองอีกครั้ง แล้วลงมือเรียนรู้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด การเรียนรู้แบบรู้จริง รู้ชัดจะไม่เกิด ถ้าพื้นที่การเรียนรู้ยังเป็นของผู้สอนและในการจัดการเรียนรู้ยุค New Normal นี้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบ Online ซึ่งจะมีวิธีการ หรือกระบวนการไปในทิศทางเดียว ผู้วิจัยขอเสนอแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ดังนี้

1) ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ คลิป ยูทูป หรือสื่ออื่น ๆ ที่ทันสมัย โดยสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ครูร้องขอ เช่น ความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น กระจับ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยคำนึงถึงผู้เรียนแต่ละช่วงวัย

3) ผู้บริหาร ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ครูผู้สอน และแก้ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน

4) จัดการเรียนการสอนที่มีหลายรูปแบบ ตามความเหมาะสมของผู้เรียน และครูผู้สอน

5) สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งค้นคว้า แหล่งเรียนรู้ ให้มีความปลอดภัย

6) ผู้บริหารการศึกษาควรจัดโครงการพัฒนาทักษะ ICT ที่เน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเฉพาะทักษะการบูรณาการการใช้ ICT ในการจัดการเรียนการสอน และทักษะการรู้ทัน ICT โดยส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาได้รับการพัฒนาทั้งการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการอบรมออนไลน์ เพื่อรองรับผลการปฏิบัติงานตามภารกิจของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรัช อารีราษฎร์ และ วรปภา อารีราษฎร์ (2562) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามกรอบแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สู่การจัดการศึกษา 4.0 ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามกรอบแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สู่การจัดการศึกษา 4.0 และ 2) ความคิดเห็น

ของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามกรอบแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สู่การจัดการศึกษา 4.0 โดยรวมความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

7. สรุป

ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด, การจัดการเรียนการสอนฯ ครูต้องกำหนดแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคปกติใหม่ นอกจากนี้ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับยุควิถีชีวิตใหม่, ข้อเสนอแนะนโยบายการจัดการเรียนการสอน ฯ คือ ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้บริหารควรให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ปรึกษา อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งค้นคว้าให้มีความปลอดภัย และควรจัดโครงการพัฒนาทักษะ ICT ที่เน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

การจัดการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ของครูและโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จะสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายในการบริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญนอกจากการสนับสนุนจัดหาเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในการใช้ Google Apps For Education เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในหลายมิติ
- 2) ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาในการใช้ ICT แบบเจาะลึกในด้านต่าง ๆ เช่น การออกแบบการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอน เป็นต้น

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา ใจจ้อย. (2562). นักศึกษาพยาบาล: การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ.
- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2561). หลักสูตรและการเรียนรู้แบบดิจิทัล หลักสูตรและการเรียนรู้แบบดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 20(1), 200-211.
- ไทยโพสต์. (2563). สพฐ. ทำ 2 รูปแบบ จัดการเรียนการสอนออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/62751>.

- ปิยะวรรณ ปานโต. (2563). การจัดการเรียนการสอนของไทยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุวิมล มธรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. วารสารรัชต์ภาคย์. 15(40), 33-42.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). สพฐ. รายงานประชุมทางไกลชี้แจงแนวทางการปฏิบัติภายใต้สถานการณ์โควิด-19 สำหรับโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ภาษาอังกฤษ

- Jaijoi K.. (2019). Nursing Students: Student-Centered Instruction. McCormick Faculty of Nursing Payap University.
- Mathurat S.. (2021). Online education management in the era of NEW NORMAL COVID-19. Ratchaphak Journal. 15(40), 33-42.
- Office of the Basic Education Commission. (2021). OBEC. Minutes of a teleconference clarifying practical guidelines under the situation of COVID-19 for schools and educational areas. Office of the Basic Education Commission.
- Panto P.. (2020). Teaching and learning management in Thailand under the epidemic situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Hundreds of stories...Thailand. Parliament Radio Station and Academic Bureau Secretariat of the House of Representatives.
- Suthasinobol K.. (2018). Curriculum and digital learning. Curriculum and digital learning. Journal of Education Science. 20(1), 200-211.
- Thai Post. (2020). OBEC. Do 2 forms of online teaching. Retrieved on June 20, 2021, from <https://www.thaipost.net/main/detail/62751>.

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7
ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
The condition student-centered teaching and learning management accord-
ing to the seven Kalyāṅamitta dhammas of secondary school teachers
in the lak mueang loei united campus group under the
nong bua lam phu secondary education service area

อุไทย โภยชัย

Uthai Koychai

พระครูปลัดสมชัย นิสสโก

Prakru Paladsomchai Nissapho

พระมหาสุภวิษณุ ปภสโร

Pramahasupavit Papassaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei College

E-mail: Uthaikoychai2520@gmail.com

(Received: June 23, 2022/ Revised: June 10, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 260 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

ผลการวิจัยว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 ด้าน โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า 1) ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ที่มีความสุข กระตุ้นผู้เรียนให้กระตือรือร้นเรียนรู้ ส่งเสริมให้เด็กรักเด็ก ให้กำลังใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ 2) มีความเป็นมิตร เข้าใจนักเรียน ประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตถูกต้องชอบธรรม 3) รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้เวลาที่เหมาะสมในการ

พูด คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีของศิษย์ ไม่แนะนำหรือชักจูงในทางเสื่อมเสีย 4) อธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจง่าย 5) พร้อมรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ อดทนต่ออุปสรรค มีจิตใจหนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ; กัลยาณมิตรธรรม 7; ครู

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the condition of student-centered teaching and learning management of secondary school teachers in the lak mueang loei united campus group under the nong bua lam phu secondary education service area office; 2) to study the guidelines for student-centered teaching and learning management according to the Seven Kalyāṅamitta dhammas of secondary school teachers in the lak mueang loei united campus group. The sample group used in the research consisted of 260 participants and five experts. The research tools were a questionnaire with a reliability value of 0.935 and an interview form. The statistics used to analyze the data were: frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were as follows:

1. The condition of student-centered teaching and learning management in five aspects was rated at a high level, followed by the use of information technology media and, learning resources that are conducive to learning.

2. The guidelines for student-centered teaching and learning management according to the seven Kalyāṅamitta dhammas of secondary school teachers in the lak mueang loei united campus group were: (1) teachers should design the learning process for learners to learn happily, motivate students to be enthusiastic about learning. Moreover, teachers give constant reinforcement and encouragement to learners. (2) Teachers should be friendly, understand students, behave appropriately and give good guidelines to conduct their life correctly. (3) Teachers should know how to explain, give advice, and warn students about what they should and should not do. (4) Teachers should explain the complicated contents to make the students understand clearly. (5) Teachers should be ready to listen to advice, ask questions, make suggestions and criticize. They should be good listeners if the students consult them about their problems. They endure all obstacles, have a strong mind, and can overcome various obstacles with a stable mind.

Keywords: study the condition of a learner-centered learning management; Kalyāṅamitta Dharma; Teachers

1. บทนำ

การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3 ปี) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ได้ดำเนินการวิเคราะห์สถานภาพของเขตพื้นที่การศึกษา โดยระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการ กำหนดทิศทางองค์กรสรุปผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และแนวทางพัฒนา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 – 2565 โดยวิเคราะห์ จุดอ่อน (Weaknesses) ดังนี้ 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดจำนวนมาก (นักเรียนต่ำกว่า 449 คน) ถึงร้อยละ 50 เกิดปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ส่งผลต่อค่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 2. บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่ยังไม่คิดค้นนวัตกรรม ระบบงานเพื่อพัฒนาตามบทบาทภาระหน้าที่ บุคลากร บางส่วนยังขาดคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ ที่เหมาะสม มีสมรรถนะสอดคล้องกับภาระงาน/ มาตรฐานวิชาชีพที่รับผิดชอบ รวมถึงไม่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในโรงเรียนที่ผ่านมา พบประเด็น ปัญหาในหลายด้าน อาทิ การละเลยที่จะพิจารณาถึงความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียน และการเชื่อมโยงสิ่ง ที่เรียนรู้กับการนำมาใช้ในชีวิตจริงไม่ได้ ไม่มีสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การบริหารจัดการ ชั้นเรียนยังไม่ดีเท่าที่ควร การประเมินผลผู้เรียนยังไม่มีความเป็นระบบไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงและยังไม่มี การนำ ข้อมูลสะท้อนกลับมาปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม และแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าสมควร ที่จะนำมาปรับใช้กับระบบการศึกษาของประเทศไทย ก็คือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญของครูในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความมั่นใจ แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการจัดการ การศึกษาของสถานศึกษา ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และบรรลุเป้าประสงค์ของ หน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มนโยบายและแผน (กลุ่มนโยบายและ แผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19, 2563: 21-22)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย เลย ซึ่งเป็น โรงเรียนหนึ่งในกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ว่าอยู่ในระดับใด โดยการประมวลความคิดเห็นของครู เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีการศึกษาขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู รวมจำนวน 13 โรงเรียน มีครูผู้สอน จำนวน 761 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 260 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย คือ บุคคลที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งเป็น ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน ครู 1 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน รวม 5 คน

ขั้นตอนที่ 2

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามกับแบบสัมภาษณ์งานวิจัย เรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 และโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัย เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) จำนวน 1 ชุด

4) ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

5) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Congruence : IOC)

ขั้นตอนที่ 3

1) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาตรวจคะแนนหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

2) แบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้ว นำไปเก็บข้อมูลต่อไป

4. ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 ด้าน ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 ด้าน โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.31$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน ($\bar{x} = 4.47$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.00$)

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สามารถจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$) เมื่อพิจารณารายข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมได้จริง ($\bar{x} = 4.50$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้เฉพาะและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีความจำเป็น และต้องการความช่วยเหลือพิเศษ ($\bar{x} = 4.35$)

2) การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) เมื่อพิจารณารายข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูผู้สอนสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อที่หลากหลาย ($\bar{x} = 4.54$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูมีการผลิตสื่อด้วยตนเองและใช้สื่อเป็นตัวกลาง ในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.33$)

3) การบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$) เมื่อพิจารณารายข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นทีม จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และนักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข ($\bar{x} = 4.55$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้ สร้างให้เกิดห้องเรียนที่ไม่มีการแข่งขัน ($\bar{x} = 4.32$)

4) การตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$) เมื่อพิจารณารายข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการวิเคราะห์และวัดผลคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบมีขั้นตอนโดยใช้เครื่องมือ และวิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.55$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูมีการประเมินผลตามสภาพจริง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ($\bar{x} = 4.09$)

5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) เมื่อพิจารณารายข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำไปใช้ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 4.23$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์กับผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน ($\bar{x} = 3.38$)

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

1) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้านคัมภีร์จะ กัง กัตตา (แกล้งเรื่องล้าลึกได้) ผู้วิจัยนำมา

สังเคราะห์ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรพัฒนา และออกแบบหลักสูตร สถานศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ และอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจเรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมได้จริง มีแผนการเรียนรู้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีความจำเป็น และต้องการความช่วยเหลือพิเศษ รู้จักพูด ชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติ ฝึกทักษะการแสดงออกให้ผู้เรียน

2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ ครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน สอดคล้องตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้าน วัตถุประสงค์ (รู้จักพูดให้ได้ผล) และด้าน โน จัฏฐาเน นโย ขเย (ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล) ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รู้จัก ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร ควรจัดหาสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีของศิษย์ ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

3) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ ครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก สอดคล้องตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้าน ปโย แปลว่า (น่ารัก) และด้านภาวนีโย (น่าเจริญใจ) ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข กระตุ้นผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เด็กรักเด็ก มีการเสริมแรงให้ กำลังใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และหมั่นศึกษาหาความรู้ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์

4) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ ครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้าน ครู (นำเคารพ) ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า ครูควรใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ควรวัดผล ด้านความรู้ในรูปแบบการวัดที่ทำทลายความสามารถของผู้เรียน ใช้วิธีการวัดที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อนำผลที่ได้ไปเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีความเป็นมิตร เข้าใจนักเรียน ต้องประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิต ในทางที่ถูกต้องชอบธรรม

5) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ ครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนา และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้าน วณนังขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรสะท้อนความคิด และการอภิปรายภายใต้ กิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้ พร้อมทั้งรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างครู ผู้ปกครอง และ ชุมชน ให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำไปใช้ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง อดทนต่ออุปสรรคในทุกด้าน มีจิตใจที่หนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง

5. อภิปรายผล

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$) ทั้งนี้เนื่องจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีการให้โรงเรียนได้วางแผน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาโดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมครูให้มีการใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อที่หลากหลาย เกิดองค์ความรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Puspitarini and Hanif, 2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการ วิจัยพบว่า การเรียนรู้ของครูโดยใช้วิธีการบรรยายและแหล่งเรียนรู้ที่ใช้คือหนังสือ การใช้วิธีการบรรยายในกระบวนการเรียนรู้ไม่ดึงดูดนักเรียน ดังนั้นนักเรียนจึงไม่เข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนลดลง นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้มักจะถูกใช้เป็นหนังสือซึ่งความรู้ได้ทั้งหมดมาจากหนังสือ ทำให้นักเรียนเบื่อและเข้าใจเนื้อหาได้ยาก ผลจากการสัมภาษณ์นักเรียนจะสนใจกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น โดยใช้สื่ออื่นนอกเหนือจากหนังสือ ดังนั้น ทางเลือกอื่นในกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนอีกทางเลือกหนึ่ง คือการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ สุดเฉลิม ศัสตราพฤกษ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แบบ ห้องเรียนกลับด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการร่วมมือและใน ส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อระดับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม คือ ปัจจัยการเตรียมความพร้อมมีสัมพันธ์และมีอิทธิพลทางบวก สำหรับปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่า การศึกษาด้วยตนเองทำให้ได้รับความรู้ที่ไม่เพียงพอต่อการศึกษา ในส่วนของข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการส่งเสริมความพร้อมในด้านเทคโนโลยีและแหล่งการเรียนรู้

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 พบว่า ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุข กระตุ้นผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เด็กรักเด็ก มีการเสริมแรงให้กำลังใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ ใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ควรวัดผลด้านความรู้ในรูปแบบการวัดที่ทำหายความสามารถของผู้เรียน ใช้วิธีการวัดที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อนำผลที่ได้ไปเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีความเป็นมิตร เข้าใจนักเรียน ต้องประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิต ในทางที่ถูกต้องชอบธรรม รู้จัก ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร ควรจัดหาสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้

คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน และเป็นพี่ที่ปรึกษาที่ดีของศิษย์ ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย พัฒนาและออกแบบหลักสูตร สถานศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ และอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจเรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป มีแผนการเรียนรู้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีความต้องการความช่วยเหลือพิเศษ รู้จักพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติ ฝึกทักษะการแสดงออกให้ผู้เรียน พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว อุดหนุนอุปสรรคในทุกด้าน มีจิตใจที่หนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง สอดคล้องกับ วารินทร์พร พันเพ็ญฟู (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ Active Learning ให้สำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ชี้แนะ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนและการนำเสนอข้อมูล ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต และถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับ ประทีป พิษทองกลาง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลัก กัลยาณมิตร ได้อธิบายไว้ว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้เป็นต้นแบบแห่งความดีงามทั้งในด้านกายกรรม วาจากรรมและ มโนกรรม มีกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริตเป็นผู้มีคุณสมบัติพร้อมแห่งการแนะนำ ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และสอดคล้องกับ กฤษณา ศรีจินฮต (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาครูและหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎก จากการศึกษาพบว่า ครูเป็นกัลยาณมิตร คือ มิตรแท้ที่ดี ที่คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อย่างจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดี ๆ ให้กันด้วยความจริงใจ

6. องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีดังนี้

- 1) ปิโย (น่ารัก) ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
- 2) ครู (น่ารัก) ครูควรมีความเป็นมิตร เข้าใจนักเรียน ต้องประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิต ในทางที่ถูกต้องชอบธรรม มีแผนการเรียนรู้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีความต้องการความช่วยเหลือพิเศษ รู้จักพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย
- 3) ภาวนิโย (น่ารักใจ) ครูควรส่งเสริมให้เด็กรักเด็ก มีการเสริมแรงให้กำลังใจผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้ปรับปรุงตนอยู่เสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 4) วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) ครูควรรู้จัก ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไรอย่างไร
- 5) วจนกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) ครูควร พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอแนะนำ และวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว
- 6) คัมภีรณูจะ กถัง กัตตา (แถลงเรื่องล้าลึกได้) ครูผู้สอนควรพัฒนาและออกแบบหลักสูตร สถานศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ และอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจเรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
- 7) โน จัญฐาเนนิโย ขเย (ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล) ครูควรเป็นที่ปรึกษาที่ดีของศิษย์ ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

7. สรุป

1) สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 ด้าน โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.31$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน ($\bar{x} = 4.47$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.00$)

2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุข ใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ใช้วิธีการวัดที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม และวิพากษ์วิจารณ์ มีจิตใจที่หนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรค ต่าง ๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูผู้สอน อย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่นยิ่งๆ ขึ้นไป

8.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) จากการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการประสานงานเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ กับสถานศึกษาอื่นอยู่เสมอ

2) จากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ครูควรออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุข กระตุ้นผู้เรียน กระตือรือร้นในการเรียนรู้ ควรวัดผล ด้านความรู้ในรูปแบบการวัดที่ทำทายความสามารถของผู้เรียน ประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อนำผลที่ได้ไปเพื่อพัฒนาผู้เรียน ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ สามารถเอาชนะอุปสรรค ต่าง ๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง

8.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษฎา ศรีจันฮอด. (2557). ศึกษาครูและหลักกัลยมิตรธรรม ๗ ในพระไตรปิฎก. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. (2563). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3 ปี). ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2564. กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19.
- ประทีป พีชทองกลาง. (2561). รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร. วารสารปรัชญาและศาสนา. 3(2), 75-99.
- วารินทร์ พินเฟื่องฟู. (2562). การจัดการเรียนรู้ Active Learning ให้สำเร็จ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 9(1), 135-145.
- สุดเฉลิม ศัสตราพฤกษ์. (2562). การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. 1(28), 100-108.
- Puspitarini and Hanif. (2562). วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์. การใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2(4), 53-60.

ภาษาอังกฤษ

- Kitsada Sreechanhod. (2014). A Study of Sevenfold Kalyā amitta -Dhamma in tipitaka for teachers.
- Prateep Phuetthonglang. (2018). Buddhist Counseling Model According to Kalyāṅamitta , Journal of Philosophy and Religion. 3(2), 75-99.
- Policy and Plan Group Office of Secondary Education Service Area 19. (2020). Basic Education Development Plan (3 years) Fiscal Year 2020 - 2021. Policy and Plan Group Office of Secondary Education Service Area 19.
- Puspitarini and Hanif. (2019). Using learning materials to increase learning motivation in primary schools. Journal of Humanities and Social Sciences. 2 (4), 53-60.
- Soodchalerm Sattrapruek. (2019). Teaching and learning management in the 21st century with a reverse classroom model for the development of learning skills and innovation. Valaya Alongkorn Review Journal. 1(28), 100-108.
- Warinporn Funfuangfu. (2019). Learning Management Active Learning to be successful. Valaya Alongkorn Review Journal. 9(1), 135-145.

การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาใน
สถานการณ์ Covid -19 ยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง
ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

The Adaptation of Buddhists for Buddhist Activities in the Covid-19 Situation
Under the New Normal: A Case Study of Ban Sawang Community,
Sawang Subdistrict, Phon Thong District, Roi Et Province

พระอำพล มททโว (เกตรา)

Phra Ampol Muddavo (Pettra)

พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ

Pharkhruphalad Sommai Addhasitdho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail. sakxf846@gmail.com

(Received: August 18, 2022/ Revised: June 12, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์ โรค Covid-19 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ โรค Covid-19 ยุค New Normal 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ โรค Covid-19 ยุค New Normal เป็นงานวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ และลงพื้นที่สัมภาษณ์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปผลการวิจัย พบว่า

สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนบ้านสว่าง แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น 1) ปัญหาของโรค Covid-19 ในชุมชนบ้านสว่าง มีผู้ติดเชื้อ ตลอดทั้งกลุ่มเสี่ยง 2) สภาพปัญหากับวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจของชาวบ้าน 3) สภาพปัญหาต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมลดลง กิจกรรมถูกยกเลิก ชาวบ้านไม่ไปทำบุญที่วัด 4) ปัญหาของโรค covid-19 มีผลกระทบต่อพิธีกรรมตามกิจศพในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ได้แก่ 1) ตั้งจุดตรวจวัดอุณหภูมิ ก่อนที่จะเข้าร่วมงานต้องวัดอุณหภูมิ 2) การสวมหน้ากากอนามัย ล้างมือ 3) การเว้นระยะห่าง จัดสถานที่เว้นระยะห่าง ไม่รวมกลุ่มกัน 4) การลดสัมผัสหรือการสนทนา งดรับประทานอาหารร่วมกัน 5) การลดระยะเวลากิจกรรม ลดขั้นตอนพิธีกรรมที่ใช้เวลานานเกินไป

แนวทางการปรับตัวของชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ได้แก่ 1) Prevent ป้องกันตนเอง ด้วยการสวมหน้ากากอนามัย ไม่พูดคุยหรือสนทนากัน ล้างมือชำระร่างกาย 2) Plan ahead การวางแผน ในการเตรียมงานกำหนดขั้นตอนของพิธีกรรม 3) Treatment การรักษา การรักษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการบูรณาการให้เข้า

การสถานการณ์ 4) Sharing การแบ่งปัน แบ่งปันน้ำใจ ช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยสิ่งของ มีจิตอาสาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม เสียสละเวลา ให้คำปรึกษาและแนวทางการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: การปรับตัว; การปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา; สถานการณ์ Covid-19; ยุค New Normal

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the problems of Buddhist at Ban Sawang Community, Sawang Subdistrict, Phon Thong District, Roi Et Province under the situation of Covid-19 2) to study the adaptation of Buddhist in carrying out Buddhist activities in Ban Sawang Community. 3) to propose the guidelines for the adaptation of Buddhists for Buddhist activities in the Covid-19 situation under the new normal used a qualitative research approach, studying both primary and secondary sources, as well as conducting a field study for interviews. The collected data were analyzed, synthesized, and summarized. The results are found as follows:

The problems of Buddhist at Ban Sawang Community, are divided into 4 points which are: 1) Problem of Covid-19 in Ban Sawang Community where there are infected people as well as others who are at risk of contracting the virus; 2) Problem with the way of life of the community that affect the villagers physically and mentally; 3) Problem with Buddhist activities as they are reduced or canceled because the villagers do not attend the temple to make merits; 4) Problem of Covid-19 as it affects

The adaptation of Buddhist in carrying out Buddhist activities in Ban Sawang Community. adaptation is divided into five practices: 1) The setup of temperature checkpoints before attending the event; 2) Wearing mask and washing hands; 3) Social distancing; 4) Reducing touch and conversation, refraining from dining together; and 5) Reducing the activity's duration by decreasing the time-consuming ceremonial practice.

The community adaptation is divided into 4 ways: 1) Prevent oneself by wearing masks, reducing conversation, washing hands and body; 2) Plan ahead in preparing the ritual procedure; 3) Sustaining Buddhist rituals by adapting them to the situation; and 4) Sharing and helping via objects, having a volunteer mindset to cooperate in carrying out activities, sacrificing time, providing suggestions and life guidance.

Keywords: Adaptation; Practice of Buddhist Activities; Covid-19 Situation; New Normal

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันก็เพราะพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ร่วมกันเผยแผ่หลักธรรมคำสอนสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ผู้ที่ยังไม่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการรักษาศรัทธาของผู้ที่มีความศรัทธาอยู่แล้วให้มีความมั่นคงหนักแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของพระสงฆ์ที่เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำของพุทธศาสนิกชนในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2010: 20)

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่จะคุ้นเคยและได้ร่วมกันอยู่บ่อยๆ นั่นก็คือ “งานบำเพ็ญกุศลศพ” ทว่ากลับมีข้อเป็นที่น่าสนใจของงานประเภทนี้ สำหรับผู้คนมาร่วมงานตลอดกระทั่งเจ้าภาพผู้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก นอกจากความโศกเศร้าอาลัยความมีน้ำใจตามธรรมเนียมแล้ว ความรู้ความเข้าใจตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนานับได้น้อยมาก จนบางวัด บางพื้นที่ บางงานให้ความสำคัญสาละวนอยู่แต่กับการต้อนรับขับสู้เพื่อภาพลักษณ์ทางสังคม จนกลายเป็นประเพณีนิยม ดังในหนังสือวัฒนธรรมไทยกล่าวไว้ว่า “ถ้าทำเกินฐานะก็จะกลายเป็น คนตายขายคนเป็น แต่ถ้าทำต่ำต้อยกว่าฐานะก็จะมีคนพูดได้ว่า คนเป็นเอาเปรียบคนตาย” (พระครูกลุณฺณสิริวิวัฒน์, 2053: 141-145.)

การบำเพ็ญกุศลนอกจากเป็นการอนุวัตตามประเพณีสืบต่อกันมาแล้ว ยังเป็นการประกาศคุณความดีทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือท่านผู้ล่วงลับไปและท่านผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ใน ส่วนของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว เจ้าภาพที่ได้มาประกอบพิธีนี้ ก็เป็นการประกาศถึงความดีของท่าน และแสดงออกถึงความเป็นผู้รักตัญญูกตเวทีตาธรรม ขวนขวายกิจที่ควรทำ มีการอุทิศบุญเป็นต้น ตามประเพณีนิยมที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543: 24-25.) รูปแบบและพิธีกรรมการจัดงานศพ จากหลักฐานโบราณคดีไทยพบว่ามิวิวัฒนาการตามยุคสมัยสืบต่อกันมา ดังจะเห็นได้ในสังคมไทยปัจจุบันก็มีรูปแบบวิธีการแตกต่างกันไปตามภูมิภาคพื้นที่ โดยเฉพาะความเชื่อมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ทำให้เกิดขบวนการพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจในการจัดงานศพ คงมีใช่เพียงแค่เพียงรูปแบบหรือวิธีการเท่านั้น แต่ประโยชน์และคุณค่าน่าจะเป็นสิ่งสำคัญ ตรงความมุ่งหมายในทางพระพุทธศาสนาสำหรับคนผู้ยังมีชีวิตอยู่มากกว่ามุ่งเน้นคนผู้จากไป(ปราณี วงษ์เทศ, 2524: 9-13)

ปัจจุบันนั้นพุทธศาสนิกชนได้ประสบปัญหาสืบเนื่องในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนั้น สาเหตุเกิดจากโรคระบาด Covid-19 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทั่วโลกเพราะในปัจจุบันนั้นสถิติการติดเชื้อของโรคระบาด Covid-19 ทั่วโลก คือ ติดเชื้อสะสม 161,786,064 เสียชีวิต 3,357,172 รักษาหายแล้ว 139,599,784 (สาธารณสุข, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ซึ่งจากสถิติจะเห็นได้ว่าไวรัส Covid-19 มีความรุนแรงเป็นอย่างมากและยังส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิตของมนุษย์ในทุกระดับสังคม ตลอดจนที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจาก Covid - 19 ด้วยเช่นกัน เพราะสถิติการติดเชื้อ Covid - 19 ในประเทศไทยนั้นถือว่ามีจำนวนมาก คือ ติดเชื้อสะสม 96,054 คน เสียชีวิต 538 คน (สาธารณสุข, ม.ป.ป.: ออนไลน์) และมียอดการติดเชื้อเพิ่มขึ้นอีกทุกวันจนทำให้คนไทยนั้นใช้ชีวิตกันอย่างหวาดระแวงและอยู่ในสังคมส่วนรวมอย่างลำบากจากที่เคยมีวิถีชีวิตที่สงบสุข จนทำให้ปัจจุบันนี้ประชาชนต้องปรับตัวในการอยู่ร่วมกันเพื่อป้องกันอันตรายจากโรค Covid - 19 ซึ่งเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวในยุค New Normal เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม การแสวงหาอาหาร การท่องเที่ยว การทำธุรกิจต่าง ๆ ตลอดจนทั้งการทำบุญ

ในพระพุทธศาสนาด้วย

จากปัญหาดังกล่าวมานั้นถือว่าส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมากในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในช่วงที่ผ่านมา บางกลุ่มนั้นได้มีการยกเลิกงานกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในช่วง Covid-19 เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค บางกลุ่มนั้นก็ได้มีการปรับตัวให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ ชุมชนชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งออกเป็น 7 หมู่บ้าน คือ บ้านสว่าง หมู่ 1 บ้านบึงก้านตง หมู่ 3 บ้านหนองกุง หมู่ 4 บ้านสองพี่น้อง หมู่ 5 บ้านใหม่สถานี หมู่ 11 บ้านสองพี่น้อง หมู่ 12 และบ้านสว่าง หมู่ 13 (พยนต์ ปัญญาภา, อัดสำเนา) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นั้นนับถือพระพุทธศาสนาและมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพิธีกรรมมาปนกิจศพนั้นเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติกันสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นและไม่สามารถที่จะละเลยได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันนั้นเกิดการระบาดของโรค Covid - 19 ทำให้ชุมชนสว่างประสบปัญหาการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บางกิจกรรมได้ยกเลิกตามคำสั่งของภาครัฐ บางกิจกรรมก็ได้มีการปรับตัวและจัดตามความเหมาะสมเพื่อเป็นการป้องกันภัยจากโรค Covid - 19

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติพิธีกรรมมาปนกิจศพในยุค Covid-19 ในหัวข้อเรื่อง “การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 กับยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด”ว่าพุทธศาสนิกชนนั้นควรปรับตัวอย่างไรในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะงานมาปนกิจศพในช่วงสถานการณ์ปัจจุบันนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพของพุทธศาสนิกชนของชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์ covid-19

2.2 เพื่อศึกษาการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนในชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ของชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย พื้นที่ศึกษาภาคสนามและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

3.2 พื้นที่ศึกษาภาคสนามและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้การเลือกแบบ

เจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับตัวในสถานการณ์ Covid-19 ในพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. พระสงฆ์	จำนวน 5 รูป
2. กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน 4 คน
3. ข้าราชการ	จำนวน 4 คน
4. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	จำนวน 5 คน
5. ประชาชนทั่วไป	จำนวน 7 คน
รวมประชากรที่ให้ข้อมูลทั้งสิ้น	จำนวน 25 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1) เครื่องมือวิจัย

1)แบบสัมภาษณ์โดยจำแนกออกเป็นซึ่งแบบสัมภาษณ์จำแนกออกเป็น5ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อายุ ที่อยู่ และช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ดในสถานการณ์ covid-19 ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนในการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ดในสถานการณ์ covid-19 ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ดและตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการเสนอแนะเพิ่มเติมจากประเด็นที่ให้สัมภาษณ์มาแล้ว

2) แบบบันทึกการสังเกต คือ หนังสือจดบันทึกการสังเกต

3)กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียงในงานวิจัยนี้ได้มีการนำเทคนิคการถ่ายภาพมาใช้ทั้งการถ่ายภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล ภาพบริบทพื้นที่วิจัย ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย เป็นต้น รวมทั้งมีการใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์ด้วย

3.3.2) การสร้างเครื่องมือวิจัย

1)กำหนดประเด็นของแบบสัมภาษณ์โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสัมพันธ์กับการศึกษาข้อมูลเอกสารจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการออกแบบสัมภาษณ์

2)การจัดทำร่างเครื่องมือวิจัยโดยการจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยขัดเกลาเนื้อหา

3)ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยการนำร่างเครื่องมือวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นที่จะสัมภาษณ์ และความเหมาะสมของเนื้อหา โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

4)แก้ไขเครื่องมือวิจัยโดยหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแล้วผู้วิจัยได้นำข้อแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับแก้ไขให้สมบูรณ์เพื่อให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ต่อไป

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆโดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เป็นเอกสารหลัก และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเทอร์เน็ต และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.4.2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 รูป/คน โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจจากบริบทพื้นที่วิจัย

3.4.3) ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามมี 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องล่วงหน้าเพื่อขอเก็บข้อมูลวิจัย
- 2) ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลาและการส่งประเด็นที่ต้องการทราบล่วงหน้า เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายจะได้มีเวลาเตรียมข้อมูล
- 3) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- 4) การประชุมกับผู้ช่วยวิจัยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้สะดวกรวดเร็วไม่กินเวลาของผู้ให้ข้อมูล และได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ
- 5) ลงมือเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามที่ได้นัดหมายเอาไว้ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)
- 6) ตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลทั้งหมด
- 7) จัดระเบียบข้อมูล เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการนำข้อมูลไปใช้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทพื้นที่วิจัย รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์โดยมุ่งแสวงหาชุดความรู้ใหม่จากงานวิจัย

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

หลังจากวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยที่เนื้อหาบางส่วนนำเสนอพบสรุปในรูปแบบของตารางข้อมูล เนื้อหาบางส่วนนำเสนอพบสรุปในรูปแบบภาพประกอบผลการวิจัย และการอธิบายความประกอบกับภาพถ่าย โดยมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัย รวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัยในภาพรวม พร้อมทั้งอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ดในสถานการณ์ covid-19

จากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและประชาชนพบว่าสภาพปัญหาของโรค covid-19 แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

(1) ปัญหาของพุทธศาสนิกชน ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด สถานการณ์ covid-19 พบว่า โรค covid-19 ทำให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน ตลอดทั้งลูกหลานที่ออกไปประกอบอาชีพต่างแดน ต้องเกิดความหวาดระแวงในการใช้ชีวิต ตลอดทั้งส่งผลกระทบต่อการเดินทางในชีวิตในด้าน ทั้งการประกอบอาชีพ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเดินทางไปต่างแดน ซึ่งทุกคนต้องระมัดระวังไม่ให้ตนไปติดโรค ซึ่งการติดเชื้อ covid-19 ของประชาชนในชุมชนนั้นเกิดจากการที่ลูกหลานไปประกอบอาชีพในต่างแดนแล้วกลับมาบ้าน จนต้องมาการกักตัวกลุ่มเสี่ยง ตลอดทั้งศูนย์รักษาผู้ป่วยที่ติด covid-19 ซึ่งปัจจุบันนั้นในชุมชน มีผู้ป่วยติดเชื้อในขณะนี้จำนวน 4 คน มีผู้สัมผัสเสี่ยงสูง จำนวน 25 คน ซึ่งผู้ป่วยได้รับเชื้อจากการรวมกลุ่มเล่นการพนันบางส่วน บางส่วนได้รับเชื้อจากการลงตลาดนัดชายของ และรับเชื้อจากเพื่อนในที่ทำงาน โดยสถานการณ์โรคระบาดนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนบ้านโนนสว่างเป็นอย่างมาก

(2) ปัญหาของพุทธศาสนิกชนกับวิถีชีวิตของชุมชนในสถานการณ์ covid-19 พบว่า คนในชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันน้อยลงอย่างเห็นชัดเจนมาก คนในชุมชนไม่มีความเอื้อเฟื้อต่อกันเหมือนเดิม เนื่องจากกลัวการติดเชื้อจากบุคคลอื่นมาก รายจ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วงศูนย์เด็กเล็กและโรงเรียนทำการปิดตามมาตรการควบคุมของรัฐ ครัวครัวที่มีเด็กต้องพึ่งพิงครอบครัวมากขึ้น เช่น ค่าขนม ของเล่น นอกจากนี้ยังต้องซื้ออุปกรณ์ป้องกันเชื้อ เช่น หน้ากากอนามัย เจลล้างมือ รายได้ลดลง เช่น ตลาดนัดปิด ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ค่าขายลูกค้าลดลง เกษตรกรรายได้ลดลงเนื่องจากผลผลิตล้นตลาด แต่คนซื้อลดน้อยลง ตลอดทั้งมีผลทางจิตใจของคนในชุมชนที่ต้องอยู่กันด้วยความหวาดระแวง การพบประสังสรรค์กันในเหมือนช่วงที่ยังไม่มีโรคระบาดก็ไม่มีเหมือนเคย ซึ่งสถานการณ์โรค covid-19 นั้นมีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก

(3) สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสถานการณ์ covid-19 พบว่า การแพร่ระบาดมากขึ้น ทำให้คนไม่กล้าที่จะออกไปไหน แม้กระทั่งการทำบุญตักบาตร การจัดกิจกรรมทางศาสนาเริ่มลดน้อยลง และจัดกิจกรรมน้อยลงมากทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมได้เหมือนเดิม ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งน้อยมากจะเป็นการทำบุญตักบาตร ฟังเทศ กิจทุกอย่างทางพุทธศาสนาตกลงอย่างน่าเป็นห่วง เนื่องจากกลัวที่จะเป็นกลุ่มเสี่ยงและติดโรค covid-19

(4) ปัญหาของโรค covid-19 มีผลกระทบต่อพิธีกรรมฉาปนกิจศพในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

(5) ปัญหาผู้มาร่วมงานฉาปนกิจศพในยุค covid-19 ทุกคนที่มาร่วมงานต้องป้องกันตัวเองและรักษาระยะห่างจากคนอื่น ญาติพี่น้องไม่สามารถที่จะมาร่วมงานได้เนื่องจากออกไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทำให้ผู้ตายไร้ญาติมาส่งช่วงวาระสุดท้าย และก่อให้เกิดความโศกเศร้าแก่ญาติพี่น้อง ตลอดทั้งผู้ที่มาร่วมงานนั้นน้อยกว่าสถานการณ์ปกติ จะมีเพียงแค่คนในชุมชนเท่านั้น เนื่องจากทุกคนต้องระวังตนเองตลอดทั้งกลัวที่เกิดโรค covid 19 และเป็นกลุ่มเสี่ยง

(6) ปัญหาการเตรียมงานฌาปนกิจศพในยุค covid-19 พบว่า การจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบง่าย คนมาร่วมงานน้อยกว่าปกติ ตลอดซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน ตลอดทั้งญาติของผู้เสียชีวิต ทุกคนต้องคอยเฝ้าระวังสถานการณ์ทำให้ไม่ค่อยคนมาช่วยงานเหมือนเมื่อก่อน

(7) ปัญหาการประกอบพิธีกรรมฌาปนกิจศพในยุค covid-19 พบว่า การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาต้องใช้เวลารวดเร็ว ชาวผู้มาร่วมงานพิธีต่าง ๆ ในการฌาปนกิจ รวมถึงทางกิจกรรมทางศาสนาจากเดิมอาจทำพิธีแบบเต็ม ช่วงนี้จำเป็นต้องเร่งจัดให้เร็วขึ้นกว่าเดิม และพยายามเว้นระยะห่างเพื่อความปลอดภัย

(8) ปัญหาการทำบุญอุทิศส่วนกุศลในยุค covid-19 พบว่า ลูกหลานหรือญาติพี่น้องไม่สามารถที่จะเดินทางมาร่วมงานได้ เนื่องจากสถานการณ์ covid-19 ตลอดทั้งไปประกอบอาชีพในต่างแดนทำให้ยากที่จะมาบ้านเพื่อทำบุญได้ การเชิญญาติ พี่น้อง อาจมีจำนวนจำกัด จึงทำให้เชิญได้ไม่เต็มที่และหากมีการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นจำนวนเยอะก็จะยิ่งทำให้ความเสี่ยง หรือหากอยากมีดนตรีช่วงนี้ก็จำเป็นต้องไว้ก่อน

2. การปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและประชาชนพบว่า การปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอนาทอง จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

(1) การปรับตัวในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาการประชากรส่วนใหญ่ใส่หน้ากาก และพบเจลล้างมือไปด้วยทุกครั้ง และปฏิบัติตามมาตรการที่ผู้นำแนะนำอย่างชัดเจน บางกิจกรรมทางชุมชนและชาวบ้านต้องทำที่บ้าน เช่น ไหว้พระ สวดมนต์ในวันพระ หรือบางกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การทำบุญคุณลานในทุกปีจะมีคนจำนวนเยอะมาทำบุญปีนี้ก็ลดลงเยอะ แต่ยังป้องกันตามมาตรการป้องกันอยู่ คือ ใส่แมส เว้นระยะห่าง วัดอุณหภูมิ

(2) การปรับตัวในการเตรียมพิธีกรรมฌาปนกิจศพ การปรับตัวในการเตรียมพิธีกรรมฌาปนกิจศพ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน ตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ อสม.ช่วยกัน ตลอดทั้งญาติผู้ตาย ซึ่งการเตรียมงานนั้นจะเน้นปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้ และไม่เอาศพไว้นานจนเกินไปถ้ามีความเสี่ยงมาก แต่ถ้าเหตุการณ์ปกติก็จะจัดพิธีกรรมตามความเหมาะสม ตลอดทั้งการจัดวัดใช้ตรวจอุณหภูมิก่อนคนจะเข้าร่วมพิธีกรรม

(3) การปรับตัวในพิธีฌาปนกิจศพของชุมชน การปรับตัวในพิธีฌาปนกิจศพของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปจากสถานการณ์ปกติ โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม คือ สวมแมส เว้นระยะห่าง ตลอดทั้งมีจุดวัดไข้ ผู้ที่เข้าร่วมงาน และพิธีกรรมในช่วงงานฌาปนกิจศพก็เปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม คือ ตัดพิธีกรรมที่ไม่สำคัญออก เช่น การล้างหน้าศพ การทอดผ้าบังสุกุล เป็นต้น เพื่อให้กำชับกับเวลาตลอดทั้งป้องกันตนเอง ไม่ให้ตกอยู่ในความเสี่ยงอีกด้วย

(4) การปรับตัวในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลของชาวบ้านโนนสว่างนั้นมีการปรับตัวในช่วงสถานการณ์ covid-19 จากในสถานการณ์ปกติจะมีการนิมนต์พระมาแสดงธรรม ตลอดทั้งมีมหรสพด้วย แต่ปัจจุบันนั้นทำกันแบบเรียบง่าย คือ ถวายสังฆทานอุทิศให้ ตลอดทั้งการจัดงานยังมีข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนคนซึ่งเจ้าภาพจะเชิญเฉพาะญาติ หรือชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่เท่านั้นเป็นหลัก ส่วนญาติที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงก็ให้หลีกเลี่ยงที่จะมาร่วมงาน

ผู้วิจัยสรุปถึงการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

(1) การตั้งจุดตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ละกิจกรรมทาง

พระพุทธศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น จะมีจุดตรวจวัดอุณหภูมิของแขกที่มาร่วมงานทุกครั้งโดยเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

(2) การสวมหน้ากากอนามัย เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมต้องปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการแพร่ระบาดของโรค

(3) การเว้นระยะห่าง จัดสถานที่หรือที่นั่งให้เว้นระยะห่างตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

(4) การลดสัมผัสหรือการสนทนา ลดการสัมผัสระหว่างกัน งดพูดคุยหรือสนทนากันในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งการรับประทานอาหารร่วมกัน

(5) การลดระยะเวลากิจกรรม ตัดพิธีกรรมที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้กำชับกับเวลาในการที่พุทธศาสนิกชนรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก

3. แนวทางการปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ covid-19 ยุค New Normal ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและประชาชน พบว่าชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวทางการปรับตัวแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

(1) แนวทางในการปรับตัวในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal พบว่า แนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal ของชุมชนบ้านโนนสว่าง การปรับตัวนั้นควรที่จะเริ่มจากตัวบุคคลเป็นพื้นฐานในการดูแลตนเองเมื่อเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคม ด้วยการสวมแมส ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ และเว้นระยะห่าง ไม่พบปะพูดคุยกับคนรอบข้างโดยไม่จำเป็น ตลอดทั้งเมื่อไปร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วหลังเสร็จก็รีบกลับทันที และกลับมาบ้านก็ชำระร่างกายทุกครั้ง ส่วนการปรับตัวของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ควรปรับไปตามสถานการณ์ซึ่งปัจจุบันนั้นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การทำบุญก็สามารถทำได้โดยระบบออนไลน์เช่นกัน ส่วนกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มก็ต้องมีมาตรการป้องกันทั้งการจัดสถานที่ควรจัดในที่โล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่จัดในที่แออัด พิธีกรรมที่ใช้คนจำนวนมากก็ให้ตัดออก หรือมีตัวแทนของแต่ละกลุ่มทำหน้าที่แทน ในส่วนของบุคคลที่มาจากนอกสถานที่นั้นก็ต้องมีผลตรวจ Covid-19 ตลอดทั้งมีการจัดสถานที่รับรองเมื่อมาร่วมงานไม่จัดให้เข้าไปอยู่ร่วมกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งในการปรับตัวนี้นั้นสามารถช่วยลดความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ได้

(2) แนวทางในการปรับตัวช่วงเตรียมพิธีมาปนกิจศพในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal พบว่า แนวทางในการปรับตัวช่วงเตรียมพิธีมาปนกิจศพในสถานการณ์ Covid-19 ของพุทธศาสนิกชนในบ้านโนนสว่าง ว่ามีควรแนวทางการปรับตัวในช่วงเตรียมงานด้วยการวางแผน และกำหนดกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรค Covid-19 ตลอดทั้งประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจทุกคน ทั้งกลุ่มคนที่จะมาร่วมงานในบ้านเจ้าภาพก็ดี หรือกลุ่มของบุคคลภายนอก ในส่วนของบุคคลภายนอก หรือญาติพี่น้องที่เดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยง ต้องจัดสถานที่รับรองแยกจากกลุ่มชาวบ้านในชุมชน หรือ มีผลรับรองการตรวจ Covid-19 และที่สำคัญคือทุกคนต้องรับผิดชอบตนเองด้วยการสวมแมส ตลอดทั้งเจลล้างมือ ติดตัวด้วย

(3) แนวทางในการปรับตัวในช่วงพิธีมาปนกิจศพของชุมชนในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal พบว่า แนวทางในการปรับตัวในช่วงพิธีมาปนกิจศพของชุมชนในสถานการณ์ Covid-19 ของพุทธศาสนิกชนในบ้านโนนสว่าง ว่ามีแนวทางการปรับตัวโดยเริ่มจากผู้ที่มาร่วมงานมาปนกิจจะต้องป้องกันตนเองด้วยการสวมแมส ตลอดทั้งนั่งเว้นระยะห่าง ในส่วนกลุ่มญาติพี่น้องที่มาจากพื้นที่เสี่ยงควรที่จะมีผลตรวจ

Covid-19 มาด้วยว่าไม่มีการติดเชื่อ ตลอดทั้งการจดที่นั่งเฉพาะกลุ่มให้แยกออกจากกลุ่มชาวบ้านเพื่อป้องกันความเสี่ยง ในส่วนของพิธีกรรมนั้นก็ต้องปรับด้วยการลดพิธีที่ใช้คนจำนวนมาก เช่น การถวายปัจจัยสวดอภิธรรมให้สังฆะแทน โคนพิธีกรอ่านรายนามเจ้าภาพแล้วส่งตัวแทนเป็นกลุ่มถวาย และการทอดผ้าบังสุกุลปกติจะทอดผ้าด้วยจำนวนคนที่มากก็ใช้วิธีการส่งตัวแทน เพื่อให้กำชับเวลา ตลอดทั้งการรดพิธีล้างหน้าศพและการวางดอกไม้จันทน์ให้ตัวแทน อสม. เดินเก็บขึ้นไปวางบนฌาปนสถานแทน ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงในสถานการณ์โรคระบาด

(4) แนวทางในการปรับตัวในช่วงพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal พบว่า แนวทางในการปรับตัวในช่วงพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ของชุมชนในสถานการณ์ Covid-19 ของพุทธศาสนิกชนในบ้านโนนสว่าง ว่ามีแนวทางการปรับตัวโดยการเชิญแขกนั้นเน้นเฉพาะคนในพื้นที่ หรือคนในครอบครัวเท่านั้น ในส่วนญาติพี่น้องที่จะมาร่วมงานในกรณีที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงก็ต้องมีผลตรวจรับรองว่าไม่ติดเชื่อเพราะความปลอดภัย ตลอดทั้งการงดมหรสพต่าง ๆ ผู้ที่มาร่วมงานทุกคนต้องสวมแมส และมีการวัดไข้ที่จุดคัดกรองก่อนที่จะเข้าร่วมงาน ส่วนของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นก็ไม่มีอะไรที่ต้องลดขั้นตอนออกเพราะส่วนใหญ่จะเป็นการถวายสังฆทานอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์เท่านั้น

จากประเด็นที่ได้นำเสนอผู้วิจัยสรุปถึงแนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนในการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ Covid-19 ยุค New Normal ได้ดังนี้

(1) Prevent การป้องกันตนเอง ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาพุทธศาสนิกชนจะต้องรู้จักป้องกันตนเอง ด้วยการสวมหน้ากากอนามัย ไม่พูดคุยหรือสนทนากัน ล้างมือด้วยเจลล้างมือตลอดเมื่อสัมผัส หลีกเลี่ยงกิจกรรมให้อาบน้ำชำระร่างกายทันที

(2) Plan ahead การวางแผน ในการเตรียมงานจะต้องวางแผนงาน แบ่งหน้าที่ตลอดทั้งกำหนดขั้นตอนของพิธีกรรมให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ใช้เวลาในแต่ละกิจกรรมนั้นมากเกินไป

(3) Treatment การรักษา การรักษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการบูรณาการให้เข้าการสถานการณ์ เช่น การทอดผ้าบังสุกุล หรือถวายไทยธรรม ด้วยการส่งตัวแทน

(4) Sharing การแบ่งปัน การแบ่งปันน้ำใจให้อภัย ช่วยเหลือ อนุเคราะห์ด้วยสิ่งของ มีจิตอาสาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม เสียสละ เวลา ให้คำปรึกษาและแนวทางการดำเนินชีวิต

5 อภิปรายผล

1) สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ดในสถานการณ์ covid-19

ปัญหาการทำบุญอุทิศส่วนกุศลในยุค covid-19 พบว่า ลูกหลานหรือญาติพี่น้องไม่สามารถที่จะเดินทางมาร่วมงานได้ เนื่องจากสถานการณ์ covid-19 ตลอดทั้งไปประกอบอาชีพในต่างแดนทำให้ยากที่จะมาบ้านเพื่อทำบุญได้ การเชิญญาติ พี่น้อง อาจมีจำนวนจำกัด จึงทำให้เชิญได้ไม่เต็มที่และหากมีการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นจำนวนมากก็จะยิ่งทำให้ความเสี่ยง หรือหากอยากมีดนตรีช่วงนี้ก็จำเป็นต้องไว้ก่อน ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ covid-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ไข้หวัดใหญ่ไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปรับตัว โดยการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้รับเชื่อ covid-19 ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง และเว้นระยะ เพื่อลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ แต่เห็นว่าวิธี ดังกล่าวช่วย

ลดโอกาสการระบาดของโรค covid-19 ได้ปานกลาง และยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค covid-19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการ แก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการ แก้ปัญหาผลกระทบทางสังคม ทั้งแนวทางดูแลด้วยตัวประชาชนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพพลัดการพบปะในสถานที่สาธารณะทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึง ส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูล การปฏิบัติเพื่อตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรคและปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์

2) การปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

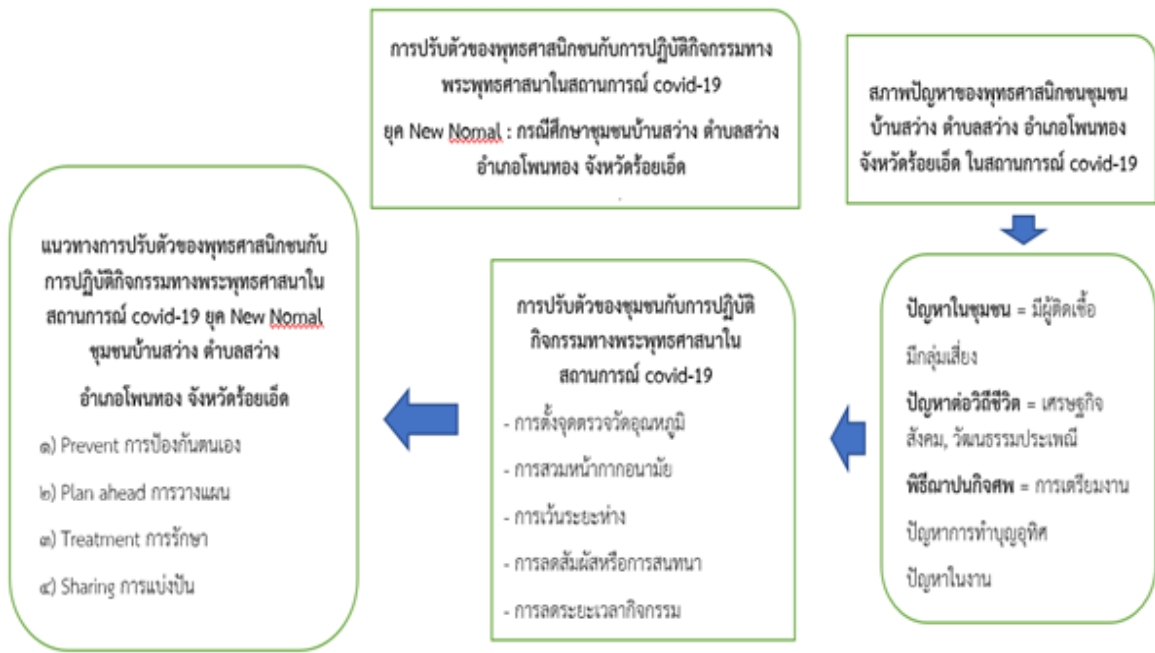
การลดระยะเวลากิจกรรม ตัดพิธีกรรมที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้กำชับกับเวลาในการที่พุทธศาสนิกชน รวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Haber and Runyon (1986) ได้ให้ความหมายการปรับตัวว่า เป็นพฤติกรรมของคนหรือสัตว์ ที่พยายามหาความสมดุลระหว่างความต้องการกับสิ่งเร้า หรือเป็นการกระทำเพื่อให้ ความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ

3) แนวทางการปรับตัวของชุมชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ covid-19 ยุค New Normal ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด

Sharing การแบ่งปัน พุทธศาสนิกชนในชุมชนช่วยสงเคราะห์ แบ่งปันน้ำใจช่วยเหลือสิ่งของให้กับเจ้าภาพในการประกอบพิธีกรรมให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับ Andrew and Roy (1986) อธิบายการปรับตัวไว้ว่า เป็นพฤติกรรมตอบสนองของบุคคลเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกันตนเองหรือสิ่งแวดล้อม ของตนเอง เพื่อปรับให้คงสภาพสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งรอย (Roy) เชื่อว่าคนประกอบด้วยกาย จิต สังคม (Man is an biopsychosocial being) และเป็นหน่วยเดียวที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ที่มีการตอบสนองออกมาในด้าน ร่างกายและสรีระ ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน

6. องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นงานวิจัยคุณภาพที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ตลอดทั้งลงพื้นที่สัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมา วิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปผลการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้ จากการวิจัยดังต่อไปนี้

แผนภาพองค์ความรู้ใหม่

7. สรุป

สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์ โรค covid-19 แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาของโรค covid-19 ในชุมชนบ้านสว่าง มีผู้ติดเชื้อ ตลอดทั้งกลุ่มเสี่ยง 2) สภาพปัญหากับวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจของชาวบ้าน 3) สภาพปัญหาต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมลดลง กิจกรรมถูกยกเลิก ชาวบ้านไม่ไปทำบุญที่วัด 4) ปัญหาของโรค covid-19 มีผลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนา มีผู้มาร่วมงานน้อย ซึ่งได้มีการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนบ้านสว่าง ตำบลสว่าง ในสถานการณ์ โรค covid-19 พบว่า การปรับตัวของชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ได้แก่ 1) ตั้งจุดตรวจวัดอุณหภูมิ ก่อนที่จะเข้าร่วมงานต้องวัดอุณหภูมิ 2) การสวมหน้ากากอนามัย ล้างมือ 3) การเว้นระยะห่าง จัดสถานที่เว้นระยะห่าง ไม่รวมกลุ่มกัน 4) การลดสัมผัสหรือการสนทนา งดรับประทานอาหารร่วมกัน 5) การลดระยะเวลากิจกรรม ตัดพิธีกรรมที่ใช้เวลานานเกินไปออก โดยมีแนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ โรค covid-19 ยุค New Normal พบว่า แนวทางการปรับตัวของชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ได้แก่ 1) Prevent ป้องกันตนเอง ด้วยการสวมหน้ากากอนามัย ไม่พูดคุยหรือสนทนากัน ล้างมือชำระร่างกาย 2) Plan ahead การวางแผน ในการเตรียมงานกำหนดขั้นตอนของพิธีกรรม 3) Treatment การรักษา การรักษาพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการบูรณาการให้เข้าสถานการณ์ 4) Synthesis การสังเคราะห์ พุทธศาสนิกชนในชุมชนช่วยสังเคราะห์ เจ้าภาพในการประกอบพิธีกรรมให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐควรมีมาตรการป้องกันที่ดีกว่าปัจจุบัน
- 2) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธไม่ว่าสถานการณ์โควิดก็ควรมีการปรับตัว ไม่ควรยกเลิกไป

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

- 1) มีการประชาสัมพันธ์ถึงแนวทางการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานการณ์โควิด
- 2) มีการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบออนไลน์เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

8.3 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ต่อ

- 1) แนะนำแนวทางการปรับตัวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 2) นำวิธีการมาปณกิจศพในกรณีการทอดผ้าและการถวายไทยธรรมไปใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

8.4 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) แนวทางการปรับตัวในการประกอบพิธีฮิต 12 คอง 14 ในสถานการณ์ Covid-19
- 2) แนวทางการปฏิบัติธรรมออนไลน์ของสำนักปฏิบัติธรรมในสถานการณ์ Covid-19
- 3) รูปแบบการทำบุญในสถานการณ์ปัจจุบัน

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ปราณี วงษ์เทศ. (2524). พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท..
- พยนต์ ปัญญาภา. (ม.ป.ป.) ประวัติบ้านสว่างและประวัติวัดบ้านสว่าง. ม.ป.ท..
- พระครูกลุณยานสิทธิวัฒน์. (2553). วัฒนธรรมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2547). มรณกถา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- สาธารณสุข. (ม.ป.ป.) รายงานสถานการณ์โควิด-19: สถิติผู้ติดเชื้อโควิด-19 ทั่วโลก. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.sanook.com/covid-19>.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์. (2564): ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. 6(2): 160-174.

ภาษาอังกฤษ

- Andrew. H. A. C. Roy. (1986). Essentials of Roy Adaptation Model. Norwalk: Appleton-century-crafts.

- Haber, A., & Runyon, R. P. (1984). Psychology of adjustment. Homewood. Ill.: Dorsey Press.
- National Buddhism Office. (2010) History of the importance of propagating Buddhism. Bangkok: National Buddhism Office Press.
- PhrakhruKalayanasitthiwat. (2010). Thai culture. Thai Culture. (3rd Edition). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printer.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). Morana k̄hā. (5th printing). Bangkok: Printing House, Print Suay Co., Ltd.
- Public Health. (M.P.P.) Situation Report of COVID-19: Statistics of COVID-19 cases worldwide. Retrieved July 10, 2022, from <https://www.sanook.com/covid-19>.
- Panyapha P.. Ban Sawang History and Ban Sawang Temple History. Search/compose. (Reproduce).
- Rungrat S.. (2021). Economic and Social Impacts of the COVID-19 Situation of the people in Yala municipality Yala Province. Journal of Sociology and Buddhist Anthropology. 6(2), 160-174.
- Wongthet P.. (1981). Rituals about death in Thailand. Bangkok: P.A.T. Reproduce.

แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวิถีพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3
วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภोधวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
Buddhist community development guidelines : A case study of
Banthawatburi community, village no. 3 Wat nuea udon chaisit,
Thong thani subdistrict, Thawat buri district Roi-et province

พระอธิการธนบดี ธมมทินโน

Phraathikan Thanabodee Dhammadhinno

ไพฑูรย์ สวานมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทโธ

Phrakhruplalad Sommai Addhasitdho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College

E-mail: toonmcu101@gmail.com

(Received: July 23, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภोधวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด (2) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภोधวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนววิถีพุทธ (3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภोधวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ภาคสนาม

ผลจากการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยทั่วไปของชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำชี ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร การประกอบอาชีพของชาวชุมชนแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มและมีกองทุนหมู่บ้านอยู่ 4 กองทุน กระบวนการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ 3 ชาวบ้านใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาประกอบในการเลี้ยงชีพทั้งหมด 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเกษตรกรพอเพียงแบบบวร 2) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาวัด 3) กลุ่มกลองยาววัดเหนือ 4) กลุ่มแปรรูปเกษตร 5) กลุ่มเพาะพันธุ์ไม้ประดับ โดยใช้หลักสมาธิภาวนา การเลี้ยงชีพชอบ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ พร้อมกันนี้ก็ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอิทธิบาท 4 มากำกับในการประกอบอาชีพ แนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ คือจัดระดมสมองหรือการระดมความคิดเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ แล้วจัดทำแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาเป็นหลักปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน องค์กร และเป็นจุดเริ่มต้นหรือสิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรกๆ ของการทำงานร่วมกัน จัดอบรมให้ความรู้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการสร้างวงจรคุณธรรมในชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา; ชุมชน; วิถีพุทธ

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate the present conditions of Ban Thawat Buri Community, Moo 3, Wat Nuea Udon Chaisit, Thong Thani Subdistrict, Thawat Buri District Roi Et Province; 2) to study the community development process based on the Buddhist way of Ban Thawat Buri Community, Moo 3, Wat Nuea Udon Chaisit, Thong Thani Subdistrict, Thawat Buri District Roi Et Province; and 3) to explore the guidelines for community development of Ban Thawat Buri Community, Moo 3, Wat Nuea Udon Chaisit, Thong Thani Subdistrict, Thawat Buri District Roi Et Province. The study applied a qualitative research method by studying documents and interviews conducted on a field trip.

From the study, it is found as follows: the plains next to the Chi River comprise the majority of the Ban Thawat Buri Community where most people are farmers. The occupations of people in the community are divided into 5 groups with 4 village funds. The community development process of Ban Thawat Buri Community is based on Buddhist teachings that are used to making a living in all 5 groups: 1) Sufficiency Agriculture Group based on ‘Bowon’ (village, temple, and school); 2) Temple Development Volunteer Group; 3) ‘Glong Yao Wat Nuea’ Group; 4) Agricultural Processing Group; and 5) Ornamental Plant Breeding Group. The making a living in all these 5 groups must be based on *Sammā-ājīva* (right livelihood whether physically, verbally, or mentally), *Saṅgahavatthu* (four bases of social solidarity), and *Iddhipāda* (four paths of accomplishment). The guidelines for community development of Ban Thawat Buri Community include brainstorming for knowledge seeking and turning it into a strategic plan or development plan as a means to practice for agencies and organizations. The plan also acts as the starting point or first thing to do when it comes to working together, holding training to impart knowledge, engaging community members, and creating a moral cycle in the community.

Keywords: Community; Development; Buddhist Way

1. บทนำ

ในปัจจุบันโลกและสังคมแห่งยุคโลกาภิวัตน์ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้ผู้คนในสังคมต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมทั้งได้เกิดปัญหาสำคัญได้แก่ การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นและเห็นแก่ตัวจนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต การเบียดเบียนกัน การทำร้ายกัน และกัน การทุจริตคอร์รัปชัน การแบ่งแยกฝ่ายและการขาดความสามัคคีกลมเกลียวของคนในชาติ นับวันจะกลายเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไข และยิ่งหากปล่อยไว้เนิ่นนานออกไปจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องสร้างสังคมให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และนำไปสู่การแก้ปัญหาและการป้องกันปัญหาในอนาคต (พระวิทยา ญาณโสโร, 2554: 1) โดยเฉพาะประเทศไทยที่เป็นเมืองแห่งพุทธศาสนา สภาวการณ์ในปัจจุบันพุทธบริษัทอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัตถุนิยมบริโภคนิยมจึงไม่สนใจศึกษาในหลักแห่งวิถีพุทธธรรม ไม่เข้าวัด ฟังธรรม ไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ไม่เคารพยำเกรงในพระภิกษุสงฆ์ มีความเก้อเงินในการทำบุญ เป็นชาวพุทธแต่เพียงในนาม เข้าวัดเพื่อต้องการของขลังหรือโชคลาง หรือเมื่อตนเองมีเคราะห์ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง มีการศึกษาสูงแต่เอาตัวไม่รอด นำตนไปสู่หนทางแห่งความเสื่อมอันมีที่ไปคือ อบายและความทุกข์ นอกจากนี้ยังขาดความเป็นจิตอาสาในการรับผิดชอบต่อพระศาสนาและประเทศชาติของตนอย่างแท้จริง (มูลนิธิตสวนพุทธธรรม., 2557: 1-2)

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหามากมาย หากความสงบมิได้ ทั้งที่เป็นแดนแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่แท้จริงแล้วจะพบว่า มูลเหตุของปัญหามีจุดกำเนิดมาจากความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคม เป็นเพราะการขาดคุณธรรมประจำใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือการทำให้คนในสังคม มีศีลธรรมประจำใจ การปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ดังนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการข้อสำคัญที่สุดก็คือ “การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม” การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม หมายถึง คุณความดีที่คนไทยทุกคนสมควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ทั้งหมด มีอยู่แล้วใน “หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา” (ธีรยุทธ พึ่งเทียน และสุรพล สุยะพรหม, 2546: 1) การที่จะแก้ไขได้ต้องเปลี่ยนกระบวนความคิดหรือวิถีคิดใหม่ โดยให้ผนึกกำลังกันทุกส่วนเข้ามา เชื่อมโยงกันทำงาน เพราะเราจะแก้ปัญหาที่ละเรื่องไม่ได้ ต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง โดยมีครอบครัวและ ชุมชนเป็นหลักและอาศัยเครื่องมือ วิธีการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เพื่อก่อให้เกิดแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนา ของทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ชุมชน องค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบัน วิชาการ สถาบันทางศาสนา และภาคธุรกิจ ในอันที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยระดมทรัพยากรกำลังและทรัพยากรทั้งหมดมาเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานสร้างสรรค์สังคม

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องพัฒนาด้านจิตใจคือ พัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนเป็นอย่างแรก ให้บุคคลกลับมาใช้ชีวิตตามหลักแห่งความพอเพียง ไม่มุ่งแต่ด้านการเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเพียงอย่างเดียวให้กลับมาอยู่บนพื้นฐานแห่งความอบอุ่นของครอบครัวในชุมชนพื้นถิ่นของตนเองและมีชีวิตที่ดำเนินตามแนววิถีพุทธดังที่ผ่านมาด้วยเหตุนี้ทางภาครัฐจึงริเริ่มโครงการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรมคุณธรรม ขึ้นมาหลายโครงการ อาทิ โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข โครงการชุมชนคุณธรรมฯ ที่เป็นการนำหลักการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ที่เป็น 3 เสาหลักของสังคมที่เคยยึดโยงค้ำจุนสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต ควบคู่กับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาแก้ปัญหาจากกระแสทุนนิยม มาสร้างเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยบูรณ

การให้ชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศพัฒนาตามกระบวนการนี้ เป็นต้น ด้วยการสนับสนุนและผลักดันจากภาครัฐและการมองเห็นปัญหาของผู้คนในชุมชนเองจึงเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนต่าง ๆ ร่วมกลุ่มกันดำเนินตามหลักการพัฒนาชุมชนตามแนวทางศาสนาพร้อมกับน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมกันมากยิ่งขึ้น

บ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีสภาพเป็นหมู่บ้านที่กำลังจะกลายเป็นชุมชนเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม และรับราชการอยู่ใกล้กับแม่น้ำชี มีวัดเหนืออุดรชัยสิทธิ์ เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 นับถือพระพุทธศาสนา ชีวิตผูกพันอยู่กับความเชื่อทางพุทธศาสนา จะเห็นได้จากวัดแต่ละวัดมีการสร้างและบูรณะถาวรวัตถุอยู่อย่างตลอด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม บ้านธวัชบุรีหมู่ที่ 3 แต่ยังคงมีปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันสืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจนเข้ามากระทบทาบ แทนที่วิถีชีวิตของประชาชน จนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน ปัญหาความเครียด และปัญหาการขาดศีลธรรม เป็นต้น พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางสังคม และเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ที่สามารถร่วมมือกันระหว่างฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การลดปัญหาทางการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม สาธารณสุข

การพัฒนาชุมชนธวัชดินแดงยึดหลักการพัฒนาตามแนววิถีพุทธที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้พัฒนาคนโดยควบคู่ไปกับการพัฒนานั้น ทำให้เห็นว่าสามารถแก้ปัญหาสังคมเหล่านี้ได้ อาทิเช่น ชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 ได้นำกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมมาใช้แล้วเกิดผลสัมฤทธิ์ โดยจุดเด่นของชุมชนนี้คือมีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านศีลธรรม และด้านประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามแก่เยาวชนและประชาชน โดยในปี พ.ศ. 2558 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา วัด วางระเบียบข้อบังคับใช้ภายในวัด เริ่มพัฒนาให้เกิดเป็นรูปธรรมให้ชัดเจน รื้อฟื้นประเพณีที่หายไปหลายปี ร่วมประสานบริเวณวัดให้เกิดความสะอาดและความเป็นระเบียบ เริ่มวางแผนปรับปรุงภูมิทัศน์ กำหนดนโยบายพัฒนาภายใน 1-2 ปีให้ชัดเจน เริ่มใช้โครงการวัดพอเพียง บ้านพอเพียง พ.ศ. 2559 ได้จัดหมวดหมู่สิ่งขมกัณฑ์ของใช้ทุกอย่าง สะสางสถานที่ พาชชาวบ้านซื้อที่ถวายวัดเพื่อเป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา ปรับภูมิทัศน์ ถมดินทางลงแม่น้ำชี และทำแพที่ทำน้ำของวัด ส่งเสริมการศึกษาให้พระสงฆ์ สามเณร เยาวชน พระสงฆ์ที่วัดต้องถือกฎระเบียบต้องทำงานทุกวันในเวลาส่วนรวมเพื่อตอบแทนบุญคุณข้าวปลาอาหารจากญาติโยม ดิดกล้องวงจรปิดภายในวัด สนับสนุนงานประเพณีให้ทุกคนมีส่วนร่วม ริเริ่มอนุรักษ์พันธุ์ไม้แปลกหายาก ไม้ไทยดอกหอม ปูกระเบื้องพื้นโบสถ์ และทำซุ้มกำแพงแก้ว ปี พ.ศ. 2560 เข้าร่วมโครงการชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ริเริ่มจัดงานประเพณีให้ยิ่งใหญ่ เพื่อการมีส่วนร่วมและยั่งยืนเช่นบุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญแห่เทียน บุญลอยกระทงและสมมาแม่น้ำชี เริ่มพัฒนาริมแม่น้ำชีให้เป็นสวนพักผ่อนหย่อนใจของชุมชนและสาธุชนทั่วไป ด้านการศึกษาเข้าร่วมส่งเสริมให้เด็กที่ทางบ้านไม่สามารถส่งเสียเล่าเรียนได้ให้เข้ามาบวชเรียนภายใต้การกำกับดูแลของวัดและชุมชนดูแลร่วมกันส่งเสริม เปลี่ยนระบบประปาเป็นบาดาลภายในวัด ปี พ.ศ.2461 – พ.ศ. 2564 ได้ดำเนินการตามวิสัยทัศน์และโครงการต่างๆที่วางไว้ แต่ในปี พ.ศ. 2564 ได้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่า แล้วพัฒนาการมาเป็นโรคโควิด-19 (COVID-19) ทำให้ประชากรของโลกได้รับความบอบช้ำไปตามๆ กัน และล้มตายไปอีกเป็นจำนวนมากมาย จึงทำวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมที่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากภัยโควิดดังกล่าว วิถีชีวิตครั้งนี้เองทางวัดและชุมชนบ้านธวัชบุรีหมู่ที่ 3 ได้ร่วมกันทำครัวของวัดเป็นคลังอาหารเพื่อทำส่งผู้ป่วยโควิดและบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลสนาม และจุดพักคอยของอำเภอธวัชบุรี นอกจากนั้นยังให้สถานที่ภายในวัดเป็นจุดพักคอย

ของผู้ป่วย และการให้บริการ เมรุของวัดเหนืออูตรชัยสิทธิ์ในการณาปนกิจแก่ผู้เสียชีวิตจากโควิด 19

ผู้วิจัยมีความสนใจการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธอันนำมาซึ่งความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนในเขตพื้นที่ โดยพระสงฆ์มีความผูกพันกับชุมชนเป็นอย่างมากและมีบทบาทต่อการส่งเสริมกิจกรรมหลายๆ ด้านที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานของรัฐประชาชนในชุมชน และวัดได้อย่างลงตัวและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องกับแนวคิดและกระบวนการพัฒนาชุมชน ที่มุ่งเน้นการพัฒนา “คน” หรือ “กลุ่มคน” โดยการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาให้กับชุมชนและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความเข้มแข็งทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีอิสรภาพในการกำหนดวิถีชีวิต การดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสันติ ที่เน้นความยั่งยืนของสังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้เองงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวิถีพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านวัฒนธรรม 4) ด้านสาธารณสุข และ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นบทบาทที่พระสงฆ์มีกับชุมชน ซึ่งช่วยสร้างคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพระศาสนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออูตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออูตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนววิถีพุทธ

2.3 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออูตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 พื้นที่การวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออูตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย พระสงฆ์จำนวน 3 รูป 34 ท่าน ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ 3 รูป 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 4 คน 3) ประชาชน จำนวน 20 คนและ 4) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 3 คน และนักวิชาการ จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

นามสกุล/อายุ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาชุมชนวิถีพุทธในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

2) เครื่องบันทึกเสียง

ในการดำเนินการสนทนาค้างนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียงเพื่อช่วยบันทึกข้อมูล เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูลในการสนทนาในประเด็นต่างๆ ในการสนทากลุ่มค้างนี้ และถ่ายภาพร่วมด้วย

3.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในค้างนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน การพัฒนาท้องถิ่น

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับพระสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และผู้นำชุมชน ในพื้นที่ ประกอบด้วย พระสงฆ์จำนวน 3 รูป 34 ท่าน ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ 3 รูป 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 4 คน 3) ประชาชน จำนวน 20 คนและ 4) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 3 คน นักวิชาการ จำนวน 1 คน

3.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Anlysis) ทั้งหมด โดยใช้เทคนิค 6'C ได้แก่ Conceptualize (การจัดกรอบแนวคิด) Commentate (การแสดงความคิดเห็น) Category (จัดหมวดหมู่) Classify (การจำแนกกลุ่ม) Content (สาระสำคัญ) และ Concept (ประเด็น) จะกระทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละค้าง จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปร ว่าครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

4. ผลการวิจัย

ชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุดรชัยสิทธิ์ ตำบล ธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีกลุ่มอาชีพและกระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ดังนี้

1) กลุ่มเกษตรพอเพียงแบบบวร

ชาวบ้านประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา หลักการดังกล่าวมุ่งให้มนุษย์จำกัดความอยากหรือความต้องการของตนเองแทนการกระตุ้นค้นหาหรือความอยากเพื่อให้เกิดการบริโภคมากขึ้น (บริโภคนิยม) การประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่ชาวชุมชนบ้านธวัชบุรีกระทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเช่นเดียวกับชาวอีสานโดยทั่วไป การพัฒนาประกอบอาชีพการเกษตรแบบพอเพียงโดยการนำเอาหลักการของสัมมาอาชีพะ ในพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ประการหลักคือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา และการเลี้ยงชีพชอบทางใจ 1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย คือการประกอบ

สัมมาอาชีพ วันการ ประกอบมิฉฉาชีพหรืออาชีพที่ควรเว้น 5 อย่าง ได้แก่ (1) ค้าขายอาวุธ (2) ค้าขายสัตว์มีชีวิต (3) ค้าขายของมีนเมาและสิ่งเสพติดทั้งหลาย (4) ค้าขายยาพิษ (5) ค้าขายมนุษย์ 2 การเลี้ยงชีพชอบ ทางวาจา คือเว้นวจีทุจริต 4 ส่วนการเลี้ยงชีพชอบทางใจ คือการไม่โลภอยากได้สิ่งของของผู้อื่น ไม่ พยาบาทปองร้ายผู้อื่น และเห็นถูกต้องตามคลองธรรม

2) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาวัด

ชมรมจิตอาสาพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออัครชัยสิทธิ์ เป็นการ รวมตัวกันของชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน ที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยตั้งเป็นชมรมจิตอาสาพัฒนาวัดประจำ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจอาสาโดยไม่มีค่าตอบแทนแต่อย่างใด เป็นการกระทำด้วยความรักชุมชนและความบริสุทธิ์ใจ จริง ๆ เป็นความรักและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติภายในชุมชนของตนเอง เพราะเมื่อเกิดมี ขบวนการพัฒนาชุมชนของตนเองแล้ว ปราชญ์ชาวบ้านและชาวชุมชนบ้านธวัชบุรี จึงได้ตกลงกันเรียกประชุมชาว ชุมชน ประชุมครั้งแรก เป็นการประชุมวางแผนทางในการที่จะช่วยกันพัฒนาวัดและชุมชนของตนเอง ให้คงอยู่คู่ บ้านคู่เมืองร้อยเอ็ด ตลอดไปหรือตลอดชั่วลูกชั่วหลาน โดยการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนาการก ระทำการสงเคราะห์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน เป็นหลักการสงเคราะห์หรือหลักสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับ สังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทุกระดับทั้งระหว่างบิดามารดากับบุตร-ธิดา อาจารย์กับศิษย์ สามีกับภรรยา มิตรกับมิตร เพื่อนบ้านกับเพื่อนบ้าน และประชาชนกับประเทศชาติ เพราะเป็นรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3) กลุ่มกลองยาววัดเหนือ

หลักธรรมที่ส่งเสริมในการฝึกฝนการตีกลองยาวให้ประสบความสำเร็จ คือหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งจะ ช่วยเกื้อกูลสนับสนุนและส่งเสริมให้การลงมือปฏิบัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหวังประโยชน์ได้อย่าง แท้จริง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตน ประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ได้แก่ ฉันทะ-ความพอใจ วิริยะ-ความเพียร จิตตะ-ความมุ่งมั่นตั้งใจ และ วิมังสา-ความไตร่ตรอง โดยหลักธรรมอิทธิบาท 4 นี้ เป็นพื้นฐาน แห่งความสำเร็จของชีวิตและจะสัมพันธ์กับหลักธรรมข้ออื่นๆ เช่น วุฑฒิธรรม (ธรรมที่ทำให้เจริญ) สมชีวิตธรรม (ธรรมของคู่ชีวิต) ฆราวาสธรรม (ธรรมของผู้เป็นฆราวาส) เป็นต้น เมื่อบุคคลปฏิบัติตามธรรมได้อย่างเคร่งครัด ย่อม ก่อให้เกิดพลังในการหล่อเลี้ยงชีวิตให้สืบต่ออายุได้ยาวนาน ทั้งในแง่การปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติงานการ ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 จะช่วยเกื้อหนุนให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบศิลปะและการดำเนิน ชีวิตของตนเองและสังคม

4) กลุ่มแปรรูปเกษตร

หลักธรรมที่ใช้กับกลุ่มแปรรูปเกษตร คือ มัตตัญญูตา การรู้จักประมาณ คือ รู้จัก พอดี เช่น รู้จัก ประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์ เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการโดยมิใช่เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความ พอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัว ให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา ความรู้จักพอ ประมาณเป็นหลักธรรมที่สร้างคนให้เป็นผู้รู้จักใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ให้รู้จักกำจัดความทุกข์ความเดือด ร้อนด้วยการพิจารณาให้เห็นต้นเหตุของความทุกข์ความเดือดร้อนแล้วแก้ปัญหาให้ถูกทางไม่ให้เชื่อถ้อย่างมง่าย ไร้เหตุผล

5) กลุ่มเพาะพันธุ์ไม้ประดับ

หลักธรรมในการส่งเสริมการประกอบการเพาะพันธุ์ไม้ประดับของชาวบ้านในชุมชน บ้านธวัชบุรีนั้น จะมีความแตกต่างกันไปดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และ สอบถามถึงความเข้าใจถึงหลัก สัมมาอาชีพ ตลอดจนทั้งแนวทางการประกอบการเพาะพันธุ์ไม้ประดับของชาวบ้านนั้นได้สอดคล้องกับหลักสัมมา อาชีพ

การเพาะพันธุ์ไม้ประดับของชุมชนนั้นจะใช้หลักสัมมาอาชีพในการประกอบการ เพาะพันธุ์ไม้ประดับ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลัก กุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียก อีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ หลักการของสัมมาอาชีพในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาณิชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพ ที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีพจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง 5 ประการ

แนวทางการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย การจัดเวทีระดมสมอง การจัดทำแผนกลยุทธ์/ แผนพัฒนา การจัดหาแหล่งสนับสนุนทุนดำเนินงาน การอบรมให้ความรู้ การมีส่วนร่วม การสร้าง วจรคุณธรรม และการ ขยายเครือข่าย ดังนี้

การระดมสมองหรือการระดมความคิดเป็นวิธีการค้นหาความรู้หรือแนวปฏิบัติที่ดีและหลากหลาย จากคนที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ การระดมสมองเพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางที่ชุมชนบ้านธวัช ดินแดนควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะเป็นวิธีการที่ได้เสนอความเห็นของผู้มีความรู้หรือเกี่ยวข้องกับงาน พัฒนาชุมชน ซึ่งจะทำให้ได้วิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายน่าสนใจ

แผนยุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาเป็นหลักปฏิบัติที่ผ่านการวิเคราะห์และออกแบบอย่างรอบคอบ มี วิธีและขั้นตอนครอบคลุมกระบวนการทำงาน ทำให้เข้าใจองค์กร/หน่วยงานตนเอง เช่น อัตลักษณ์ ทิศทางการ พัฒนา เกณฑ์การพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ เป็นต้น ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนา สามารถนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนได้

ทุนดำเนินงานมีความสำคัญเพราะทำให้งานสามารถเกิดขึ้นได้และขับเคลื่อนไปได้ งานพัฒนาชุมชน ด้านต่างๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม จำเป็นต้องอาศัยทุนดำเนินงาน เช่น ค่าไถ ค่าขนส่ง ผลผลิต เป็นต้น สิ่งทดแทน ค่าใช้จ่ายแรงงาน เช่น แรงงานกลุ่ม สิ่งทดแทนการบำรุงพืชผลเกษตร เช่น ปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น ด้านอื่นๆ ที่มีค่า ใช้จ่ายในเบื้องต้น สิทธิภาพ เพื่อเป็นการเพิ่มโภชนาการใน สัตว์ เพื่อให้ได้วัตถุดิบและชิ้นวัตถุดิบในการผลิตที่ มีคุณภาพสูง

การเรียนรู้ (Learning) เกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายของแต่ละคน หมายเอาทั้งการ เรียนรู้ในชั้นเรียนและการเรียนรู้นอกชั้นเรียนหรือการดำเนินชีวิตนั่นเอง ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนธวัชบุรีส่วนหนึ่ง เกิดจากประสบการณ์ดำเนินชีวิต แต่การเรียนรู้ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในที่นี้หมายเอาการ เรียนรู้หลักการ วิธีการ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจากผู้มีความรู้และประสบการณ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพใน การพัฒนาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งการเรียนรู้สามารถเปลี่ยนแปลงความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมของผู้ทำงาน ได้

การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนคือการที่ชาวบ้านได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงานพัฒนาชุมชนทุก ขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การประชุมวางแผนงานจนถึงการสรุปงาน ข้อดีคือชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวทาง การพัฒนา ทำให้มีความหลากหลายตามประสบการณ์ของแต่ละคน เมื่อตนเองมีส่วนร่วมอย่างนี้จะทำให้ยอมรับ การตัดสินใจของตนเอง

5. อภิปรายผล

งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมพร วิมล (2562) เรื่อง “ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ตามหลักสัมมาอาชีพของชุมชนบ้านม่วงคำ ตำบลนาอุดม อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด” ที่พบว่าหลักสัมมาอาชีพตามนัยพระพุทธศาสนาพบว่า สัมมาอาชีพ คือการเว้น มิจฉาอาชีพ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ ซึ่งเป็นแนวทางการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหาชีวิต มุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลกนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง ของคนแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติชอบ หรือการเลี้ยงชีพชอบ เรียกว่าสุจริต 3 ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ระดับคือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านม่วงคำพบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านม่วงคำนั้นจะเน้นการประกอบอาชีพ ที่มีในหมู่บ้านโดยอาชีพหลักๆ คือ การทำนา ทำไร่ทำสวน ค่าขาย และยังมีเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน คือ โรงสีข้าวชุมชน ร้านค้าสวัสดิการชุมชน กลุ่มผู้ค้าฟริก เป็นต้น ชาวบ้านในชุมชนบ้านม่วง คำนั้นจะมีการหมุนเวียนในการทำมาเลี้ยงชีพ

สัมมาอาชีพ คือการเว้นมิจฉาอาชีพ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ อันเป็นหลักธรรมข้อ หนึ่งในมรรค 8 ซึ่งเป็นแนวทางการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหาชีวิต มุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคน จัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลกนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องของคนแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติชอบอยู่ในกรอบของกฎหมายบ้านเมือง ตลอดทั้งการ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น

สัมมาอาชีพยังจำแนกออกได้เป็น 2 ระดับ คือ สัมมาอาชีพ ระดับโลกียะหรือการเลี้ยงชีพ ในระดับปุถุชนหรือสำหรับคนทั่วไปเป็นสัมมาอาชีพที่เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลเป็นอุปธิคือการละเว้น มิจฉาชีพ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ไม่ชอบ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีพ โดยการไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น และสัมมาอาชีพในระดับโลกุตระซึ่งเป็นสัมมาอาชีพที่งดเว้น การเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจาก มิจฉาชีพของภิกษุผู้มีจิตไกลจากกิเลส ข้าศึกมีจิตหาอาสวะมิได้เพียบพร้อมด้วยอริยมรรคอยู่ เป็น การเลี้ยงชีวิตชอบในระดับของพระโสดาบัน พระอริยบุคคลขั้นต้นขึ้นไป พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ซึ่งจะให้ผลเป็นความสุขสงบเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์และเป็นไปเพื่อนิพพานความ เปื่อหน่ายจากอาภรณ์ที่เป็นโลกียะทั้งปวง

การเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีพในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องเพื่อ ความสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในด้านการแสวงหาการ ครอบครอง และการใช้จ่ายบนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมในทางที่จะก่อเกิดประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิต ประกอบด้วย อริยมรรคมีองค์ 8 คือ 5 อธิบาท 4 สุจริต 3 ทิฏฐธรรมมิกประโยชน์ 4 นอกจากนี้จะมีหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องให้ผู้เลี้ยงชีวิตชอบเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าแล้ว ยังมีหลักธรรมที่ ส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงชีพที่สุจริตประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไปอีก ด้วย คือ สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 การเลี้ยงชีพที่ถูกต้องของคนแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิต ด้วยการประพฤติชอบ หรือ การเลี้ยงชีพชอบเรียกว่าสุจริต 3 ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การ เลี้ยงชีพชอบทางใจซึ่งการวินิจฉัยว่าเป็นสัมมาอาชีพหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาของการกระทำนั้น

6. สรุป

บ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีสภาพเป็นหมู่บ้านที่กำลังจะกลายเป็นชุมชนเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง เกษตรกรรม และรับราชการอยู่ใกล้กับแม่น้ำชี มีวัด

เหนืออุตรชัยสิทธิ์ เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 นับถือพระพุทธศาสนา ชีวิตผูกพันอยู่กับความเชื่อทางพุทธศาสนา การประกอบอาชีพของชุมชนธวัชบุรีแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มและมีกองทุนหมู่บ้านอยู่ 4 กองทุน กลุ่มอาชีพ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรพอเพียงแบบบวร 2) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาวัด 3) กลุ่มกลองยาววัดเหนือ 4) กลุ่มแปรรูปเกษตร 5) กลุ่มเพาะพันธุ์ไม้ประดับ ชาวบ้านได้พัฒนาชุมชนโดยใช้หลักสามมาอาชีพ การเลี้ยงชีพชอบ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ พร้อมกันนี้ก็ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ แนวทางการพัฒนาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ประกอบด้วย การจัดระดมสมองหรือการระดมความคิด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนา การจัดอบรมให้ความรู้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการสร้างวงจรคุณธรรมในชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

กลุ่มพัฒนาอาชีพชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบอย่างที่ดีของระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือการพึ่งพาตนเอง เพราะชาวบ้านรู้จักบริบทของชุมชนและความต้องการของตนเป็นอย่างดี สามารถประกอบอาชีพที่ตนเองถนัด ซึ่งทำให้การทำงานได้ผลดี และมีพร่องนักพัฒนาที่มีความเสียสละเป็นศูนย์รวมจิตใจหรือผู้นำพัฒนา ทำให้ชาวบ้านมีที่พึ่งและมีกำลังใจในการทำงานหรือพัฒนาชุมชนของตน ทำให้มีรายได้เลี้ยงตนเอง ไม่ต้องลำบากเพราะการตามกระแสบริโภคนิยมจนเกินไป เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวิถีพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านธวัชบุรี หมู่ที่ 3 วัดเหนืออุตรชัยสิทธิ์ ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงเห็นว่ายังมีหลายประเด็นที่ จะต้องทำการวิจัยในคราวต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอการที่จะทำวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

- 1) การศึกษาส่งเสริมการประกอบอาชีพตามหลักสามมาอาชีพในเขตพื้นที่อำเภอหรือ จังหวัดอื่น ๆ
- 2) การศึกษาส่งเสริมการประกอบอาชีพตามหลักอริยมรรคในทางพระพุทธศาสนา

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ธีรยุทธ พึ่งเทียน และ สุรพล สุยะพรหม. (2546). การบริหารงานบุคคลและความกดดันในการวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สุตไพศาล.

พระวิทยา ญาณสโร. (2554). การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการสมพร วิมล (พริ้ม). (2562). ศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพตามหลักสามมาอาชีพของชุมชนบ้านม่วงคำ ตำบลนาอุดม อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิสวนพุทธธรรม. (2557). เอกสารประกอบการศึกษาแนวคิดการรวบรวมพุทธบุตร พุทธอาสา เพื่อพระพุทธศาสนาและแผ่นดิน. ลำพูน: มูลนิธิสวนพุทธธรรม.

ภาษาอังกฤษ

- Puengthien T. and Suyaprom S.. (2003). Personnel management and analytical aptitude. Bangkok: Sootpaisarn.
- Phra Wittaya Yanasaro. (2011). A Study of Sufficiency Economy Concepts Consistent with Buddhist Principles Appeared in Theravada Buddhist Scriptures. Master's Degree Thesis. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Rector Somphon Wimlo (Phon Yim). (2019). Study of the guidelines for promoting the occupation according to the vocational right of Ban Muang Kham Community, Na Udom Subdistrict, Phon Thong District, Roi Et Province. Master of Buddhist. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Suan Phutthadhamma Foundation. (2014). Documents for the study of The concept of collecting Buddha's sons, Buddhist volunteers for Buddhism and the land. Lamphun: Suan Phuttadhamma Foundation.

การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์
อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

The Promotion of Question-and-Answer Sermon in Isan Tradition of Monks at
Phanom Phrai District, Roi-Et Province

พระครูปริยัติสันติธรรม

Phrakhru Pariyat Santitham

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทโธ

Phrakhrupladd Sommai Addhasitdho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College

E-mail: toonmcu101@gmail.com

(Received: September 2, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการเทศน์โจทย์ของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อส่งเสริมการเทศน์ โจทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย 42 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียงรายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ผลมากเกิดจากพุทธวิธีการประยุกต์การสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม จารีต ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน การเทศน์โจทย์ของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร เป็นการเทศน์แบบปุจฉา-วิสัชนา หรือการเทศน์แบบถาม-ตอบนั่นเอง มีองค์เทศน์ตั้งแต่สองรูปขึ้นไป รูปหนึ่งเป็นองค์ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นองค์ตอบ การเทศน์มีการสมมติกันตามตัวละครในเรื่องนั้นๆ การเทศน์โจทย์ต้องอาศัยนักเทศน์ที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการเทศน์จริงๆ จึงจะสามารถเทศน์โจทย์ได้ การส่งเสริมการเทศน์โจทย์ตามประเพณีอีสานของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทย์ต้นแบบประจำอำเภอให้มากขึ้นด้วยการฝึกอบรมตามหลักพุทธวิธีในการสอน 4 ด้าน คือ ด้านสันตัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจ ชูใจ) ด้านสมุตเตชนา (การทำให้เกิดความแก่กล้า) ด้านสัมพันธสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) ควรให้มีการจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์โจทย์ของอำเภอขึ้น เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทำหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับพระนักเทศน์โจทย์ รวมถึงเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทย์ด้วย

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การเทศน์โจทย์; ประเพณีอีสาน

Abstract

The study entitled “The Promotion of Question-and-Answer Sermon in Isan Tradition of Monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province” consisted of the following objectives: 1) to investigate the methods of sermon appearing in Buddhist scriptures; 2) to explore the question-and-answer sermon of monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province; and 3) to promote question-and-answer sermon in Isan tradition of monks at Phanom Phrai District, Roi-Et Province. The study applied a qualitative research approach. The research tool is an interview form. Target group 42 photos/person. Collect data, categorize, separate issues, and analyze content. Summary and Compilation Report the results of the study in a descriptive form.

The following results are found:

Buddhist dissemination has been based on the Buddha’s techniques of dissemination with the geographical environment, social history, customs and tradition of each different region from the Buddha’s lifetime until nowadays. Regardless of the approach he utilized. The question-and-answer sermon of the Sangha in Phanom Phrai District is also known as Pucchā vissajjanā. The sermon is delivered by more than two monks, one of whom asks questions and the other responds. The sermon is based on fictional characters in the story, thus experienced preachers who are truly skilled at preaching are required.

Keywords: Promotion; Question-and-Answer Sermon; Isan tradition

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ บริเวณใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ประทับเสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา 7 สัปดาห์แล้ว จึงพิจารณาเห็นว่า บุคคลผู้มีปัญญา ในการเรียนรู้แตกต่างกัน ซึ่งเปรียบเสมือนดอกบัวสี่เหล่า จึงตัดสินใจพระพุทธรูปที่จะประกาศ พระพุทธศาสนา โดยการส่งพระสาวก 60 รูปแรกไปประกาศพระศาสนา พระพุทธรูปองค์ได้ให้โอวาทพุทธสาวกก่อนออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกัน เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ ทวยเทพและมนุษย์ ขอจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกัน สองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบบริสุทธิบริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีจิตใจคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมน้อมเลื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม (พระไตรปิฎก ภาษาไทย /4/32/40) ทรงประทานแก่พระอรหันตชีนาสพ 60 รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ในปีหนึ่งแห่งการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธรูปสาสนโนบาย (พระครูใบฎีกาจิตวิมล ฐวชโย, 2554: 1) ที่เป็นอมตะมาทุกยุคสมัย จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้” หลักการเผยแพร่ของพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงสอนไปตามลำดับจาก เรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก จากรูปธรรมที่เห็นได้ง่ายไปสู่เรื่อง

นามธรรมที่มองเห็นได้ยาก มุ่งเน้นให้ภิกษุ ตลอดถึงคฤหัสถ์ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสมากขึ้นไปตามลำดับ มีจิตใจอ่อนโยนเหมาะสมไม่มีนิวรณ์ เพิ่มพูนให้เกิดศรัทธาขึ้นก่อน แล้วจึงสอนหลักธรรมชั้นสูง กระทั่งผู้ฟังได้บรรลุธรรมตามสมควรแก่ อินทรีย์บารมีของแต่ละบุคคล ดังจะเห็นได้จากหลักอนุพุทธพิกถา ส่วนพิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ เหล่าพระสาวกทำสืบต่อกันมามี 4 แนวทาง คือ สันตัสสนา (ชี้แจงให้เห็นชัด) สมาทปนา (ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ) สมุตเตชนา (เร้าใจให้อาจหาญแก่กล้า) สัมปหังสนา (ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สมนีกบ่อชน, 2562, 13)

ยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อสภาพจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีความดิ้นรนชวนขวายค้นหาในสิ่งที่ตนพอใจ ต่อสู้กับสิ่งยากเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ฉะนั้นเราจึงควรทราบถึงปัญหาในการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป ในการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอและถูกวิธีเพราะส่วนมากยังยึด ธรรมเนียมนิยมแบบเก่า คือ เทศน์ตามคัมภีร์ เป็นการเทศน์ตามแบบพิธีกรรมแม้จะมีพระนักเทศน์แบบใหม่ คือ เทศน์แบบปฏิภาณโวหารอยู่บ้าง ส่วนใหญ่ก็ยังขาด ความรู้ทักษะและประสบการณ์ในการใช้ภาษาที่จะสื่อความหมายของหลักธรรมต่อสาธารณชน ใช้ศัพท์ภาษายากแก่การเข้าใจของประชาชน ขาดการกำหนดหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ไม่มีการวิเคราะห์ผู้ฟังซึ่งเป็นเป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บางทีนิทานหรือตัวอย่างที่นำมาประกอบในการเทศน์หรือบรรยาย ไม่ค่อยเหมาะกับกาลสมัย ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับสังคมในยุคปัจจุบันได้ การเผยแผ่หลักธรรมจึงไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรจากเหตุผลดังกล่าว จึงน่าจะมี ปัญหาในบางประการที่ทำให้พระสงฆ์ไทยยังไม่สามารถนำเอาความรู้ที่มีอยู่ ในทางพระพุทธศาสนา มาผ่านกระบวนการบริหารจัดการภายในองค์กรของพระสงฆ์เองอย่างเต็มศักยภาพ (พระปลัดสุรพล นิปิโณ, 2561: 1) การปลุก จิตสำนึกพระภิกษุ สามเณร ให้มีความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจนสามารถนำเอาหลักการและวิธีการเทศน์ไป ประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมบุคลากรของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

ปุจฉาวิสัชนา แปลว่า ถามตอบกัน หมายถึงการถามและตอบกันไปมา เป็นการหาความรู้ความเข้าใจจากอีกฝ่ายหนึ่ง ปุจฉาวิสัชนา เป็นคำเรียกการเทศน์ที่มีการถามตอบกันเช่นนั้นว่า “ เทศน์ปุจฉาวิสัชนา ” คือ พระรูปหนึ่งเป็นผู้ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นผู้ตอบโดยถามตอบกันในเรื่องธรรมบ้าง เรื่องอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังบ้าง ปุจฉาวิสัชนา เป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า โดยทรงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์หรือผู้เข้าเฝ้าถามปัญหาได้ และพระองค์ทรงตอบเอง เป็นทางเกิดปัญญาอย่างหนึ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้คู่สนทนาได้ซักไซ้ไล่เลียงถามจนกระทั่งได้คำตอบที่พอใจ เป็นวิธีการให้ความรู้ตรงแก่ผู้สงสัยในเรื่องนั้นๆ และเป็นการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการเรียนการสอน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรโฑ) , 2547: ออนไลน์)

คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรมีพระนักเทศน์ไทย ซึ่งผู้เขียนเป็นหนึ่งในนั้น ปัจจุบันมีการสืบต่อวิธีการเทศน์ดังกล่าวและมีการส่งเสริมการเทศน์โจทยในระดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับการเทศน์อานิสงส์แล้วเจ้าภาพนิยมนิมนต์พระสงฆ์เทศน์อานิสงส์มากกว่าการเทศน์โจทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าต่อไปหากไม่มีการส่งเสริมอาจทำให้วิธีการเทศน์ดังกล่าวไม่ได้รับความนิยม ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการเทศน์โจทย พร้อมทั้งเสนอแนวทางการส่งเสริมการเทศน์โจทยด้วยเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ธรรมะในแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน

รวมถึงเคล็ดลับการนำเสนอเนื้อหาสาระพุทธธรรมต่อประชาชนตามสถานที่ต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรม และได้เทคนิควิธีการโน้มน้าวใจแก่ประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมได้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในเบื้องหน้าและประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาการเทศน์ใจของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อส่งเสริมการเทศน์ใจตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา สฎีกา เอกสาร ตารา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด 3) ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ 22 รูป ประชาชน 20 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและเรียบเรียง รายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

4. ผลการวิจัย

เทศนาวิธีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เกิดจากพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่แบบประยุกต์การสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตามมีผลเป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เกิดจากธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ทรงใช้พุทธโบาย ก่อนแสดงธรรมทรงเลือกบุคคล เลือกธรรมะ เลือกเวลาและโอกาสที่จะแสดง เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น ธรรมะที่พระองค์แสดงมักจะประสบผลสำเร็จเสมอ ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเหตุผลเฉพาะยุคสมัยเท่านั้น แต่ยังอาศัยบารมีธรรมที่พระองค์ทรงสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ของพระศาสดา โดยเฉพาะตามที่ท่านแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ ความว่า “ พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เอกบุคคลเมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เอกบุคคลนั้น คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” ดังนั้น พระสงฆ์นักเทศน์หรือนักเผยแผ่ในยุคปัจจุบัน ต้องมีคุณสมบัติที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ พุทธวิธีในการสอนโดยทั่วไปมีความหมายถึง วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า “สตุถา เทวมนุสสุสานิ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี/1/1/1) พระองค์ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย รูปแบบการแสดงธรรมสมัยพุทธกาล เช่น การสนทนา การถาม-ตอบปัญหา การแสดงธรรมที่ธรรมสภา การแสดงธรรมแก่เทวดาเวลาดกลางคืน เป็นต้น การที่จะสอนใครสักคน พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีหลากหลายประการแต่พระองค์จะเลือกวิธีที่เหมาะสมแก่ผู้ฟังหรือผู้สนทนาเป็นสำคัญ

การเทศน์โงทย์ของพระสงฆ์ อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการแสดงธรรมที่น่าสนใจอีกแบบหนึ่ง รูปแบบของการเทศน์โงทย์หรือการแสดงธรรมเป็นการเทศน์แบบถาม-ตอบ มีองค์เทศน์ตั้งแต่สองรูปขึ้นไป รูปหนึ่งถาม อีกรูปหนึ่งตอบ บางทีนิยมเรียกว่าเทศน์สองธรรมมาสน์ มีการสมมติกันในการแสดงธรรมตามตัวละครในเรื่องนั้นๆ เรื่องที่เทศน์แล้วแต่จะกำหนด ซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ สามารถถาม-ตอบได้ดีหรือหลายแง่มุม การเทศน์โงทย์นี้ต้องใช้โวหารปฏิภาณอย่างมาก ต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้มีความชำนาญจึงจะเทศน์ได้ เป็นการเทศน์ปฏิภาณคือการแสดงธรรมโดยใช้โวหาร ความสามารถ

การส่งเสริมการเทศน์โงทย์ตามประเพณีอีสานของพระสงฆ์อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ควรยึดรูปแบบการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า 4 ด้าน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564: 43) ได้แก่ ด้านสันตัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โงทย์มีการแสดงธรรมได้อย่างแจ่มแจ้ง มีวิธีการพูดชี้แจงชัดเจน คือเวลาสอนก็ชี้แจง จำแนกแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ทำให้ผู้รับการเผยแผ่เกิดความประทับใจ จนสามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ฟังว่าผู้พูด ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่พูดที่สอนจริง เป็นเหตุให้เกิดความเคารพ เชื่อถือ การสอนของพระพุทธเจ้ามีความแจ่มแจ้งชัดเจน เห็นภาพพจน์ปรากฏเป็นรูปธรรม จนได้รับคำชื่นชม ได้รับความนิยมนยกย่องว่าเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งเหลือเกิน เหมือนจับภาษาขณะที่คว่ำให้หงาย เหมือนเปิดของที่ปิดอยู่ เหมือนการจุดประทีปในที่มืด เหมือนการชี้ทางแก่ผู้หลงทาง ทำให้เผยแผ่หลักคำสอนพระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจจงใจ) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โงทย์ได้อย่างจงใจ พูดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตามคำสอนนั้น คือสิ่งใดควรปฏิบัติก็แนะนำหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า ด้านสมุตเตชชา (การทำให้เกิดความแก่กล้า) หมายถึง การส่งเสริมให้พระสงฆ์เทศน์โงทย์ได้อย่างแก่กล้า มีวิธีการพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ อาจหาญ แก่กล้าในการทำมาตุดี ด้านสัมปหังสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) หมายถึง การการเทศน์ขลุอมใจให้ผู้ฟังสดชื่นร่าเริง แซ่มนชื่น เบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์บรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวัง ร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ

ด้านผู้ส่งสาร (พระนักเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ (1) มีบุคลิกภาพดีเหมาะสมกับการเป็นพระนักเทศน์ มีน้ำเสียงดีพูดจาไพเราะน่าฟัง มีปฏิภาณไหวพริบดี ต้องเตรียมเรื่องหรือเนื้อหาธรรมะที่จะเทศน์ ต้องเป็นผู้ที่มี อธิษาศัยที่ดีต่อผู้ฟัง (2) มีการสรวมกายและวาจา ไม่ทำตัวลั่นจนเกินพระ มีการศึกษาเพิ่มเติมความรู้อยู่เสมอ ต้องมีบุคลิกที่สุภาพดี มีความตื่นตัวและคล่องแคล่วพร้อมที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวตลอดเวลา (3) มีลักษณะพูดจาไพเราะ มีกิริยาท่าท่างน่านับถือ มีการนุ่งห่มจีวรเรียบร้อย สะอาด มีลักษณะที่เป็นมิตรยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคล่องแคล่วและตื่นตัวอยู่เสมอ พร้อมปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนรอบตัวได้ดี (4) มีความสรวม เรียบร้อยเป็นผู้ที่คล่องแคล่ว ว่องไว มีคำพูดคำจาที่ ฉาดฉาน พูดด้วยน้ำเสียงชัดเจน นุ่มนวลน่าฟัง ต้องเตรียมเนื้อหาที่จะเทศน์ก่อนทุกครั้ง สามารถนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดในปัจจุบันมาสอดแทรกในการแสดงธรรมได้อย่างเหมาะสม (5) มีความสนใจในการแสวงหาความรู้ทั้งคดีโลกและคดีธรรม ต้องมีความรู้ในหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง มีการฝึกฝนอย่าง ต้องรู้หลักการใช้อักษรวิธี ไม่ใช่ภาษาวิบัติมีเสียงชัดเจนแจ่มใส มีจังหวะช่องไฟดี มีมารยาทดีและตรงต่อเวลา

ด้านสาร (หลักธรรมที่นำมาเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์ต้องเลือกหลักธรรม ดังนี้ คือ (1) หลักธรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้ฟังเทศน์ เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย ตรงใจผู้ฟัง สามารถนำเอาไปใช้ในชีวิตรได้เลย (2) หลักธรรมที่ใกล้ตัวผู้ฟังเทศน์เพื่อจะได้เกิดประโยชน์สามารถนำเอาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ หรือเพื่อให้เกิดข้อคิดแล้วนำไปปรับใช้ได้ ต้องใช้หลักธรรมง่ายๆ ที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกร่วม เห็นจริงตาม

เนื้อหา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองได้ (3) หลักธรรมที่เรียบง่ายมีตัวอย่างที่มองเห็นภาพได้จริง สามารถเอาไปเปรียบเทียบได้กับการใช้ในชีวิตประจำวัน มีกระบวนการประเมินพระนักเทศน์ว่า ผู้ฟังได้รับประโยชน์จากการฟังมากน้อยเพียงใด (4) พระนักเทศน์ต้องเป็นแบบอย่างในการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติ หลักธรรมที่นำมาแสดงต้องเป็นหลักธรรมที่ใกล้ ตัวกลุ่มผู้ฟังเพื่อดึงความสนใจและเข้าใจได้ง่ายสามารถปฏิบัติตามได้ (5) อายากหลักธรรมโดยเฉพาะภาษาบาลีมากกล่าวมากเกินไปทำให้ประชาชน ไม่เข้าใจ ภาษาที่ใช้ในการเทศน์ต้องเป็นภาษาที่ประชาชนในพื้นที่เข้าใจได้ทันที ควรใช้หลักธรรมง่ายๆ ภาษาง่ายๆ ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

ด้านช่องทางสื่อ (รูปแบบการเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์จะต้องรักษาไว้รูปแบบการเทศน์ ดังนี้ คือ (1) ต้องเตรียมตัวเตรียมข้อมูลที่จะนำมาเทศน์ต้องมีการฝึกฝนการเทศน์เพื่อให้เกิดความชำนาญและเตรียมพร้อมเสมอ ต้องสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลักธรรม แสดงธรรมด้วยน้ำเสียงที่ดังชัดเจนมีจังหวะเว้นวรรคและมีน้ำเสียงที่น่าฟัง การเทศน์แต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลาที่ไม่สั้นหรือยาวนานจนเกินไป (2) เนื้อเรื่องที่เหมาะสมกับโอกาสภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เนื้อเรื่องที่เทศน์ จะต้องไม่ใช่ศัพท์หรือภาษาที่ลึกลับเกินไป เข้าใจยากจนต้องแปลความหมายยืดเยื้อมากเกินไป พระนักเทศน์ต้องมีทักษะในการเทศน์ปรับวิธีการเทศน์ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง (3) ต้องรู้จักขวนขวายในความรู้ ต้องติดตามข่าวสารให้ทันยุค ทันสมัย ควรเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้ทันยุคทันสมัย เพื่อนำเอามาใช้เสริมในการเทศน์ จะทำให้เกิดความน่าสนใจในการเทศน์ได้ดีขึ้น (4) ต้องรอบรู้การเทศน์ แบบที่เป็นมาตรฐานถูกต้องรู้จักการประยุกต์การเทศน์แตกต่างออกไปตามกลุ่มผู้ฟังและโอกาส ต้องมีลีลา การเทศน์ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้พระนักเทศน์ ฝึกฝนทักษะให้เชี่ยวชาญ ทำให้เกิดตื่นตัว มีความรอบรู้ในการเทศน์ในโอกาสต่างๆ (5) ต้องรู้จักเลือกรูปแบบการเทศน์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังและเทศน์เรื่องที่ เหมาะกับงานและสถานที่ในแต่ละครั้งควรยึดรูปแบบการเทศน์ในแบบที่ถูกต้องเอาไว้แต่ให้มีการประยุกต์ด้วยการใช้ รูปแบบอื่นๆ เข้ามาประกอบการเทศน์บ้าง

ด้านผู้รับสาร (ประชาชนผู้ฟังเทศน์) พบว่า พระนักเทศน์จะต้องเข้าใจผู้ฟัง ดังนี้ คือ (1) ประชาชนจะได้ฟังการเทศน์ใจหายก็เฉพาะ ในงาน ทำบุญต่างๆ ไปเท่านั้น ผู้ฟังเทศน์ส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการฟัง เทศน์ มองว่าการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นไปเพียงพิธีกรรมเท่านั้น การ เทศน์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทำพิธีเท่านั้น จึงไม่น่าฟังไม่น่าสนใจ บางครั้งผู้ฟังเองก็ไม่มีความพร้อมที่จะรับฟังเทศน์ (2) ประชาชนผู้ฟังธรรมบางส่วนให้ความสนใจตัวพระนักเทศน์เฉพาะบุคคล ดังนั้นพระ นักเทศน์เองต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเทศน์เป็นอย่างมากจึงจะเป็นที่น่าสนใจของผู้ฟัง ประชาชนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน บางคนมีความศรัทธาในการฟังธรรมะ บางคนฟังเทศน์เพราะศรัทธาเลื่อมใสในพระนักเทศน์ หากพระนักเทศน์มีความสามารถแสดงธรรมได้อย่าง น่าติดตามสนุกสนานก็อาจจะทำให้ประชาชนฟังเทศน์ด้วยความตั้งใจ (3) ประชาชนจะมีความตั้งใจฟังเทศน์ใจหายหรือไม่ั้น เหตุผลหนึ่งคือความสามารถในการพูดของพระนักเทศน์ การใช้ถ้อยคำ ภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่ายการตั้งใจฟังเทศน์จะทำให้ได้รับประโยชน์ ประชาชนมีหลายกลุ่มพระนักเทศน์จะต้องพิจารณาว่าจะนำธรรมะข้อใดมาเทศน์เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง ช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อการแสดงธรรมะ หากใช้เวลาที่เหมาะสมได้ตรงกับผู้ฟังก็จะได้รับ ประโยชน์จากการเทศน์ทั้งสองฝ่าย (4) ประชาชนอาจจะประสบปัญหาในการฟังเทศน์ เป็นเพราะ สภาพแวดล้อม การมีสิ่งรบกวนทางเสียง การมีสิ่งรบกวนส่วนบุคคล เช่น ความคิด จิตใจ อารมณ์สมาธิในการฟัง เป็นต้นประชาชนไม่สามารถรับข่าวสารที่พระนักเทศน์แสดงได้แม้พระนักเทศน์เองที่ไม่ พร้อมขาดความรู้ความสามารถในการเทศน์ หากผู้เทศน์ไม่สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจในสิ่งที่สื่อออกไป ได้ อาจจะเป็นเพราะผู้เทศน์หรือธรรมะมีความซับซ้อนมากเกินไป (5) ประชาชนมุ่งหวังที่จะได้รับฟังเทศน์ที่สามารถนำไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้ จึงยังให้ ความสำคัญในการฟังเทศน์ แต่พระนักเทศน์เองต้องใช้ถ้อยคำ ภาษาที่ง่ายจดจำได้ง่าย และเข้าใจได้ ทั้งนี้ การใช้ภาษาที่ชัดเจนเหมาะสมจะทำให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ได้มากมาย ความเลื่อมใสศรัทธาในการฟังเทศน์แต่ก็เลือกที่จะรับฟังเทศน์เฉพาะที่ สนใจที่ถูกต้องกับจริตของตนเองและมีประโยชน์นำไปใช้ได้

5. อภิปรายผล

การเทศน์สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงเป็นนักเผยแผ่ที่มีมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกอย่าง พระองค์ทรงมีเทคนิควิธีที่ดีในการสอนเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและการได้บรรลุธรรม การแสดงธรรมแต่ละครั้งของพระองค์จะทรงพิจารณาคุณสมบัติของผู้ฟังเป็นสำคัญคือมีวาสนาที่จะรู้ธรรมได้ จริตผู้ฟัง องค์ประกอบที่เกื้อหนุนแก่จริต เช่น อาชีพ ความชำนาญ เป็นต้น การเทศน์ของพระพุทธเจ้ามีหลายรูปแบบ เช่น สนทนา ถาม-ตอบ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุทธิพงษ์ สุทธิวิโส (วันทองกลาง) (2561) เรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสาส์นเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร” ที่พบว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายรูปแบบ เช่น แบบสาส์น ถาม หรือสนทนา แบบบรรยาย แบบ ตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาพุทธวิธีการสอนแบบสาส์น ถาม หรือสนทนา วิธีนี้ น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใส ในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่ สนทนาเขาสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด การสอนแบบสนทนา (สาส์น ถาม หรือธรรมสาส์น) เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด เป็นการสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การ อภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคัดลอกตาม การปลุกจิตสำนึก การโต้เถียงทาง วิชาการ การซักถามและแก้ปัญหา พุทธวิธีสอนนี้ใช้กันมาแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว การสอนแบบธรรม สาส์น ถาม เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล และช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรม และได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง เมื่ออ่านพระไตรปิฎกแล้วจะเห็นว่าพระองค์ชอบใช้วิธีนี้ อาจเป็นด้วยว่าผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนสนุก ไม่รู้สึกท้อถอยกำลัง “เรียน” หรือกำลัง “ถูกสอน” แต่จะรู้สึกท้อถอยกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธองค์อย่างสนุกสนาน

นักเทศน์ใจย์อำเภอพนมไพรควรได้พัฒนาคุณสมบัติ 4 ด้าน คือ สันตัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา เพื่อการเป็นนักเทศน์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ควรได้ส่งเสริมให้มีการฝึกนักเทศน์ต้นแบบ การสร้างเครือข่ายพระนักเทศน์ และการประเมินความสามารถพระนักเทศน์ เพื่อพัฒนาให้เป็นนักเทศน์ที่มีความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุรพล นิบุโณ (มุททาร์ตัน) (2554) เรื่อง “การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ที่พบว่า คุณลักษณะของพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องประกอบด้วย 1) หลักองค์ธรรมกถึก 2) เป็นพหูสูต 3) หลักพุทธวิธี 4 ส. (สันตัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา) 4) มีความดีและจริยธรรม 5) มีบุคลิกภาพที่ดี 6) มีความประพฤติการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถกล่าวได้ว่า การเป็นพระนักเทศน์ที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าวนี้ แต่การเป็นพระนักเทศน์ต้นแบบ จะต้องมีการพัฒนาบุคคลด้วยการฝึกอบรมทางกายภาพ และความสามารถเฉพาะบุคคลที่มากกว่านั้น ตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลัก 3 ประการ คือ 1) การศึกษา 2) การฝึกอบรม และ 3) การพัฒนาความรู้ให้มีทักษะในการเทศน์ รู้วิธีการนำเอา เทคโนโลยีมาเสริมการเทศน์ เสริมสร้างความเชี่ยวชาญให้มากขึ้น การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระสังฆาธิการต้องมโนโยบาย สนับสนุนส่งเสริมให้มีการ

สร้างพระนักเทศน์ประจำจังหวัดให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เป็นพระนักเทศน์ แม่แบบและพระนักเทศน์ต้นแบบด้วยการให้การศึกษาดูแบบเป็นระยะ ๆ ควรให้มีการจัดตั้ง ชมรมพระนักเทศน์หรือสภาพระนักเทศน์ของจังหวัดขึ้นเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายทำหน้าที่บริหารจัดการ เกี่ยวกับพระนักเทศน์ รวมถึงเป็นการตรวจสอบวัดผลประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์ด้วย

6. สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ค้ำประกันถึงความเหมาะสมของบริบทสังคมและผู้ฟังเป็นสำคัญ เช่น จริตผู้ฟัง อาชีพ กาลเวลา เป็นต้น การเทศน์โจทยของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร เป็นการเทศน์แบบปุจฉา-วิสัชนา มีองค์เทศน์สองรูป มีการสมมติให้รูปหนึ่งเป็นองค์ถาม อีกรูปหนึ่งเป็นองค์ตอบ เรื่องที่เทศน์ต้องมีความน่าสนใจ มีประเด็นถาม-ตอบได้ดี การเทศน์โจทยต้องอาศัยนักเทศน์ที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการเทศน์ จึงจะสามารถเทศน์ได้ดี การส่งเสริมการเทศน์โจทยตามประเพณีอีสานของคณะสงฆ์อำเภอพนมไพร ควรส่งเสริมให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทยต้นแบบประจำอำเภอ ด้วยการฝึกอบรมตามหลักพุทธวิธีในการสอน 4 ด้าน คือ ด้านสันตัสสนา (การอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง) ด้านสมาทปนา (การอธิบายให้เข้าใจ จูงใจ) ด้านสมุตเตชชา (การทำให้เกิดความกลัวกลัว) ด้านสัมปหังสนา (การทำให้เกิดความร่าเริง) ควรมีการจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์โจทยของอำเภอ ควรสร้างเครือข่ายพระนักเทศน์โจทย และควรมีการประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทยด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างพระนักเทศน์โจทยให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นพระนักเทศน์ต้นแบบ
- 2) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรมีนโยบายควรมีโครงการส่งพระเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์โจทยประจำอำเภอและพระนักเทศน์ต้นแบบ
- 3) พระนักเทศน์โจทยในอำเภอพนมไพรควรจัดตั้งชมรมหรือสภาพระนักเทศน์โจทยให้เป็นเครือข่ายขึ้น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประเมินคุณภาพของพระนักเทศน์โจทยในอำเภอ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) เจ้าอาวาสทุกวัดในเขตอำเภอพนมไพรต้องเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์โจทย เพื่อให้เป็นพระนักเทศน์ประจำอำเภอหรือพระนักเทศน์ต้นแบบ
- 2) คณะสงฆ์อำเภอพนมไพรควรจัดทำโครงการสร้างพระนักเทศน์ประจำอำเภอ เพื่อคัดสรรและส่งไป ฝึกอบรมเป็นพระนักเทศน์ของจังหวัดและของมหาเถรสมาคมต่อไป
- 3) เจ้าอาวาสต้องส่งเสริมพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ได้รับการฝึกการเทศน์โจทย ให้สามารถเทศน์ได้
- 4) จัดให้มีการประสานงานกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลความรู้ประสบการณ์ และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเทศน์ให้มีความรู้ความสามารถในการเทศน์สูงยิ่งขึ้นไป

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่ เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ วิธีการเทศน์โศกของแต่จังหวัดในภาคอีสาน
- 2) ควรศึกษาวิธีการสืบสานอนุรักษ์และต่อยอดการเทศน์โศกในภาคอีสาน

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2547). คำวัด. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=2144
- พระครูใบฎีกาจิตวัตร ธาตุโย (ทนนาน). (2554). ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุรพล นิบุโณ (มูทธารัตน์). (2561). การพัฒนาพระนักเทศน์ต้นแบบจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุทธิพงษ์ สุทธิวิโส (วันทองกลาง). (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสภาัจฉาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมนึก บ่อชน. (2562). การสร้างสรรค์บทเทศน์และประเพณีบุญผะเหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาษาอังกฤษ

- Bochon S.. (2019). The Creation of Sermons and the Boon Phawet Tradition in Roi Et Province. Master of Arts Thesis Department of Thai Language. Mahasarakham University 2019.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1963). Tipitaka in Pali language Mahachula Tepitaka edition 1957. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- _____. (1996). Thai Tripitaka Mahachulalongkorn rajavidyalaya Edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Presses.
- Phrakhu Baidikachittawat Thawatchayo (Dhananan). (2011). Efficacy of Buddhism propagation of Dhammaduta. Master of Buddhist Thesis Buddhist Management Program Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrapalad Suraphon Nipuno (Muttharat). (2018). Development of a model preacher in Prachuap Khiri Khan Province. Master of Arts Thesis Buddhist Management Program Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Sutthipong Suthiwatso (Wanthonglang). (2018). Learning management by using Dhammasakcha to develop learning achievement. The subject of Buddhism of Mathayomsuksa 5 students at Suksa Naree Witthaya School, Bang Bon District, Bangkok. Master's Degree Thesis Department of Social Teaching graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน
จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19
Adaptation in Buddhist Dharma Practice at Wat Pa Chaturaphak Phiman
Roi-Et Province In the situation of COVID-19

รัตนาวดี สุริยานากุล
Rattनावadee Suriyavanakol
พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ
Phrakhruplalad Sommai Addhasitdho
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College
Email: Mangmum7@hotmail.com

(Received: July 23, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 (2) ศึกษาการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 (3) นำเสนอแนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 13 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแบบพรรณานาวินิ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 พุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมานส่วนใหญ่ยังคงมีการปฏิบัติธรรมตามปกติ แต่จะเพิ่มความระมัดระวังตัวมากยิ่งขึ้น ส่วนปัญหาด้านการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนที่พบจะมีอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับการแก้ปัญหาโดยภาพรวม จะเน้นเนื้อหาการออกกำลังกาย อาหารมีคุณค่า ปลอดภัย การมีสุขภาพจิตที่ดี อนามัยสิ่งแวดล้อม และโรคภัย เป็นต้น

2. การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน มีการปรับตัว 3 ด้าน ได้แก่ (1) ปรับตัวตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรม (2) ปรับตัวตามคำแนะนำของพระวิปัสสนาจารย์ และ (3) ปรับตัวตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยเคร่งครัด

3. แนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมช่วงสถานการณ์โควิด-19 พุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมานปฏิบัติตามแนวทางหลักไตรสิกขา และหลักสติปัฏฐาน 4 รูปแบบการปฏิบัติคือ “แบบพองหนอ-ยุบหนอ” เดือนละ 4 ครั้ง ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และมีการจัดปริวาสกรรม และปฏิบัติธรรมของนิสิต ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นประจำทุกปี

คำสำคัญ: การปรับตัว; การปฏิบัติธรรม; พุทธศาสนิกชน

Abstract

Research study on Adaptation in Buddhist Dharma Practice at Wat Pa Chaturaphak Phiman Roi-Et Province In the situation of COVID-19 Its objectives are: (1) to study the problems of dharma practice of Buddhists at Wat Pa Chaturaphak Phiman Temple; Roi-Et Province In the situation of COVID-19 (2) to study the adaptation in the dharma practice of the Buddhists of Wat Pa Chaturaphak Phiman Roi-Et Province In the situation of COVID-19 (3) presenting guidelines for adjusting the dharma practice of the Buddhists of Wat Pa Chaturaphak Phiman Roi-Et Province In the situation of COVID-1, This research It is a qualitative research by using documentary research methods and interview The research tool is an interview form. Target groups: 13 photos/person, Descriptive data analysis.

The results showed that

1. The problem of dharma practice of Buddhists at Wat Pa Chaturaphak Phiman Roi-Et Province In the situation of COVID-19 it was found that Buddhists of Wat Pa Chaturaphak Phiman Most of them still practice Dhamma as usual. but will increase more vigilance. As for the problems related to the practice of Buddhism, there are 3 areas which are health problems, food and environmental problems. for overall problem solving will focus on exercise content Food is nutritious, safe, and has good mental health. Environmental health and disease, medicine, etc.

2. Adaptation to the Dharma practice of Buddhists, the study found that Buddhists have adapted in 3 areas as follows: (1) adjust according to the rules Regulations of the Dharma Practice Office (2) to adjust according to the advice of the monks and (3) to adjust according to the advice of medical personnel. Ministry of Public Health strictly

3. Approaches to adjusting the dharma practice it was found that Buddhists at Wat Pa Chaturaphak Phiman still adhere to the threefold principles and the 4 foundations of mindfulness Practice format “Inflated-Um-Yup-Um” 4 times a month (only on Dhammasavana for 3 months) during the Buddhist Lent festival and there is a secularization and practice the Dharma of the students Master’s degree Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi-Et Monastic College annually.

Keywords: adaptation; dharma practice; Buddhists

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการระบาดของโรคติดต่อปริศนา ซึ่งหลังจากทางการจีนยืนยันเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2019 ว่าเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น (Han) มณฑลหูเป่ย์ (Hubei Province) สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีประชากรกว่า 11 ล้านคน โดยหลังจากเก็บตัวอย่างไวรัสจากคนไข้เข้าไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ ในเวลาต่อมา จีนและองค์การอนามัยโลก ระบุว่า ไวรัสชนิดนี้คือ “เชื้อไวรัสโคโรนา” ก่อนหน้านั้นพบไวรัสโคโรนามาแล้ว 6 สายพันธุ์ที่เคยเกิดการระบาดในมนุษย์สำหรับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดเป็นสายพันธุ์ที่ 7 คนไทยรู้จักไวรัสในตระกูลนี้มาแล้วจากโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome - SARS) ซึ่งมีสาเหตุจากเชื้อไวรัสโคโรนาเช่นกัน โดยพบการระบาดครั้งแรกปลายปี 2002 เริ่มจากพื้นที่มณฑลกวางตุ้งของจีน ก่อนที่จะแพร่กระจายไปในหลายประเทศ จนมีผู้ติดเชื้อกว่า 8,000 คน และคร่าชีวิตผู้คนไปเกือบ 800 คนทั่วโลก ซึ่งไวรัสโคโรนา นี้สามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนได้ผ่านทาง การไอ จาม การสัมผัสน้ำมูก หรือน้ำลาย การที่เชื้อไวรัสโคโรนาสามารถติดจากคนสู่คนได้ง่ายนั้น ทำให้เชื้อลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก

ถึงแม้จะมีการป้องกันตัวเองอย่างเต็มที่โดยการฉีดวัคซีนป้องกันโรคเป็นอย่างดี สวมหน้ากากอนามัย ปิดปาก ปิดจมูก สวมหน้ากากป้องกันโรค (เฟซชีว) เว้นระยะห่างระหว่างกันอย่างน้อยประมาณ 2 เมตรขึ้นไป ล้างมือด้วยแอลกอฮอล์เจล ล้างมือและสวมถุงมือในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ตรวจหาสาเหตุหรืออาการของโรคที่เกิดกับผู้ป่วยทุกๆ ไป และบุคคลที่เรียกว่า “กลุ่มเสี่ยง, พื้นที่เสี่ยง, พื้นที่สีแดง, พื้นที่สีแดงเข้ม” ก็สามารถติดโรคนี้ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าโรคที่กำลังระบาดอย่างรุนแรงในขณะนี้ เป็นภัยพิบัติอย่างมหันต์ต่อมวลมนุษยชาติในโลกปัจจุบัน จากการที่เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด-19 ระบาดในประเทศไทย ทำให้มีผลกระทบที่เกิดกับประชาชนมีมากมายมหาศาล ผู้วิจัยขอแนะนำประเด็นที่สำคัญมาเสนอโดยสังเขป เช่น ประเด็นผลกระทบด้านการจ้างงาน ด้านการท่องเที่ยวและการบิน ด้านการส่งออก ด้านการศึกษา และด้านสุขภาพ เป็นต้น จากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด-19 ดังกล่าวมา ทำให้ประชาชนได้แต่รอความหวังและเฝ้าภาวนาให้โรคนี้นายไปจากประเทศไทยโดยเร็ว เพราะเมื่อก่อนประเทศของเราเคยเป็นดินแดนแห่งแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองอันอุดมสมบูรณ์

การป้องกันและรักษาผู้ป่วยในสมัยก่อนจะมีการบำบัดรักษาผู้ที่เป็นโรคโดยการใช้สมุนไพรบำบัดบำรุง ธรรมโอสถบำบัดบำรุง พระพุทธศาสนาและการแพทย์สมัยใหม่ถือว่าความเจ็บป่วยเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์เช่นเดียวกับปัญหาเกี่ยวกับความแก่และความตาย เพราะความเจ็บป่วยนั้นเป็นกระบวนการของชีวิตที่ดำเนินไปตามกฎแห่งธรรมชาติซึ่งใครๆ ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย/22/57/99-100) และพระพุทธองค์ได้ตรัสย้ำในประเด็นนี้ว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย/13/53-54/254-255) เพราะการที่มนุษย์มีสุขภาพดีและโรคภัยไม่เบียดเบียนนั้นนับว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียร (พระไตรปิฎกภาษาไทย/22/53-54/92-93)

การใช้สมุนไพร ยา และวิธีการในการบำบัดรักษา สร้างภูมิคุ้มกันโรค ป้องกันโรค ในคราวที่พระพุทธองค์ประทับ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ภิกษุหลายรูปอาพาธ ชูบผอม เศร้าหมอง ทรงดำริวิธีบำบัดและทรงอนุญาตเภสัช ๕ ซึ่งเป็นทั้งยาและนำไปประกอบอาหาร ให้ภิกษุฉันได้ทั้งในกาลและนอกกาล ทรงอนุญาตมูลเภสัช กสาวเภสัช ป้อนเภสัช ผลเภสัช ชตุเภสัช โลงนเภสัช จุลนเภสัช น้ำปานะ มีการใช้สมุนไพร ยา หลายประเภทและทรง

แนะนำวิธีการกิน ดื่มน้ำ พอก ทา หยอดยา นัตถุยา สูตควัน ให้ความอบอุ่นและความร้อน เช่น รมควันรักษาโรคเรื้อรัง อาบน้ำอุ่น แช่อวัยวะที่ปวดในน้ำอุ่น อบไอน้ำสมุนไพร การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ได้แก่ กินอาหารมีประโยชน์ถูกหลักสุขอนามัย พอประมาณ การขับถ่าย ความสะอาด การจัดระบบสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การสวมเสื้อผ้าเหมาะสมกับสภาพอากาศ เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกายและการป้องกันโรค (พระไตรปิฎกภาษาไทย/260-261/43-45)

การบำบัดรักษาด้วยธรรมโอสถที่พระพุทธองค์ทรงใช้ได้แก่ โภชนงค์ 4 สัตยัญญา 10 สติปัญญา 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ทรงเลือกใช้ธรรมโอสถ ให้ถูกกับโรคและจริตของผู้ป่วย เช่น ตรัสสอนสุกกาแก่บุคคล รากจริต เมตตาทาวนาแก่บุคคลโทสจริต กรณียของคหบดีชื่อนกุลปิตา ทรงชี้แนะว่าให้ปล่อยวาง เจริญมรณสติ แม้กายจะป่วยแต่ใจไม่ทุกข์ตาม ธรรมบำบัดที่เพิ่มพูนพลังจิตมีหลายวิธี เช่น สมาธิบำบัด การเดินจงกรม การฟังธรรม การพิจารณาธรรม การปฏิบัติธรรม เป็นต้น

ปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน เท่าที่ได้ศึกษาในเบื้องต้นพบว่า มีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านสุขภาพ ด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาเสนอในรายละเอียดต่อไป

จากหลักการและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิธีการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 ว่าพุทธศาสนิกชน มีแนวทางหรือมีวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อย่างไร โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จริงในการศึกษาข้อมูลภาคสนาม เพื่อสอบถามสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลแล้วเสนอเป็นแนวทางในการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมในสถานการณ์โควิด-19 และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ตามปกติในขณะนี้ เพราะเรารู้ว่า โรคภัยไข้เจ็บ เกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่ อีกไม่นานก็ดับสลายหายไปเป็นที่สุด การระวังป้องกันเริ่มต้นที่เรา ก็เพื่อไม่ให้มีผลกระทบหรือแพร่กระจายเชื้อไปสู่สังคมและพุทธศาสนิกชนคนอื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19

2.2 เพื่อศึกษาการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

1) เนื้อหาด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาผู้ป่วยตามแนวพุทธดังที่ปรากฏใน

พระวินัยปิฎก หมวดเภสัชขันธ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย/5/260/44) ซึ่งระบุถึงการรักษาพยาบาลโรคต่างๆ ด้วยเภสัช 5 ชนิด คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย พร้อมทั้งยาสมุนไพรที่ได้จากต้นไม้ต่างๆ เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ ผลไม้ ยางไม้ แร่ธาตุต่างๆ เช่น เกลือ กำมะถันผง มูลโคแห้ง แก้วโรคพุพองและกลิ่นตัว และยานัตถุ์ แก้วปอดหัว เป็นต้น

2) เนื้อหาที่เกี่ยวกับการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนในสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 2 ด้านคือ 1) ด้านร่างกายและ 2) ด้านจิตใจ

3.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหนังสือ ตำราและเอกสารอื่น ๆ

2) สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 13 รูป/คน จำแนกเป็น พระสงฆ์วัดป่าจตุรพักตรพิมาน จำนวน 1 รูป แม่ชี จำนวน 1 ท่าน มัคคานายก จำนวน 1 คน พุทธศาสนิกชนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม จำนวน 10 คน รวมสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้นจำนวน 13 รูป/คน การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ในการศึกษา คือสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ 12 วัดป่าจตุรพักตรพิมานตำบลหัวช้าง อำเภอจตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด

4. ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึกและสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่าพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน ส่วนใหญ่ยังคงมีการปฏิบัติธรรมเหมือนเดิมตามปกติ แต่จะเพิ่มความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น การเว้นระยะห่างระหว่างผู้ปฏิบัติธรรม และในขณะทำกิจกรรมในอิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง และนอน อย่างน้อย 2 เมตรขึ้นไป สวมหน้ากากอนามัย และล้างมือด้วยแอลกอฮอล์เจล เมื่อมีการสัมผัสกับสิ่งของต่างๆ เป็นต้น ส่วนปัญหาด้านการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนที่พบจะมีอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพ ด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับการแก้ปัญหาโดยภาพรวม จะเน้นเนื้อหาการออกกำลังกาย อาหารมีคุณค่า ปลอดภัย การมีสุขภาพจิตที่ดี อนามัยสิ่งแวดล้อม และโรคภัย เป็นต้น

2. การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่าพุทธศาสนิกชน มีการปรับตัว 3 ด้าน ได้แก่ (1) ปรับตัวตามกฎระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรม (2) ปรับตัวตามคำแนะนำของพระวิปัสสนาจารย์ และ (3) ปรับตัวตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยเคร่งครัด

3. แนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่าพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน ยังคงปฏิบัติตามแนวทางหลักไตรสิกขา และหลักสติปัญญา 4 ส่วนรูปแบบการปฏิบัติ “แบบพองหนอ-ยุบหนอ” เดือนละ 4 ครั้ง (เฉพาะวันธรรมัสสวณะ เป็นเวลา 3 เดือน) ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และมีการจัดปฐกฐนกรรม และปฏิบัติธรรมของนิสิตระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นประจำทุกปี

5. อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึกและสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่าการปฏิบัติธรรมเริ่มต้นที่เรา การปรับตัวเพื่อป้องกันโรค ก็เริ่มที่เรา ดังนั้นต้องทำทั้งสองอย่างไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตให้มากที่สุดและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเป็นในขณะนี้ อยู่อย่างรู้เท่าทัน โรคภัยไข้เจ็บ มันเกิดขึ้นเป็นประจำวันอยู่แล้ว เมื่อก่อนโน้น ก็เคยเกิดขึ้น เรียกว่า “โรคห่ากินบ้านกินเมือง” ผู้คนได้รับภัยพิบัติเจ็บไข้ได้ป่วย ล้มตายมาแล้วมากมาย เหมือนอุทกภัย วาตภัย ซึ่งเป็นภัยทางธรรมชาติ สุดท้ายมันก็ดับไปเอง หยุตไปเอง หายเอง ขนาดฉีควัคซีนป้องกันไว้ ยังมันใจไม่ได้ว่า จะไม่เป็นผู้รับเชื้อ/แพร่เชื้อได้ ดังนั้น เราควรปรับตัวและให้กำลังใจต่อกัน และหวังว่า โรคร้ายๆ จะหายไปในเร็ววัน การระบอบแรกก็ถือว่าหนักมากสำหรับ ผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชน ที่ปฏิบัติธรรมที่ส่วนใหญ่ เป็นผู้สูงวัย มีโรคประจำตัวเกือบทุกคน การปรับตัวตามสภาพที่เป็นปัจจุบัน ก็พอทำได้ในระดับหนึ่ง แต่พอระยะหลัง มีการดื้อยา โรคโควิด ยิ่งกำเริบหนัก จนบางสำนักต้องเปิดโรงพยาบาลสนามเข้ามาช่วย จนเบาใจได้ แต่ก็ยังมีความเสี่ยงสูง จึงต้องปรับตัวเองอย่างสม่ำเสมอ บางทีต้องระงับเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมไปสักระยะก่อน หรืออาจรองจนกว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดจะหายเป็นปกติ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาทั้งด้านร่างกายและจิตวิตกไปพร้อมๆ กัน และข้อความบางตอนในหนังสือ “ระบบการแพทย์พื้นบ้านในชนบทไทย” ของ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2536) ที่ว่า “...ถึงแม้ว่าการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยด้านการแพทย์แผนไทยจะถูกมองว่าขาดประสิทธิภาพและความ เป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์ แต่ด้วยลักษณะและรูปแบบของการแพทย์แผนไทยที่เป็นทั้งผู้ให้และผู้รักษา ในรูปแบบของความสัมพันธ์แบบบิดา มารดา และบุตร (Partialism) จึงทำให้แพทย์แผนไทย สามารถตอบสนอง ต่อความต้องการทางด้านจิตใจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อสภาพความ แข็งแรงของร่างกายอีกทางหนึ่ง...” และสอดคล้องกับงานเขียนของ มาลี อาณากุล และบุษกร เมธางกูร (2547) ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักสูตรมานามัย สรุปลุขิตใจได้ว่า หลักสูตรมานามัย เป็นบูรณาการทางสุขภาพที่มีองค์ ประกอบย่อย 3 ส่วน คือ กายานามัย จิตตานามัย และชีวิตตานามัย เป็นระบบที่ช่วยแก้ปัญหาวิกฤติของภาวะ สุขภาพด้วยการปรับใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตตามวิถีแบบไทยๆ กระบวนการดูแลรักษาแบบองค์รวมคือการดูแลสุขภาพโดยวิธีการต่าง ๆ ในสภาพปกติมากกว่าการรักษาโรคใน ภาวะเจ็บป่วย หรือแม้เวลาเจ็บป่วยก็นำเอาวิธีการต่างๆ ที่สอดคล้องกันไว้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อการรักษา อย่างถูกวิธี การปฏิบัติตามหลักสูตรมานามัยเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลร่างกายและจิตใจตนเองก่อนที่จะเจ็บ ป่วย ให้ความสำคัญกับการปรับธาตุให้สมดุลด้วยอาหาร การออกกำลังกาย การจัดสิ่งแวดล้อมการฝึกสมาธิและ วิปัสสนา เพื่อที่จะรักษาคุณภาพของร่างกายและจิตใจให้มาก

2. การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชน มีการปรับตัว 2 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย ปรับตัว โดยใช้ยาสมุนไพรไทย เช่น กระจายขาว ฟ้าทะลายโจร การอบสมุนไพร การเดินจงกรม และทำโยคะ เป็นต้น และ 2) ด้านจิตใจ ปรับโดยใช้ธรรมโอสถบَابัด เช่น ทำวัตร สวดมนต์ นั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนาแผ่เมตตาให้สรรพ สัตว์โดยไม่มีประมาณ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ ได้ทราบว่า บ้านเมืองเราในครั้งอดีตนั้นก็เคยเกิดโรคระบาดทั่ว บ้านทั่วเมืองมาแล้ว แต่ไม่ถึงกับร้ายแรงเหมือนคราวนี้ เพราะมีผลกระทบไปทั่วโลกทั้งด้านการจ้างงานการท่องเที่ยวและการบิน การส่งออก การศึกษา และที่สำคัญคือ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพ แต่ก็ต้องให้ความสำคัญกับตัวเอง ดูแลป้องกันตัวเองก่อนที่จะภัยร้ายจะมาถึงและไม่เป็นผู้แพร่กระจายเชื้อโรคต่อไป และสอดคล้องกับงาน

เขียนของ เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ (2539) ในหนังสือชื่อ การแพทย์แผนไทย การแพทย์แบบองค์รวม ว่า “การแพทย์แผนโบราณหรือการแพทย์แผนไทยเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมานับพันปีและด้วยวิถีชีวิตที่เป็นชาวพุทธการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย จึงเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การแพทย์แผนไทยจึงอาศัยแนวทางของพระพุทธศาสนาเป็นหลักด้วยเช่นกัน และหลักการนั้นก็คือ หลักที่ว่า ความเจ็บป่วยมิได้มองแคโรค หากแต่มีสาเหตุมาจากสมุฏฐาน 4 ประการ คือ ธาตุสมุฏฐาน ซึ่งประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ” และยังสามารถกล่าวถึงยาสมุนไพรว่า ยาสมุนไพร เป็นผลิตภัณฑ์หรือยาที่สามารถก่อให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชนอีกระดับหนึ่ง ในช่วงที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายส่งเสริมการผลิตและการใช้สมุนไพรทั้งในระดับอุตสาหกรรมและในรูปสาธารณสุขมูลฐานในระดับอุตสาหกรรมนั้น ปัจจุบันองค์การเภสัชกรรมได้ผลิตยาสมุนไพรสำเร็จรูปหลายชนิด เช่น กระเทียมสกัด ขมิ้นแคบซูล ยาแก้ไอมะแว้ง ยาระบายมะขามแขก ซึ่งสนับสนุนในระบบบริการสาธารณสุขของรัฐและประชาชนทั่วไป ในระดับสาธารณสุขมูลฐานก็ได้รับการผสมผสานให้มีการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรชุมชน รวมทั้งมีคลินิกบริการด้านแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลชุมชนและสถานอนามัย สอดคล้องกับคำกล่าวของพระไพศาล วิสาโล (2564) ที่ว่า “วิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังทำให้เกิดโอกาสที่ทุกคนจะได้ฝึกเจริญสติในชีวิตประจำวันด้วย” และว่า “ถ้าจะถามว่าภูมิคุ้มใจ คืออะไร ก็ต้องตอบว่า คือ สติ ที่เป็นเครื่องรักษาจิตใจให้ดีได้ ช่วยทำให้ความทุกข์ไม่สามารถทะลุลงเข้ามาในจิตใจของเราได้ พระพุทธเจ้า พระองค์เปรียบ สติ เหมือน ทหารหรือยามเฝ้าประตูเมือง เมืองนี้คือ “จิตตนคร” ดังนั้นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงเป็นบทเรียนชีวิตที่มาเตือนให้มนุษย์เราเห็นว่า ต่อไปเราต้องเจอกับเชื้อโรคอีกมากมายที่จะรุกเข้ามาทำให้เราป่วยได้ทั้งกายและใจ แต่ตราบดีที่เราภูมิคุ้มกันร่างกายที่ดีเชื้อโรคก็ไม่สามารถทำอันตรายเราได้ เช่นกันกับ ต่อไป เราต้องเจอกับความทุกข์อีกมากมาย ตลอดชีวิตของเรา แต่ความทุกข์นั้นจะไม่สามารถทำให้จิตใจเราหม่นหมองลงได้ ถ้าเรามี ภูมิคุ้มกันจิตใจ หรือ ภูมิคุ้มใจที่ดี “มีสติ” แน่นนอนว่าเราอาจจะทุกข์แต่พอถึงจุดหนึ่งเราก็จะกลับมาเข้มแข็งได้เหมือนเดิมในอีกไม่ช้า ไม่นาน”

3. แนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน มีความพร้อมที่จะปรับตัวในการปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ (1) ปรับตัวตาม กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติของทางสำนักปฏิบัติธรรม และคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในสำนักแห่งนี้ คือ คุณสมบัติของผู้เข้าอบรมจะต้องมีอายุ 20-65 ปี มีความตั้งใจจริงและศรัทธาที่จะรับการอบรม พร้อมและเต็มใจที่จะรักษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด ให้ความร่วมมือในการรักษาความสงบด้วยการงดพูด คุยสนทนา ไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะอุทิศเวลา 10 วันนี้ เพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยทุกคนจะต้องมาลงทะเบียนรับการอบรมภายในวัน เวลา ที่กำหนดเท่านั้น และจะกลับบ้านได้เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว (2) ปรับตัวตามคำแนะนำของพระวิปัสสนาจารย์ บางอิริยาบถ เช่น การเดินจงกรม ควรเริ่มก้าวเดินอย่าช้า ๆ เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อปรับอิริยาบถและอินทริยให้มีความเสมอกัน คือ ให้เดินกำหนดระยะที่ 1 ก่อน เมื่อกำหนดได้ทันปัจจุบันและมีความชำนาญมากขึ้น จึงค่อยฝึกระยะที่ 2-3-4-5-6 ต่อไปตามลำดับ มิได้หมายความว่า ครั้งแรกให้เดินทีเดียว 6 ระยะ อุปมาเหมือนการหัดเดินของเด็ก ต้องค่อยๆ ฝึกฝนไปตามลำดับจนพัฒนาไปถึงขั้นวิ่งได้ ก็ล้วนต้องอาศัยการฝึกฝนและความกล้าแข็งของกำลัง ฉันทะ การเดินจงกรมแต่ละระยะนั้น ก็ต้องอาศัยความกล้าแข็งของกำลังสติ สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การเดินจงกรม มิใช่การเดินชมธรรมชาติ หรือเดินเพื่อผ่อนคลายร่างกายหรือจิตใจ แต่การเดินจงกรม หมายถึง การเดินไปและเดินกลับอย่างมีสติ เพื่อปรับแต่งอิริยาบถ และอินทริยให้มีความเสมอกัน และ (3) ปรับตัวตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์และกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด เช่น หลีกเลี่ยงการ

เดินทางไปในพื้นที่เสี่ยง สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ หลีกเลี่ยงการใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่มีอาการเป็นไข้หรือหวัด ล้างมือด้วยสบู่ แอลกอฮอล์ หรือเจลสเปรย์เสมอ รับประทานอาหารสุกและสะอาด ใช้ช้อนกลางเป็นต้น สอดคล้องกับ กระทรวงสาธารณสุข (2548) ที่ได้ริเริ่มโครงการเมืองไทยแข็งแรง โดยส่งเสริมให้ประชาชนครอบครัว ชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ และส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงาน และแพร่กระจายข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้เรื่องการสร้างสุขภาพ “5 อ.” ได้แก่ ออกกำลังกาย อาหาร อารมณ์ อนามัยสิ่งแวดล้อมหรืออนามัยชุมชน และ อโรควา และเพื่อให้สอดคล้องกับกรุงเทพมหานคร (2564) ที่ว่า “โควิด-19 สร้างการเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การศึกษา การทำธุรกิจทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภค ไม่เพียงแต่การปรับตัวในยุค “New Normal” แต่ยังคงต้องปรับตัวให้ทันเพื่อใช้ชีวิตแบบ “Next Normal” อีกด้วย

6. องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัย ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นรูปแบบหรือแนวทางในการปรับตัวของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) รูปแบบหรือแนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19

2) หลักสูตรการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19

7. สรุป

1) สภาพปัญหาการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึกและสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่าพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน ส่วนใหญ่ยังคงมีการปฏิบัติธรรมเหมือนเดิมตามปกติ แต่จะเพิ่มความระมัดระวังตัวมากยิ่งขึ้น เช่น การเว้นระยะห่างระหว่างผู้ปฏิบัติธรรม และในขณะทำกิจกรรมในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง และนอน อย่างน้อย 2 เมตรขึ้นไป สวมหน้ากากอนามัย และล้างมือด้วยแอลกอฮอล์เจล เมื่อมีการสัมผัสกับสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนปัญหาด้านการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนที่พบจะมีอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับการแก้ปัญหาโดยภาพรวม จะเน้นเนื้อหาการออกกำลังกาย อาหารมีคุณค่า ปลอดภัย การมีสุขภาพจิตที่ดี อนามัยสิ่งแวดล้อม และอโรควา เป็นต้น

2) การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชน มีการปรับตัว 3 ด้าน ได้แก่ (1) ปรับตัวตามกฎระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรม (2) ปรับตัวตามคำแนะนำของพระวิปัสสนาจารย์ และ (3) ปรับตัวตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยเคร่งครัด

3) แนวทางการปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน ยังคงปฏิบัติตามแนวทางหลักไตรสิกขา และหลักสติปัญญา 4 ส่วนรูปแบบการปฏิบัติ “แบบพองหนอ-ยุบหนอ” เดือนละ 4 ครั้ง (เฉพาะวันธัมมัสสวณะ เป็นเวลา 3 เดือน) ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และมีการจัดปฐกฐน และปฏิบัติธรรมของนิสิต

ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นประจำทุกปี

8. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับตัวในการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนวัดป่าจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ในสถานการณ์โควิด-19” ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาค้นคว้า จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การบริหารจัดการ เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรใส่ใจและให้ความสำคัญของการบริหารจัดการ

2) อาคารสถานที่ มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ 3) การประชาสัมพันธ์ นำเสนอผ่านสื่อสารสนเทศต่างๆ เช่น ทาง You tube และทาง Facebook เป็นต้น 4) ทีมงานพระวิทยากร พระภิกษุสามเณร หรือบุคลากรในสำนักก็มีความประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีของพุทธศาสนิกชน 5) ด้านการวางแผน มีการจัดคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสมกับพระสงฆ์ พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไปที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรม ทั้งในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาและนอกเทศกาล เช่น การจัดปฐมาภิเษกรรม เป็นต้น

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) พระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมทั่วจังหวัด ค่อนข้างจะมีน้อย/ขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์ วิธีการแก้ปัญหาสามารถทำได้ดังนี้คือ ควรมีการเพิ่มจำนวนพระวิปัสสนาจารย์ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมพระนิสิตปริญญาตรี/โท ในหลักสูตรพระธรรมทูตเพื่อผลิตพระวิปัสสนาจารย์ประจำปีเข้ามาเสริมในแต่ละสำนักเพื่อป้องกันการขาดแคลนในอนาคตต่อไป

2) พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันที่ติดเชื่อโรคแต่ไม่ล้มป่วยมีจำนวนมาก นั่นเพราะมีภูมิคุ้มกันที่ดีคือมีภูมิคุ้มใจ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนควรสร้างภูมิคุ้มใจให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งการสร้างภูมิคุ้มใจคือฝึกให้มีสติ ซึ่งจะช่วยให้ไม่เกิดความทุกข์ในจิตใจ

8.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเพื่อรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของประเทศไทยในกรณีที่สถานการณ์การระบาดขยายตัวไปทั่วโลก

2) ควรทำการวิจัยและพัฒนาวิธีการรักษาใหม่ที่จะช่วยลดอัตราการป่วย ตาย และระยะเวลาในการรักษาตัวของผู้ป่วยในโรงพยาบาล

3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเฝ้าระวัง วินิจฉัย สอบสวน และควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19

4) ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาสารออกฤทธิ์จากสมุนไพรที่ใช้ป้องกันหรือรักษาโรคโควิด-19 เพื่อเพิ่มมูลค่าสมุนไพรไทยเพื่อนำมาใช้ในทางการแพทย์

9. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงสาธารณสุข. (2548). การส่งเสริมสุขภาพสมาชิกชมรมสร้างเสริมสุขภาพ. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 4 การเปลี่ยนแปลงในยุคโควิด-19 สู่อารปรับตัว Next Normal. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/976332>
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2536). แนวคิดไทยเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- พระไพศาล วิสาโล. (2564). ภูมิคุ้มกันคือ “ความพอใจ”. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.salika.co/2020/04/12/phra-paisarn-visalo-howto-fight-covid-for-buddhism/>
- เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ.(2539). การแพทย์แผนไทย. การแพทย์แบบองค์รวม กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลี อาณากุล และบุษกร เมธางกูร. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชาหลักธรรมมานามัย. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Ministry of Public Health. (2005). Health promotion for health building club members. Office of Health Promotion, Department of Health.
- Bangkok Business. (2021). 4 Changes in the Covid-19 era to adaptation, Next Normal. Retrieved 20 December 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/social/976332> .
- Komart cuengsatheansub. (1993). Thai Concept of Sickness in Folk Wisdom and Rural Development Volume 2. Bangkok: Amarin Printing Group, 1993.
- Phra Paisan Visalo. (2021). Immunity is “satisfaction”. Retrieved on August 24, 2021 from <https://www.salika.co/2020/04/12/phra-paisarn-visalo-howto-fight-covid-for-buddhism/>
- Pennapha Sapcharoen (1996). Thai traditional medicine. Holistic Medicine. Bangkok: Printing House, War Veterans Organization.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka Mahachulalongkorn rajavidyalaya University edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Malee Anakun and Bussakorn Methangkun. (2004). Teaching Documents on Dhammanamai Subject Courses. Nonthaburi: Printing House, Sukhothai Thammathirat Open University.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนา
ของเทศบาลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
The public participation in development plan of Muang Hong municipality
Chaturaphak Phiman District Roi et Province

พระครูปลัดพิทักษ์ วิสุทโธ (ตระราช)
Phrakhrupaladphithak Wisuttho (Tarasee)

พระครูสุตวรธรรมกิจ
Phrakru Suttaworathumkit,

สยามพร พันธไชย
Siamporn Phanthachai

พระพลากร สุ่มงคล
Phra Palakorn Sumongkhalo

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college

E-mail: pituk1234tarasi@gmail.com

(Received: May 16, 2022/ Revised: June 20, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3) ศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน 379 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.60$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด $\bar{X} = 3.61$ รองลงมาคือ ด้านอัตถจริยา และ ด้านสมานัตตตา $\bar{X} = 3.60$ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปิยวาจา $\bar{X} = 3.59$ 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.961^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 จึงยอมรับสมมติฐาน และ 3) แนวทางการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลพัฒนาของเทศบาลควรนำหลักสังคหวัตถุธรรมทั้งสี่หลักมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดของหลักการมีส่วนร่วมเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล มีความสำเร็จทั้งด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การดำเนินการ; แผนพัฒนาเทศบาล; สังคหวัตถุธรรม

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the level of people's participation in the development plan of Muang Hong Sub-district Municipality, 2) to study the relationship between the Sangkhahavattthamma and the people's participation, and 3) to study the integration of the Sangkhahavattthamma. Dharma objects to promote effective public participation in the development plan of Muang Hong Municipality. Roi Et Province. This research study is a combined method research. The sample group in the research consisted of 379 people and analyzed the descriptive statistical data by finding frequency, percentage, mean, standard deviation. And inferential statistics by finding the Pearson correlation coefficient. In qualitative research, in-depth interviews were used with 11 key informants/people.

The research results showed that 1) the level of people's participation in the implementation of the development plan of the Muang Hong Sub district Municipality Chaturaphak Phiman District Roi Et Province according to the principle Overall, it was at a high level $\bar{X} = 3.60$. When considering each side, it was found that the resistive side had the highest mean $\bar{X} = 3.61$, followed by 3. Atthachariya and 4. Samanattata $\bar{X} = 3.60$ the thread with the least average is Piyawaja $\bar{X} = 3.59$ (2) The results of the analysis of the relationship between Sangkhahavattadhamma principles and people's participation in the development plan of Muang Hong Sub district Municipality found that there was a very high positive relationship ($R=.961^*$) There is a statistical significance at the level of 0.00, so the hypothesis is accepted. It was found that participation in the municipality's development evaluation should bring the four Sangkhahavattadhamma principles to be adapted to be consistent with the concept of participation principles for the preparation of the municipality's development plan. There is success in terms of efficiency and effectiveness.

Keywords: participation; execution; municipal development plan; Sanghawattthudhamma

1. บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการที่ประชาชนจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความสามารถ และความรับผิดชอบของประชาชน ในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ รวมทั้งอำนาจอิสระ และการปกครอง ตลอดจนในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนในการจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่น (วิสิทธิ์โรจน์พจนรัตน์, 2560: 2) มาตรา 249 ได้พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้บังคับมาตรา 1 ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในรูปแบบประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) หากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองสูง โครงการและกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นก็จะตรงตามความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดพลัง ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และการพัฒนา ก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำความเจริญมาสู่ประเทศชาติและท้องถิ่น การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ โดยที่รัฐบาลได้มีการจัดการกระจายอำนาจให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดระบบการคมนาคมขนส่ง การจัดสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การส่งเสริมอาชีพและพาณิชยกรรม การจัดการวิจัยส่งเสริมกีฬาและการท่องเที่ยว การสังคมสงเคราะห์ การจัดการที่อยู่อาศัยและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การรักษาสีลปะ วัฒนธรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดระบบสาธารณสุข การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (การปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560: 101-111)

เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและต้องดำเนินการ ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับประชาชนมากที่สุด และมีความยั่งยืนมากที่สุด และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นส่วนจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเทศบาลที่ต้องสร้างให้เกิดความเข้มแข็งมากที่สุด การที่จะสร้างการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต้องทราบก่อนว่าเทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลมากน้อยเพียงใดและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด การเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการบริหารระดับท้องถิ่นของประชาชนในปัจจุบันก็เพื่อจะให้การบริหารงานของแต่ละท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมรู้ถึงความต้องการและปัญหาของตนเอง ได้ดีกว่าบุคคลอื่น ที่มีใช่เป็นคนในท้องถิ่นนั้นๆ การยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารการปกครองท้องถิ่น จึงเท่ากับเป็นการยอมรับว่าความต้องการของประชาชน และในแต่ละท้องถิ่นนั้นก็มีความแตกต่างกัน และผู้ที่จะสามารถรู้ถึงความต้องการแตกต่าง ในความต้องการและสามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการนั้นก็คือประชาชนในท้องถิ่นนั้นนั่นเอง

การปกครองที่ดำเนินไปในทุกวันนี้เป็นการในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตามระบอบของประชาธิปไตย (การปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560: 69-70) ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับประเทศ และระดับของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยกระจายอำนาจเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง และส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักที่จะปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ราชการบริหารส่วนกลางที่เป็นผู้ดำเนินการอยู่ในท้องถิ่นหรือองค์การอันมิใช่เป็นส่วนหนึ่ง

ของราชการบริหารส่วนกลางรับไปดำเนินการเอง และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ผ่านมามีค่อนข้างน้อยมาก จึงเหตุผลสำคัญคือความคิดและความรู้สึกของประชาชนเองว่ามีบทบาทหน้าที่ที่บัญญัติไว้เป็นข้อกฎหมายที่เขาต้องกระทำ และหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่นๆ ควรที่จะเข้าไปกระตุ้นและให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ความรู้การประชุมการอบรมสัมมนาการจัดทำประชาคมหมู่บ้านการไปส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนจัดตั้งกลุ่มสมาคมองค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตลอดทั้งการดึงประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการร่วมเป็นกรรมการต่างๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นตามวิถีทางของประชาธิปไตยที่ถูกต้อง (เทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565: 10) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองหงส์ ตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้มองในประเด็นปัญหาการพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาล 4 ด้านได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ที่สามารถเสริมสร้างการพัฒนาวิถึแห่งการปกครองท้องถิ่นได้ และนอกจากนี้เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเทศบาลถือว่าเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเต็มที่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน

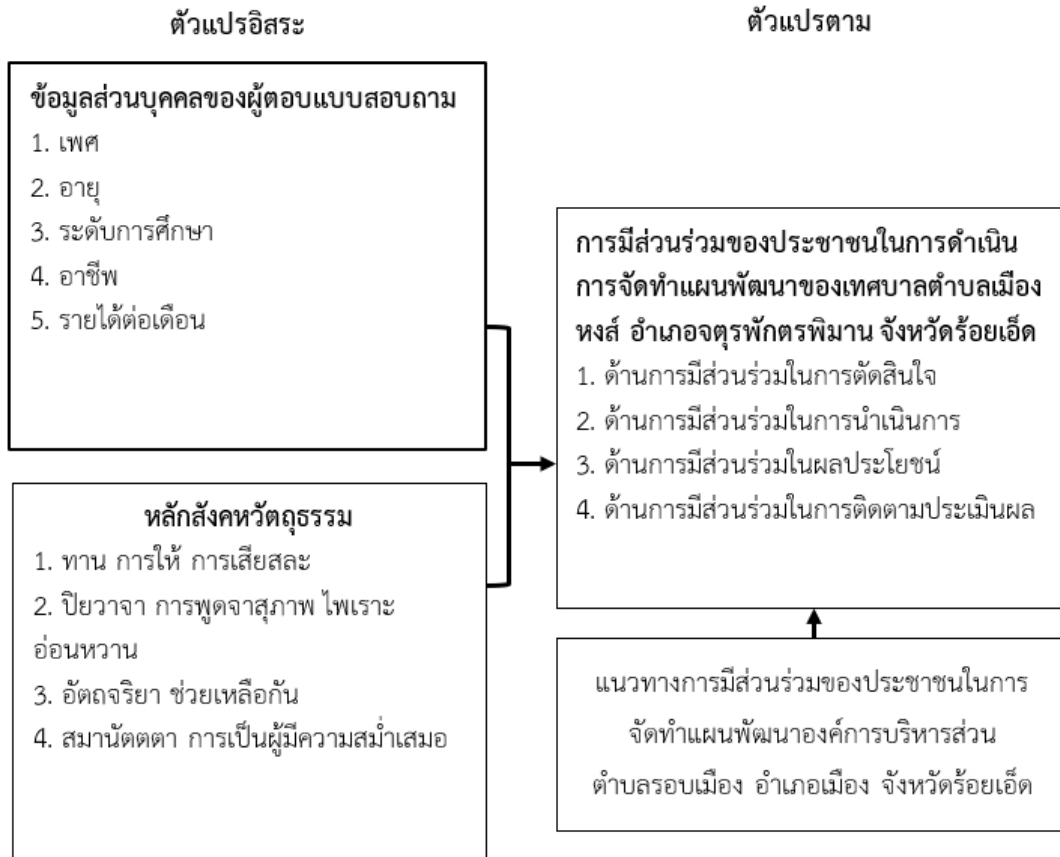
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพัตตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 7,280 คน (เทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพัตตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565) และ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973, pp. 727-728) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 % คลาดความเคลื่อนเท่ากับ 5 % มีขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 379 คน ผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการหาคุณภาพจำนวน 5 รูปหรือคน ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ (try out) จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่น .962 จึงดำเนินการขอหนังสือติดต่อประสานงาน แจกแบบสอบถามและรับคืนมาตรวจสอบ ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค

2. ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 1 รูป (2) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป (3) บริหารท้องถิ่น จำนวน 3 คน (4) ผู้แทนผู้นำชุมชน จำนวน 2 (5) ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 11 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis and synthesis)

5. ผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 ส่วนใหญ่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 ส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

5.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักสังคหวัตถุธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$ S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านทาน ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$ S.D. = 0.48)

2) ด้านปิยวาจา ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$ S.D. = 0.51)

3) ด้านอรรถจริยา ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$ S.D. = 0.52)

4) ด้านสมานัตตา ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$ S.D. = 0.54)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$ S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$ S.D. = 0.56)

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$ S.D. = 0.51)

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$ S.D. = 0.56)

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$ S.D. = 0.52)

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลักสังคหวัดคู่กับหลักการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

หลักสังคหวัดยุทธธรรม กับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.961^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

หลักสังคหวัดยุทธธรรม ด้านทานกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.906^{**}$)

หลักสังคหวัดยุทธธรรม ด้านปิยาวาจากับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R=.747^{**}$)

หลักสังคหวัดยุทธธรรม ด้านอัตถจริยากับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.943^{**}$)

หลักสังคหวัดยุทธธรรม ด้านด้านสมานตตากับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.955^{**}$)

2) ผลการทดลองสมมุติฐาน

สมมุติฐานที่ 1 หลักสังคหวัดยุทธธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ปัจจัยหลักสังคหวัดยุทธธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 โดยมีระดับความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก จึงยอมรับสมมุติฐาน

54 แนวทางการบูรณาการหลักสังคหวัดยุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านทาน เจ้าหน้าที่เทศบาลให้ความรู้และคำแนะนำตามหลักการมีส่วนร่วม ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนพัฒนาโดยเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านปิยาวาจ เป็นด้ายที่ต้องเข้ามามุ่งเน้นและให้ความสำคัญ ในการเพิ่มเติมการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มี

ประสิทธิภาพในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพูดด้วยวาจาสุภาพในการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ การยิ้มแย้ม พูดจาสุภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การประชาสัมพันธ์หรือประชาสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่น ด้านอัตถจริยา การทำประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ด้วยการทุ่มเทแรงกายแรงใจตามหลักการมีส่วนร่วม แสดงออกซึ่งความสนใจอย่างจริงจัง มีความจดจ่อต่อการปฏิบัติงานและมีความทุ่มเทกับงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ และ ด้านสมานัตตตา วางตัวเสมอต้นเสมอปลายตามหลักการมีส่วนร่วม ตรวจสอบอยู่เสมอว่ามีกิจกรรม โครงการอะไรบ้างที่คนชุมชน และองค์กรชุมชนทำอยู่และเป็นประโยชน์ นำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ และเป้าหมายการพัฒนาชุมชนและสอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาของชุมชน

6. อภิปรายผล

6.1 อภิปรายผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลนอกจากจะสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมแล้ว ยังจำเป็นต้องมีหลักแนวคิดพุทธธรรม มาในการประชาสัมพันธ์หรือประชาสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สะท้อนข้อมูลภาพรวมของตำบลและนำเสนอร่างแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สราวุธ สืบเพ็ชร (2562) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลทะเลทรัพย์ อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพรโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับพระนุชิต นาคเสโน (โพวิชย์) (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหัตถธรรม ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง” พบว่า การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหัตถธรรม ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.81 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการให้บริการอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านทาน ด้านสมานัตตตา ด้านปิยวาจา และด้านอัตถจริยา และยังได้เสนอแนะการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหัตถธรรม ได้แก่ องค์การควรปลูกฝังบุคลากรให้มีจิตใต้สำนึกในการให้บริการ มีการบริการประชาชนในเชิงรุก พัฒนาให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ควรเข้าไปรับรู้ปัญหาจากประชาชนโดยตรงเพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาองค์การ และผลการวิจัยของ วิษณุหยกจินดา (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินดำเนินงาน มีส่วนร่วมในระดับมาก และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

6.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก กล่าวคือเมื่อเทศบาลตำบลนำหลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นก็จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพประสิทธิผล บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ภาณุวัฒน์ แก้วแหยม (2563) ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหินมีแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum) ของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation – IAP2) โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบดังนี้ 1) ประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 3) ประชาชนบางส่วนยังมีข้อสงสัยในข้อมูลการเสนอปัญหา ความต้องการ และขาดความเชื่อมั่นต่อการเสนอข้อมูล ซึ่งมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) การจัดโครงการ/กิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนทางช่องทางต่าง ๆ 3) การสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน

6.3 อภิปรายผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพัตตรพิमान จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลให้ความรู้และคำแนะนำตามหลักการมีส่วนร่วม ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนพัฒนาโดยเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เทศบาลต้องยึดหลักการที่ว่าความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษาให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้าน ตำบล ซึ่งล้วนสะท้อนต่อการมีส่วนร่วมที่ดีถึงพร้อมด้วยการช่วยเหลือแบ่งปัน ให้ความรู้และคำแนะนำที่ดี สอดคล้องกับ กริธา คงพยัคฆ์ ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) มีค่าสถิติสูงสุด 2) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะ ประชาชนมี เพศต่างกัน โดยผลการวิจัยพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพัตตรพิमान จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปิยวาจา พูดด้วยวาจาสุภาพในการประชาสัมพันธ์หรือประชาสัมพันธ์แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สะท้อน ข้อมูลภาพรวมของตำบลและนำเสนอร่างแผนพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วัชรวิศ อุดตมสีโล (สมยงค์) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลเจริญราษฎร์ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ตามหลักสังคหวัตถุ 4” พบว่า ผลการศึกษาการบริหารงานของเทศบาลตำบลเจริญราษฎร์ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทาน (การช่วยเหลือ/สนับสนุน) ด้านปิยวาจา (การพูดจา/สื่อสาร) ด้านอิตถจริยา (การให้บริการ) ด้านสมานัตตตา (การปฏิบัติสม่ำเสมอ/เสมอภาค/ยุติธรรม) พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลเจริญราษฎร์ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39

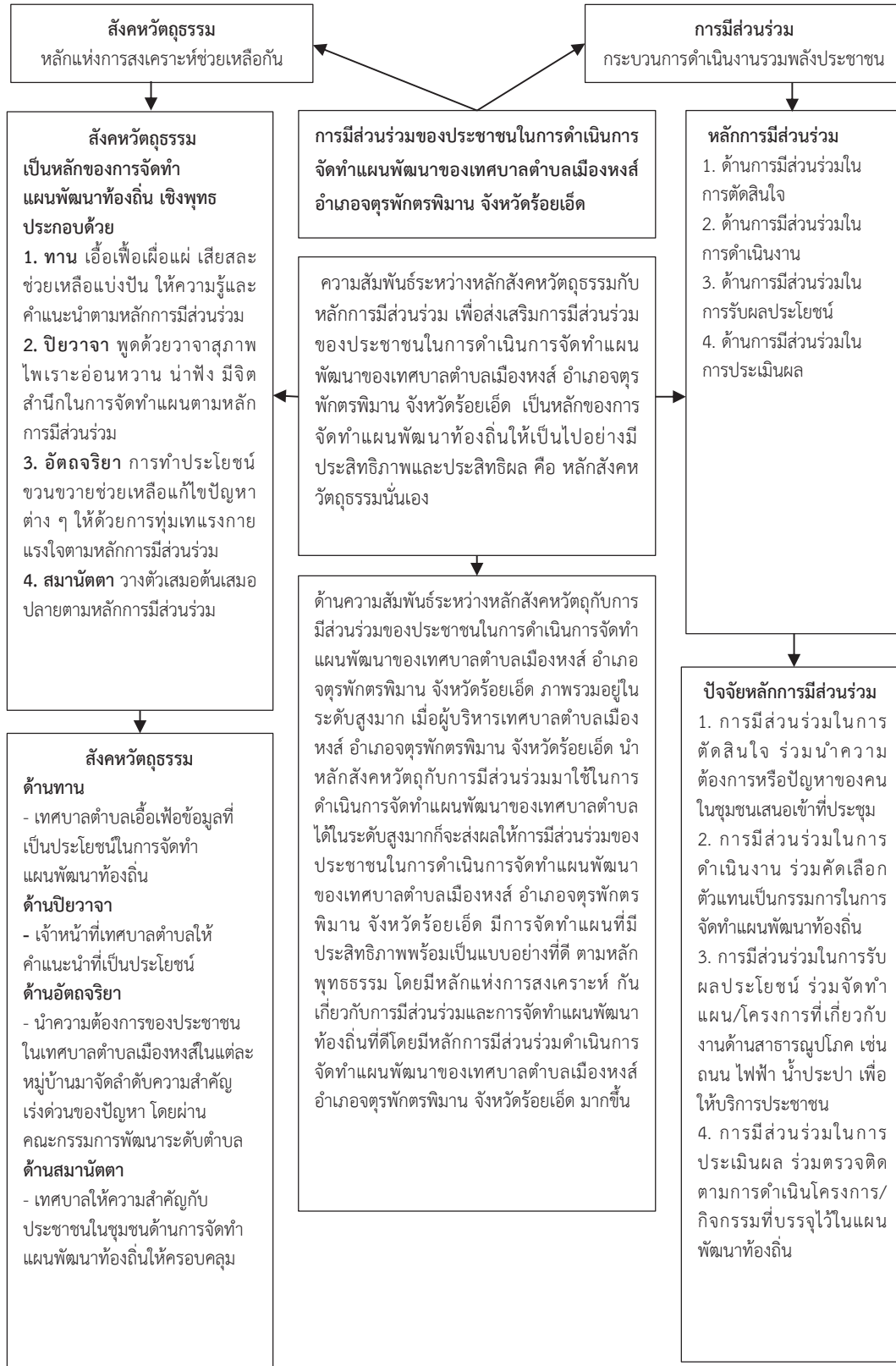

ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอัตถจริยา การทำประโยชน์ชวนช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ ด้ด้ด้วยการทุ่มเทแรงกาย แรงใจตามหลักการมีส่วนร่วม แสดงออกซึ่งความสนใจอย่างจริงจังมี ความจดจ่อต่อการปฏิบัติงาน และมีความทุ่มเทกับงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ พร้อมด้วยกรช่วยเหลือให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระพิระ กุสโล (สุดสวยกระสินธุ์) (2557) ด้ด้ศึกษา วิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร” พบว่า การศึกษาการพัฒนาชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ตามลำดับ คือ ด้านสมานัตตตา ด้านอัตถจริยา ด้านปิยวาจา และด้านทาน 2) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสมานัตตตา วางตัวเสมอต้นเสมอปลายตามหลักการมีส่วนร่วม ตรวจสอบอยู่เสมอว่ามีกิจกรรม โครงการอะไรบ้างที่คนชุมชน และองค์กรชุมชนทำอยู่และเป็นประโยชน์ นำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับวิจัยของ อติศักดิ์ จ้อยรักษา (2558) ด้ด้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า 1) ความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านสมานัตตตา และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านอัตถจริยา 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้ด้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ปฏิเสธสมมุติฐานที่ด้ด้ไว้ 3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของประชาชนมีน้อย ขาดความกระตือรือร้นในการทำงานเท่าที่ควร 4) แนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติงานที่ สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุธรรม โดยเฉพาะเรื่องกรช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การมีปิยวาจา การใส่ใจในการปฏิบัติงานและการให้ความเสมอภาค เพื่อเพิ่มประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความประทับใจแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการ

7. องค์กรความรู้ใหม่

8. สรุป

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทาน (การเสียสละเอื้อเฟื้อแบ่งปัน) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน) อัตถจริยา (การสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน) และด้านสมานัตตตา (การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ) และ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($R=.986^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 และในการแนวทางการบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนควรนำหลักสังคหวัตถุธรรมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดของหลักการมีส่วนร่วมเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมให้ความรู้และเข้าใจเป้าหมายแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้่องแท้ ให้เข้าใจอุดมการณ์ของการจัดทำแผนให้ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มให้ทั่วถึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน
- 2) การนำหลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ในการให้ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีและสอดคล้องต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง
- 3) ส่งเสริมให้มีการดำเนินการในติดตามประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละโครงการและนโยบายต่างๆ เพื่อนำปัญหาและข้อมูลไปประเมินผลและพิจารณาทบทวนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สำเร็จตามจุดประสงค์และมีประสิทธิภาพ

9.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรนำผลการศึกษานี้ ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเห็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 2) ควรนำปัญหา อุปสรรค ที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พัฒนามากยิ่งขึ้น
- 3) ส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งการแก้ปัญหา การพัฒนาคุณภาพแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและชุมชน

10. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรีธา คงพยัคฆ์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอนางิ้ว จังหวัดนครศรีธรรมราช. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- การปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. การปกครองส่วนท้องถิ่น. เทศบาลตำบลเมืองหงส์. (2565). ฐานข้อมูลประชากรเทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <http://www.muanghong.go.th/index.php>
- เทศบาลตำบลเมืองหงส์. (2565). แผนพัฒนายุทธศาสตร์ 5 ปี (สำนักงานประมาณและแผน) เทศบาลตำบลเมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด .พ.ศ.2560 – 2565. เทศบาลตำบลเมืองหงส์.
- พระครูสังฆรักษ์วัชรวิศ อุตตมสีโล (สมยงค์). (2560). ศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลเจริญราษฎร์ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ตามหลักสังคหวัตถุ 4. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิระ กุสโล (สุดสวยกะสินธุ์). (2557). การพัฒนาชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภานุวัฒน์ แก้วแหยม. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิษณุ หยกจินดา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภองิ้วน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา จำกัด.
- สรารุส สืบเพ็ชร. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลทะเลทรัพย์ อำเภอบะพือ จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อดิศักดิ์ จ้อยรักษา. (2558). ประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของเทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Joyraksa A.. (2015). Efficiency in administration according to Sankhahavattuthamma principles of Nong Hoi Subdistrict Municipality, Muang District, Chiang Mai Province. Master's Degree Thesis Department of Public Administration Mahachulalongkorn rajavidyalaya University.

- Khongpayak K.. (2019). Application of Sanghawattadhamma Principles in Public Service of Chandi Subdistrict Municipality, Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province. Thesis for the Master of Political Science Program Administrative field Mahamakut Buddhist University.
- Local government. (2017). Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. Local government.
- Muang Hong Municipality. (2022). 5-year Strategic Development Plan (Bureau of Budget and Planning) Muang Hong Municipality Chaturaphak Phiman District Roi Et Province 2017 – 2022. Muang Hong Municipality.
- Muang Hong Municipality (2022). Population database of Muang Hong Subdistrict Municipality. Chaturaphak Phiman District Roi Et Province, retrieved on February 4, 2022, from <http://www.muanghong.go.th/index.php>.
- Panuwat Kaewyam. (2020). People's Participation in Making Local Development Plans: A Case Study of Huai Hin Subdistrict Administrative Organization. Chai Badan District Lopburi Province. Master of Public Administration Independent Study Ramkhamhaeng University.
- Phra Khru Sangkharak Watcharit Uttamasilo (Somyong). (2017). An analytical study of the administration of local administrative organizations. Charoenrat Sub-district, Mae Chai District, Phayao Province according to the Sankhahawatthu principle. 4. Master's degree thesis Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Phira Kuslo (the most beautiful Krasin). (2014). Community Development According to Sangahavatthu 4 of Ratchathewi District Office. Bangkok. Master's Degree Thesis Department of Social Development Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sarawut Sueppet. (2019). Participation of the people in the preparation of local development plans. Of Talay Sap Subdistrict Municipality, Pathio District, Chumphon Province. Master of Public Administration Thesis Department of Public and Private Management Rajabhat Maha Sarakham University.
- Taro Yamane. (1993). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd). New York: Harper and Row Publications.
- Wisit Rojpojchanarat (2017). Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. Bangkok: B.E.Pattana Publishing Company Limited.
- Wissanu Yokjinda. (2014). People's participation in community development. Thung Krang Village, Tab Sai Subdistrict, Pong Nam Ron District Chanthaburi Province. Master of Public Administration Thesis Department of Public and Private Management Burapha University.

ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย

A study of Belief in the Bodhi Tree in Thai Society

พระมหาณรงค์ศักดิ์ อริยวโร (อาจวงษา)

Phramaha Narongsak Ariyawarso (Aajwongsa)

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทโธ

Phrakhruplad Sommai Addhasitdho

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi-Et Buddhist College

E-mail: toonmcsu101@gmail.com

(Received: September 02, 2022/ Revised: June 30, 2023/ Accepted: June 30, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการปลูกและการดูแลรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อศึกษาคติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย, ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประเพณีเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ในสังคมไทย และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีมหาโพธิ์ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย 40 รูป/คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา สรุปและรายงานผลโดยวิธีพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในอินเดียคือต้นแรกที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้จนถึงต้นปัจจุบัน ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในลังกาทันแรกคือต้นที่พระเจ้าอโศกมหาราชพระราชทานมาปลูกที่ลังกาสยามพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกในประเทศไทยมีการนำมาจากทั้งอินเดียและลังกา โดยเฉพาะในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเหตุการณ์การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้รับความนิยมนเป็นพิเศษ การดูแลรักษาต้นโพธิ์มีรากฐานมาจากความเชื่อและปรากฏในรูปแบบของประเพณี เช่น ประเพณีรดน้ำต้นโพธิ์ เป็นต้น ต้นพระศรีมหาโพธิ์สื่อความหมายทางสัญลักษณ์ 4 อย่าง ได้แก่ 1) สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา 2) ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ 3) สำนวนไทยกับแนวทางปฏิบัติ 4) สัญลักษณ์สถานที่

คำสำคัญ: คติความเชื่อ; ต้นพระศรีมหาโพธิ์; สังคมไทย

Abstract

The study entitled “A Study of Belief in the Bodhi Tree in Thai Society” consisted of the following objectives: 1) to investigate the background of Bodhi tree in Buddhism; 2) to study the planting and maintenance of Phra Sri Maha Bodhi trees in Thai society.; and 3) to study the symbolic belief in the Bodhi tree in Thai society. The scope of content is the background of the Sri Maha Bodhi tree. Traditions about the Sri Maha Bodhi tree in Thai society and beliefs about Phra Si Maha Bodhi The boundary of the area is Roi-Et Province. The research tool is an interview form. Target group 40 photos/person by specific selection Collect data, categorize, analyze and synthesize content. Summarize and report the results by descriptive methods.

The following results are found: The Sri Maha Bodhi Tree in India is the first tree from which the Lord Buddha attained enlightenment until the present day. The Sri Maha Bodhi tree in Lanka was the first tree given by King Asoka the Great to plant in Lanka during the reign of King Devanampiyatissa. The Sri Maha Bodhi tree planted in Thailand was brought from both India and Lanka. Especially during the reign of King Mongkut, the motto of planting the Phra Si Maha Bodhi tree was especially popular. Taking care of the Bodhi tree is rooted in beliefs and appears in the form of traditions such as the tradition of watering the Bodhi tree, etc. The Sri Maha Bodhi tree conveys 4 symbolic meanings: 1) a symbol of Buddhism 2) a sacred tree 3) Thai idioms and Guidelines 4) Place symbols.

Keywords: Belief; Bodhi Tree; Thai Society

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับต้นไม้และป่าไม้เริ่มต้นตั้งแต่พระพุทธองค์ทรงประสูติภายใต้ต้นสาละ ตรีสรู ฌ ควางตันโพธิ์ และเสด็จดับขันธปรินิพพานใต้ต้นสาละ พุทธศาสนิกชนได้เห็นภาพหนึ่งที่ปรากฏอยู่ตามวัด ศาสนสถานต่างๆของพระพุทธศาสนา คือภาพที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นภาพที่สื่อความหมายออกมา มากมายโดยมิต้องมีคำบรรยายประกอบเป็นอันเข้าใจโดยปริยายอยู่แล้วว่า นี่คือนิพพาน พระพุทธเจ้า นี่คือการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพาน ไหว้ ต้นพระศรีมหาโพธิ์นี้เป็นสหชาติกับพระพุทธเจ้า (ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ซึ่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ ไม่ใช่ชื่อพันธุ์ต้นไม้อื่น เดิมต้นไม้นี้ชื่อว่า “อัสดถะ” (อุดม เขยกีวงศ์, 2551: 62-65) ชื่อวิทยาศาสตร์เรียกว่า *Ficus religiosa* ซึ่งเป็นต้นไม้มงคลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาศัยเป็นที่ตรัสรู้ “โพธิ์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย/4/1/1) มีความหมายว่า ความตรัสรู้ ความรู้ ความตื่น หรือ ความเบิกบาน นั่นเองจึงได้ชื่อว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์ มูลเหตุที่จะเกิดบิโรคเจตีย์นี้ มีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระพุทธองค์ใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ท่านพระอานนท์ เณร ขณะนั้นยังไม่บรรลุมรรคผล ทูลปรารภว่า ในการที่พระพุทธองค์ ยังทรงพระชนม์อยู่ เหล่าสาวกทั้งหลาย ก็ได้เฝ้าทูลพระองค์ได้เนื่องนิจ เป็นที่ศรัทธาตริยะ แต่เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่มีโอกาสเข้าเฝ้าก็จะพากันเกิดความคิดถึง พระพุทธองค์จึงทรงมีพระบรมพุทธานุญาตสถานที่สำหรับพระสาวกผู้ใคร่จะเห็นพระองค์ ได้ไปปลงสังเขวินที่นั่นแทนซึ่งเรียกว่าสังเขวินสถาน 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย/202/151-152) คือสถานที่ควรปลงธรรมสังเขวิน 4 แห่ง คือ 1) สถานที่พระพุทธเจ้าประสูติ ณ ป่าลุมพินี แขวงเมืองกบิลพัสดุ์ (ปัจจุบันเรียกว่า รุมมินเด อำเภอไพเราะว่า ประเทศเนปาล) 2) สถานที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ณ โพธิมณฑล (ปัจจุบันคือ พุทธคยา) 3) สถานที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมือง พาราณสี (ปัจจุบันเรียกว่า สารนาถ) 4) สถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา

สถานที่ทั้ง 4 แห่งนี้ เป็นที่ที่กุลบุตร ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ควรจะเห็นควรจะดู และให้เกิดความสังเขวินเมื่อมาอยู่สถานที่ทั้ง 4 นี้ ด้วยมีความเชื่อว่า อาณิสสอันยิ่งใหญ่ก็จักมีแก่กุลบุตรเหล่านั้น ดังพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ ขนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งเที่ยวไปยังเจตีย์ จาริกอยู่ จักเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส ทำกาลกิริยา ลงชนเหล่านั้นจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” ต้นพระศรีมหาโพธิ์จึงเป็นสังเขวินสถาน และบิโรคเจตีย์ดังพรรณนามานี้ ตามคตินิยมความเชื่อต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ยังก่อให้เกิดประเพณี วัฒนธรรม ที่พุทธศาสนิกชนยึดถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา อันเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นกุศลโลบาย ให้รำลึกนึกถึงความสำคัญของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นที่อาศัยตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือการรำลึก นึกถึงพระพุทธเจ้าและคุณอันประเสริฐนั่นเอง เช่น ประเพณีรดน้ำต้นโพธิ์ ที่วัดวังวิเวการาม (วัดหลวงพ่อดุตตะ) ของชาวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ประเพณีไม้ค้ำสะหลี (เพชร แสนใจบาล, ม.ป.ป.: Online) หรือไม้ค้ำศรีมหาโพธิ์ ณ วัดพระธาตุศรีจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีแห่ นมสตรดถวายเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ (พระมหาไพศาล วิสาโล ฐานวุฑโฒ, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ณ วัดพระธาตุดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ความจริงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนานั้นมีหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูป รอยพระพุทธบาท ต้นโพธิ์ ใบโพธิ์ ธงธรรมจักรรูปธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี แต่สัญลักษณ์ที่ได้รับการรับรอง ให้เป็นสัญลักษณ์สากลคือ รูปธรรมจักร คนต่างชาติบางแห่งก็เรียกว่า วงล้อแห่งชีวิต หรือวงล้อ แห่งพระธรรม (Dhamachakra, Wheel of Dhamma) ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนั่นเองสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในยุคแรกๆ นั้น คือ ต้นโพธิ์ ใบโพธิ์เนื่องจากพระ พุทธองค์ได้ตรัสรู้ที่ต้นไม้มงคลที่ชื่อว่า อัสดถะ ซึ่งต่อมาเรียกกันว่าต้นโพธิ์ เพราะคำว่า “โพธิ์ หรือ โพธิ์” แปลว่า ตรัสรู้ จึงมีการเรียกกันว่า ต้นไม้ตรัสรู้บ้าง แต่ถ้าเรียกอย่างเป็นทางการหน่อยก็ว่า “โพธิ์พฤกษ์” (พรหมญาณิ, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 รัชสั่งให้สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดที่สำคัญหลายแห่ง ทรงให้ความสำคัญกับต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างมาก ซึ่งเห็นได้จากการวางผังของวัดที่มีการนำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาใช้ร่วมบนแนวแกนหลักของอาคารในผังพุทธาวาสด้วย เช่น วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร วัดพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น และพบว่ามีการทำอาคารโพธิชระด้วย เช่น วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น (อภิญา นนทนาท, 2553: 62) ซึ่งไม่พบหลักฐานการทำอาคารประเภทนี้ในศิลปะไทยในสมัยก่อน เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นอย่างมากและเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาด้วย นอกจากนี้ยังมีคติการบูชาพระศรีมหาโพธิ์และมีการนำต้นโพธิ์ที่ได้พันธุ์จากพุทธคยามาปลูก ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกในดินแดนไทยเท่าที่มีหลักฐานเอกสารปรากฏ ประเด็นนี้ทำให้เกิดข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าการนำต้นโพธิ์จากพุทธคยาเข้ามานั้นจะส่งผลต่อคติการบูชาพระศรีมหาโพธิ์ให้เปลี่ยนแปลงไป แตกต่างจากสมัยก่อนที่นิยมนำพันธุ์ต้นพระศรีมหาโพธิ์มาจากลังกาแทบทั้งสิ้น ซึ่งน่าจะส่งผลเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับต้นพระศรีมหาโพธิ์

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพุทธศาสนา การปลูกและการดูแลรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ และความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ในมิติต่างๆ เพราะต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นตัวแทนของการเชื่อมโยงจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าและพระคุณอันประเสริฐของพระองค์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาการปลูกและการดูแลรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาคติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ภูมิหลังความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประเพณีเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีมหาโพธิ์ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย 40 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ 10 รูป 2) กลุ่มนักวิชาการ 10 คน 3) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน 10 คน และ 4) กลุ่มประชาชนทั่วไป 10 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา สรุปและรายงานผลโดยวิธีพรรณนาความ

4. ผลการวิจัย

4.1 ความเป็นมาของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพระพุทธศาสนา

ต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นต้นไม้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นต้นไม้อันเป็นสถานที่ประทับและตรัสรู้บรรลุปะระสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า ด้วยสาเหตุนี้ต้นโพธิ์จึงเป็นพรรณไม้ ที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ผู้วิจัยกำหนดประเด็นศึกษาต้นโพธิ์ตามลักษณะภูมิศาสตร์ 3 ประเภท ได้แก่ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในอินเดีย ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในลังกา และต้นพระศรีมหาโพธิ์ในไทย ดังนี้

1. ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในอินเดีย

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 1

ต้นแรกคือต้นที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ร่มเงาของต้นโพธิ์ที่ช่วยบังแดดบังฝนให้กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนกระทั่งพระองค์ได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และต้นโพธิ์ต้นนี้ก็มีอายุยืนนานมาจนถึงยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช และพระองค์ก็ทรงมีความศรัทธาเลื่อมใสใน ต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นอย่างมาก จนทำให้พระนางมหาสิรินทรี หรือพระนางติชยรักษิต มเหสีองค์หนึ่งของพระเจ้าอโศกมหาราชเกิดความริษยาต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่พระเจ้าอโศกทรงเอาพระทัยใส่มากเสียยิ่งกว่าพระนาง จึงได้สั่งให้หญิงรับใช้คนหนึ่งมีชื่อว่า นางนครา เอายาพิษและน้ำร้อนไปรดที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ ผลจากการที่พระนางทรงมีจิตริษยา ก็ทำให้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ตายลง สิริรวมอายุของ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 1 ได้ 352 ปี

พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 2

พระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อทรงทราบว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์ตายแล้ว ก็ทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมาก เพราะพระองค์คิดว่าสาเหตุที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ตายนั้น เป็นเพราะพระองค์เสื่อมบุญญาธิการ จนกระทั่งสุดท้ายพระนางมหาสิรินทรีทรงดำริว่า ถ้าไม่ทรงบอกความจริงแก่พระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว พระองค์คงต้องสิ้นพระชนม์เป็นแน่แท้ เมื่อคิดได้ดังนั้นแล้วก็ทรงบอกความจริงให้พระเจ้าอโศกทรงทราบ พระองค์จึงทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า “ตราบใดที่หน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ยังไม่ขึ้น ตราบนั้นข้าพเจ้าจะมิยอมจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปเป็นแน่แท้ แม้ชีวิตของข้าพเจ้าก็จะยอมถวายเพื่อบูชาต้นพระศรีมหาโพธิ์แต่อย่างเดียว” จากนั้นพระองค์ก็ทรงโปรดให้เจ้าหน้าที่นำเอาน้ำนมโคบริสุทธิ์รดที่โคนต้นโพธิ์ทุกวัน ด้วยสัจจวาจาอันมั่นคงของพระองค์ เพียงไม่กี่วันต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่เหี่ยวแห้งไปแล้วนั้นก็กลับมีหน่องอกขึ้นมาที่โคนของต้นพระศรีมหาโพธิ์ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง

พระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อได้ทอดพระเนตรดังนั้นแล้วจึงทรงมีพระราชหฤทัยที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความโสมนัส รับสั่งให้ทหารสร้างกำแพงล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างแน่นหนา เพื่อป้องกันบุคคลทั้งภายในและภายนอก และอันตรายต่างๆ อันจะพึงเกิดขึ้นแก่ต้นพระศรีมหาโพธิ์

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 1143 - 1163 (ค.ศ. 600 - ค.ศ. 620) กษัตริย์ ชาวฮินดูพระนามว่า พระเจ้าสาสังกาหรือพระเจ้าศคางกา เป็นกษัตริย์ที่ปกครองแคว้นเบงกอล ได้ยกทัพมายึดพุทธคยา แคว้นมคธ ซึ่งกษัตริย์ที่ปกครองแคว้นมคธ ได้แก่ พระเจ้าปुरुณวรมหาหรือปुरुณวรมัน พระเจ้าศคางกาทรงทอดพระเนตรเห็น ประชาชนจำนวนมากให้ความเคารพสักการะ กราบไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ก็เกิดความริษยา จึงดำริว่าสาเหตุที่ประชาชนจำนวนมากนับถือศาสนาพุทธนั้นเป็นเพราะประชาชนเหล่านั้นศรัทธาในต้นพระศรีมหาโพธิ์นั่นเอง และเป็นสาเหตุที่ทำให้ศาสนาฮินดูอับเฉา เสื่อมสลาย จึงรับสั่งให้ทหารรานกึ่งก้านสาขา ตัดต้น ขูดราก ถอนโคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ จนหมดสิ้น และยังรับสั่งให้เอาฟางอ้อยเป็น เชื้อเพลิงวางสุ่มที่ต่อของต้นพระศรีมหาโพธิ์ เอาน้ำมันราดแล้วเอาไฟเผา เพราะ ไม่ต้องการให้หน่อของต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้มีโอกาสงอกขึ้นมาได้อีกเลย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้นมีทั้งคนรักและมีทั้งคนชัง ทั้งที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์นั้นเป็นเพียงต้นไม้ต้นหนึ่ง หากได้มีอันตรายต่อใครไม่ มีแต่จะให้ประโยชน์ทั้งคนและสัตว์ คือเป็นร่มเงาช่วยป้องกันความร้อนและเป็นเชื้อเพลิง เพื่อใช้ในการหุงต้มและแก้ความหนาว แต่สุดท้ายต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 2 ก็ต้องตายลง เพราะกิเลสความโลภ และความอิจฉาริษยาของมนุษย์ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นที่ 2 ตายลงเมื่อมีอายุได้ประมาณ 871 ปี

พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 3

เมื่อพระเจ้าศตางกายีตรองพุทธคยา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นมคธได้แล้ว และทำลายต้นพระศรีมหาโพธิ์จนแม้แต่รากก็มีให้เหลือ พระองค์ได้รับสั่งให้เสนาบดีนำพระพุทธรูปปางมารวิชัย เนื้อหินทรายซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระมหาวิหารออกไปทำลายเสียด้วย แต่เสนาบดีผู้ที่ได้รับคำสั่งให้ไปทำลายพระพุทธรูปนั้นเป็นพุทธมามกะ และเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปอย่างมั่นคง หลังจากได้รับคำสั่งแล้วก็คิดว่าถ้าตนนำพระพุทธรูปองค์นี้ออกไปจากพระมหาวิหารก็เกรงว่าจะทำให้ตนเองมีกรรมและจะไปเกิดไม่ทันศาสนาพระศรีอาริย์ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามพระบัญชาของพระเจ้าศตางกายีตนก็จะต้องถูกประหารชีวิตอย่างแน่นอน ระหว่างนั้นก็เกิดความคิดอย่างหนึ่งขึ้นมา จึงกราบทูลพระราชารว่า พระพุทธรูปองค์นี้ใหญ่โต และมีน้ำหนักมาก ยากที่จะนำออกไปในวันเดียวได้ จึงขอโอกาสดำเนินการภายใน 7 วัน พระเจ้าศตางกายีทรงอนุญาตตามที่เสนาบดีทูลขอเสนาบดีจึงรีบปฏิบัติตามแผนการของตน โดยใช้แผ่นอิฐมาก่อเป็นกำแพง กำบังพระพุทธรูปไว้อย่างมิดชิด พร้อมทั้งตั้งประทีปโคมไฟบูชาไว้ภายในกำแพงที่ปิดกันไว้ เมื่อครบ 7 วัน ตามที่ทูลขอไว้ จึงได้กราบทูลว่าได้นำพระพุทธรูปออกไปจากพระวิหารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

พระเจ้าศตางกายีได้ดับเขื่อนนั้น แทนที่พระองค์จะตีพระทัย เพราะความปรารถนาของพระองค์สำเร็จแล้ว แต่พระองค์กลับเกิดวิปัสณา (เสียพระทัย) ถึงกับลงพระโลหิต (กระอักเลือด) ล้มลงต่อหน้ากองทหาร และสวรรคต ณ สถานที่นั่นเอง เมื่อพระเจ้าศตางกายีสวรรคตแล้ว กองทัพก็เกิดความระส่ำระสาย ประกอบกับกองทัพของพระเจ้าปुरुณรมา กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธ ยกทัพมาถึงพุทธคยาพอดี จึงทำให้บรรดาทหารของพระเจ้าศตางกายีเสียชีวิตไปกันใหญ่ ต่างก็ได้พากันแยกย้ายเพื่อหนีเอาตัวรอด แตกทัพกันไปคนละทิศละทาง

พระเจ้าปुरुณรมาจึงเข้ายึดดินแดนพุทธคยา กลับคืนมาเหมือนเดิม พระองค์ได้ทอดพระเนตร ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ถูกทำลายจนไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่เลย จึงได้รับสั่งให้ทหารพร้อมกับชาวบ้านช่วยกันรื้อดินม้วบริสุทธี 1,000 ตัวแล้ว ทรงนำน้ำนมวัวมารดตรงบริเวณต่อของต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นเดิมโดยรอบ พร้อมทั้งทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า “ถ้ามาตรว่า หน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ไม่งอกขึ้นมาตราบใด ข้าพเจ้าก็จักไม่ยอมไปจากสถานที่นี้ตราบนั้น ข้าพเจ้ายอมถวายชีวิต เพื่อบูชาอุทิศต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ตลอดชั่วลมปราณ” ด้วยสัจจาจาอธิษฐานหน่อแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ก็งอกขึ้นมาอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก เมื่อพระเจ้าปुरुณรมาได้ทรงทอดพระเนตรเห็นหน่อพระศรีมหาโพธิ์ วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก็เกิดปีติสมนัสยิ่งนัก จึงรับสั่งให้สร้างกำแพงล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้ เพื่อป้องกันมิให้ใครเข้ามาทำลายต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้อีกต่อไป

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นที่ 3 นี้ ได้เติบโตและเจริญงอกงามมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2415 เมื่อเซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม (Sir Alexander Cunningham) นักโบราณคดีชาวอังกฤษ เดินทางมาที่พุทธคยาครั้งที่ 3 ได้เห็น ต้นพระศรีมหาโพธิ์ล้มลงไปทางทิศตะวันตก ท่านจึงได้บันทึกไว้ ดังนี้ “ในปี พ.ศ. 2415 (ค.ศ. 1972) ข้าพเจ้าได้เดินทางสู่พุทธคยาได้ เห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์แก่มากและ พ.ศ. 2418 (ค.ศ. 1975) ข้าพเจ้าได้มาเยี่ยมพุทธคยาอีกเป็นหนที่ 2 ได้พบว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์แก่ทรอมลงมากอาจจะตายในไม่ช้า ทั้งถูกประชาชนในบริเวณนั้นตัดกิ่งก้านไปทำเป็นเชื้อเพลิง” ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 3 นี้ เจริญเติบโตจนหมดอายุชั้ยตายเองตามธรรมชาติโดยไม่ถูกใครทำลาย และยังได้แผ่ขยายออกไปขึ้นยังทิศต่างๆ โดยรอบ (ต้นโพธิ์ไปขึ้นยังสถานที่ต่างๆ บริเวณรอบๆ ต้นพระศรีมหาโพธิ์เดิม) รวมอายุได้ ประมาณ 1,258 ปี

พระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 4 (ต้นปัจจุบัน)

เซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม (Sir Alexander Cunningham) ได้รับ มอบหมายจากรัฐบาลของประเทศอังกฤษ ซึ่งได้ปกครองประเทศอินเดียอยู่ในขณะนั้นให้บูรณะบริเวณพุทธคยา ในปี พ.ศ. 2423 (ค.ศ.

1880) ท่านเห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 3 ตายลง จึงได้จัดการปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นใหม่ ณ สถานที่เดิม นับเป็นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 4 โดยได้นำต้นอ่อนของต้นพระศรีมหาโพธิ์ซึ่งขึ้นอยู่ใกล้กับบริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์จำนวน 2 ต้น ต้นหนึ่ง สูงประมาณ 6 นิ้ว และอีกต้นหนึ่งสูงประมาณ 4 นิ้ว เซอร์คิงนิงแฮม เลือกอเอา ต้นที่สูง 6 นิ้ว ปลูกลงแทนที่ต้นเดิม เพื่อให้เป็นสถานที่ชาวพุทธได้สักการบูชา ส่วนต้นที่สูง 4 นิ้ว นำไปปลูกไว้ทางด้านทิศเหนือห่างจากต้นเดิมประมาณ 250 ฟุต เพื่อให้เป็นที่ประทับขององค์พระวิษณุและเป็นที่พักของชาวฮินดู และเป็น การป้องกันการกระทบกระทั่งกันระหว่างชาวพุทธและชาวฮินดู เพราะต่างฝ่ายต่างก็แย่งกันเป็นเจ้าของต้นโพธิ์ เพราะที่ผ่านมามีเกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกัน ระหว่างชาวพุทธกับชาวฮินดูอยู่บ่อยๆ การบูรณปฏิสังขรณ์พระศรีมหาโพธิ์แล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2427 ถึงวันนี้ (พ.ศ. 2556) ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นที่ 4 มีอายุได้ 132 ปี

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่ทางด้านหลังของพระเจดีย์พุทธคยา ซึ่งมีวิหารอาสน์หรือรัตนบัลลังก์ (ที่ประทับนั่งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาสัมพุทธเจ้า) คั่นอยู่ระหว่างกลาง ลำต้นของต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีขนาดใหญ่ประมาณ 3 คนโอบ สูงประมาณ 80 ฟุต ได้จัดสร้างรั้วทองเหลืองไว้โดยรอบ มีประตูเหล็กตัดสูง 2 เมตร มีชาวพุทธศรีลังกาโดยการนำของท่านอนาคาริกะ ธรรมปาละ (Anagarika Dharmapala) เกิดเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2407 มรณภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2476) มาสร้างถวาย เมื่อปี พ.ศ. 2503 รัฐบาลของอินเดีย ในสมัย ของท่าน Jawaharlal Nehru (ค.ศ. 1889-1964 หรือบัณฑิตเนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย) เพื่อล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้ ป้องกันมิให้ คนภายนอกเข้าถึงลำต้นของพระศรีมหาโพธิ์ได้ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ต้นพระศรีมหาโพธิ์มีอายุยืนนานที่สุด

ทุกวันนี้มีชาวพุทธจากประเทศต่างๆ ทั่วโลกไปนมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์ ไม่ต่ำกว่าหมื่นคนต่อวัน ถ้าเป็นช่วงเทศกาลสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา จะยิ่งมีชาวพุทธไปนมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์มากกว่า แสนคนต่อวัน บางคนเมื่อไปถึงต้นพระศรีมหาโพธิ์ถึงกับน้ำตาไหลด้วยความปราบ ปลื้มปิติ บางคนไปกราบไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์และเพื่อประสงค์จะนั่งสมาธิ ดังนั้น ต้นพระศรีมหาโพธิ์จึงยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธจากทั่วโลก ให้ระลึกถึง หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงค้นพบ (บุญรอด บุญเกิด, 2557: 28-36)

2. ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในลังกา

ประวัติการนำต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปปลูกที่ลังกาครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.255 โดยการนำของพระสังฆมิตตาเถรี พระชนิษฐาของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งหลักฐานดังกล่าวปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นต้น นอกจากจะเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์แล้วยังมีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงปาฏิหาริย์ด้วย เพราะเป็นการบันทึกเหตุการณ์ของฝ่ายศาสนา ดังนี้

หลังสังคายนาครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงส่งศาสนทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ รวมทั้งสิ้น 9 สาย หนึ่งในนั้นคือสายลังกา โดยพระองค์ทรงส่งพระมหินทเถระ พระอนุชาของพระองค์ไปเผยแผ่ เพราะพระองค์ทรงสนิทสนมคุ้นเคยกับพระเจ้าเวทานัมปิยติสสะ พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองเมืองอนุราชบุรีแห่งลังกาในสมัยนั้น ต่อมาพระนางอนุพาเทวีทรงพระสงฆ์จะผนวช แต่ที่ลังกาไม่มีภิกษุณี จึงได้มีมนต์พระนางสังฆมิตตาเถรีเดินทางมาบวชให้ที่ลังกา พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงมีพระประสงค์จะส่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปประดิษฐานที่ลังกาด้วย ในเบื้องต้นพระองค์ได้ทรงปรึกษากับพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ซึ่งพระเถระเห็นด้วยโดยเหตุการณ์ตอนนี้มีมีการเชื่อมโยงกับพุทธมหาวชิษฐานด้วย คือพระเถระได้มหาอชิษฐาน 5 ชื่อของพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้

1) พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงต้องการให้ต้นมหาโพธิ์ประดิษฐานอยู่ในลังกาทวีป จักได้เสด็จมารับเอาต้นมหาโพธิ์ ในเวลานั้นกิ่งมหาโพธิ์ด้านทิศทักษิณจงขาดเองที่เดียวแล้วประดิษฐานอยู่ในกระถางทอง

2) ในเวลาประดิษฐานอยู่ในกระถางทองนั้น มหาโพธิ์จึงลอยเข้าไปสู่ห้องหิมวลาหก ตั้งอยู่

3) ในวันคาร์ป 7 ต้นมหาโพธิ์จึงลอยลงมาจากกลีบหิมวลาหก ตั้งอยู่ในกระถางทอง เปล่ง ฉัพพรรณรังสีจากใบและผลทั้งหลาย

4) พระชาตุรราชขวัญเบื่องขวา จงทำยมกปาฏิหาริย์ ในวันประดิษฐานอยู่ที่พระเจดีย์ในอุปัชฌายา

5) ในเวลาประดิษฐานอยู่ในมหาเจดีย์ พระธาตุของพระองค์ประมาณ 1 โทณะหนึ่งในเกาะลังกา จงแปลงเพศเป็นพระพุทธรูปแล้วเหาะขึ้นสู่เวหาส ทำยมกปาฏิหาริย์

พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงทราบมหาอริษฐาน 5 ข้อนี้แล้วทรงเลื่อมใสและให้เตรียมหนทางและกระถางทองสำหรับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ช่วงเวลาที่ฉลองต้นพระศรีมหาโพธิ์อยู่นั้น ต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้แสดงอภินิหารหลายอย่าง เช่น รากงอกขึ้นเอง ลอยขึ้นไปในอากาศ เป็นต้น ทั้งมนุษย์และอมมนุษย์ได้ทำการฉลองต้นพระศรีมหาโพธิ์ด้วยสักการะอย่างยิ่งใหญ่ หลังจากทรงฉลองต้นพระศรีมหาโพธิ์เสร็จแล้วพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปยังลังกา ต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้แตกหน่ออ่อนออกเป็น 8 ต้น ต้นพระศรีมหาโพธิ์ปลูกไว้ในที่ต่างๆ ดังนี้ 1) ท่าชมพูโกลปฏิกฐณะ (ปรารภเหตุที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ประดิษฐานเป็นครั้งแรกในคราวที่มาถึงลังกา) 2) หน้าประตูบ้านของควักกพราหมณ์ 3) อิสสรนิมมนิหาร 4) ใกล้พระปฐมเจดีย์ 5) เจดีย์บรรพต 6) บ้านกาชรรคม ในโรหมชนบท 7) บ้านจันทคาม ในโรหมชนบท ต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้แตกหน่ออีกรวม 32 ต้น และได้รับการปลูกไว้ในอารามโดยรอบประมาณ 1 โยชน์ๆ (พระพุทธโฆสาจารย์ แต่ง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แปล, 2510: 153-165)

3. ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์มาเป็นเวลานานแล้วก่อนที่กรุงสุโขทัย จะเป็นราชธานีเสียอีกเพราะในหลักศิลาจารึกได้มีการระบุถึงต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้หลายตอน และมีตำนานเล่าว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์น่าจะนำมาปลูกในสมัยทวารวดีราวปี พ.ศ.1432 หรือประมาณพันกว่าปีมาแล้วในสมัยนั้นมีเชื้อพระวงศ์เป็นบุตรของนายเสนกษัตริย์พระยาศรีสิทธิชัย ที่เคยเป็นมหาดเล็ก ในพระเจ้าแผ่นดินละโว้ ผู้ซึ่งเคยเป็นชู้กับนางสนมจนต้องถูกจับสึกไหล่ข้างหนึ่ง จึงเรียกว่า “ไหล่ลาย” หลังจากนั้นนายไหล่ลายได้หนีไปบวชเป็นสามเณรต่อจากนั้นก็ได้อาศัยเรือสำเภาลบหนีไปยังประเทศศรีลังกาและหลังจากนั้นก็ได้อพยพไปบวชเป็นพระสงฆ์ ตามแบบอย่างลังกา ณ ที่นั้นเมื่อกลับมายังประเทศไทยก็ได้้นำพระบรมมหาธาตุมาจำนวน 650 พระองค์ พร้อมทั้งนำเอาเมล็ดของต้นพระศรีมหาโพธิ์มาด้วยในราวปี พ.ศ. 1432 และนำมาเพาะเป็นต้นกล้า หลังจากนั้นก็ได้นำไปปลูกไว้ที่นอกวัดเขามาปากน้ำซึ่งมีปรากฏอยู่ในตำนานของพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม กล้าไม้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์บางส่วนได้ถูกนำไปปลูกตามหัวเมืองหลักต่างๆ แต่ขาดหลักฐานว่าได้นำไปปลูกไว้ที่ใดบ้าง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงสันนิษฐานจากโบราณสถาน และโบราณวัตถุ เช่น พระปฐมเจดีย์ ศิลลา ธรรมจักร เป็นต้น แล้วสรุปไว้ว่า ศูนย์กลางของสุวรรณภูมิประเทศ ได้แก่จังหวัดนครปฐม และที่วัดพระปฐมเจดีย์นี้เองก็มีต้นศรีมหาโพธิ์สายพันธุ์พุทศยาอยู่ด้วย อีกสถานที่หนึ่งที่มีต้นศรีมหาโพธิ์และเชื่อกันว่าเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ได้แก่ต้นศรีมหาโพธิ์ ที่วัดต้นศรีมหาโพธิ์ ตำบลโคกปึก อำเภอศรมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีตำนานเล่าถึงที่มาของต้นโพธิ์ ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อโพธิ์กับสังคมไทย และเมื่อดูจากอายุของต้นโพธิ์ที่วัดศรีมหาโพธิ์ ก็อาจสรุปได้ว่า ต้นโพธิ์สายพันธุ์พุทศยาได้เข้ามาสู่สังคมไทยอย่างน้อย 2,000 กว่าปีมาแล้ว

การปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์ในประเทศไทยปัจจุบันนั้น ปรากฏอยู่ในจารึกหลายๆ แห่ง อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและคติการบูชาต้นพระศรีมหาโพธิ์ในดินแดนแถบนี้มาตั้งแต่อดีต อย่างเช่น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงนำเมล็ดพันธ์ ต้นพระศรีมหาโพธิ์มาจากพุทธคยา มาเพาะ และพระองค์ได้ทรงพระราชทานไปปลูกไว้ยัง 4 แห่ง คือ ที่วัดเทพศิรินทราวาส, วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ, วัดมณีชลขันธ์ ลพบุรี และวัดอุภัยราชบำรุงหรือวัดญวนตลาดน้อย ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น มีที่มาของต้นพระศรีมหาโพธิ์อยู่ 2 แห่ง คือ พันธุ์จากประเทศศรีลังกา และพันธุ์จากพุทธคยา และในรัชสมัยของพระองค์นี้ ได้มี เซอร์จอห์น เบาว์ริง ที่ได้นำหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์จากเมืองพุทธคยาเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายและพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พระราชโอรสทุกพระองค์ โดยในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยุพราช ได้นำหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ทั้ง 5 ต้นนั้นไปทรงปลูกในที่ต่างๆ ดังนี้ ต้นที่ 1 ทรงปลูกที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ต้นที่ 2 ทรงปลูกที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ต้นที่ 3 ทรงปลูกที่วัดกวีศราราม จ. ลพบุรี ต้นที่ 4 ทรงปลูกที่วัดไทยในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย และต้นที่ 5 ทรงปลูกที่วัดนิเวศธรรมประวัติ พระราชวังบางปะอิน แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระองค์ได้ทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์เรื่อยมา แม้แต่กระทั่งพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังต่างประเทศพระองค์ก็ทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ด้วยเช่นกัน เช่น ที่ประเทศเมียนมาร์พระองค์ได้ทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ไว้เป็นที่ระลึกเพื่อให้พุทธศาสนิกชน ชาวเมียนมาร์ได้สักการบูชา (นวกฤต เห่งกระโทก, 2557: 39-40)

4. การปลูกและการดูแล

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกในประเทศไทยมีการนำมาจากทั้งอินเดียและลังกา คติการนำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาจากอินเดีย เพราะถือว่าเป็นโพธิ์ที่สืบมาจากดินแดนพุทธภูมิ เช่น สมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดร. จอห์น สแควร์ ได้นำเอาเมล็ดพันธ์ต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยามาทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเพาะด้วยพระองค์เอง และได้นำไปปลูกที่วัด มหาธาตุ วัดบวรนิเวศ วัดพระปฐมเจดีย์ ส่วนเมล็ดที่เหลือทรงโปรดฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอทั้งหมดช่วยกันเพาะต้นกล้า ส่วนต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากลังกา เช่น ในโอกาสวาระครบรอบ 250 ปี (พ.ศ.2296-2546) ที่คณะสงฆ์ไทยได้ไปฟื้นฟู พระพุทธศาสนา (สยามวงศ์) ในประเทศศรีลังกา ประเทศไทย และประเทศศรีลังกาจึงได้ร่วมกัน อัญเชิญหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์จากเมืองอนูราธปุระมาปลูกไว้ที่วัดธรรมาราม ต.บ้านป้อม อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 เป็นต้น หลักฐานการปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ในประเทศไทยโดยมากเป็นการปลูกของพระมหากษัตริย์และรัฐบาล นอกนี้เป็นการปลูกของเอกชน หากเป็นการปลูกทั่วไปจะเป็นพระสงฆ์หรือชาวบ้านปลูกในอาราม

ส่วนการดูแลปรากฏในรูปแบบของประเพณี ดังนี้

1) การไม่หักกิ่งโพธิ์มารองนั่ง คติความเชื่อของคนไทยในข้อนี้ได้นำมาสอนให้คนตระหนัก ในพระคุณของพ่อแม่ อย่าลบลู่ดูหมิ่นพระคุณของพ่อแม่ และไม่ทำร้ายพ่อแม่ เรื่องนี้จะไปสัมพันธ์ กับคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่กล่าวถึงการฆ่าพ่อแม่ว่าเป็นอนันตริยกรรม หมายถึง กรรมหนักที่ ส่งผลให้ผู้กระทำไปตกในนรกเป็นเวลาช้านาน และยังกล่าวถึงผลกรรมของคนที่ถูกตีหรือด่าว่าพ่อแม่ภายหลังที่ตายจากโลกนี้ไปแล้วต้องไปเกิดเป็นเปรต ที่มีร่างกายสูงใหญ่เท่ากบตันตาล มีมือเท่ากับใบตาล ปากเท่ารูเข็ม เรื่องเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการนำเอาพ่อแม่มาสัมพันธ์กับโพธิ์ ได้สะท้อนถึงความสูงส่งแห่งพระคุณของพ่อแม่ คติความเชื่อเกี่ยวกับพระคุณของพ่อแม่นี้มีผลดีต่อการรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นการได้ป้องกันไม่ให้คนมาหักกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ให้ได้รับความเสียหาย

2) ประเพณีรดน้ำต้นโพธิ์ ถือได้ว่าเป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่สุดในเมืองไทยประมาณ 2,000 กว่าปี อยู่ที่อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี โดยที่ท่านผู้ว่าฯจังหวัดปราจีนบุรีได้บอกว่า “โพธิ์ศรีมโหสถ เป็นต้นโพธิ์มาจากลังกา เข้ามาในสมัยทวารวดี และนักวิชาการได้กล่าวว่าเป็นโพธิ์ต้นแรกในประเทศไทย” ป้ายที่ปักอยู่หน้าต้นโพธิ์ซึ่งได้อธิบายว่า “ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์ (The Great Bodhi Tree) เป็นต้นโพธิ์ที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สูงประมาณ 30 เมตร เส้นรอบวงประมาณ 20 เมตร ตามตำนานกล่าวว่า พระเจ้าเทวานัมปิยยะดิษฐ์ เจ้าครองเมืองศรีมโหสถ ในสมัยขอมเรืองอำนาจ ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนา จึงได้ ส่งคณะทูตเดินทางไปขอกิ่งต้นโพธิ์ ที่พระพุทธเจ้าประทับเมื่อคราวที่ตรัสรู้ จากเจ้าผู้ครองนครปาตลีบุตร ประเทศอินเดีย แล้วนำกิ่งโพธิ์นั้นมาปลูกที่วัดศรีมหาโพธิ์ ปัจจุบันต้นศรีมหาโพธิ์ใช้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรี และมีการจัดที่วัดวังแก้วเวภาราม จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งพิธีดังกล่าวจะเริ่มขึ้นในช่วงเย็นของวันวิสาขบูชา โดยชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัดวังแก้วเวภาราม สวดมนต์ ไหว้พระ สักการะเจดีย์พุทธคยา จากนั้นจะมารวมกันบริเวณลานกว้างด้านหน้าต้นโพธิ์ เตรียมตัวสมาทานศีลพร้อมกัน แล้วก็จะรดน้ำต้นโพธิ์ โดยรดผ่านรางกระบอกไม้ไผ่ที่จัดเตรียมไว้ พิธีดังกล่าว นอกจากจะเป็นการได้อนุรักษ์ประเพณีหรือความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์แล้ว ยังเป็นการได้ดูแลรักษาต้นพระศรีมหาโพธิ์ให้เจริญเติบโตและงอกงามด้วย (อัครพงษ์ คำคุณ, อ่างใน นวกฤต เห่งกระโทก, 2546: 60)

3) ประเพณีแห่หมสตรถถวายต้นพระศรีมหาโพธิ์ ความเป็นมาของประเพณีดังกล่าวนี้เกิดจากพระนางติษยรัักษิตาทรงริษยาต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงดูแลรักษาเป็นอย่างดี พระนางจึงรับสั่งให้ทำลายต้นโพธิ์ ทำให้พระเจ้าอโศกทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมากและมีพระวรกายทรุดโทรมลงมลำดับพระนางดำริว่าเรื่องที่เกิดขึ้นจะไม่เป็นผลดีต่อบ้านเมือง จึงได้เรียกนางสนมมาเฝ้าแล้วรับสั่งให้แม่มดและบุคคลผู้มีฤทธิ์เล็กจากการประกอบพิธีทำลายต้นโพธิ์ด้วยเวทย์มนต์ แล้วทรงถามถึงวิธีที่จะทำให้ต้นศรีมหาโพธิ์ฟื้นคืนซึ่งได้รับคำแนะนำจากแม่มดว่าให้ขุดรอบต้นศรีมหาโพธิ์แล้วนำหมสตรถถวาย วันละ 1,000 ถัง พระนางจึงรับสั่งให้พวกเสนาอำมาตย์ดำเนินการตามนั้น ต่อมาไม่นานต้นพระศรีมหาโพธิ์ฟื้นขึ้นและมีใบเขียวดกสวยงามดังเดิม เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบก็เกิดปีติ หายจากอาการประชวร ทรงรับสั่งให้เสนาอำมาตย์ทำการบูชาต้นศรีมหาโพธิ์และทำการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ โดยทรงอาราธนาพระสงฆ์มาฉันภัตตาหาร ทรงพระราชทานนมสดใส่โถเงิน โถทอง โถแก้วผลึกมารถถวายต้นพระศรีมหาโพธิ์ในวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ทรงบำเพ็ญมหาทานแก่พระอริยะสงฆ์ คนยากจน ทรงนำพาพสกนิกรนับถือพระรัตนตรัยตราบสิ้นพระชนมายุของพระองค์ วัดพระธาตุตอดอยสะเกิดได้สืบต่อประเพณีดังกล่าวนี้จากอินเดียและทำเป็นประจำทุกปีมาจนถึงปัจจุบัน (นวกฤต เห่งกระโทก, 2557: 61-62)

คติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทย สรุปลงการวิจัยได้ ดังนี้

จากการศึกษาความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ พบว่าสื่อความหมาย 4 ลักษณะ ดังนี้

1. โพธิ์: ต้นไม้ประจำพระพุทธศาสนา

ชาวไทยรู้จักต้นโพธิ์ในความหมายนี้ จากการศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ได้ บันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้าไว้หรือได้รับการถ่ายทอดจากพระสงฆ์ ในรูปของการฟังธรรม โดยเฉพาะวันวิสาขบูชาที่ ชาวพุทธทั่วโลกต่างทราบตรงกันว่าเป็นวันที่ พระพุทธเจ้าทรงประสูติตรัสรู้ และปรินิพพาน ซึ่งต้นโพธิ์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้า ประทับนั่งบำเพ็ญเพียรทางจิตจนได้ตรัสรู้ดังนั้น ชาวไทยพุทธจึงเรียกต้นโพธิ์นั้นว่า “ต้นศรีมหาโพธิ์” อันเป็นการเกิดพระเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ในฐานะศาสดาเอกของโลก และทำให้ชาวไทย มองภาพต้นโพธิ์ว่าเป็นต้นไม้ประจำพระพุทธศาสนา

เนื่องจากเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้า ประทับนั่งตรัสรู้นั่นเอง

2. โพธิ์: ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

การที่ชาวไทยพุทธรู้และมองภาพ ของต้นโพธิ์ว่าเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าทรงประทับ นั่งตรัสรู้อยู่ และพระพุทธเจ้าทรงดำรงอยู่ในฐานะ ปุชนิยมบุคคลที่ชาวพุทธต้องสักการบูชา จึงทำให้โพธิ์เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธควรสักการบูชา (เจตีย์) เช่นเดียวกับพระพุทธรูป สืบเนื่องมาจากชาว พุทธทั่วโลกที่ไปแสวงบุญยังประเทศอินเดีย ต่างก็ ไปนมัสการต้นศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาเป็นจำนวน มากในแต่ละปีที่สำคัญชาวไทยพุทธที่มีความเชื่อ ดังกล่าว ไม่กล้าตัดหรือทำลายต้นโพธิ์ เพราะกลัวจะเป็นบาป และไม่นิยมปลูกต้นไม้ชนิดนี้ไว้ที่บ้าน จะปลูกไว้เฉพาะที่วัด เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีปฏิบัติต่อต้นโพธิ์หลายประการ เช่น การค้าโพธิ์ที่ทำกันในหลายท้องถิ่นโดยมีความเชื่อ ว่าเป็นการค้าดวงชะตาของตนให้มั่นคง แต่ที่ เห็นว่าเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาก็คือเป็น สัญลักษณ์ของการช่วยกันดำรงคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไปนั่นเอง เพราะโพธิ์เป็น สัญลักษณ์แห่งการตรัสรู้ สัจธรรมของพระพุทธเจ้า และการที่หลักคำสอน หรือภาพรวมก็คือพระพุทธศาสนาจะ ดำรงอยู่ได้ นั้น จำเป็นต้องอาศัยพุทธบริษัทสี่ คือ พระภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก และอุบาสิกาช่วยกันสืบต่อ

3. โพธิ์: สำนวนไทยกับแนวทางปฏิบัติ

นอกจากทศนะเกี่ยวกับต้นโพธิ์ที่ กล่าวมาในสองข้อข้างต้นแล้ว ชาวไทยยังได้ นำเอาคำว่า “โพธิ” มาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึง แนวทางปฏิบัติที่ดีงาม ผ่านสำนวนไทย ได้แก่

1) รมโพธิ์รมไทรของลูก สำนวนไทยข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็นสถานะของพ่อแม่ที่เป็นผู้มีอุปการคุณ ต่อลูก ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกพ่อ แม่ว่า “บุพการี” หมายถึง บุคคลที่ทำอุปการคุณต่อลูกก่อน (พระไตรปิฎกภาษาไทย/20/120/114) เนื่องจากพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิด และทำหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสังคาลสูตร ที่ขนิทาย ปาฎิกวรรค (พระไตรปิฎกภาษาไทย/11/226/212- 213) 5 ประการ คือ (1) ห้ามปราม ป้องกันไม่ให้ ลูกทำหรือเข้าใกล้ความชั่วทุกประการ (2) แนะนำ ชักจูงให้ลูกทำความดีอย่างต่อเนื่อง (3) ส่งเสียให้ ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนตามความสามารถ (4) เป็น ธุระจัดหาหรือมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเรื่องคู่ ครองกับลูก (5) มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อถึงคราว อันสมควร และได้กำหนดหน้าที่ของลูกที่ดีไว้ใน พระสูตรเดียวกัน 5 ประการ คือ (1) เลี้ยงดู ตอบแทนท่าน (2) ช่วยทำกิจการงานของท่าน (3) ดำรงวงศ์ตระกูลของท่าน ไม่ทำให้วงศ์ตระกูล มัวหมอง (4) ประพฤติตนให้สมกับเป็นทายาท ของท่าน (5) ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เมื่อท่าน ล่วงลับไปแล้ว และเรียกลูก ที่ทำหน้าที่ต่อพ่อแม่ ดังกล่าวว่า “กตัญญูกตเวที” หมายถึง ลูกที่ดี ต้องเป็นผู้รู้อุปการคุณที่พ่อแม่ได้ทำแก่ตนแล้ว ตอบแทนพระคุณท่าน และแสดงออกเพื่อบูชา คุณความดีนั้น

2) อย่าหักกิ่งโพธิ์มารองนั่ง สำนวนไทยข้อนี้ได้นำมาสอนคนให้ตระหนักใน พระคุณของพ่อแม่ อย่าลบหลู่ ดูหมิ่นพระคุณของ พ่อแม่ และไม่ทำร้ายพ่อแม่ เรื่องนี้จะไปสัมพันธ์ กับคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่ กล่าวถึง การฆ่าพ่อ แม่ว่าเป็นอนันตริยกรรม หมายถึง กรรมหนักที่ส่งผลให้ผู้กระทำไปตกในนรกเป็นเวลาช้านาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย/35/941- 945) และยังกล่าวถึงผลกรรมของคนที่ทำทุบตีหรือ ต่ำว่าพ่อแม่ภายหลังที่ตาย จากโลกนี้ไปแล้วต้องไป เกิดเป็นเปรตที่มีร่างกายสูงใหญ่เท่ากับต้นตาล มีมือเท่ากับใบตาล ปากเท่ารูเข็ม เรื่อง เหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การนำเอาพ่อแม่มาสัมพันธ์กับโพธิ์ ได้สะท้อนถึงความสูงส่งแห่งพระคุณของพ่อแม่ ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงเชิดชูเกียรติของพ่อแม่ไว้ใน พรหมสูตร จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย/ 21/63/107-108) 3 ประการ คือ

2.1) พระพรหมของลูกหมายถึงพ่อแม่เป็นพระพรหมของลูกข้อนี้พิจารณาจากหลักคำสอน ที่ยกสถานะของพ่อแม่ เทียบเท่ากับพระพรหม เพราะพ่อแม่มีคุณธรรม ต่อลูกตามหลักพรหมวิหารสี่ คือ มีความ

รัก ความปรารถนาดีต่อลูกอย่างบริสุทธิ์ใจ (เมตตา) มีความสงสารลูก เมื่อเห็นลูกประสบความทุกข์ หรือปัญหา มีอาจนึ่งนอนใจได้ต้องเข้าไปช่วยเหลือ (กรุณา) มีความชื่นชมยินดีในความดีความสำเร็จของลูก (มุทิตา) และมีความเที่ยงธรรมต่อ ลูกทุกคน (อุเบกขา) และเรียกพ่อแม่ว่าเป็นเทวดาประจำตัวของลูก (พรหมาติ มาตาปิโตร)...

4. ต้นโพธิ์: สัญลักษณ์ของสถานที่

นอกจากต้นโพธิ์จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับคนไทยในฐานะต้นไม้ในพุทธประวัติและหลัก การปฏิบัติบางเรื่องแล้วต้นโพธิ์ยังถูกนำมาใช้ตั้งเป็นชื่อสถานที่อีกด้วย เช่น บ้านหรือวัดโพธิ์ศรี ตำบลโค้งไผ่ อำเภอนาหว้าบุรี จังหวัด กำแพงเพชร เป็นต้น บางท้องที่ได้ใช้ต้นโพธิ์เป็น สัญลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตนด้วย เช่น จังหวัดปราจีนบุรีที่ใช้ต้น ศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ ประจำจังหวัด ซึ่งต้นศรีมหาโพธิ์นั้นอยู่ในเขตวัด ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์ ตำบลโคกปีบ อำเภอสรีมโหสถ ตามตำนานกล่าวว่า เป็นหน่อต้นศรีมหาโพธิ์ที่ พระพุทธเจ้าตรัสรู้จากพุทธคยา ประเทศอินเดีย ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย มีอายุกว่า 2,000 ปี ซึ่งนำเข้ามาปลูกเป็นต้นแรก ลำต้นวัดโดยรอบ ประมาณ 20 เมตร สูงประมาณ 30 เมตร มี เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 25 เมตร ตั้งแต่สมัย พระเจ้าทวณัมปะยะดิษฐ์ เจ้าครองเมืองศรี- มโหสถ สมัยขอมเรืองอำนาจ ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนา จึงได้ส่งคณะทูตเดินทางไปขอกิ่ง ต้นโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้จากเจ้า ผู้ครองนครปาตลีบุตร ประเทศอินเดีย แล้วนำ กิ่งโพธิ์นั้นมาปลูกที่วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์ต่อมาทางจังหวัดปราจีนบุรีได้กำหนดให้ต้นศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด และในวันวิสาขบูชา ของทุกปีจะมีงานนมัสการต้นศรีมหาโพธิ์ (ชมรมคนชอบเที่ยวแห่งเมืองสยาม, 2548: 48)

5. อภิปรายผล

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้รับการนับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นต้นไม้ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลังจากต้นแรกตายแล้วได้มีการปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยการใช้หน่อของต้นแรกและต้นต่อๆ มาปลูก เพื่อเป็นการได้สืบต่อต้นแรกไว้ให้คงอยู่เป็นสัญลักษณ์มาถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นวกฤต เห่งกระโทก (2557) เรื่อง “การศึกษาคุณค่า และคตินิยมของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพุทธศาสนาเถรวาท” ที่พบว่า ต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นพันธุ์ไม้ที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพระพุทธประวัติมีอยู่ 2 ต้นด้วยกัน คือ ที่พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ และต้นอานันทโพธิ์ ณ วัดเชตวันมหาวิหาร ซึ่งต้นอานันทโพธิ์ยังคงยืนต้นมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่สืบมาจากหน่อโพธิ์ตรัสรู้ที่พุทธคยา หรือต้นที่เป็นอุทเทสิกเจดีย์ในปัจจุบัน มี 3 ต้นด้วยกัน คือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ตรัสรู้ที่พุทธคยา, ต้นพระศรีมหาโพธิ์เมืองอนูราชปุระ และต้นอานันทโพธิ์ วัดพระเชตวันมหาวิหาร

การปลูกและการดูแลรักษาไม้รากฐานจากความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่ปรากฏในรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรม เช่น ประเพณีการรดน้ำต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประเพณีค้ำโพธิ์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิศาลบุญญาภิรัต (สมใจ อธิบุญโญ) เรื่อง “ศึกษาพิธีกรรมค้ำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอนาหว้า จังหวัดสุรินทร์” ที่พบว่า พิธีกรรมต่ออายุด้วยการค้ำโพธิ์นั้น ชาวพุทธอำเภอนาหว้า จังหวัดสุรินทร์ จะกระทำเมื่อมีคนป่วยรักษาไม่หายเช่น พ่อแม่ป่วย ลูกหลานก็จะทำพิธีกรรมต่ออายุให้ด้วยการทำพิธีค้ำโพธิ์ ซึ่งเป็นการทำบุญต่ออายุให้มีชีวิตยืนยาวหายป่วย เป็นการทำบุญเป็นสิริมงคล ประเพณีการค้ำโพธิ์นั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจต่อผู้สูงอายุให้มีกำลังใจในการต่อสู้กับการเจ็บ ไข้ต่างๆ มีความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาไม่ประหวั่นพรั่นพรึงต่อมรณภัยที่จะมาถึง คุณค่าต่อ ครอบครัวคือทำให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความรักความผูกพันต่อพ่อแม่ ญาติพี่น้องที่ได้มาทำบุญร่วมกัน คุณค่าต่อสังคมและพระพุทธศาสนา พิธีกรรมค้ำโพธิ์ทำให้คน ในสังคมได้ร่วมกันทำบุญในพระพุทธศาสนา ได้แสดงออกถึงความเห็นใจซึ่งกันและกัน

ประชาชนได้เห็นความสำคัญ ของพระพุทธศาสนาว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้

ความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ปรากฏในรูปแบบของพิธีกรรม ประเพณี และอย่างอื่นรวมทั้งสถานที่ ดั้งนั้นจึงมีการตั้งชื่อสถานที่เกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของสถานที่ เป็นต้น สอดคล้องกับงานเขียนของธีรโชติ เกิดแก้ว ในหนังสือ “โพธิ์: จากพุทธคยาสู่หัวเดียว” ว่า คนไทยได้นำเอาโพธิ์มาใช้ในหลายมิติ และในแต่ละมิติ ก็ล้วนแฝงนัยสำคัญเอาไว้ โดยเฉพาะการนำเอา ต้นโพธิ์มาเป็นสัญลักษณ์ของสถานที่หรือสถาบัน จะมีสาระสำคัญที่แฝงไว้ที่นอกเหนือไปจากการ เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกให้คนรู้ถึงความเป็นมา

6. สรุป

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในอินเดียคือต้นแรกที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้จนถึงต้นปัจจุบัน ต้นพระศรีมหาโพธิ์ในลังกาทันแรกคือต้นที่พระเจ้าอโศกมหาราชพระราชทานมาปลูกที่ลังกาสสมัยพระเจ้าทวานัมปิยติสสะ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ปลูกในประเทศไทยมีการนำมาจากทั้งอินเดียและลังกา คติการนำต้นพระศรีมหาโพธิ์มาจากอินเดีย เพราะถือว่าเป็นโพธิ์ที่สืบมาจากดินแดนพุทธภูมิ สันนิษฐานว่ามีการนำมาสู่สยามไม่น้อยกว่า 2,000 ปีมาแล้ว การปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์ในไทย เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปลูกที่วัดเทพศิรินทราวาส เป็นต้น การดูแลต้นพระศรีมหาโพธิ์ปรากฏในรูปแบบของประเพณี เช่น ประเพณีรดน้ำต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้น ต้นพระศรีมหาโพธิ์สื่อความหมายทางสัญลักษณ์ 4 อย่าง ได้แก่ 1) สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา 2) ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ 3) สำนวนไทยกับแนวทางปฏิบัติ 4) สัญลักษณ์สถานที่

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยเรื่อง ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในสังคมไทยประกอบด้วย

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมวัด และศาสนสถานในประเทศไทยทุกแห่งให้ปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์เพื่อเป็นการรักษาและระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมประเพณีอันดีงามที่เกี่ยวข้องกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อให้ประเพณีต่างๆ ได้ดำรงอยู่คู่กับต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างมั่นคงตลอดไป

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการเผยแพร่ความรู้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ให้ประชาชนได้รู้ถึงคุณค่า และคติธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาอิทธิพลของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย

2) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชมรมคนชอบเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). เที่ยวไทยให้สนุก 76 จังหวัด. กรุงเทพมหานคร: กู๊ดมอร์นิ่ง.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2553). โปธิ์: จากพุทธศาสนาสู่หัวเหนียว. วารสาร มฉก.วิชาการ. 14(27), 74-77.
- นวกฤต เห่งกระโทก. (2557). การศึกษาคคุณค่า และคตินิยมของต้นพระศรีมหาโพธิ์ในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญรอด บุญเกิด. (2557). ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 22(39), 28-39.
- พรหมญาณิ. สัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564, จาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=prommayanee&month-6-2010&group=3&gblog=39>.
- พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร. และคณะ. (2557). แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท. รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิศาลบุญญาภิรัต (สมใจ อธิบุญโญ). (2557). ศึกษาพิธีกรรมคำโพธิ์ของชาวพุทธอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสจารย์ แต่ง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แปล. (2510). สมันตปาสาทิกาแปล ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพศาล ฐานวุฑโฒ. ล้านนาทอล์ค. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2557, จาก <http://www.lannatakkhongdee.com/newsDetail.php?id=N080178>.
- เพชร แสนใจบาล. ตำนานไม้คำสะหลี. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2564, จาก <http://www.chomthong.org/html/maikumpo.html>.
- ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข. ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564, จาก <http://www.dhammadhai.org/buddha/g๒๗.php>.
- อภิญา นนทร์นาท. (2553). แนวคิดและความสำคัญของต้นพระศรีมหาโพธิ์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาคประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). ต้นไม้ในพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: เสริมปัญญา.

ภาษาอังกฤษ

- Boonkerd B.. (2014). The tree is enlightenment. Journal of Humanities and Social Sciences. 22(39), 28-39.
- Brahmayanee. (2010). Symbol of Buddhism. Retrieved 19 March 2021, from <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=prommayanee&month-062010&group=3&gblog=39>.
- Cheikiwong U.. (2008). Trees in Buddhism. Bangkok: Serm Wittaya.
- Club of people who like to travel in Siam. (2005). Have fun traveling in Thailand, 76 provinces. Bangkok: Good Morning.

- Hengkratok N.. (2014). The study Values and Buddhist doctrines related to the Bodhi tree in Theravāda Buddhism. Master's Degree Thesis Buddhism graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kerdkaew T.. (2010). Pho: From Bodh Gaya to Hua Chiew. Journal of Academic Affairs. 14(27), 74-77.
- Phrakhru Phitcharutham, Dr. et al. (2014). Forest Conservation Guidelines according to Theravada Buddhism. Research Report Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhruvisalpunyaphirat (Somjai Atipoonyo). (2014). A Study of The Ritual of Bodhi Tree Crutches of Buddhists, Tha Tum District, Surin Province. Master's Degree Thesis Buddhism graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Phuttakhosachan, write, Mahamakut Buddhist University, translation. (1967). Samantaphasathika Translation, Region 1. Bangkok: Mahamakut Buddhist University.
- Phramaha Phaisan Thanawutto. (2014). Lanna Talk. Retrieved 16 March 2014, from <http://www.lannatalk.khong.dee.com/newsDetail.php?id=N080178>.
- Saenchaiaban P.. (2021). The Legend of Mai Kham Salee. Retrieved 14 March 2021, from <http://www.chomthong.org/html/maikumpo.html>.
- Wantanachaisuk P.. (2021). Knowledge of Buddha. Retrieved 19 March 2021, from <http://www.dhammadhamm.athai.org/buddha/g27.php>.

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย